

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

**Gheorghe
ASACHI
CÂNTECUL CIGNULUI**

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele ediției de față sunt reproduse din:

Gheorghe Asachi. *Opere*. Vol. I—II. Ediție îngrijită de N. A. Ursu. Editura Minerva. București, 1973—1981.

Gheorghe Asachi. *Opere*. Vol. I—II. Prefață de E. Levit. Editura Hyperion. Chișinău, 1991.

Textele, cu excepția particularităților de limbă și stil ale scriitorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN

© «LITERA», 1997

TABEL CRONOLOGIC

- 1788 *1 martie*, data nașterii lui Gh. Asachi, la Herța, “târgușor în Moldova de Sus”.
- 1795 Tatăl său, Leon Asachievici, “bărbat învățat”, se stabilește la Lwow (Lemberg), unde Gh. Asachi își începe studiile “în limbele polonă, latină și germană”.
- 1804 Termină cursurile de filologie, filosofie și construcții civile ale Universității din Lwow, “câpătând și gradul de doctor în filosofie”.
- 1805 Pleacă la Viena, atât din motive de sănătate, cât și pentru a continua “studiul înaltelor matematici, sub direcția celebrului astronom Burg”. Până în 1812, studiază matematica și pictura la Viena și efectuează o călătorie la Roma, “unde s-a aplicat la studiul arheologiei și al limbei italiene, în care a publicat mai multe compuneri, între care și *Sonetul* inserat în jurnalul oficial “Il Campidoglio”, no. 154, după care Societatea literară de Roma l-a admis de “membru extraordinar”. Vizitează și orașele Veneția, Padova, Ferrara, Bologna, Florența.
- 1812 Se întoarce la Iași, la îndemnul generalului Miollis, care “dupre zicerea sa, avea să treacă din Rosia (cu armata lui Napoleon) spre a restatornici imperiul antic al Dacii”.
- 1813 În luna februarie, este numit referendar la Departamentul afacerilor externe.
În luna noiembrie, înființează clasa de inginerie hotarnică în limba română, pe lângă școala domnească din Iași. “Spre ist scop [...] el a compus [...] un curs de matematică, și anume

- aritmetica, algebra și geometria, care mai în urmă fură și tipărite”.
- 1816 La 27 decembrie, are loc reprezentația în limba română a pastorelei *Mirtii și Hloe*.
- 1817 “A organizat pe a sa cheltuială un teatru de societate în salonul hatmanului Costachi Ghica [...]. Cortina principală s-a picturat după un model adus de la Roma. Ea înfățișa pe Apolon cu muzele, care tindea mâna Moldovei, spre a o rădica. Copiii boierilor Ghica, Sturza a(u) reprezentat mai multe piese în limba română și franceză.”
- 1818 În luna iunie, are loc examenul public, încununat de succes, al elevilor clasei de inginerie, înființată și condusă de Asachi, ca “profesor științei teoretico-practice al artei de inginer”.
- 1820 În vederea reorganizării învățământului în seminarul de la Socola, face o călătorie în Transilvania, de unde aduce patru profesori.
- 1821 “Asachi cu a sa familie [...] s-a refugiat în Basarabia.”
La începutul volumului intitulat *Bordeiul indienesc*, tradus de tatăl său din Bernardin de Saint-Pierre, apare pentru prima dată sonetul care, mai târziu, se va intitula *La introducerea limbii naționale în publica învățatură*.
- 1822 Cu ocazia instaurării noii domnii pământene, publică — sub formă de foaie volantă — oda *La moldoveni, la restatornicirea domnilor pământeni*.
Ioan Sandu Sturza îl numește pe Gh. Asachi agent diplomatic al Moldovei la Viena, funcție în care rămâne până la începutul anului 1827.
- 1828 La 23 ianuarie, se deschide școala elementară de la Trei Ierarhi, completată în cursul aceluiași an cu ciclul gimnazial.
- 1829 La 1 iunie, începe editarea “Albinei românești”.
“În curgerea anilor 1829—1831, Asachi s-a ocupat la București și la Petersburg, ca secretar al Comitetului ad-hoc, de redacția constituției politice a Moldovei, cunoscute sub nume de *Regulamentul organic*, care a reintrodus în țară guvernul reprezentativ

- și care în mare parte a servit de bază la facerea *Convenției* din 7 (19) august 1858”.
- 1830 Între 13 mai și 21 noiembrie, Asachi face parte din delegația care a mers să supună sancțiunii împărătești la Petersburg, proiectul *Regulamentului organic*. Fragmente din interesantul său jurnal de călătorie s-au publicat în “Albina românească” din 1830, de la nr. 61 la nr. 94, sub titlul *Extract din jurnalul unui călător moldovean*.
- 1831 Este numit director al Arhivelor Statului din Iași și “se ocupă cu culegerea documentelor vechi privitoare la drepturile țării”.
- 1832 Ia ființă tipo-litografia lui Gh. Asachi, denumită “Institutul Albinei”.
Apare primul volum din *Istoria Imperiului Rosiene*, tradusă de Asachi după I. Kaidanov: volumul al doilea a apărut în 1833.
- 1833 Litografiază și difuzează tabloul istoric intitulat *Muma lui Ștefan cel Mare împiedică pe fiul său de a intra în Cetatea Neamțu, la 1484*.
- 1834 La 10 aprilie, cu prilejul plecării generalului Kiseleff, Asachi organizează în cinstea lui spectacolul *Serbarea păstorilor moldoveni*.
Litografiază și difuzează cel de-al doilea tablou istoric, intitulat *Ștefan cel Mare a Moldovii cuvintează al său testament politicesc, la anul 1504*.
Are loc deschiderea celei dintâi școli de fete din Moldova, înființată prin stăruința lui Gh. Asachi.
- 1835 La 16 iunie a avut loc solemnitatea inaugurării Academiei Mihăilene, pentru crearea căreia Asachi a luptat neobosit încă din 1835.
- 1836 Apar primele sale volume de versuri: *Poezii și Fabule alese*, precum și manualul său de matematică.
La 15 noiembrie, în colaborare cu Ștefan Catargiu și Vasile Alecsandri, tatăl poetului, înființează primul conservator filarmonic — dramatic din Iași.

- 1837 La 23 februarie are loc primul spectacol al Conservatorului filarmonic dramatic, cu drama *Lapeirus* și comedia *Văduva vicleană*, prelucrate de Asachi după Kotzebue. Tot acum alcătuiește cunoscutul *Prolog*.
- La 14 martie apare primul număr din “Alăuta românească”, supliment literar al “Albinei românești”.
- Publică drama *Lapeirus*. Compune drama *Petru Rareș*, jucată pentru prima dată de elevii Conservatorului, la 8 aprilie.
- Tipărește manualul său de algebră. Scrie, pentru serbarea militară din 8 noiembrie, dată în casele hatmanului Balș, meditația intitulată *Privigherea ostașului moldovean*, pe care o și publică sub formă de foaie volantă.
- 1838 La 20 februarie, are loc primul spectacol de operă reprezentat în limba română, cu *Norma* de Bellini, în interpretarea elevilor Conservatorului din Iași.
- Tipărește manualul de geometrie elementară. Începe editarea atlasului său de geografie.
- 1839 Începe editarea “Foi sâtești”. Tipărește drama *Fiul pierdut* și comedia *Pedagogul*, ambele prelucrate după Kotzebue. Litografiază și difuzează cel de-al treilea tablou istoric, intitulat *Alexandru I, domn al Moldovei, luând coroana și mantia din mâna solilor, împăratului Ioan Paleolog*.
- 1840 Începe editarea gazetei de popularizare a științei “Icoana lumii”. Litografiază și difuzează tabloul intitulat *Zâna Dochia și Traian, dupre zicerilor moldo-românilor*.
- 1841 Editează revista “Spicuitorul moldo-român”, în care apare prima sa nuvelă istorică *Rucsanda Doamna*.
- 1842 Începe, în colaborare cu mai mulți profesori ieșeni, publicarea unui dicționar enciclopedic, intitulat *Lexicon de conversație*, din care nu a apărut decât o singură fascicolă.
- 1844 Apare volumul intitulat *Fabule versuite*.
- 1845 Publică memoriul intrat în istorie cu titlul *Expoziția stărei învățăturilor publice în Moldova, de la a lor restatornicire, 1828*,

- până la anul 1843. Litografiază și difuzează tabloul istoric intitulat *Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri*.*
- 1849 Demisionează din posturile de referendar al școlilor și de arhivist al statului, demisie acceptată de Grigore Ghica, care îi apreciază “vajnicile slujbe făcute statului într-un șir de ani necurmați”. Funcțiile pe care le mai deține după această dată sunt de mai mică importanță.
- 1850 La 9 ianuarie Asachi schimbă numele revistei sale “Albina românească” în “Gazeta de Moldavia”.
Tipărește pastorală *Mirtii și Hloe*.
- 1851 Litografiază și difuzează tabloul istoric intitulat *Bătălia de la Baia*.
- 1853 Tipărește drama *Petru Rareș*, partea I.
- 1854 Asachi își adună poeziile publicate până atunci, cu excepția fabulelor, în volumul intitulat *Culegere de poezii*.
- 1856 La 24 ianuarie, s-a reprezentat pe scena Teatrului Național din Iași piesa *Țiganii*, care s-a și tipărit în cursul acestui an.
- 1859 Apare volumul *Nouvelles historiques*, în care Asachi publică, în traducere franceză, majoritatea nuvelor tipărite până atunci în “Almanahurile de învățătură și petrecere”.
- 1861 Tipărește, sub formă de foaie volantă, poezia intitulată *Poetul*, dedicată lui Vasile Alecsandri.
- 1863 Publică ediția a doua a volumului *Culegere de poezii*, precum și dramele istorice *Elena Dragoș de Moldavi*, *Turnul Butului*, *Voichița de Românie* și *Petru Rareș*, partea I și a II-a.
Își tipărește biografia.
- 1867 Apare volumul *Nuvel istorice*.
- 1869 La 12 noiembrie, se stinge marele cărturar, a cărui vocație de întemeietor a fost apreciată de posteritate într-un impresionant consens.

Elena CHIRIAC

VERSURI

ODE

PROLOG

LA PATRIE

Un viu dor mă-naripează și mă-ndeamnă din giunie
Ca să cerc pe alăută românească armonie.
Acest vers, ce sun-aice, lui Apolo nu-i strein,
Fiind gemine cu rostul ce-i urzit din cel latin.
Armoni-a strâns pe oameni în plăcuta societate,
Adunând pre ii din codruri în statornica cetate;
De cântarea lui Orfeos munții Traciei s-umpleau,
Și de sunetul cel dulce crude fiare se-mblânzeau.
Însăși ruga de evlavie unei inimi credincioase
Cătră Domnul se înalță pe aripi armonioase
Ș-o simțire legănată prin al muzelor organ,
Mângâietă, cursul trece pe al vieței ocean.
Spre virtute versu-mbie, despre rele face ură,
Fermăcându-ni adapă d-o înalt-învățătură.

O, români, români ai Daciei, ce purtați un mândru semn
De-origină, istoria acum fie-ni îndemn!
În vechime maica Roma, ce-a fost doamnă-n toată lume,
Ni-a lăsat legi și pământuri, vorba sa și-naltul nume.
Oare darul ce de timpuri și de barbari s-a pastrat,
Când senină soarta luce, fi-vă astăzi defăimat?

Nu, prin muze ș-a virtutei dorul dulce și fierbinte,
În noi lumea să cunoască strănepoți romanei ginte.
Tu, Moldavio mănoasă, ce pre mine ai născut,
Adăpost dă giunei muze care ist vers a țesut;
Pe-nverzit și tânăr laur, ce din țărână-acum răsare;
Cu puternic scut să-l aperi de-a fortunelor turbare;
Cum va prinde rădăcină și în urmă va-nflori,
Din a sale frunzi, cunună muza ție va urzi;
O cunună cungiurată de-ale vântei line raze,
Ce de foc, de fier, de timpuri, trainic soarta o păstrează.
Când atunce al tău nume, nemuririi consfințit,
Va luci la fiii patriei, chiar ca-n ceri un nou planit.

LA ITALIA

1809

Vă urez, frumoase țarmuri ale-Ausoniei antice,
Cungiurate de mări gemeni, împărțite de-Apenin,
Unde lângă laurul verde crește-olivul cel ferice,
Unde floarea nu se trece sub un ceri ce-i tot senin,
Undre mândre monumente ale domnitoarei ginte
Înviază mii icoane la aducerea aminte!

Vă urez... că cine poate fără dor, făr-umilință,
Acea pulbere să calce, al eroilor mormânt,
Ce în curs de ani o mie a stătut în biruință
Ș-astăzi vii sunt prin exemple de virtute și cuvânt,
Încât în asemănare nu a fost, subt orice nume,
Mai măreț, nimic, nici trainic, de când omul
este-n lume!

Pe a Tibrului șes Roma tăbărătă-i ca un munte
Din palaturi surupate și mormânturi adunat,
Între care Capitolul o căruntă nalță frunte
Ce de barbari și de timpuri cu respect i s-a pastrat;
Unde un popor de statui, a lui Fidias urzire,
Vânta Greciei ș-a Romei îmi arată la privire.

Între surupate temple, obelisce și coloane,
Ca un turn de fier întreagă stă colona lui Traian;
Pre ea văd: Istrul se pleacă Iasienei legioane,
Cum cu patria sa pere-a Decebalului oștean
Și cum în deșarta Dacie popor nou se-ntemeiază,
De-unde limba, legi și nume a românilor derează.

Când în codru vechi stejarul e răpus de bătrânețe,
Din a sa mănoasă țărână cresc plăcute floricele;
Așa după-a Romei paos, în alese frumusețe,
Răsărit-au noi lucefiri: Ariost și Rafaele,
Galileu, Columb, ș-Italiei, ce prin genia lor luce,
Ca-n vechime lumea astăzi necurmat tribut aduce.

În grădin-asta Eūropei, unde rostul dulce sună,
Și pictura, armonia, prin un farmec a supus
Pe a lumii sclavi și domnii, carii pururea s-adună,
Plini de dorul amirărei, de la nord și de l-apus,
Un român a Daciei vine la străbuni, ca să sărute
Țărna de pe-a lor mormânturi și să-nvețe-a lor virtute!

LA MOLDOVENI

La restatornicirea domnilor pământeni

1822

Vers înalt de bucurie să răsunе împregiur!
Astăzi gemetul Moldovei în armonii se preface,
Astăzi soarta împlânzită ni urează cu ogur,
Și din clime seninoase se întoarnă lină pace,
Se întoarnă sante drituri, ce-s odoare unui neam,
Spre a căroră domnire de mult rugi noi înalțam.

Pentru-a noastră fărdelege, pre cetăți și pre câmpii,
Din a tunetului sferă, cu-nfocată aspră mână,
Săgeta a morței înger mii de fulgere și mii
Ce pre creștetele mândre sfărâmat-au în țărână,
Într-atâta că urgia și văpaia nu a stâns
Calde râuri de crunt sânge ș-un amar noian de plâns.

Însă Domnul al puterei, ce pre omul păcătos
Pentru lucrul cel nevrednic ș-ovelite fapte ceartă,
Împlânzitu-s-a acuma și, părintele duios,
Spre a noastră vindecare, ni lovește și ni iartă;
Dar la cuget și privire ni-a lăsat un trainic semn
De-nfrânare despre rele și spre dreptul de îndemn.

Ca un călători nemernic, zbuciumat de-al mării val,
Când în noaptea-ntunecoasă nici o stea în ceri nu vede,
Dacă-aproape de pieire de-ntâmplare află-un mal
Cu mâni ambe îl apucă ș-abia șie însuși crede;
Dar săltând pre el din undă, care moartea i minea,
Domnului el dă mărire că patria-și va vedea.

O puternică fortună pe Moldov-a fost împins
Să plutească pe o mare de pericoli presurată,

Și poporul fără cârmă, de mii tunete atins,
Aștepta a sa sfărmaș și pieire-nfricoșată;
Obosite elemente mug și sun-azi mai încet,
Vântul stă, s-alină marea, de port ni-am apropiat.

Ni s-arată la vedere un frumos liman vecin,
Favorabil zefir suflă și lucesc senine stele;
Însă cursul cela este de mii stânce încă plin
Și trezvie cere dreaptă, cu-ndoite opintele,
Că o luntre strălucită ce-a scăpat din ocean,
Dacă uită privegherea, va pieri chiar în liman.

Fericiți strămoșii noștri, prin păzire-acestei legi,
Spre a patriei scutire nu cruțau jerfiri, nici sânge,
Și în volbura turbată stat-au pururea întregi,
Ca o stâncă-n miezul mării ce sumețe ape-nfrânge;
Ori de triumfuri să fie a Moldaviei pământ
Viu izvor într-o vechime, iar acum uitat mormânt?

Pe Moldova, când ferice era-n pace și-n război,
Schiți, panoni, sarmați ș-Asia n-a putut nicicum să
sfarme;

Prin a ei virtute gustă nemurire între noi:
Înțeleptul Alexandru, Ștefan fulger întru arme,
Dar pe-a timpurilor aripi fericiri și măririi fug;
Fii, Moldovo, neînvinsă, puind patimele-n giug!

Patrioți, veniți cu toții lângă tronul cel dorit,
Să-ncheiem spre-a lui tărie giurământurile sfinte!
Dup-un curs de ani o sută, ziua ceea a venit,
Întru care fiul patriei fi-va domn ș-al ei părinte.
Patria maică-n a ei floare a fost nouă agiutori;
Fericiți de fii când astăzi vor fi ei cunoscători!

Auritele palaturi nalță turnuri cătră nor
Ș-a străbunilor mărire din surpări vor să răsară;
Necurmat va să răverse avuțiilor izvor:
Înflorire, fericire și repaos preste țară,
Când ni-a fi temei și cârmă, sub un domn bun, înțelept,
Legea, patria, *unirea* și un cuget clar și drept.

RESTAURAREA ȘCOALELOR NAȚIONALE ÎN MOLDOVA

la 1828

Epitropiei învățăturilor publice Imitat

EDUCAȚIE

Copăceii încă tineri, ce de tot s-a părăsit
La voință și-ntâmplare în salbatica pădure,
Mai nainte de a crește, vor să piară nesmintit
De a fiarelor calcare sau de barbară secure,
Zăcând pedecă în codru dărâmate pe pământ.
Dacă însă îngrijirea, cu o mână îndurată,
Îndrepta-v-ar a lor viță, atunci când nuiiele sânt,
Din vlăstarea tinerică, o tulpină înformată
Să făcea stejar puternic, ce, sporind din an în an,
Agiungea a fi coloană prin biserici au prin case,
Adăpost în timp de iarnă călătoriului sărman.
Al său trunchi durat în punte, au în plutitoare vase,
Ar da râurilor lege ș-a lor curs ar înfrâna,
Ar căra odorul Indiei, răzbătând prin grea fortună,
Sau, format vas de resbele, cu străinii s-ar lupta,
Fulgerând pe luciul mării ca un nour ce detună.

Se asemănă și fiii cu copacii de pe plai,
Fii ce cresc în rătăcire și răpun în răutate,

Și-n loc moartea să le plângem, suspinăm de a lor trai,
Ce-i spre dauna și rușinea familiei întristate!
Dacă timpuriu moralul mintea lor ar fi-nzestrat,
Atuncea din sânul meser ar ieși genii mărețe.
Cela ce pe drumul public pe călători a prădat,
De avea îndemn, mijloace ca virtutea să învețe,
Cu primejdia vieții, patriei sale era scut,
Sau pe amvona rostirei, prin ritorice cuvinte
Îvingând pe nedreptate, Demosten s-ar fi făcut,
Și a văduvei sărmane ar fi razăm și părinte.

Din abaterea femeiei câte rele-n lume vin.
Când ea cumpără și vinde ale sale frumusețe,
Mestecând înșălăciunea ș-a plăcerilor venin!
O asemenea femeie, de putea virtuți să-nvețe,
Putea fi matroana Romei sau vestală la altar.
A lui Colatinus soață sau de Grahi a născătoare,
Și prin fapte de virtute, scutind traiul de amar,
Fericirea-n sânul casei nu s-ar face trecătoare.

Dar sămânța, cât de bună, căzând pre petros pământ,
Rourată de mii lacrimi, între suspinări crescută,
Va da numai poame-amare, umbră și uitat mormânt,
Când o mână priitoare a ei creștere n-ajută.
Vre un bine-a face-n patrie este omul mult dator,
Așa faptă pe el nalță cătră vrednica sa treaptă,
Și s-asamănă acela unui *înger scutitori*,
Care duce tinerimea pe-a vieții cale dreaptă.

Vouă, dar, mărețe inimi, ce, spre a giunimei spori,
Așzatat-ați școale-n țară, mulțămire se cuvine;
Dacă omului în lume firea dă un născători,
De la *Voi* adevărata tinerimei viața vine!

PRIVEGHEREA OSTAȘULUI MOLDOVAN,

stând în viglă pe râpa Dunărei, când din altă parte
urma epidemia egipteană, la 1837

MEDITAȚIE

Pe a muntelui verzi plaiuri a ei umbre noaptea-ntinde,
De tăcerea cea adâncă orizonul se cuprinde;
A pădurei tristul freamăt, râul care murmură,
Prin acordul melancolic pe natură-adormita;
Dar pe-o stâncă înălțată singuratic priveghează
A Moldovei militarul pentru-a țării sale pază.
A lui arme lucitoare prin tuneric fulgerau,
Și a coifului său coame de zefir se legănau;
Pasul lui în tact și graiul: cine vine? 'mpregiur tună
Și eho în depărtare la puternic ton răsună.

Deș-aiure cruntul Aris mii soții a văduvit,
Iar Belona cu făclie secerișuri a stârpit,
A lor furie-nvărvărită, buciumpul cel de aramă,
Pe-a Moldaviei junime la resbel încă nu cheamă,
Că pământul ce-n pericoli în vechime a stătut
Se acopere acuma cu-a ostașilor săi scut.
Chiar ca tânăr pui de vultur, ce-n esemple se îndeamnă
A sumeței sale maice la zbor drumul când însamnă
Stând în viglă, este-ostașul celor răi înfrânător
Ș-a Igeei europree credincios apărător,
Că-n obeze ferecate p-egipteanul monstru ține,
Ce mugind se zbuciumează pe a Dunărei arine
Și din gură-nveninată vărsând moarte-nfricoșat
De mii sfere inocente undele s-a încruntat.

Priveghind ostașul postul în a nopței tunecime,
Aripata sa gândire se întoarnă la vechime,
La eroii ce stătură în strămoșilor pământ,

Ale căroră cenușă zace-acuma în mormânt.
De respect plin de mirare cugetează l-a lor nume
Și exemple de virtute care-a făptuit în lume.
Dac-a soartei grea povară multe veacuri a purtat
Și a patriei mântuire cu sânge-a răscumparat,
Răzămându-să în Pronie ș-a părinților credință,
Prin ei dacă țara încă a păstrat a sa ființă,
Nu-i virtute mai puțină, pentru cugetul mărit,
A-ndrepta în pace patria cătră scopul cel dorit,
Între mii cărări străine nemirita a alege,
A domni cu dreptul cuget, prin energie și lege,
Și-n temeiu de legi nouă a urzi un nou popor.

La aceste nalte fapte când ostașul cugetează,
Iacă soarele revarsă scânteioase-a sale rază,
Și-n lucefărul luminei văzând scris acea menire
Cum că Pronia decretează a *Moldovei fericire*,
Umilit de cunoștință, cu un suflet înfocat,
Plecând arma sa, ostașul ceste rugă a înălțat:

IMN

Doamne-a lumei scutitor,
Ce din timp îndelungat
Pe-a Moldaviei popor
Pân-acum ai apărat,
Vasul patriei plutitor,
Din turbatul ocean,
Să-l conduci cu-al tău favor
La un fericit liman!
Ruga și al nostru dor
Azi depunem pe altar,
Pe a patriei viitor

Doamne,-ntinde al tău har!
Fie-ostașul pământean
Patriei sale apărător,
Numele de moldovan
Ș-azi să-i fie de lucru.
Cerul fie-ni sănin,
Mănos patriei pământ,
Și uniți în cuget lin
Să rugăm pe Zeul sfânt:
Vasul patriei plutitor,
Din turbatul ocean,
Să-l conduci cu-al tău favor
La un fericit liman!

PLEIADA

Odă către poeții români.
La ocazia publicării *Pleiadei politice* a
d. Constantin Negruzzi, unde era trecut,
între alți poeți iluștri, și numele lui Gh. Asachi¹
1845

În a cerului tărie șase stele scânteiază
Ș-între cele fără număr răspândesc mai viu lucru,
Precum soarele pământul ele mintea luminează
Cu cea rază ce purcede de l-al lumei Urzitor.
Acolo petrec în faimă geniile fericite,
Care sunt de a lor muză nemuririi consfințite.

Nu averea, nici fortuna, nu drit moștenit-au nume
După moarte deschid poarta la mausoleul stelit,
Nici poate să înfrâneze pizmătara oarbă lume

¹ Aceste versuri aveau o notă cum că în vechime Pleiada era compusă din 7 stele, iar astronomii văd acum numai 6; se vede că cea mai veche, apuind, nu poate fi decât a lui Asachi, celui mai vechi din modernii poeți (*Gh. A.*).

Zborul celui ce-n virtute, fiind în ea, a trăit.
Pre poeta la luceferi duce-a geniei făclia,
Entuziasmul l-aripează, cale-i face armonia.

Acolo dintăi profeta, cântător de imne sânte,
A depus antica harfă, mântuind pe Israil.
De-acolo răsună încă înfocatele cuvinte
A lui Omer, Oraț, Pindar, lui Ovid, Corneil, Virgil,
Milton, Șiler și Petrarca de-colo pre oameni cheamă
La virtute, l-amor nobil, și-s a tiranilor teamă.

Voi, ce-n sân purtați pe-Apolon, patrioți din românie,
Deș-ursita vă desparte, armonia va uni!
Patria, care vă-ascultă, tema muzei voastre fie,
Ca și ea întru lumină să se poată înnoi,
Ca prin fapte virtuose, de o mai dorită soartă,
Deamnă chiar să se arăte și de numele ce poartă.

Acordați române versuri p-armonioase alăute,
Într-un rost, ca și poporul, geamăn cu cel italian,
Să învețe amor de patrie, dor de glorie, virtute,
Și românul de pe Istru, ș-al Carpaților muntean,
Cel ce bea-n Siret, în Nistru și-n a Murișului unde,
Cel l-a cărui triste doine plaiul Pindului¹ răspunde.

Când românul va cunoaște, prin a cântului putere,
A sa gintă, a ei soartă, ce-i ascunsă-n viitor,
Versul când din ochi va stoarce lacrima cea de plăcere,
Pe româna tinerică când va-ncinde-o de amor,
A românului poeta atunci lumea va să vadă
Numele-ncins de cunună strălucind chiar în *Pleiadă*.

¹ Români din Macedonia (*Gh. A.*)

ÎNCREDEREA ÎN DUMNEZEU

De multe oare
Vezi în pieire,
Făr-o scânteie
De mântuire,
D-arme dușmane
'Ncinse țării.

Oastea ce murii
Încungiurasă
Surpă aceea
Și astă plasă,
Fără-ndurare
Ucide mii!

'Nuntru-n cetate
Atunci suspină
Lângă altare
Femeile-nchină
Fruntea pe piatră,
Cuget la ceri!

Sunet d-oftare
De dureri grele
Domnul aude
Din tron de stele,
Curagi le-nsuflă
Nou adevăr!

După serbare
Duca cel june
Prest-a sa armă

Iar dreapta pune,
Scapără spada,
Semnal d-omor!
“Juni, iacă Domnul
Este cu noi!”
“Cu noi e Domnul!”
Strigă eroii.
Prin poartă iesă
Fulger din nor.

Umplut de spaimă,
Nemicul parcă
Să se mai lupte
În van să-ncearcă,
Amu se-nfrânge,
'Ncepe-a fugi.

Învins nu este
Cel ce-n Zeu crede!
Că în credință
Puterea șede;
Ea patria scapă
Când este-a pieri!

OSÂNDITUL ÎN GROAPA OCNELOR

când, în 16 august 1851, a cercetat-o
prințul Grigorie Ghica

“Prin farmecul demonilor
Ș-a lor ademenire,
În inimă-amorțitu-mi-au
Tot simțul d-omenire.

Prădat și de religie,
De lege, de rușine,
Desprețuit-am oamenii,
Pre făcători de bine.

Credeam că orice dregere
De patimă se iartă,
Dar iacă-a mele crimine
Cumplit acum se ceartă.

Din dulce sân a fraților,
Unde eram ferice,
În prada pătimirilor
Zac osândit aice.

Mi-i stâns al patriei soarile,
Nu văd lucor de stele,
Nu simt pădurei freamătul,
Miros de floricele.

Cântarea dulce-a paserei,
Nici murmurul de unde
Sau viersul mândru-a doinelor
Aici nu mai pătrunde!

A me zi-ncep făcliile
Ce munca-mi luminează,
Pre ea o strâng sudoarile
Ce stratu-mi rouează.

N-aude-aice inima
Cuvânt de vro plăcere,
Și raza mântuirilor
Din ambe lumi îmi pier!

Blăstămul companionilor
De crime și de soarte
Mi-i mângâierea singură
În viață și în moarte.”

Așa-n genunea ocnelor
Un osândit suspină,
Deodată când tunicul
Răzbate o lumină.

Ș-un son din sfera ceriului,
Cu dulce armonie,
Prin buza *Domnitorului*
Răsună-n vizunie:

“Poarte obeze crimenul,
Dar omului, să vie
În brațele virtutei iar,
Deschisă calea-i fie!”

ELEGII

LA MOARTEA PĂRINTELUI MEU

1825

Unde tristul vers afla-voi, d-unde voi lua cuvinte
Să espun a mea durere ș-acel plâns în care înot?
Amar mie, soarta crudă, am pierdut pe-al meu părinte
Sărimanii mângâierea, iar Moldova-un patriot!

Al bisericei podoabă, el fu amvonei mândrie,
Câte ori prin blânde zise, prin cuvânt învingător
Storcea de la inimi crude lacrimi de înduioșie
Și-nfrâna pornirea oarbă a-nvitatului popor!

Când tuna preste Moldova a resbelului furtună,
Ce omoruri, prăzi și lacrimi în țară a semănat,
Când lucea preste ruine crunta-*Asiei* Semilună,
El cu crucea și cuvântul un tirumf sânt a purtat.

Întru fapte lăudate și virtuțile mărite
Simțitorul nobil cuget de văpaie-aprins i-a fost.
Pentru muzile române a lui case umelitate
Și străinului nemernic era purure-adăpost.

Din a Proniei chemare, ce pre om a pus aice
Să lucreze împreună cătră scopul ei cel sânt,
Îndrepta el pe junimea întru calea cea fericite,
Ce conduce l-altă viață prin tunericul mormânt.

Consacra bunul părinte a lui zile mai senine,
Cu furtuna bătând luptă pe-al vieței ocean;
Ca pre fiii săi să crească, n-a cruțat nice pre sine,
Cum cu propriu sânge-adapă pe-ai săi fii un pelican.

Dacă din a sale pârge, macar p-un singur grăunte
Cuvântatu-l-au de bine înduratul Dmnezeu,
Trist, dar plin de cunoștință, rog cu umelită frunte:
Deie-i ceriul lin răpaos, mie-nsufle-mi gândul său!

LACUL LUI OVID

Lângă Cetatea-Albă, pe Nistru

Pe stâncos plai, lângă țărături, în a Pontului pământ,
Care peste luciul mării și câmpii întins domnează,
Călătoriul de departe vede un albit mormânt
Ce în toată dimineața de Apolon se urează.
Acolo mai împlânzite parcă gem a mării unde,
Și eco din departare cu un sunet trist răspunde.

Aici fulgerul puternic a Cezarului August
Pe Ovid din sânul Romei îngerit-au spre urgie;
A lui pulbere e stânsă în acel azil îngust,
Dar prin versuri nemurinde a lui patimi încă-s vie.
Și în cât în lume-Amorul inimile va să sfarme,
Ceatra-Ovidului purta-va între ale sale arme!

Chiar pe marginea a Daciei, între barbarul popor,
Departat de dulce patrie și molatica viață,
De p-acesta plai adese, cerând grație,-agiutor,
Cătră ceri și cătră Cezar el tindea a sale brață;
Deseori aprins de doru-i cerceta în fantazie
Capitolul, pe-a sa fiie, pe duioasa lui soție.

Deseori din sânul mării, ce de patrie-l departa,
Raza dulce-a mângâierii se părea cum că-i răsare,
Și-n noian ținându-și ochii dorul său îi arata
Cu vântrele-naripate venind vasul de iertare.
Dar acel semn fiind nour, umplea ceriul de fortune,
Ochii săi de-un râu de lacrimi, inima de-amărăciune!

După ce apoi cu ziua și speranța i-a pierit,
La locașul singuratic se-nturna întru durere;

Aici muzile-ndurate poetului favorit
Aduceau din Elecona balsame de mângâiere,
Și-atuncea sale versuri răsuna atât duioase,
Încât a lor armonie fărâma inimi fioroase.

A lui lacrimi, trista voce, ce-a supune n-a putut
A Cezarului urgie, pe-nsuși scitii îmblânzise,
Lângă lac, la raza lunii, deseori în codrul mut,
Când cânta a sale patimi în a barbarilor zise;
Scitii, carii deprinși fură întru fapte numai crunte,
Depuneau cununi sălbatici pe a sa-ntristată frunte.

Apoi pe mormânt Ovidul ceste versuri șie-a pus:
“Al amorului cel tânăr cântător aice zace,
Geniul care-l mărișă pe dânsul l-a și răpus;
Tu ce treci, de-ai iubit, spune: răposeze Ovidu-n pace!”
Și de-atunci, din stânca albă de la apele albe spume,
Lacul și d-*Alba Cetate* poartă astăzi a lor nume.

ELEGIE SCRISĂ PE ȚINTERIMUL UNUI SAT

Imitație

Al aramei sunetoare aud tristul semn și sânt
Menind soarelui repaos în a lui zilnic mormânt;
Obosit acum săteanul lucrul câmpului său curmă.
Fluierând păstorul vine la cotun cu a sa turmă.
A pierdut a lor frumusețe înfloritele câmpii,
În negură misterioasă ascunzând a ei mândrii;
Firea-n inimă-mi insuflă o adâncă întristare,
Lumea-o părăsește-n umbră și-ntru a mea cugetare,
Ca-n paragină câmpie un greu gemăt amortit

La auzul meu răsună de pe turnul învechit;
Bufa cea posomorâtă, când natura să-ntristează,
Pe a nopții înturnare prin un bocet crud serbează.
Cătu-i dulce a ta soartă, în sat, o, locuitor,
Lângă soața credincioasă, în îngustul foișor!
Nimic lin cursul turbură de-o viață fericită,
Ziua este ostenelei, nopte-amoriului menită.
Mușchiul, care anii repezi în țărână-a prefăcut,
Pe părinții voștri-ascunde în mormântul cel tăcut;
Acolo, pe cea movilă, unde sălcile umbrează,
Ale inimei duioase lacrimile rouează;
Dulcea boare-a dimineței, buciумarea de păstor,
A cocoșului cântare, nici plăcerea de amor,
Pe-adormiți n-or să-i trezască din tunicul mormânt;
A lor seceri în tot anul adunând de pe pământ
Aurite spici în jerbii, prin sudori și osteneală.
Aduceau nutrețul casei și a ei chivernisală,
Sara de-acum n-or să vie la duioasele soții,
Nici lua-vor sărutare de la tinerii copii;
N-or să guste împreună simplă cină sănătoasă,
Ce se face mai dereasă de zicerea cea duioasă.
O, voi carii n-aveți stimă pentru omul umelit,
Nobili plini de fantazie mândri-n titlul ruginit,
De ce-n ură-aveți săteanul, când a fruntei lui sudoare
A produs mărirea voastră ș-avuțiilor odoare?
Cruță timpul vreodată dritul unei evghenis,
Ori frumuseța, avuția, nu trec ca al nopții vis?
A săteanului vro faptă încă nu s-a lăudat
Și al său mormânt de pompă nicicum s-a-ncungiurat;
Dar în locul unei pompe, din a lui soți fiecare,
Nu de-afară, ci în cuget poartă semn de întristare.
Oare mirosul de smirnă, oare cântecul cel sânt,
Pulberea ce este stânsă pot să-nvie din mormânt,

Dacă fapte de virtute, care legea ni învață,
N-or meni și după moarte celui drept o altă viață?
Lacrimile ipocrite, mincinosu-acel suspin,
Decretările nu schimbă care de la Pronie vin.
Preț nu are nici o pompă ce prin aur se adună,
Tânguirea-adevărată pe mormânt de nu răsună;
Precum când un unchi răpune, clironomul însătat
Binecuvintează ziua întru care-a răposat.
Poate că sub astă țărână este-o inimă-ngropată
Care-avea în cursul vieței fantazie înfocată,
Suflet bun, cu direptate, ce prin sfatul înțelept
Patriei ar fi fost razim prin cuvinte și cu piept.
Îns', aleu, lui nu-i lucise a științelor făclie
Și talantul de preț mare i s-a stâns din sărăcie!
Chiar asemenea-adamantul, ce din stâncă este scos,
Pân-a nu avea lumină mai întâi de fier s-a ros;
Și asemenea în tufă se ascunde-o mândră floare,
Ce, de nime mirosită, vegetează, crește, moare.
Poate-aice dormitează a cotunului *Franklin*,
Ce a patriei și-a științei purta-amorul sânt în sin.
Cufundat în astă groapă poate zace vrun *Milton*,
Cu asemenea ambiție poate vreun *Napoleon*!
Dacă fulgerul și schiptrul prin ei nu sunt înfrânate,
De n-a cântat a lui Adam fericirea și pacate,
Dac-al morței fioros inger, de la nord pân' la apus,
Domnitorii și popoare la un crunt giug n-a supus,
Înduratul ceri nu vrut-au ca a lor modestul nume
După moartea lor să fie spaimă au mirare-n lume.
Căci virtutea, ca și răul, cumpenite-s la sătean;
El nu surpă, nici rădică, tronul crunt a lui tiran,
Niciodată Poeziei armonia cea vândută.
La ambițios nevrednic n-a da laudă necăzută.
Sub aceste mici movile țărna lor s-a mormântat;

Pe o piatră, fără lustru, un vers simplu însemnat
De la duios trecătoriul un suspin, lacrimă cere;
Muza n-a avut prin versuri să deștepte-a sa durere.
A lor nume, anii vieții, poate piatra a vădi
Ș-oarecare vers ce-nvață pe săteni de a muri.
Oare cine dintre oameni căutătura sa duioasă,
Păn' să plece, nu aruncă peste lumea cea frumoasă?
Sfărâmând a sale-obeze, sufletul, la loc menit,
Pasă mângâiet de plânsul duioșiei însoțit.
Firea a sa limbă are, ce-n mormânt nu este mută,
A ei foc tot arde încă, deși viața ne-i trecută;
Și la vadul cel eternic, în o inimă dorim,
Care-n viață ni-a fost dulce, după moarte să trăim.

Dar când prin a mele versuri voi să trag din tunecime
Pre morți ce zac fără' de laudă în această țanțerime,
Un nepot al meu vrodată, întru duiosul său rost,
Văzând un mormânt mai proaspăt va să-ntrebe:
cine-am fost?

Va răspunde-atuncea poate un păstor cu veche frunte:
"L-am văzut în multe rânduri, când se lumina, la munte,
Cum pe iarba-nrourată mergea-n pas înaripat,
Ca Ființei rugi s-aducă care lumea a creat.
Alteori sub acel frasin cu întinsa rădăcină,
Care-umbrează cu mii ramuri ce de zefir se închină,
A căzut pe la amiază, întristat și singurel,
Țintind ochii plini de lacrimi în plăcutul râurel,
Și trezit apoi din visuri murmura niște cuvinte.
Uneori fugea la codru, sămănând smintit de minte;
Plecând capul câteodată, ca un om fără-agiutori,
Se părea cuprins de patimi sau de un fatal amor.
Într-o zi, pe culmea ceea, und-era a lui venire,
Așteptatu-l-am, căutându-l, dar nu-l găsii nicăire.
A trecut și ziua a doua, din nou iar l-am cercetat,

Dar pe munte, nici în codru, nici la râu nu l-am aflat.
Amar mie,-n ziua a treia, în adâncă duiosime
Cufundat, poporul nostru îl ducea la ținterime.
Vezi în piatră epitaful, coperit d-umbrosul spin,
Vezi... că modul a scripturei ție nu este străin!”

Epitaf

“Călătorule a vieții, care dintre văi-nflorite
Aici între-a morții colnici întâmplarea te-a condus,
Al tău pas un pic frânează, vezi ființe înmiite,
Ce cu steaua dimineții răsărit-au ș-au apus.
Sub această piatră zace om dorit de-nvățătură,
Ce norocului și vântei a fost purure străin.
Din familie-umelită, nobil muzele-l făcură,
Însă firea-i hultuisă melancolie în sân.

Curat cuget, cu simțire, bunătatea-i era mare,
Încât, pentru mângâiere, ceriul cel îndurător
I-au trimis prin un alt suflet o duiosă vindecare,
Dăruindu-i în grea cale un soț bun și simțitor.
Nu-ntreba să afli mai multe de-a virtutei sale faptă,
Dar nici cerca mai departe care-a fost și răul său!
Cu speranța acum ambe tremurând de faț-așteaptă
Lângă *Cela* ce ni este *Părinte și Dumnezeu.*”

IMNUL DE SARĂ

Cătră fiia mea Ermioana

Când Pionul îmi ascunde a luceafărului rază
Ș-umbra nopții se răspânde pest-a ceriului tărie,
Chiar ca stele nemurinde l-al meu cuget scânteiază
Ale epoei trecute de mii fapte-icoana vie

Și-n memorie-mi invită melanholic, dulce cânt
Despre-a patriei mari oameni ce zac astăzi în mormânt.

Toate-n giurul meu sunt mute; preste murii ce-n vechime
Răsunau de imne sânte mușchiul verde se întinde;
La serbare și la triumf nu mai cheamă pe giunime
Cel cuvânt ce-n inimi nobili patriot-amor aprinde,
Ș-a eroilor nepotul, moștenirii lor străin,
Azi la fiii săi nu lasă decât un amar suspin.

Dar din fere ovelite, und-a lui memorie zace,
Sunetul a lirei mele în trecutul să-l repoarte,
Pe strămoși să-i prezenteze, ce-n resbel, precum în pace,
Prin credință și unire aparau a patriei soartă,
Încât prin a lor virtute, ce fu arma lor și scut,
În un curs de ani a mie astă țară s-a ținut.

În lucoare maiestoașă, de timp repede mânăată,
P-Alexandru Bun să vază, ce ni-a dat legi ș-o coronă,
Pe cel fulger a lui Aris, Ștefan, ce cu mică ceată
A învins pe regi, pe eroi ș-al Asiei legionă,
Pe a Lupului trei fiice, ce-n frumșeță s-a mărit
Și-n Suceava¹ pe anticul Ilion a înnoit.

Între nor de ambrozie, purtate de turturele,
Ce de gemete duioase sună-n giur o armonie,
Repede chiar ca o clipă, tinere trec vergurele,
Între care cunosc *Una*¹, ce-ncă-n inima me-i vie;
Ele-n lume nu simțiră nici durere, nici amor,
Și trecând de-aici sporit-au ale îngerilor hor.

¹ Aluzie la resbelul ce a provocat fiile cele frumoase a prințului Vasile Lupu (*Gh. A.*).

² A mea fie Eufrosina, moartă în etate de 16 ani (*Gh. A.*).

Acordează a ta arfă, fiio a giuniei mele!
Pe cea stânc-a Petrodavei s-așazămu-ne-mpreună,
Cât Cernegura pinoasă va luci di-a nopței stele,
Pe când freamătul pădurei ș-unda murmur dulce sună,
Să cântăm d-acele fapte; călătorul ce-asculta
De a noastre zise poate un răsunset va pastra!

CONVORBIRE NOPTURNĂ

1848

Când natura dormitează în tuneric cufundată,
Când tac toate, numai grija priveghează-n a me minte.
Deseori vorbesc cu Tine, ale lumilor părinte,
Ce în ceri și-n al meu cuget ești de față totodată.

Împetritul ce în sânu-mi văzu barbara săgeată
A fugit, iar omul cel bun, de m-a plâns, păși-nainte.
Numai tu, duioase foarte, auzi lângede-mi cuvinte,
Înțalegi secret suspinul ș-întinzi mâna îndurată.

Deseori cred fiii lumii că-ntristările-mi profunde
Numai de l-a mele patimi, din ambiție derează,
Precum valuri întărtate se înform din line unde.

Amar! Mult mai grea fortună împregiurul meu domnează,
Ce amenință a patriei viitorul s-acufunde,
Dacă Tu, o, îndurate, neputinței nu-i fi pază!

SONETE

CĂTRĂ TIBRU

1810

O, tu, râule mărețe, ce întinzi a tale unde
Între șapte colnici, faima al Ausoniei vechite,
De la tine rechem astăzi, în durerile profunde,
Adăpost și lin repaos lângă râpele-nverzite.

Mai plăcut și senin aer nu-l aflai încă oriunde,
Văi, preluci, stânci, râurele ce atât să mă invite
Ca cea patimă-ncruzită care inima-mi pătrunde
S-o rezic în dulcea limbă al Italiei mărite.

Nici sunând pe fluier doine încă-n Dacia umbroasă
N-auzit-am în junie dulce viersuri așa line
Precum sun-a lui Petrarca lira cea armonioasă.

Nici aiure mai duiosă nu văzui, nici mai senine
Două stele-ncântătoare între grații mai frumoase
Decât care lucesc astăzi preste țările latine.

CĂTRĂ PLANETA MEA

Cât ți-s dator, o, stea mult grațioasă,
Că-n primăvara a vieții mele
Tu m-ai ferit de strâmbe căi și rele
Și m-ai condus pe calea virtuoasă!

Tu-n sân mi-aprinzi făclia luminoasă,
M-ai adăpat l-ascree fântânele,

Și când viața-mi îndulcesc prin ele,
Desprețuiesc chiar soarta firoasă.

Ca să doresc a vieții nemurire
Mă-ndeamnă raza-ți care-n ceri se vede,
Cum statornică urmează-a ei rotire.

De la țărml fatal vasul purcede,
Ș-amu, plutind prin marea de pieire,
A ta rază la port mă va încrede.

LAURA

Imitație dupre Petrarca
(*Stiamo, Amor...*)

Să stăm, Amor, să ni mirăm dotată
De minuni nouă ale naltei nature!
Vezi pre pământ ce mândră zână-arată,
Vezi cât har plouă din a ei făptură.

De câte perle ș-aur e vargată
Aleasa manta, nevăzută aiure,
Cum pasul ei ș-ochirea amarată
Poartă prin astă a muntelui pădure.

Mii și mii flori cu iarba din câmpie,
Unde stejarul cel umbros domnează,
Să le-atingă umbra ei o-mbie.

Cerul de-a ei frumuseți se-nviază
Și-mpregiur sună dulce armonie,
Înseninând de a ochilor ei rază.

LAURA

Imitație după Petrarca
(*Lieti fiori...*)

Ferice flori și ierburi tinerele,
Ce primblând vă-atinge multe oare
Pasul cel lin frumoasei doamne mele,
În voi tipărind urmele ușoare!

Câmpie ce-ascuți dulce-i cuvintele,
O vioară de amor mirositoare,
Păduri anuoase, ce cu verzi umbrele
Faceți plăcute ascunsuri și răcoare.

Limpede apă, dintre munți născută,
Ce ochii uzi și blânde a sale fețe,
Care cu a lor grație te-mprumută,

De voi ferice despre-a ei frumusețe!
Nu-i stâncă ce diuoașă amu făcută
De-a arde l-al meu foc să nu s-învețe.

DAFNE

Învingând râul cursului oprele,
Nu simte alt dor, ce-a se grăbi la mare,
Nu-i sânt câmpii, nici reduri de-nfrânare,
Macar că-s mândre aceste și acele.

La toți copacii și nouă floricele
În limba sa de-a zice adio, se pare,
Și tânguind cu dulce murmurare,
Sosind la unde tot se pierde-n ele.

Eu care-n două a stelelor lumine
Văd chiar minuni, ce-s mai presus de fire,
Numai trecând privesc la alte zine.

Spre Dafne zboară aprins-a me gândire,
Și ajungând l-a ei lumini senine,
Piere-n a lor noian de fericire.

ÎN OCAZIA ZBORULUI AEROSTATIC A MADAMEI BLANCHARD

întreprins la Roma, la 1811, când în ceri
se vedea cometa cea mare

Nu țintiți de-acuma ochii cătră steaua înfocată,
Ce întinde preste ceruri coama sa de ră menire.
E deprinsă de mult Roma cu asemenea privire,
Azi minune mult mai mare o femeie ni arată.

Spre-a supune voiei sale calea vânturilor dată,
Nestatorinic ușor aer îl închide-n văl subțire,
Preste nouri zboară luntrea prin asemenea urzire,
Cu odorul cel mai dulce a naturei încarcată.

Înmândrit-atunci natura d-o ființă-așa dorită,
I deschide-a ei secrete, ce-i a lumii armonie,
Și cu ea domnia-mparte preste sfera cea stelită.

La pământ, de unde zboară, de-amu nu mai vra să vie,
Că puternicul ei cuget mai înalt o tot invită,
Și în ceri de nu ajunge, este deamnă ca să fie!

LA INTRODUCEREA LIMBEI NAȚIONALE ÎN PUBLICA ÎNVĂȚĂTURĂ

în Moldavia, la 1828

Cele neguri ce-s în râpa Aheronului născute,
A lor aripi întinsăse prest-a Daciei câmpie,
Iar fantomi a nopței oarbe, prin un somn de trândăvie,
Țineau mult timp îngânată a românilor virtute.

Muzele-n nemernicie spăimântate umblau și mute,
Neputând a patriei limbă din uitare să învie,
Și păstorul numai, singur, cu-ntristată armonie,
Românesc cântec sunat-au pre cimpoi și alăute.

Însă Pronia îndurată a sfărmat fatale fere,
Ș-a doritului Luceafăr ni răsare-acum scânteia,
Ce pre soarele minește de la depărtate sfere.

Așteptând românii ziua, când văzură raza-ntăia,
Înălțând spre ceriul ochii, c-un suspin de mângâiere,
“A-nvierei mele, zis-au, ziua-ntâi va fi aceea!”

PALADIUL MOLDOVENILOR

Pentru ziua aniversală a inaugurării Academiei
din Iași, serbată în 3 iulie 1838

Dacă Troia-n a ei ziduri Paladiul ar pi pastrat,
Care Gioe chiar din Olimp a trimes spre-a ei ferire,
A lui Priamos domnie în putere și-nflorire
Teafără-ntre pericoli pe temeiuri ar fi stat.

Nu a zeilor urgie, nu Ahilevs înfiorat,
Nici a grecilor mii vase ce vărsau foc și pieire,

Nu Ulis prea înțeleptul, cu ghibacea uneltire,
Ilion ș-a sale temple în țărân-ar fi surpat.

Cu asemenea scop mare, nației mântuitor,
Reglementul ca paladiu pe-Academie a urzit,
Ca să fie de virtute și științe viu izvor.

Că Moldovei sânta Pronie fericire a menit
Pe cât zelul și credința vor păstra acest odor,
Care după ani o mie p-orizon i-au răsărit.

PENTRU COMPUNERILE POETICE ÎN LIMBA NAȚIONALĂ

Imitație

Tinerel și verde dafin împlântat-am dinioare
Și-nălțat-am cătră ceriuri cu rugi poște umelite,
Ca să vadă și românii cele ramuri înflorite,
Ce urzesc cununi de laudă și dau numelui lucoare.

Am rugat pe blândul Zefir ca din nori să se coboare
Și pre el să-ntindă vara a lui aripi aurite,
Și ca barbara fortună, strânsă în obezi cumplite,
Să nu aibă vro putere ca în urmă să-l oboare.

Știu că timpuri multe încă tupilată viețui-va
Astă arbore în codruri ce pre Dacia umbrează,
Dar măcar târzie foarte, spre ceri mândră răsări-va,

Când prin Pronie, de unde soarta gintelor derază,
Român vrednic de cunună doară între noi veni-va,
Precum după oarbă noapte răsar line-a zilei rază.

MOARTEA LUI ISUS

Imitație

Când Isus cu cel din urmă dureros a lui suspin
A deschis, murind, morminte, tremurat-au sântul munte,
Se trezi Adam în tartar și-n păreri c-un serafin
La județ cu-ai săi îl cheamă înălță anoasa frunte.

Cufundat în cugetare de mirare, spaimă plin,
Din a umbrelor tunic rădecând gene cărunte,
Vede-un înger și-l întreabă: “Cine-i cununat de spin,
Ce pe cruce-arată lumii coasta ș-a lui tâmpile crunte?”

Când află că Urzitoriul de luceferi, de putere,
Învățând, dând mângâiere, fere bând, capu-au plecat,
Revărsă amar-oftare, din ochi lacrimi de durere.

Și-nturnându-se spre Eva, zise-i: “Iat-a triumfat
Preste-ntunecata boltă din a ceriurilor sfere;
Cel ce pentru noi murit-au, înviere azi ni-a dat!”

LIST

La conțertul dat în Iași pe Teatrul nou,
în 11 ianuarie 1847

Din cea zi de când Orfeos, mărit zeu de armonie,
Pe-alăută-ncântătoare țărmlu tracic răsuna
Și în éstazul simțirei fiare, codrii și părâie
Prin virtutea melodiei împlânzindu-i fermeca,

Nu sunase până astăzi în a Istrului câmpie
Mai puternic viers de-acela ce produce lira ta,

De-unde nevăzutul Demon un râu varsă de magie
Preste inimile noastre ce-s răpite-n unda sa.

De ai trece-n altă lume ca să-nvii pe Euridice,
De-ai pluti, nou argonauta, cătră Colhos fabulos,
Pe furtuna-i înfrâna-o și pre tartar ai supune.

Dar menirea ta-i mai naltă, a ta soartă-i mai ferice,
Pronia prin al tău organ imnul cel armonios
Care îngeru-n ceri cântă pre pământ va să răsune!

FIICEI MELE EUFROSINA

Viziune
1848

Imitație

Al meu cuget mă-nălțasă în a ceriului tărie,
Unde s-află-acea ființă ce în darn chem prin morminte,
Acolo în ceat-aleasă, în lumină ș-armonie,
Mai frumoas-am revăzut-o cu duioase simțiri sfinte.

Mă luă de mâni și-mi zisă: “În această sferă fie
Ca să vii, de se ascultă umelita-mi rugăminte;
Eu sum fiea ce-n viață îți eram de bucurie,
Ș-a me zi am încetat-o de-a ei sară mai nainte.

Dispoierea muritoare gios țărâna o culege.
Iar aceea ce voi plângeți, mântuită de furtună,
Aici gustă fericire care omul n-o-nțelege.”

Ah, di ce îmi lasă mâna ș-a ei vorbe nu mai sună,
C-auzind a lor dulceață, chiar atunci voiam alege
Să rămân în loc ce vecinic sufletele împreună!

**ÎN OCAZIA MORȚEI
LOGOF. ALEXANDRU GHICA**

Cătră junimea moldovană
1850

În o epocă mărită, pe când patria încinsă
De junie și de glorie în putere a stătut,
A strămoșilor nalt cuget ș-a lor armă neînvingătoare,
În un curs de ani o mie, mântuire-a fost și scut.

În prefaceri totdeauna soarta gintelor desprinsă,
Când al armelor triumfuri chiar ca visul a trecut,
În mărețe inimi Ceriul însuflă virtute-aprinsă,
Prin a căreia putere Moldova nu a căzut.

Cest *barbat*, pe care patria plânge în durere vie,
Prin virtute și dreptate fu a ei apărător
Ș-azi vă lasă-n moștenire o prea sântă avuție.

Junilor, iacă-vă arma, scutul cel mântuitor,
Clironom virtuței sale moldovanul tot să fie,
Că-n virtute stă prezentul și al vostru viitori!

ANACREONTICE

AMORUL PLAGAT

Dupre Anacreon

Culegând Amor odată
Flori de roze în grădină,
N-au văzut că tupilată
Era-n frunze o albină,

Ce cu ghimpul ei ascuns
La un deget l-a împuns.

Întru cruda sa durere
Începu cu plâns să țipe;
Cătând balsam, mângâiere,
Se grăbea cu ambe-aripe
Drept la Vinerea să zboare,
Plin de frică cum că moare,

“Amar mie, zis-au, mamă,
Aleu, mamă, iacă mor!
Cu o dardă-mi face samă
Acel șerpe zburători,
De corp iute, deși mic,
Țăranii albină-i zic.”

Însă Vinerea-i răspunde:
“Dacă-albinei micul spin
De atât rău te pătrunde,
O, Amorule, ce chin
Simte-o inimă-ncruntată,
Ce o-mpunge-a ta săgeată!”

LA PICTOR

Scrie-mi, pictore ghibace,
Pe-a mea doamnă departată,
După cum pe ea voi face
Prin al meu vers vederată.

Negre coame cu lucie,
Să se-ncrețe de-a lor voie,

Și de poți prin măiestrie
Fă miresme ca să ploaie.

Albă frunte să se vadă
Și umbroase, dese gene,
Preste care-n cerc să cadă
Negricioasele sprincene.

Te rog, însă, scrie-acele
Gemeni arcuri înmândrite,
Ca vederea să înșele
De sunt două sau unite.

Căutătura-i fă sănină
Ca văpaia scânteioasă;
Ochi albaștri fă-i de-Atină
Sau de Vinerea frumoasă.

Scrie-n tinerică față
Lângă roză unit crinul,
Când în mai de dimineață
După rouă-și deschid sinul.

A ei buze de corale
Către sărutări să-mbie,
Înmierită fă o cale
De-îngerească armonie.

Fă ca-n aer fără' de nori
Împregiurul ei să zboare,
Împreună cu Amori,
Și pe grații surioare.

Dar al ei să nu ascundă
Haruri o mantelă deasă,
Ca fantazia să pătrundă
La frumsețã mai aleasă.

ALVIR CĂTRĂ A SA MINIATURĂ

O, tu, pictură netedă
A mânei lui Apele,
Ce figurezi avidoma
Icoana feței mele!

O, mângâiere singură
De amorata zină,
De când o lege barbară
De dânsa mă dezbină!

Mergi-unde cu haritele
Dulce-Amor domnează,
Und-al meu cuget ș-inima
De-apurare viază.

Ascunsă sub aripele
Lui Cupidon, mergi iute;
El te-a scuti cu armele
Ce-n Olimp sunt temute.

Atinsă-i fi de mânele
Doritei doamne mele
Și te-or privi luminele
Acelor vie stele.

Pre tine vor să mângâie
Mii fericiri dorite;
De sărutări adapă-te,
Ce mie-mi sunt oprite.

Încunguirată-n negură
De un suspin fierbinte,
Martoră-i fi de gemete,
De tristele cuvinte.

În acel sân al crinului,
Când te-i afla ferice,
Zi-i: "Ce nu poate-asemene
Să fie-Alvir aice?"

Că el, cu dulce zicere
Ș-a inimei văpaie
Ar usca cele gemene
A plânsului pâraie.

Ar alina ursitelor
Neomenita lege,
Cu amorate buzele
Suspînul ar culege".

Și mie lin luceafărul
Din ceri va să-mi străluce,
Când dulce-a fi d-o patimă
Aminte a-și aduce.

Dar vor veni doritele
Zile d-o lină soartă,
Că, cu Amor, și muzele
De grijă mie-mi poartă!

AMORUL FUGAR

Cecreând Vinerea odată pe Amorul fugător,
Zicea: “Dacă oarecine întâlnește pe Amor,
Vagabond acel e fiu-mi, care umblă-n rătăcire,
Al meu este mic fugarul; cine-mi dă de dânsul știre,
Va lua o sărutare de la Afrodita-n dar,
Iar acel ce mi-l aduce, să aștepte ș-un alt har.
Spre-a cunoaște pe rebelul, următoare semne fie
Ce descopăr a lui formă între alți copii o mie:
A lui față nu-i pre albă, ce cam roșă; ochii săi
Sunt sumeți, străbat departe, varsă rază cu scânteii.
Mintea-i este șugubeață, vorba-i plină de plăcere,
Alte-n gând și alte zice, rostu-i curge chiar ca miere.
Dar îndată ce să mânie și să-nvită-a lui venin,
De o barbară urgie ș-artifiții este plin.
Niciodată adevărul a lui gură nu răsună,
De-i și prunc, înșală foarte, câte spune e minciună,
Și în miezul jucăriei se arată încruzit.
E bălan la păr, la aer e măreț și înmândrit,
Mici sunt degetele sale și mânuța-i delicată,
Însă-n departare-aruncă și împunge-a lui săgeată.
O aruncă-n departare, uneori peste Aheron,
Unde-n sânul se înfige a-ncruzitului Pluton.
Nici un strai Amorul poartă, dar secretă și ascunsă
A lui inimă trufașă la toți ochi e nepătrunsă.
Nesfiit de juni și fete, ca porumb înaripat,
De la unul cătră altul zboară-Amorul nencetat.
Veneticu-acela oaspe foișorul cu văpaie
Îi aprinde și-l așază în străine mănuntaie.
Un mic arc în mână duce și din micu-acela arc
Nevăzute la vedere mii săgeți tot se descarc.
De pe umăr i s-anină, pe cordele aurite,

Cucura ce este plină de săgeți foarte-ascuțite
De respect lipsit Amorul, de muștrări netemător,
Chiar pe mine, a lui mamă, mă încruntă multe ori.
C-un cuvânt, el e sălbatic, purure-i plin de trufie,
Mai ales spr-altor osândă poartă-n mână o făclie,
Care-aprinde, arde toate, în bordei și în palat;
De puteți pe el aprinde, rog aduceți-l legat.
Nu cumva în a lui spaimă ca să-i dați vreo mângâiere,
De-ți vedea cu mii suspinuri vărsând lacrimi de durere;
Feriți cursa lui când râde, trageți-l făr-a-l scapa,
Apărați-vă de dânsul, de-a voi a săruta;
Sărutare-i este farmec, plâns-altor e bucurie,
Venin este a lui gură, ce nu are doctorie.
De va zice: “Iacă arma, vi o dau cu jurământ!”
N-o atingeți, aveți teamă de-ndulcitul său cuvânt.
Vă feriți ca d-un balaur despr-a lui ademenire,
Foc ascuns a sale daruri ș-aduc inimei pieire!”

PRIMĂVARA

Anacreontică

Neaua-n pământ ascunsu-s-au
Și ceriu-i făr' de nori,
Se-nvăsc din nou iar arborii
De frunze și de flori.

De-acum nu cade turbure
Apa din stânci în văi,
Râul cu line murmure
Curge pre-a sale căi.

Că-s toate-aice trainice
Anul ne-arată chiar,

Stelile apuindu-se
Din nou în ceri răsar,

Și în căzuta ephă
Se-nnoiesc toate iar,
Dar cii ce-nghite tartarul
Mai mult nu mai răsar.

Ori cine dintre oameni
Ursita a întors,
Ca să nu taie Lahesis
Ce Atropo a tors?

O, nebunii fantastice
Dorirea a-și ținti
În cugete nesigure,
Având toți a muri!

Deșerte-s măgulirile
Ce trec preste pământ
Ca o săgeată repede
Pe aripe de vânt!

Deci, la ceresc repaosul
Ținteasc-al nostru dor,
Precum la dulcea patrie
Gândește-un călător!

DORUL

Oare veni-vei, idol vieței mele?
În acest redi eu te-aștept de mult.
Mută-i de-atunci duioasa filomele
Ș-al meu suspin singur eu l-ascult.

A florei timp m-au fost văzut aice,
Când al meu trai ca el era senin;
Venit-au timpul auritei spice,
Dar al meu suflet nu-i c-atunci de lin.

Precum pe floare roua în van o udă,
Când săgetează arsura pe pământ,
Așa cu plâns nu-mi stâng văpaia crudă,
Ce-a mele zile mână spre mormânt.

Aici, o zi sub cea boltire verde,
Ferice-am fost cu tine, dulce-odor,
Iar amu simt c-un aspru chin mă pierde,
Că singurei rămas-am fără de Amor!

AMORUL ARĂTOR

Astă toamnă-Amorul-Zeu,
Cercetând imperiul său,
Trecu a Moldovei țară,
Unde oamenii mult ară,
Dar nu seceră d-agiuns.
Acel sprinten călători,
Ce ne arde-adesori,
De brumă-atunci pătruns,
Căta casă priincioasă
În vro inimă duioasă,
Îns', aleu, el nicăire
N-a găsit adăpostire.

Căci, precum pe la Vaslui,
Ca-ntăi, astăzi miere nu-i,

Și credința-n astă țară
S-a făcut o marfă rară.
Ca albina și Amorul
Umblă und-o trage dorul.

Văzând grasă-acea țărăină,
Arcul, cucura depune.
Tauri doi la giug supune,
Strămurariul ia în mână,
Pare-n port și la cuvânt.
Lucrători chiar de pământ.
Că-n această nouă mască,
Cântând doina românească,
A lui tauri asudau
Și tot brazde răsturnau.

Abie câmpul a arat,
Ce n-a fost sterp din natură,
Din cucură a luat
De semință o măsură,
Într-ales, fără neghină,
Din a căreia tulpină
Răsar inimi credincioase,
Simțitoare și duioase.
După ce a semănat,
La Zeu rugi a înalțat:
“Să reverse-a lui favor
Pre tomnaticul ogor,

Ca productul delicat,
De ger, secet-apărat,
Să se facă bun, frumos,
Și miez s-aibă sănătos.”

Dacă deci din cel ogor
Ce a semănat Amor
Viitoarea primăvară
Inimi nu vor să răsară
Credincioase
Și duioase,
Virtuos, nobil Amor,
Care e nemuritor,
N-având unde locui,
Din Moldova va fugi!

IARNA

Pictori plini de sumeție,
Ce-aratați pe-a iernei zână
Sub figura d-o bătrână,
Tremurați de-a ei mânie!

De-nsuși Ercules, mai tare,
Prin ea râul zace-n fieră,
Ș-a ei singură suflare
Schimbă toate-n atmosferă.

Ea invită pre pământ
Pre turbatul ager vânt,
Lui Zevs tunetu-nfrânează
Și a fulgerilor rază.

Însă dac-a ei putere
Ne aduce-atâta frică,
Ea prin liniștea, ce-i fiică,
Ne revarsă mângâiere.

Ea d-ospețe-i dătătoare
Ș-alinează-a vieții haos;
Timpuri alte-s de sudoare,
Iarna-i timpul de repaos.

Ea din Olimp ni adună
Pe-Amor, Bahuș și pre Gioc,
Și când viforile sună,
Ii ni-aprind în inimi foc

Că în van a verei doamna
De spici și de flori să-ncinge,
Ni surăde în van toamna,
C-a lor poame iarna strânge!

ALBINA ȘI TRÂNTORUL

În ocazia publicării celei întâi gazete
în limba patriei, intitulată "Albina românească",
la 1829

[Trântorul]

Spune, spune, mică-Albină,
Încotro mergi acum trează,
Când a soarelul lumină
Pe cest câmp, nu scânteiază?

Încă tremură pe foaie
În munți roua și prin râpe;
Nu te temi să îți se moaie
Delicatele aripe?

Încă florile-nmiite,
Stând în umbră tupilate,
Țin închise și-nvălitate
Bobocelile plecate.

De ce zbori ca o săgeată,
Care aerul despică?
D-unde vii tu mânecată
Și-ncotro, Albino mică?

Lină-i viața mea și bună,
Fără multă osteneală;
Cele care alți adună
Prânz îmi dau, chivernisală.

Așa trântorii urmară,
Am trăit așa tot bine;
Nu căra la alții ceară,
Suge mierea ca și mine!

Albina

Zice-Albina-n repeciune:
Lucru toate-nvinge-n lume;
De voiești, zburând, ț-oi spune
A mea sistemă și nume.

Eu-s *Albina românească*,
Al meu doru-i și-a mea lege,
Pre câmpia pământescă
Din flori miere a culege.

Ale mele surioare,
Când abia se luminasă,

Dulce pârgă de pe floare
O cărau de mult acasă.

Eu de farmăc amorțită
Zăcui timpuri multe-aice
Și abia mă simt trezită
În acest minut ferice.

Aleu, lucru mult m-așteaptă!
Multe câmpuri voi petrece;
Unde soarta te îndreaptă,
Mergi și tu, că timpul trece!

Și mă lasă-n a me cale
S-adun ceară, dulce miere,
Că de-a mele și de-a tale
Zile, *samă ni vor cere!*

MUZA CĂTRĂ POETUL “PANORAMEI MOLDOVEI”

La 1850
înturnat din străinătate

Când sufla o grea furtună
Preste patria dorită,
D-unde fost-ai departat,
Tu erai de voie bună;
Ca s-o vezi mai fericită,
Azi și mâine-ai așteptat.

Sunetele lirei tale
D-aurită viitorime

Aveau dulce argument;
Iacă se deschisă-o cale
Pentru-a patriei giunime,
S-o agiute prin talent.

Revăzut-ai al tău munte,
Turma cu păstori și fete,
Ce te-ndeamnă la cântat;
Di ce porți o tristă frunte,
De-a ave de lacrimi sete
Di ce tot n-ai încetat?

Unde-i ecatombei sfară,
Cântece de bucurie
Ce triumfului convin?
Înturnatu-te-ai în țară
S-o nutrești melancolie?
Ea-i sătulă de suspin.

Oare zâna amoroasă
Ce-ai găsit-o-n văduvie
Azi credința ți-a călcat?
Ori odoară prețioasă
Furul cel cu ghibăcie
Din comoară ți-a prădat?

Dacă zâna cea frumoasă
Ce prin ochi și dulce buză
N-a-ncetat a te-ncânta,
D-alt odor dacă nu-ți pasă
Decât de ea și de muză,
Încetează-a suspina.

Despre patrie nu geme,
Este *Cine* grijă-i poartă,
Ce-a pieri n-o va lăsa;
De puternici *El* nu teme,
Că a meserilor soartă
Lui i place-a apara.

Tronu-i este-n sferi senine,
El pe domni în mână ține
Și le-nsuflă voia sa;
El, precum de ani o mie
A păstrat pe românie,
Și de-acum o va păstra.

Cântătorule, deci, giune,
Din al tău sân depărtează
Acel cuget întristat;
Răsărinde zile bune
Ș-a speranței lină rază
Cântă iar, cum ai cântat!

CÂNTECE

NESTATORNICIA LUCRĂRILOR LUMEI

Cântec de societate, compus în emigrație
1821

Schimb toate ce s-află sub soare,
Pre toate ce s-a născut,
Că timpul pe aripi ușoare
Nu stă pe loc un minut. (Bis)

Legea ursitei în lume
Toate supune la giug,
C-a omului plânsuri și glume
Ca visuri vin și iar fug.

Pe-anului tânără frunte
Abie cununi o încing
Și iacă pe coame cărunte
De-albi fulgi norii amu ning.

Acele ce-n Olimp domnează,
Mii scânteioase lumini,
Ascund lucitoarele rază
Și iar răsar mai senini.

A traiului zilele însă,
Ce-atât de repezi s-alung,
Pe totdeauna sunt stânse
Dacă apusul l-agiung.

Acea fantazie ușoară,
Învăpăietă de dori
Ca fluturul schimbă și zboară
Să pască plăceri din flori.

Dar cela ce floarei se-ncrede,
În loc de dulce nectar,
Ah, prea târziu simte și vede,
Buzele pline d-amar.

Noi toți dineoară în pace
În dulce patrie am trăit,
Dar astăzi fortuna desface
Cele ce ieri a urzit.

Voiuosa plăcere ni ține
În a ei cerc astă zi;
Aleu, cine știe de mâine
Unde și cum noi vom fi?

Dar tot așa n-a să rămâie,
Veni-va timpul mai bun;
Nu-s turbure toate părâie,
Nici norii nu tot s-adun!

LUMEA

Lumea-i o făurărie,
În ea soarta-i fabricant,
A preface ea ni știe
În lut fraged și-n brilant.

Unul suge numai miere,
Altul roade numai os,
Rabdă, de-i fără putere,
Bate, de-i ciocan vârtos.

CÂNTECUL UNUI GIUNE ROMÂN DIN ANOVLAHIA

Nu-n politie, ci la sat,
Care-i zic la noi Vlahor,
De români îpoporat,
M-a cuprins duios amor,
Fiica unei văduvi bune,
Între fete chiar minune!

Zis-am: “Mamă, o dulce stea
Luminează-n a ta casă,
A ta fată mi-e mireasă
Ș-o voi duce-n casa mea,
În viață ca să fie
A românului soție.”

Ah, nu știți în ochi, în față
Câtă grație și frumuseață!
A ei buze erau scrise
Chiar cu roș de trandafir,
Sărutarea ei văpsise
Ș-a mea buză de profir.

În trei râuri limpegioare
Spalai roșul buzei mele,
Însă unde roșioare
A văpsit râuri trustrele,
Roș văpsis-a mării prund
Ș-a ei ape până-n fund!

CÂNTECUL UNEI PĂSTORITE ROMÂNE DE LA MUNTE

venită întâia dată la Iași
Viersul: “Între Piatra Detunată“

Pe la munte-i sărăcie,
Brad și pin avem la plai,
Noi bem apă din părâie,
Turma caș ni dă și trai.
Acolo giunea româncă,

Când e timpul neguros,
Sapă-ogorul pe o stâncă,
Sunând viersul ei duios.
Multe-odoare văd aice,
Să mă-ntorn la munte voi;
Cel ce vra a fi ferice,
Vie-n munte pe la noi.

Pe la munte-i avuție,
Că umbrosul verde plai
E lăcaș de bucurie,
De plăcut și dulce trai.
Acolo răsună stânca
De un cântec armonios,
Ghioacă-n horă cu românce
Păstorelul cel voios.
Eu mă-ntorn, dar las aice
Cugetul mulțămitori;
Gândiți, când veți fi ferice,
La românce uneori!

FILOZOFIE NATURALĂ

Nu am grijă, nici în pasă
Ca de cald sau de răcele
Să mă apere o casă,
Ori de marmoră-au nuiele;
Cuget chiar, bună femeie,
Ce prisosuri să nu ceie,
Este-odor ce nici o mare,
Peru, nici Golconda n-are.

Din un râu e mult mai bine
A bea apă cristalină
Și a zice: “Vivat, cine
Nimănuia nu s-îchină“,
Decât băuturi străine
A le bea din cupă fină;
Că, săracă-au luminoasă,
Ciocoaia-i ticăloasă.

E frumos avea-ndrăzneală
Ș-a lupta-se cu furtună,
A străbat-orice opreală
Care-n calea ni s-adună;
Cel ce poate s-o supuie
Cătră Olimp drept se suie.

Întărit de-a mea virtute,
De a soartei rîd momele,
Când săgețile ascute,
Care nu-mi pătrund nici piele;
Dar în pace să vieze
Să nu creadă cel ce-o-nvinge,
Dacă în cumplite-obeze
Pe ambiția nu va strînge.

REPEGIUNEA TIMPULUI

Cânt de societate

Timpul fuge cu iuțeală,
Iar pieirea noastră vine,
Să nu pierdem vro clipală,
Zile să trăim sânine!

Am văzut că-n primăvară
Dimineța naște-o floare,
Dă miroase până-n seară
Și cu ziua apoi moare.
Timpul fuge...

Auzit-am mari cuvinte
Din filozofilor gură,
Însă nu țin alt-aminte
Decât astă-nvățătură:
Timpul fuge...

Un neam merge, altul vine,
Cu cel mare cel mic piere,
Noroc trainic nu mai ține,
Dar nici vecinică durere.
Timpul fuge...

De ce-avem înțelepciune
În o viață atât de mică,
Când ea alta nu ni spune
Fără că nu știm nimică!
Timpul fuge...

De vreau ochii ca să văd
Pe ceasornic timpul,-ndată
Acul ce în giur rotează
Cu minutele arată:
Timpul fuge cu iuțală,
Iar pieirea noastră vine,
Să nu pierdem vro clipală,
Zile să trăim senine.

LA A MEA PUNGĂ

O, tu, ce odinioară d-aur fost-ai îngrecată,
Mângâind a mea ureche cu un sunet armonios,
Eu te văd pe zi ce merge mai subțire ș-ofticată,
Încât nu târziu te-i face fără suflet, fără' de os.
Pungo, idol fericirei, ce cu tine azi se curmă,
A domnului tău ascultă zicerea cea de pe urmă.

Vine clipa despărțirii, timpul tău nu-l pierde-aice;
În darn tu țintești în mine ochiul cel înlacrimat.
Du-te-n lume, alt domn cată, decât mine mai fericite,
Eu rămân sărac c-atuncea când dintăi m-ai fost urat.
Neputând a te ține-te, cu a mea sărutătură
Și adio ce-ți dau, iată la drum înc-o învățatură!

Colindând din casă-n casă poate-acela te-a culege,
Ce prin intrigi, nedreptate, l-alți averea a răpit.
Vei intra la acel giude care tot prin acea lege
Despoiă-au pe orfanul, pe cel tare a înavuțit.
La avarul poate-ntra-vei sau la casă camătară,
La prodotul cel fațarnic, care vinde a sa țară.

La aceștia de galbeni face-te-vei închisoare,
Pe încet te-i îngrășe-te, păn' din pungă sac vei fi.
Cine știe dacă-atuncea, pungo, nu vei fi datoare
Zi și noapte-a fi deschisă, numai să poți înghiți!
De-ai putea s-aduni atuncea numai drepte-agonisele,
De-ai putea să dai sâmbrie la merit și ostenele!

De-ai simți a ta menire și iertat de ar fi ție
Adăpost plăcut în lume de-a avea ca să-ți alegi,
Acolo, dorită pungă, să petreci cu bucurie,

Unde să poți totdeauna vre un bine ca să dregi,
Unde dărnice-ascunsă, făptuind tot cele bune,
Ș-agiutând pe acel mizer, sfară Zeului depune.

Acolo mergi, că eu da-voi ție știrea cea deplină
Cum să poci a recunoaște pe al tău domn viitori;
Vezi pe cel ce cu modestie mare inimile-mbină,
Cela ce de laude fuge, de venin lingușitori,
Ce virtutea prețuiește mai presus de toate-n lume,
Pe cest semn tu-l vei cunoaște, deși nu-ți spun
al său nume.

CÂNTECUL PLĂIEȘULUI MOLDOVAN

La ocazia unei serbări naționale

Frunza care crește verde
'N muntele Carpat
A ei color nu-l va pierde,
Deși-n iarnă-a dat.
Din cea frunză mii cunune,
Hai să țesem, hai,
Pe români să încunune
De pe șes și plai!

Pin bătrân tot încă-i verde,
Deși-n iarnă-a dat,
A lui inimă n-o pierde
De cându-i Carpat.
Negru-i munte, verde-s salbe,
Râul curge viu,
Lui plăieș cu ițe albe
Crește-un verde fiu.

Între munți și codrul verde,
De furtuni surpat,
Plăieș român nu s-a pierde
Cât va fi Carpat,

Cât pre miel iubi-va oaie,
Râul cât n-a sta,
Cât de fluier și cimpoaie
Doin-a răsuna.

IMNE

ANUL NOU AL MOLDOROMÂNILOR 1830,

în care a lucrat Regulamentul organic, acel întâi cod
administrativ și legislativ a Moldovei

Cununat de line raze,
Timpul cursu-naintează
Într-a stelelor noian;
Ș-astăzi preste-a lumii față,
Cătră a omului viață,
Mai adaoge înc-un an.

Acest an merit să fie
Mai ales decât o mie,
Ce românii a trecut;
În a tartarului unde
Toate rălile cufunde,
Ce-ntre noi s-a fost născut.

Dulce-armonie de pace,
Care farmăcă și place,
Ni răsună împregiur;
Și din sferile senine
Se apropie trei zine,
Cu mănos, ferice-ogur.

Sânte legi întâia duce,
Și în dreapta spata-i luce,
Spre osânda celor răi.
În a doua văd figură
Cu simbol de-nvățătură,
Ce-a luminei e temei.

Iar a treia a lor soață
Este zâna cea negoață,
Și spre scopul cel dorit
Acu-n vase încărcate
Sub al nostru steag răzbate
La limanul fericit.

N-au Golcondei mănuntaie,
Nici a Mexicului plaie,
De acest odor mai sânt.
Prin negoț, științe, lege.
Noi în patrie vom culege
Avuții de pre pământ.

Cestor zâne ce putere
Ne-aduc, laudă, mângâiere,
Să dăm trainic adăpost.
Celui ce ni le trimete
Mulțămirea să nu-ncete
Prin vii fapte și prin rost.

**IMNUL MOLDOVENILOR
LA ANUL NOU 1829,**

când s-a introdus noul așezământ politic
Melodia, după “Horul din Moisi”

Din tronul cel de stele,
O, Doamne, ia aminte,
A fiilor, părinte,
Ascultă ruga-n ceri!

Pe anul ce acuma
Din sânul tău derează
Îl binecuvântează
Cu cii ce-l vor urma.

Nici casa, nici câmpia,
Cu grindeni, cu furtună,
Cu fulgeri ce detună
Nu ne mai certa.

Pre vasul nou ce duce
A patriei noastre soarte
Lin zefir ca să-l poarte
Spre țărnul cel dorit.

Moldovei fericire,
O, Doamne,-ntemeiaz-o,
Urmașii noștri vaz-o
Din zi în zi sporind.

Pre-Auguștii Protectori,
Tot harul ș-acel bine,
Ce de la ii ni vine,
Revarsă-l înmiit!

**IMNUL MOLDOVENILOR
LA ANUL NOU 1836**

Melodia: *Good Save the King*

Din sânul timpului,
Ce zboară răpede
 Preste noian,
Derează-atomul
Și cătră miile
 Adaoge-un an.
Acuma îngerii
Lină menitu-ni-au
Ferice trecere
 Cătră liman.
În sfera patriei
Petrec Luceferii
 Curs strălucit;
Cu focul razelor
Pre toate stelele
 A tunecit.
Din plaiuri nordice
Unu-i, iar soțul său
Din poarta soarelui
 A răsărit.

* * *

Mana a Proniei
Preste câmpiile
 A rourat,
Temis și muzele
Fruntea Moldaviei
 A cununat.

Fie dar cursul lor
În ceriul patriei
Cât și a timpului
Îndelungat!

MEDITAȚII

MEDITAȚIE PENTRU ZIUA ANULUI NOU

Cu iuțeala unui fulger care scapără în ceri,
Ca un vis sau ca un sunet, Doamne, anii fug și pier
Cu-ntristări, cu bucurie,
Trec minute-n vecinicie,
Numai cele n-a pierit
Ce virtutei s-a sfințit.
De aceea agiută, Doamne, să lucrez acel ogor
Unde-n loc de spini să crească productul mântuitor,
Ca în ziua de pe urmă, care mi s-a însemnat,
Să pot zice că-n viață un grăunte-am semănat!

ANUL NOU

1842

Nici avuția, naltul rang sau nume
Nu a ferit pe oameni de mormânt;
Pentru ce Pronia m-a păstrat în lume,
Ca să fiu încă pre acest pământ?

Fiecare om ar-un ogor aice;
De nu-l lucrează, i s-adaoge un an,

Să poată trece încărcat cu spice,
Ca s-arăte c-a fost bun pământean.

Fii cum vei vra, misterios străine,
Ce mult minești și treci ca un minut!
Speranța au spaim-îmi vor păre senine,
Dacă virtutea-n cale-mi va fi scut!

ANUL NOU

1843

Când alții cad eu încă stau de față,
Moartea pre frații mei a săcerat,
Lumini s-a stâns, eu încă în viață
Pre anul nou astăzi iar l-am urat.

Ori cine sum, oare de ce-mi păstrează
Domnul viața încă pre pământ?
Și din tunic grația-mi scânteiază,
Ori cine-s de nu sum azi în mormânt?

Nimică sum, de n-oi lasa în lume
Un fir mănos din acest trai al meu,
Patriei folos, familiei un bun nume
Și al meu suflet drept lui Dumnezeu.

Ca să nu treacă, Doamne,-a mele zile,
Rog dă uitărei cele ce-am pierdut,
Îndreaptă-mi cele care voi trăi-le,
Ca să fiu ție și la frați plăcut!

ANUL NOU

1847

Răposat-au anul cel vechi; din cenușa sa învie
Un nou fenix, ș-a lui aripi le-au întins acum în ceri.
Toată lumea îl salută cu urări, cu bucurie;
Oare ce în an acesta pentru mine să mai cer?

Poate trai voios și dulce? Știu lucoarea trecătoare,
Care fulgerând se pare c-a deschide ceriul sânt,
Dar când cred că-i văd lumina, în loc de doritul soare,
Mai adânc tunică încă se revarsă pre pământ.

Poate muzele, amorul? A juneților langoare
Am cercat, ii mă-nălțase pân' la sfera lui Platon,
Dar la tartar mă împinsă o putere-nfiorătoare,
Când eram acum aproape de muncelul Elicon.

Îngânat în somn, în visuri, nu putui lumea-nțelege,
Și dorite floricele vrând s-adun adeseori,
Trezit din visul cel dulce, numai spini putui culege;
Nu, nu cerc eu Elicona, nu, nu vreu d-acum amor.

Amiciția? Oare cine n-ar dori cu duioșie!
Decât zâna ce ideea pre pământ a fost urzit,
Mai frumoasă, mai plăcută ceriul n-are altă fiie,
Dar mai crudă nu-i tirană, când o viață-a amăgit.

Oare ce lucru dar voi astăzi anul nou când se începe?
Adăpostul singuratic, după fortuni un liman,
Unde n-agiunge durerea ca de lacrimi să m-adăpe,
Nici surăsul cel cu fiere al ascunsului dușman.

Acolo pe totdeauna, de se poate ca să fie,
Aș dori în somn a trece uitând și să fiu uitat,
Să visez precum visat-am în viața-mi de junie,
Să iubesc pe om și patrie de ne-oameni depărtat.

MORMÂNTUL

Mormântul se încungiură
De noaptea mult temută
Și cu vâl negru acopere
O țară neștiută.

A lunei dulce-armonia
În sânul lui nu sună,
El curmă toată patima,
Pre soarta rea și bună.

A duioșiei bocetul
Mormânturi nu străbate,
Și în darn de plângere
Sunt țărânile-i udate.

Omul oriunde caută
Alt loc ș-o altă soartă,
De-a trece cătră liniște
Nu află altă poartă.

Că o sărmană inimă
De valuri zbuciumată
Atunci repaos capătă,
Când curmă să mai bată.

Însă din ceri religia
Ne-aduce mângâiere,
Că după moarte sufletul
Acelui bun nu pier!

EVLA VIA CASNICĂ

Doamne-Zeule, fântână de viață și lumină,
Căruia toată ființa, milioane lumi se-nchină,
De pe tronul fără margini, ce-n luceferi scânteiază,
Dintre legioane d-îngeri ce-n armonie t-adorează,
Te deștinde,-o, îndurate, la bordeiul umelit,
Unde, în a mea evlavie, templu ție am sântit.

De ființa ta,-o, Doamne, strălucească a mea casă,
De altar sacrificărei fie inima-mi aleasă,
În ea-amorul semănat-ai pentru patrie, omenire,
Dă-i putere să lucreze prin cuvânt și făptuire,
Ca urmând a tale ordini în cuget mântuitor,
Pre pământ să pun temeiul traiului nemuritor.

AMOR DE PATRIE

Într-arinele-arzătoare crește-umbros și nalt fenic,
Vermele-și urzește-o lume numa-n sânul unui spic,
Vulturului place zborul pe-a fortunilor aripe,
Bucură-se fiara crudă în adâncul unei râpe.

Așa firea înțeleaptă, prin un farmec minunat,
Pre făptură cu simpatie cătr-un lucru a legat;
Pentru omul este *Partia* a Eliziei câmpie,
Unde toate i s-arată și-i răsună-n armonie.

Unde freamătul pădurei, murmuriul unui râu
Ni recheamă în memorie datoria unui fiu;
Cum natura înnoiește toate-odoarele-i plăcute,
Așa omul a sa *Patrie* s-o-nflorească prin virtute.

SATIRE

SOȚIA DE MODĂ

Un boieri ce întâlnește, dup-o lungă nevedere,
Pe un june, îl urează și apoi i zice: “Vere,
Când în casă-ai azi odorul ce atâta ai vânat,
Te urez, al meu dorite, iac-amu te-ai însurat!”
“Mulțămim!” “Ce vra să zică astă răce mulțămire?
Nu-nțelegi până-acum încă a ta naltă fericire?
Nu cumva jugul lui Imen nu-ți se pare prea plăcut?”
“Nu de tot, căci, cum se zice, măritișul la-nceput
În noian de miere-noată”. “Poate-amar acum îți pare?”
”Parc-așa!” “Deci, vere, ține ce-ai dorit cu înfocare.
Sufere pe tiran casnic, ce-ai cătat, acuma ai,
Și, precum proverba zice, sub pantofla ei să stai.
Mulțămeste-te, o, vere, ca acel barbat ce-l cheamă
Cavaler de ordinii multe și soț d-o frumoasă damă,
La alegirea-Eforiei și la vizite boieri,
Dar tupil în casă șede, ca paingân în ungheri;
Așa poate și la tine?” “Talent are-a me soție;
Am luat cu dânsa-n zestre sate trei ș-o răzășie;
Delicată, frumușică, învățată!” “Minunat!”
“Ba nici cum! Ț-oi spune, vere, c-asta chiar m-a desperat.
Spre rău toate le aplică și mă tem că m-or răpune
A ei grații și talente, ce s-admiră cu minune;

Iacă de-ți alegi femeie ce-n Europa a învățat
Să trăiască cea fată ce-i crescută în un sat!
La-nceput, când am văzut-o, inima cea fermecată
Prin a ei ochi fu străpunsă de Amorului săgeată.
I ziceam că mi-e luceafăr ș-a vieței mele-odor;
Atunci juram că păstra-voi sentiment nemuritor.
Între grații, dulce vorbă, suspinări și fantazie,
Prin romantice-avanture am agiuns la... cununie,
La-acea zi și cea oară ce în veci voi blastama,
De când viața mea senină să-ncepu a turbura.
Prea târziu văzându-mi cursa, eram să las toate cele,
Dar parola și... trei sate, ce-s vecine cu a mele,
M-a făcut a-nchide ochii, limba me a ferecat,
Am scris cu mâna actul și cerbicea-n jug mi-am dat.
Punctu-ntâi: a mea mireasă a ședea nu vra la țară;
Iarna-n Iași, la băi străine să petreacă toată vara.
Punctu-al doilea: cerut-au s-aibe a ei faeton,
O caretă cu livrele, nu costum de amazon,
Casă comodă, nu-ngustă, cabinete și saloane,
Șeminele, galerie, statuete și coloane;
Pentru dâns-apartamentul chiar în față, luminos,
Iar stăpânul casei aibe o camară cam în dos.
Un punct încă prevăzut-au, nu de plac pentru un mire:
Să-ntorn zestrea cu dobândă, la un caz de despărțire.
Încât prin cea legătură, ce-mi minea un paradis,
În cest timp de libertate între sclavi mă văd înscris.
Vine ziua să purcedem, doamna mea-i de rea umoare;
Mă întrebă: “Cu ce mergem?” “C-o caretă, pe resoare.”
“Pe resoare! Nu pe arcuți ce acum s-a fabricat?”
Noroc că așa trăsură în cărți unul a jucat;
Cumpărat-o-am și iacă, să purcedem; dumisale
Deodată nu-i prea bine, o apuc istericale.
Am rămas pe ziu-a doua. În trăsură s-a suit;

Lângă dânsa se așează cățelușul favorit,
Pun cutii, o tualetă, un vazon cu floricele,
Săculețe, gavanoase, cutii doauă cu capele,
Gaița, o stancă și un cântăreț canar,
Un alb șoarec p-alisidă ș-un bucal plin de nectar.
Voi să intru în caretă, dar tot locul este plin;
Luăi cușca subsuoară și cățelu-l pun în sin.
Am purces, dar a mea doamnă șede-n colț posomorâtă,
Eu tac, numai gaița ține conversați-amorțită.
Dar în urmă doamna-ntreabă: “Oare avem bun bucatar?”
“Am, drăguță!” “Ce drăguță? Să-mi dai titlu ordinar.
Te rog să n-aud de-acuma niște-asemena cuvinte,
Ce-a răzeșilor la țară complemente-aduc aminte!”
Am tăcut. E grea tăcerea, dar mai rău-i murmura,
Însă ea de bucătarul iar începe a-ntreba:
“Țigan este bucatariu?” “Crescut în casă la noi.”
“Vai de mine, und-agiuns-am, să mănânc de la cioroi!
Să nu văd la mine-n curte ligheoaiele spurcate!
Un francez îmi adu-ndată să-mi lucreze la bucate,
Cotelete, blan-manjele, duple a lui Nodé plan,
Peștele să-noate-n lapte, fript cu pene vreun fazan.
Dar servițul mesei este de Saxonia, Sevr-au Hina?
Ai cristale de Boemie pentru prânz și pentru cină,
Figurele, floricele de dragant și de zahar
Și un templu und-Amorul arde inimi pe altar?”
“De aceste n-am nici una.” “Înțeleg, ce bucurie!
Eticheta provincială mă așteaptă la moșie;
Masa plină de pastramuri, lapte acru, cașcaval,
Cu stafide, turtă dulce, vrei să-mi dai poate un bal?
Însă, iartă-mă, siniore, că o nobilă soție
Nu e vrednică d-onorul și d-așa galanterie!”
Dup-asemene sarcasme, care foarte m-a pătruns,
Iacă-n urmă, cătră sară, la moșie am agiuns.

Casnicii ne-ntâmpinară cu timpani și alăute.
Pe vătavul ea respins-au, când vru mâna să-i sărute.
Stăm la scară; doamna iese cu gaița și cu cățel,
Recomând p-al nostru paroh, nici nu caută la el.
“Unde-i sala? Ce camară! Nu-i de prânz, nici nu-i de cină,
Nu încap aicea oaspeți de părechi nici o duzină;
Iar salonul de conțerte și acel de convorbit?
En să mergem mai departe, unde-i acel de dormit?
Cabinet de toaletă, altul pentru camarieră,
Biblioteca mea unde-i, să așez un glob ș-o sferă?”
“După cântec, convorbire, în camară ne-om culca.”
“De dormit, mă rog, să aibe fiecare-odaia sa!
Iar grădina?” “E livadă, ce-a plântat a mea străbună!”
“Scoate pomii răzășii și tufari din Angli-adună!
Un râu limpede prin iarbă s-aibe curs a murmura
Ca un chiosc, sub un vechi platan, să pot dulce eu visa.”
Iac-a doua zi începe cu reforma radicală,
Trei stafete-n ziua ceea a trimis în capitală.
Neputându-mă opune, de acasă am fugit,
Iar cucoana se apucă de sfarmat și de zidit.
Toate cele le răstoarnă, din loc toate le strămută,
Peste-o lună a mea casă în palat fu prefăcută;
Pe păreți tapete-ntinde și covoare pe parchet,
Draperia la fereastră pentru planul cel cochet,
Noaptea-n ziuă o preface, toată ziua parcă-i sară,
Încât ziua prin tunic eu plâng soarta cea amară!
Nu-i de-agiuns, că iată cărdul de la Iași s-a adunat,
Cavaleri frumoși și dame, dregători înalți de stat,
Bal cu masce și supele, cu o muzică streină,
Doamnei casei prezidentul trei toaste le închină,
Adiutantul tot deșeartă vinul meu de la Cotnar,
A șampaniei rebele dopurile-n aer sar;
Iar soția mea pe tronu-i și contesele streine,
Văzându-mă cum mă zbucium, își fac semn și râd de mine.

Sara dau foc de-artifiție, oaspeții s-au îndesit
La ferești și la balcoane, o rachetă a sărit
Și aprins-au a mea arie, unde-avem cirezi de grâne,
Arvonite de Pandia cu o mie de țechine;
Aleg, focul să-l pot stânge, m-am ars, nasu-mi s-a umflat,
Iar soția mea, văzându-mă, de răs mai c-a leșinat.
Când trompetele și doba un vivat din nou răsună,
Oaspeții ca niște grauri pe moșia mea s-adună.
Trecând larma, zic soției: “Cheltuiala a sporit.”
Iar ea, plină de mânie, de trei sate mi-a vorbit.
“Dar nici nouă n-ar ajunge!” “De-i așa, pe voia-ți fie,
Să ne-ntoarcem la Iași iară, să m-așez p-economie.”
Așezatu-ni-am aice, însă, dupre bunul ton,
Anul nou nu poate naște, de nu-i faci revelion;
Enig, Miculi descarc de prezente-a lor dugheană,
Și în casa mea s-adună d-oaspeți vechi o caravană.
Beu șampania, s-urează: bun să fie-n noul an,
Iar eu zic: c-o moldovancă, să rămân tot *moldovan!*”

EPIGRAMA

Cătră unul ce promitea mult
și nu-mplinea nimică
D u p r e M a r ț i a l

Atunci când rog ceva să-mi dai,
Îndată-mi dă sau zi că n-ai!
Acia-mi plac, când cer și-mi dau,
Nu urăsc pe-acii ce-mi zic că n-au;
Dar tu nici dai, nici zici că n-ai,
Spre-a-mi fi datori, minciuni îmi dai!

BALADE

ȘTEFAN CEL MARE ÎNAINTEA CETĂȚEI NEAMȚU

În cetatea părăsită, care de pe munte
Cătră nouri încă nalță o cărunță frunte,
Unde trecătoriul ș-astăzi cu respect se-nchină,
A domnit odinioară vechea eroină;
Pe atuncea se lupta păstoriul moldovan } (Bis)
Și țara-și apăra chiar ca un aprod oștean!

Ea avea un fiu puternic, Ștefan i-a fost nume,
Prin acest domn strălucit-au patria noastră-n lume;
Patruzeci de biruințe lauda-i adunasă,
Dar o zi schimbândă soarta, el învins rămasă,
Deși luptase atunci păstorul moldovan } (Bis)
Și țara-și apăra chiar ca un aprod oștean!

De mii cete feroase patria a fost călcată
Și de sânge a ei țărână era adăpată;
Monastiri, cetăți și sate fumegau aprinse,
Cu bătrâni, gemeau și fete și obeze strănse.
Dar nenvins era păstorul moldovan, } (Bis)
Că țara-și apăra chiar ca un aprod oștean!

Încruntat ca leul, Ștefan, voind să răzbune,
Înc-o dată pre oșteni merge să adune;
Mai întâi însă pre muma va să-mbrătoșeze
Și pre fiul său de bine vra să cuvinteze.
Că pe atunci a fost oricare moldovan, } (Bis)
Duios părinte, fiu, barbat și aprod oștean!

Când de zi se luminase, cu a lui putere,
La cetate Ștefan vine și intrare cere;
Dar Elena, inimoasă, de pe muri i zice:
“Fără triumf să nu intre fiul meu aice!”
În timpul cel cumplit, un suflet moldovan
A fost și la femei, ca la aprozi, d-oștean! } (Bis)

“Fiule, întâia oară te văd fără vântă;
Totdeauna tu învins-ai cu dreptate sfântă!
Eu nu pot astăzi deschide a cetăței poarte,
Pe eroi în câmp așteaptă glorie sau moarte!”
În timpul cel cumplit, un suflet moldovan
A fost și la femei, ca la aprozi, d-oștean! } (Bis)

“Mergi, adună a ta oaste, zboară spre pieire,
În a ta virtute patria aple mântuire;
Asta-i singura dorință, voia maicei tale,
De-i cădea, și eu urma-voi pe a morței cale!”
În timpul cel cumplit, un suflet moldovan
A fost și la femei, ca la aprozi, d-oștean! } (Bis)

Ștefan, răzbătut la suflet, pre ai săi adună,
Se repede ca fortuna, ca un fulger tună;
Dușmanii, uimiți de spaimă, luptă, dar nu scapă,
Și pe țara mântuită cu-a lor sânge-adapă!
C-atunce se lupta păstorul moldovan
Și țara-și mântuia, ca un erou oștean! } (Bis)

DOCHIA ȘI TRAIAN

Sub muntele Pion, în Moldova

I

Între Piatra Detunată
Ș-al Sahastrului Picior,
Vezi o stâncă ce-au fost fată
De un mare domnitor.
Acolo de rea furtună
E lacașul cel cumplit,
Unde vulturul răsună
Al său cântec amortit.
Acea doamnă e Dochie,
Zece oi, a ei popor,
Ea domnează-n vizunie
Preste turme și păstori.

II

La frumusețe și la minte
Nici o giună-i samana,
Vrednică de-a ei părinte,
De Deceval, ea era.
Dar când Dacia-au împilat-o
Fiul Romei cel mărit,
Pre cel care-ar fi scapat-o,
De-a iubi a giuruit.
Traian vede astă zână;
Deși e învingător,
Frumuseței ei se-nchină,
Se subgiugă de amor.

III

Împăratu-n van cată
Pe Dochia-mblânzi;
Văzând patria ferecată,
Ea se-ndeamnă a fugi.
Prin a codrului potică
Ea ascunde al ei trai,
Acea doamnă tinerică
Turma paște peste plai.
A ei haină aurită
O preface în șaiag,
Tronu-i iarba înverzită,
Schiptru-i este un toiag.

IV

Traian vine-n astă țară,
Și de-a birui deprins
Spre Dochia cea fugară
Acum mâna a întins.
Atunci ea, cu grai ferbinte,
“Zamolxis, o, zeu, striga,
Te giur pe al meu părinte,
Astăzi rog nu mă lăsa!”
Când întinde a sa mână
Ca s-o strângă-n braț Traian,
De-al ei zeu scutita zână
Se preface-n bolovan.

V

El petroasa ei icoană
Nu-ncetează a iubi;
Pre ea pune-a sa coroană,

Nici se poate despărți.
Acea piatră chiar viaie
De-aburi copere-a ei sin,
Din a ei plâns naște ploaie,
Tunet din al ei suspin.
O ursită-o priveghează,
Și Dochia deseori
Preste nouri luminează
Ca o stea pentru păstori.

TURNUL LUI BUT

Pe muntele Pion
Imitație

Între toată românie,
Mai frumos și milian,
Mai puternic n-a fost nime
Decât Butul moldovan,
Că, oștean și vânător,
Fericit fu și-n amor.

Iacă buciumul d-aramă,
Ce-n Suceav-a răsunit,
La resbel pe junii cheamă
Cătră țărmlul departat,
C-Alexandru domnitor
Dă Poloniei agiutor.

Dar cu Butu-i logodită
Fiia a lui domnitor,
De el Ana despărțită

Suspina-va de amor;
Butu-i dă parola sa
C-a veni ș-o va lua.

Doamna, plină d-umilință,
Giuruirea i-au păstrat,
Dar amantul o credință
Pentru alta au uitat.
Cine calcă-al său cuvânt
N-are pace în mormânt.

Oastea de la țări streine
De un an s-au înturnat,
Însă Butu nu mai vine;
Aleu, poate-au răposat!
Doamno,-i timp de măritat,
De giunia ta-i pacat!

Vai de har, de sănătate,
Ca stele ochii sănini,
De-a lor lacrimi neuscate
Turbure-s amu fântâni,
Că un altu pețitor
Mâna-i cere și amor.

Toți boierii vin din țară
Și un prinț cu svita sa;
Ana plânge în camară
Că pe But nu poate-uita;
Popa mâine va serba
Și pe doamn-a cununa.

Zice doamna credincioasă:
“Nu merg la altarul sfânt

Și voi fi mult mai voiasă,
De m-or duce la mormânt.
Dacă Butu nu e viu,
Patul nunțe-i un secriu.”

Însă-n ziua de urgie,
Are multe doctorii
O bătrână, care știe
Și descânteci face mii.
Hârca veche, pe ascuns,
Duce doamnei cest răspuns:

“S-alungi popa și pe mine,
Va veni azi Butul tău;
În ursita-i mântuire,
Ea va drege precum vreu;
De la crivăț, de l-apus,
Bune farmeci ți-am adus.

De la codru buruiene,
Iarba zânei de la Prut,
De la vultur două pene,
Iar tu, doamno, de-a lui But,
Te rog, părul ca să-mi dai,
Ce de suvenirul ai.

Din păr șerpe vom forma,
Două inel-oi împreuna,
Din mic deget sânge-ai da
Și pre șerpe voi giura,
Cu inel oi descânta,
Va veni și te-a lua.”

Doamna-n hârcă se încrede
Și se-mplântă în pacat,
Butu-ascultă, el purcede
De la țărânos palat,
Nu cum mersă la război,
Doamno, oare nu-i strigoi!

În somn toată curtea zace;
Doamna-i trează; au sosit
Miazănoapte, paza tace;
Pas de cal s-au auzit,
Iar dulăul priceput,
Ce urla, se făcu mut.

Poarta curței se deschide;
Pintre păzitorii mii,
Nu-s ce umblă, o deschide
Și închide ușa trii;
Iată-l în alb îmbrăcat
Pe-așternut s-au așezat.

Trece clipa cea duioasă,
Calul rânchează mereu:
“Rămâi, Ano, sănătoasă,
Că m-așteaptă roibul meu,
Au cu mine vei veni
Ș-a mea purure vei fi.”

Luna luce, Butul fuge
Preste munte, prin hârtop,
Vântul șuieră și muge,
Roibul sare în galop,
Ș-amu-i duce p-amândoi,
Doamno, oare nu-i strigoi!

Printre plaiuri, căi secrete,
Trec la codru și s-aud
Gemând bufnele spăriete,
Mereu urlă lupul crud;
Din tunerec ochii săi
Luminează ca scânteii.

“Din ceri luna-amuși s-a trece,
Roibul meu, hai la galop!
Nouă mǎguri și stânci zece
Avem încă ș-un hârtop.
Nouă râuri a sălta,
Pân’ cucușul va cânta.”

“Unde mergem?” “Unde? -Acasă,
Chiar pe culmea lui Pion;
Rarǎbri omul pe-aici pasă,
Lângă a Dochiei tron,
Unde turnul meu va sta,
Ce-n veci nume-mi va purta.”

“Dulce-odor, ah, calul ține,
Că de spaimă abia șed!”
“Pe șea pune ambe mâne,
Dar în dreapta ta ce vǎd?”
“Testamentul cel sfințit,
Care popa-au dǎruit.”

“Calul nu-mi stă așa-n pripă,
Că în fugă este-acum,
Testamentul dǎ-l în ripă,
Ține-te, c-avem rău drum!”
Roibul, parcă ușurat,
Prăjini zece a saltat.

Preste lacuri și păraie
Trec mânați d-un rece vânt;
Ici, colo, câte-o văpaie
Saltă d-un pe alt mormânt,
Și pe drumul zburători
Petrec mirii călători.

“Stă, ascultă-mi a mea rugă
De om cale nu-i aici!”
“Calea-i bună pentru fugă,
Urmă nu-i pinte potici;
Pedeștri oaspeți aici nu-s,
Că-i duc alții tot pe sus.

Răsăritul se înfoacă,
Roibule, hai în galop!
Păn' va bate popa-n toacă
Avem încă un hârtop,
Piatra Teiul a ura
Păn' cucușul va cânta.”

“Ah, iubite, frâul strânge;
Sărind calul acel râu,
De o stâncă mă va frânge!”
“Ce-ți atârnă de la brâu?”
“Sunt metanii de la schit,
Ce-un sahastru-au dăruit!”

“Ce metanii fioroase,
Că a roibului ochi scot.
Vezi cum tremuru-l răzbate!
Deci aruncă-le de tot!”
Roib-atunci pe munte-nalt
Ia o milă într-un salt.

“Cele pietre ce să fie,
Cele cruci și săpături?”
“Nu sunt cruci, ce e tărie
Curței mele dimpregiur;
Pre zid dacă voi sui,
Calea-n veci vom mântui.”

“Ce-ai stătut, o, dulce-odoare?
Roua m-a muiet de tot;
Răce-i vântul chiar la zoare,
Să-ți urmez de-amu nu pot.
Tremură soția ta,
Copere-mă c-o manta!”

“Dulce doamno, iacă-ndată
Eu voi pune pe-al tău sin
A me frunte înfocată,
Ce mă arde ca venin.
De ea piatra s-a-ncălzi,
Doar ceva m-oi răcori.

Ce colană-i ferecată?”
“Crucea care mam-au dat!”
“Cruce-mpunge ca săgeata,
Fruntea me a încruntat;
Să nu pați de ea și tu,
Crucea leapăd-o de-amu!”

Căzând, peri acea cruce,
Butul doamna-n braț a strâns,
Cel ce mână, cel ce duce,
D-un foc vânăț s-a aprins.
Roibul hohot d-om a dat
Ș-încă-o stâncă a saltat.

A Dochiei piatra tună
Și cucușul a cântat;
Din Hang clopotul răsună,
Când săhastrul a tocat,
Iar cu discul strălucit
Soarele au răsărit.

Dimineată, când să vie
Sântul popa la palat
Să serbeze cununie,
A pierit doamna din pat!
Pre Pion turnul lui But
De atuncea s-a văzut!

LEGENDE

ÎNVĂȚĂTORUL ȘI URMAȘII SĂI

Alegorie

Cătră-apostolii săi zis-au dinioară Domnul lor:
“Cel ce vra a fi cu mine de-astăzi fie-mi următori.

Calea noastră va să fie
Spre cerească-mpărăție...”
Un stol mare, strigând, vine:
“Unde-i merge, noi cu tine!”
Cu un zâmbet Domnul pasă
Înainte prin pustiu,
Călătorii se îndeasă
Să s-adăpe la vreun riu.
Vântul cald, focosul soare

A lor frunte a umplut
De arine, de sudoare,
Deși nu prea le-au plăcut,
Până-n seară a suferit.
Umbra când i-a răcorit,
“Doar aicea vom mânea”,
Între dânșii toți șoptea.
Însă Domnul urma-n cale
Preste râpi și preste vale,
Pe loc unde rareori
A pășit cu călători.
Următorii suspinau,
De spini unii s-aninau,
Zicând: “Pasă cel ce-a vre
Pe această cale gre!”
Altul șede peste-o piatră
Cugetând la a sa vatră,
Unul pe iarbă s-întinde,
Altul gustă a lui merinde,
Din drum alții se abat,
Însă Domnu-i neschimbat;
În tunicul pământ
Nici le zice vrun cuvânt
Apoi când s-a luminat,
Fața sa a înturnat.
Din câți vrură a se-ntrece,
Văzu numai doisprezece.
“Adevărul vouă zic”,
Zis-atunci cu duioșie,
“În astă călătorie
Numărul nostru e mic.
Mulți chemați, aleși puțini!
Cel ce-n cale se-ngreuiază

Pintre stânci și pintre spini
Și cuvântu-mi nu urmează,
Niciodată va să vie
În cereasca-mpărăție!”

CREDINȚA

La Dionis, tiran aprig, pe ascuns a fost intrat
Meros, congiuratură giune, c-un pumnal între vestminte,
Dar surprins fără de preget viglele l-a ferecat
Și la rege domnitorul l-a condus mai înainte.
Cu urgie ista-ntreabă: “Zi-m, pumnarul pentru cine?”
“De tirani să scape patria, merit era pentru tine!”

“Dacă așa, sumețe giune, tu pe cruce vei pieri!”
“Nu cer ca să-mi ierți viața; din doi unu-avea să moară;
Ce, de vrei a mele patimi mai mult încă-a prelungi,
Lasă-mă, te rog, trei zile, să mărit p-orfana soră!
Spre credință dau p-amicul, până-atuncea pre el închide;
La termin de nu veni-voi, pre el vei putea ucide!”

Atunci regele-n vendetă, surâzând, cu aer lin,
După scurtă meditare au răspuns: “Ei bine, fie,
Cele care-mi cei trei zile libere îți las deplin,
Dar trecând semnalul termin, de pe-acuma să se știe
Că-n cea zi, fără cruțare, cu amicul d-închisoare
Împărți-s-a a voastră soartă, tu-i fi liber, iar el moare!”

La amicul Meros vine: “Tiranul a triumfat!
Noua victimă, pre mine, cu moarte pe cruce ceartă,
Pentru că spre-a patriii paos a-l ucide am cercat.
Însă în a lui trufie încă zile trei îmi iartă,

Păn pe sora mărita-voi; rog te pune chizeș mie;
Giur că vin să-mi trag osânda, să te scap de-a lui urgie!”

Tăcând îl îmbrățoșază amicul cel credincios,
Tiranului se supune și-ntră-n a lui închisoare;
Cela alt atunci purcede și în timpul prețios
Repede asigurează soarta giunei surioare.
Prin plinirea îndatorirei a lui cuget se împacă,
Iute îndărăt se-ntoarnă, ca terminul să nu treacă.

Deodată varsă ploaie cerul încarcat de nor,
De pe munți, din râpi, din lacuri se reped mii de povaie,
Râurele se fac râuri, valea s-umple d-unda lor,
Și la punte când agiunge călătorul în nevoie,
Volbura înfurietă temelia ei o sapă,
Surpă bolta cea hăită, ce tunândă cade-n apă.

Cufundat în rea durere pe mal cură-n gios, în sus,
Îns' verunde ochi-ntoarnă, a lui voce oriunde sună,
Agiutor chemat n-duce de pe malul cel opus,
Că la vad nu-i nici o luntre ca să-l treacă împreună,
Nici munteanul nu conduce de la codru a sa plută,
Că salbatică cea apă e în mare prefăcută.

În genunchi mizerul cade, lângă valul întartat,
Plânge, roagă și suspină, mânele la ceri întinde:
“Te rog, Zeule,-nfrânează cursul râului turbat!
Orele sunt fugătoare și trecut-au de merinde,
Soarele va să apună; de n-agiung până în sară,
Pentru mine fără culpă bun amicul va să piară!”

Înfiorarea a naturei elementele-a sporit.
Fără paos, tot mai tare, val pe val mână nainte,

Dar mai iute se strecoară clipele neconținut.
Atunci el s-îmbarbatează, pe amic având aminte,
Se aruncă-n sânul apei și luptând peste măsură
Cu braț foarte o dispică și un zeu de el se-ndură.

Agiungând la mal se-nchină geniului scutitor,
A lui pas înaripează, când de oameni răi o ceată,
Trecând pe la o pădure, iese din ascunsul lor,
Îl încungiură, l-atacă și cu furie-nveninată
În potica cea îngustă calea-i cearcă a închide,
Ca să-l prindă cu odoare, spre a-l prăda și a-l ucide.

“De la mine ce se cere, a strigat de fior cuprins,
N-am nimica-n astă lume decât viața ticăloasă,
Și-asta încă până-n sară a da regulul m-am prins”.
Smulge arma de la hoțul, și cu voce furioasă
“De amic nu te îndura!” strig’, apoi cu cea măciugă
La pământ pe trei i culcă, ceialalți se dau la fugă.

Soarele ieșind din nouri săgetează al său foc,
De căldură, d-osteneală, a păși el nu mai poate,
Că genunchii i se-ndoaie, încât cade chiar pe loc.
“Tu, ce dintre hoți, din ape îndurat-ai a mă scoate,
Ori voi-vei ca aice să fiu prada de vro fiară,
Să las pe dulce amicul pentru mine ca să piară?”

Deodată-n propiere un plăcut lin murmuriu
În tăcerea cea adâncă la urechea sa pătrunde;
Stă, ascultă ș-apoi vede dintre stânci un izvor viu,
Ce varsa în vas de piatră argintoase a lui unde.
Acolo, cu însatate, soarbe, s-udă, se-nviază,
A lui membre ostenite cu putere răcorează.

Acum soarele-ntre arbori lunecând al său lucor,
Preste iarba înverzită tindea umbre colosale,
Ce prin forme îngăimate zugrăveau icoana lor;
Călători doi din cetate revineau pe acea cale,
Lângă ii cu repegiune pășind, auzi: “Se duce,
Pre amic în loc de Meros îl întind acum pe cruce”.

În a inimei adâncul răsunit-au vorba lor,
Conștiința, grija îl mână și-a lui pas înaripează.
Turnurile Siracuzei soarele apuitor,
Răsfrângându-se prin nouri, aurea cu a lui raze,
Când Filostrat, a lui casnic, pre al său domn neferice
Îl întâmpină cu spaimă și cuvinte aceste-i zice:

“Îndărăpt te-ntoarnă iute, pre amic nu-i mântui,
Deci macar al tău pericol prin o fugă-ndată curmă;
Chiar acum pe neferice îl încep a-l schingiui,
C-așteptatu-te-au statornic până-n ora de pe urmă;
A lui credința-ntemeiată în virtute și-n onoare
Tiranul prin vorbe amare n-a putut să i-o oboare”.

“De-i târziu, de n-oi putea-voi ca să scap p-amicul meu,
Cu el mor, însă credința nu va rămâne înfrântă.
Și tiranul cel sălbatic n-aibe în cugetul seu
Că amicului amicul a calcat credința sântă;
Preste ambi să îplinească a lui crudă fărdelege,
Dar cunoască că viază amicitîi sânta lege!”

Iacă soarele spune, când la poartă a sosit;
Vede crucea a osândeii în o piață împlântată.
Curioasa d-oameni gloată împregiur a tăbărât,
Pe amic îl trag acuma cu o funie încrunțată.
Gloata o străbate, strigă: “Iată-mă-s, eu viu de față,
Eu-s acela pentru care el chizeș s-a pus cu viața!”

Tot poporul se cuprinde de mirare și de fior,
Ambi amici se-mbrățează, plâng de chin, de bucurie;
Nice-un ochi e fără lacrimi l-acest act pătrunzător
Și la tiran se rapoartă astă rară duioșie.
Pre el prinde o simțire, până-atunci de tot streină,
Pe amicii ambi-i cheamă înaintea lui să vină.

Îndelung pre ii admiră, zice: “Vi s-a nimerit;
A mea inimă se-nvinge; eu chiar văd din astă faptă
Că credința nu-i un fantom, ce înalt simț înzeit,
Care de la oameni cere recunoașterea cea dreaptă.
Luați, rogu-vă, de-acuma, să simt zile mai senine.
În a voastră legătură de al treilea pe mine!”

LA CUGETAREA MEA

Când întinzi a tale aripi, o, tu, cugete-nfocate,
Și-n noianul fantaziei te înalți cu repeciune,
Căutând frumoase teme între cele luminate
Pentru lira-mi umelită, doritoare să răsune,

Ușurel, pe munte Pincio, între pinii verzi răzbate;
De virtute și frumsețe acolo-i videa minune,
Acolo zâna me trece pe cărările-ncântate,
Strălucind cu o lumină care niciodată-apune.

De la dânsa împrumută lină și blândă lucoare,
D-unde-amorul cu virtutea și-nțeleptul spirt derază,
Ce dau numelui aice faima cea nemuritoare.

În zadar în lume-aiure vei căta ca să se vază
Întrunite-ntr-o ființă toate-a cerului odoare,
Care către fapte-nalte nencetat însufletează.

RĂSĂRITUL DE LEFCA

Pe a lunei orizonul a mea zână când s-arată,
Cerul tot se-nseninează, suflă aerul mai lin,
Unda curge mai voioasă, limpede și mai curată
În acel râu ce-ntre petre se repede c-un suspin.

Vezi cum flutură pin nouri de amori junei o ceată,
Cum răsună d-armonie colnicii din Apenin,
Unde pentru a ei laudă în cor sună o cântată
Mii de paseri și de nimfe ce-n a ei întâmpin vin.

Nu e stâncă, nu e culme care să nu scânteieze,
Nu-i câmpie ce nu-ntinde nouă mantie de flori,
Nu e limbă ominească care să nu cuvinteze

Despre ochii și cea față, unde-n a lui foișor,
Între porfira și perle Amor țese dulce-obeze,
Și săgeata sa discarcă între-a giunilor popor.

PATIMA

I

La munciei din câmpie, la pădurea cea umbroasă,
La cel râu care șerpează pintre înflorit ogor,
L-adăpostul singuratic, lângă stânca-ntunecoasă,
Întristat și plin de gânduri singur umblu cu Amor.

Că în cuget și în sânu-mi port simțirea cea duioasă,
Care n-a să stângă timpul, cel de toate stârpitor,
Că rămâne suvenirul unei inimi credincioasă,
Într-un eho ce-a să sune după ce eu voi să mor.

Cele grații și frumsețe, ce-s a muzei mele teme,
Le rezic la florica ce se leagănă de vânt
Și mă tânguiesc la frunza care-n freamătul ei geme.

La ființele naturei, câte împregiuru-mi sânt,
Spun a inimei dorință ce sperează și iar teme,
Numai zânei cerc ascunde patima în care-mplânt.

II

Auzit-au Apeninul eho a durerei mele,
Ce din sân Amor îmi stoarce în tăcut-a nopței clipă;
Răsunat-au pân' la Istru patimile cele grele,
Ce nu vindecă Igea, nici Fântâna Aganipă.

Din a lor somn se trezire ațipite păserele,
Mai duioase se făcură fiarile-n ascunsa ripă,
Înalțară a lor frunte tupilate floricele,
Zefirul cel mai zburdat înfrână a sa aripă.

Mai lin curseră atunce ale râurilor unde
Și naiadele duioase au ieșit din râu, din mare,
Acea patimă s-aculte care inima-mi pătrunde.

Toate-n giurul meu suspină, numai zâna pentru care
A mea inimă s-încinde la durere-mi nu răspunde,
Nici din sânul ei s-aude un suspin de îndurare!

III

Acea aspră pătimire de o inimă-nfocată
Într-atâta este deamnă ca amorul s-o aline,
Încât, doamna me, eu nu știu de unde totdeauna vine
Supra me să săgeteze o privire turburată.

Zea de gheață, de oțele au de piatră diamantată
Inima în sânul vostru ferecată parcă-o ține,
Unde nicîrăul de lacrimi, nice-aprinsele suspine,
Amar mie, eu simt astăzi că nu pot ca să răzbată.

Deși-n versul meu cel umil strălucinda-vă virtute
Cerc să cânt ș-al vostru merit în toscană armonie,
Care de l-a voastră faimă un eho să împrumute,

Când țintează sumeț ochiul în a ceriului făclie,
Întunericul îl ceartă numai câteva minute,
Dar seninul feței voastre totdeauna-i ascuns mie.

PROFEȚIA

Atunci când, o, zi amară, aceea oară-a fi vecină
Să purced din ceste locuri d-unde soarta mă desparte,
Lăcrămând și cu suspinuri arunca-voi de departe
Depeurma mea ochire cătră țara cea latină.

Dar pe când în luntre ușoară brăzdui-voi Marea Eusină,
Înfocata-mi cugetare, străbătând câmpii deșarte,
Înturna-va deseoară l-adăpostul cel de arte
Și la templul giunei Muze, unde arde-a mea lumină.

Acolò a Romei genii au statornic tronul lor,
D-unde răspândesc în lume nemurinde a lor rază,
De virtute, înțelepciune, de al patriei amor.

Acea stea a mântuirii, care astăzi mă-nviază,
Fie ca să mă conducă și în timpul viitor,
Și-amorțita mea simțire pentru patrie fac-o trează.

LA DOCTORUL PEZZONI

carele se înturna din Moldova în Italia,
a sa patrie

Tu, pe carele îndeamnă al patriei dorul mare,
Azi întinzi a tale pasuri cătră țara ceea unde
Marginile-s d-o parte Alpii, d-alta gemănată mare,
La a căria fortune muntele-Apenin răspunde;

Acolo de mine-urzite vei vedea două altare,
Unul consacrat lui Febus, iar în altul se ascunde
Mărit geniul a zânei și acele virtuți rare,
Cu a ochilor lumină ce d-amor nobil pătrunde.

Cugetările duioase acolo-mi sunt ferecate
Și a mea toscană liră a sta mută se deprinde,
De când soarta rea le ține de la mine depărtate.

Înaintea lor espune patima ce mă cuprinde,
Zi că chiar un verde arbor, dacă focul îl răzbate,
Cu cât boarea pre el suflă, cu atât mai mult s-aprinde.

TOT LA ACELA

Dacă-n barca ușurică petreci unda întărtată,
Au prin munților omete a ta cale de te duce,
Favorabil fie-ți Zeul, ce pe călători conduce,
Facă-agiunsul tău ferice ș-a ta cale-ndemănată.

Dacă-amu a ta simțire prin ochi este încântată,
Revederea patriei dacă estazul în tine-aduce,
Prin vorbirea armonioasă, prin cea artă ce străluce
Și prin care Italia nouă cum cea veche-i înălțată.

Pasul tău înaripează cătră insubra cetate,
Ce-n mărirea ei se nalță ca un arbore-n câmpie,
Între stolul de mici plânte la pământ ce-s tupilate.

În murindu-l văl vede-vei cum se poartă-n modestie,
În una unite daruri cu care-n anticitate
Se lăudau înalte genii răspândite în o mie.

CONSACRAT MEMORIEI DE LEUFCA

născută Bianca Milesi, moartă în Paris, la 1849

Doamno, ce întru mărire, în aurora vieței tale,
De frumsețe-ncântătoare și de grații erai plină,
Defăimând deșert onorul cărui gloatele se-nchină,
Ț-ai ales pentru urmare a virtuței greua cale.

Dănuitul al tău suflet de-nsușimile morale
A sacrat doritei patrii sânte-altare de lumină,
Ca prin fapte strălucinde, preste țara cea latină
Să răsară de nou timpul a triumfurilor sale.

Acea rază nemurindă, pentru glorie creată,
Ce lucit-au preste mine încă-n timpul de giunie,
Aleu, s-a înturnat iară la-obârșia-i necurmată.

Dar în miezul a durerii ce-mi rămâne-n suflet vie,
Cea scânteie care-aprins-ai nu s-a stânge niceodată
Și-a trăi cu tine-unită în a ceriului tărie!

CLIRONOMII LUI EPAMENONDA

Defăimând cele la care gloata oarbă se apleacă,
Omul, în a cărui suflet a virtuței dor n-apune,
Numelul său și-amintirei trainic monument rădică,
Cu folos ce-aduce lumii prin virtute,-nștepciune.

Ca pe râpele lui Nilu piramida cea antică,
Ce-n nori creștetul ascunde și se luptă cu furtune,
Așa fapta patriotă, ce-a zeimei este fiica,
Timpu-nfrână și cu soarta pe invidia răpune.

Când pe câmpul a victoriei înota în a lui sânge,
Epaminonda la amicii ce-l plângeau cu duioșie,
Pentru că cu a lui moarte și-a lui vițe se stângea,
“Înfrânați, zis-au el, plânsul, vă las două-a mele fiie,
Nemurindele trofee: *Leuctre și Mantinea!*”

LA TERMELE DE KARLSBAD

O, fântână misterioasă, ce din sânul istui munte
Reverși apă, foc și aer, noapte, zi, fără de paos,
Înainte la tot omul umelită pleacă frunte,
Că pe Cela vede-n tine ci-urzi lumea din haos.

Prin a sa filantropie căpătat-ai o putere
Care vindecă de patimi stolul cel nenumărat
De ființe suferinde ce din ambe emisfere
În ist an, ca din vechime, la tine s-a adunat.

Piatra care te încinge, codrul care te-ncunună,
Aburii de ambrozie de-nmiite giune flori,

Lin seninul a naturei, armonia ce-n giur sună,
Toate-nvie un lânged cuget și-s balsami vindecători.

Toți ce prin a ta putere a simțit a ta minune
Depun ție mulțumire, vânta l-al tău Urzitor;
Între mai frumoase imne și ist vers român răsune
Sacrificii umelite unui simț cunoscător!

Karlsbad, iuili—august 1855—61

ODĂ

Urzitoriule a lumei, tu, ce-Imperului Roman
Ai dat glorie, virtute și putere, decât care
Soarele în a lui cale, de când născu din noian,
N-au văzut nimic mai mare,

Tu, ce-a sale legioane până-n Dacia ai condus,
Unde, după-naltul triumf, ai fondat o Romă giune,
Ca să fie despre barbari viu troian pentru Apus
Și luceafăr ce n-apune,

După ce nepotul Romei de fortuni au triumfat,
Care-n curs de ani o mie au schimbat antica lume,
Și în lupte, suferințe, până astăzi au păstrat
Limba, patria și nume,

Dă-i, o, Zeule, putere și virtute,-n viitor
Ca ferice să plinească destinul a gintei sale,
Și demn de a lui sânt nume, într-un trai nemuritor,
Să petreacă a gloriei cale.

Preste câmpurile noastre vars', o, Doamne, darul sânt,
Fie purure mănoase grăie, turme și albine,
Și în schimbul lor întoarnă nouă din străin pământ
A lui aur și lumine.

Dă la tânăra română, lângă harul cel plăcut,
Cuget nalt, inimă blândă, ca și ea la noi să fie
Cum Cornelia antică, ce pe eroi au născut,
Fie, mumă și soție!

Să dai braților putere, inimei un dor aprins,
Ca românul, cum străbunii, pentru drepturile sfinte
Ale patriii renăscânde să se lupte neinvins
Prin lucrări și prin cuvinte!

Strânge Țările-Unite prin un nod nemuritor,
Cum origine au una, fie a lor și fericire;
Toți românii să închege de frați numai un popor
Că puterea stă-n *Unire!*

POETUL

Dedicat d-sale d. Vasili Alecsandri

Viersul care-ntăia oară a sunat în Românie
Pe-alăuta ce de secolii fără coarde-a fost rămas,
Spre-aminti a patriii fapte prin a doinei armonie,
Dupre metrul care muza l-a dictat de pe Parnas,
Va trăi atâtea timpuri cât Pionul, petros munte,
Între nouri înalța-va maiestoasa a lui frunte.

Deși cântul a lui Omer poartă cea întâi cunună,
El nu-ntunică pe Pindar, nici a lui Alceos ton,

Înfocatele suspinuri și cuvintele-ncă sună
A Safei înamorate și a lui Anacreon
Nice între a Greciei zâne a brilat numai Elena,
Pe eroi și pe filozofi n-a produs numai Atena.

Înainte de Ahiles și de falange spartane,
Viețuit-au și alți eroi, care-umpleau în timpul lor,
Prin virtute,-nțelepciune și prin fapte miliane,
Lumea toată de exemple, de mirare și lucr;
Însă geniile acele, demne chiar de nemurire,
Zac uitate, c-un poeta n-a lasat de ele știre.

Tu, în căruia sân Zeul a aprins sânta scânteie
Să dai faptelor prin muză traiul cel nemuritor,
Între teme înmiite nu-i afla mai naltă-idee
De aceea ce dictează sântul patriei amor,
A românilor virtute deci prin versul tău să-nvie,
Ca nepoților d-esemple și de glorie să fie!

ANUL NOU 1857 ÎN MOLDOVA

Augustilor suverani subscriitori
Tratatului de Paris
dedicat

Lâng-a Dunărei verzi râpe maiestoașă vezi matronă,
Pre scutu-i semnul lui Gioe, pe cap are o coroană.
A ei față și vestminte uric poartă vederat
Că ea-i fiia cea mai giune a lui Traian împărat.
Soarta gintelor schimbat-au ale ei trofei antice
Din semnale de vinceală în cununi de flori, de spice,
Ma din ochii scânteiază încă focul cel nestâns
Ce arată că-n vechime combătut-au și-a învins.

Aștepta, ma suferindă, în a soartei ei asprime,
Că ursita-i prezisese o ferice viitorime.
Iacă ora de pe urmă, miezul nopții a sunat,
Anul vechi, ce-i plin de sagne, ostenit și detunat,
Încărcat cu mii de grije, s-acufundă-n vecinicie;
În loc d-amare suspinuri în giur sună armonie,
Nu mai tremură pământul, mările s-a limpezit,
Preste valul a lui Traian șapte Stele a răsărit,
Anul giune, blând la față, având tâmple-ncununete.
Noua viață ni-asigură și guvernul de dreptate.
Dunărea, ce între petre până acuma a gemut,
Liberă în sânu-i strânge unda din Siret și Prut;
Și Anul Nou, de pace înger, a științelor făclie
Cu odoarele Europei ni aduce în Românie.
Atunci ruga cea fierbinte răsuna-au spre Apus,
Cătră cele șapte Stele care pacea ni-a adus,
Să ne lumineze țara și o apere-nainte,
În ist an să ne trimată un bun Domnitor părinte,
Ce fiind a legei sânte El organ și păzitor
Să conducă patria noastră la frumosul viitor!

EPILOG

Înalțat-am monumentul încă-n junea Românie,
Decât bronzul, fierul, piatra mult mai trainic am durat.
Pre el timpului fortune în turbata lor mânie
N-or putea ca să-l oboare pe cursul îndelungat.
Nu, de tot nu mor, că partea nobil-a ființei mele
La Cel care a creat-o va întinde al ei zbor;
Acolo ea, limpezită d-omenești pătămiri grele,
A ei voace va adaoge cătră a îngerilor hor,
Spre a lăuda Ființa care între lumele senine,
Fără început domnează și domni-va fără de fine!

FABULE

ZÂNA FABULEI

La cetitorul român

Prin rostiri de adevăruri, ascunse-n cimilitură,
Aduc ție-ntăia oară cu plăcere-nvățătură;
În a vieței strămba cale pe român să îndreptez,
Prin lupi, corbi, furnici și broaște a vorbi mă disfățez.
Adevărul salt nu place, de-i și bun, e plin d-asprime,
Dar când vitele l-or spune, n-a să supere pe nime.
De aceea a lor zise, cu gând binevoitor,
Să asculți, să ierți cutezul, prețuind țintirea lor.

GRIERUL ȘI FURNICA

Săltând, grierul la țară
Șuierat-au toata vară,
Și când iarna au venit,
Cu nemică s-au trezit,
Neavând macar de dor
Muscă sau un viermișor
Pe furnica sa vecină
Au rugat să-l împrumute
C-un grăunte, c-o neghină,
Să mai prindă la vârtute,
Zicând: “Zău, la timp de trier,
Dau parola mea de grier,

Înturna-voi toată soma
Ș-interesul de-mprumut!”
Dar furnica econoamă
I-au zis: “Vara ce-ai făcut?”
“Prin câmpii și prin grădine
Am cântat pân-au dat bruma.”
“Tu cântai, îmi pare bine,
Gioacă, vere, dar acuma!”

CORBUL ȘI VULPEA

Preste ramul unui sorb
S-așezasă domnul corb,
Țiind în plisc o bucată
De caș, ce-o avea furată.
Vulpea, cum l-au mirosit,
Sub acel sorb au venit
Și-n sus căutând, i zice:
“Buna ziua, venetice!
Cât ești mândru și frumos!
Dacă viersul cel duios
Ți-i c-a penilor odoare,
Tu-ntreci pe privighitoare.”
De mândrie îngâmfat,
Corbul pliscul au căscat,
Și vrând viersul să înceapă,
Cașul pe pământ îl scapă.
Atunci vulpea brânza apucă
După ce o și îmbucă,
Cătră corb, spre mângâiere,
Zice: “En ascultă, vere,
Cel ce știe lingușala

Să îndoapă-n socoteala
Celuia care-l ascultă.
Astă daună nu-i prea multă
Pentru-un adevăr curat.
Atunci corbul rușinat
Giură că minciuni c-acele
Alte dăți n-or să-l înșele.

BROASCA ȘI BOUL

Broasca mică cât un ou
Au văzut păscând un bou
Și mirându-se prea tare
De-o făptură atât de mare
Cugeta c-ar fi noroc
Ș-a familiei laudă, dacă
Ar putea să se prefacă
Din mic, mare dobitoc.
Deci d-ambție s-aprinde,
Mereu s-umflă, se întinde
Ș-apoi zice: “Sorioară,
Nu-s ca boul, buneoară?”
Dar aceasta i-au zis: Ba!”
Broasca urmând a se umfla,
Zis-au iar: “En vezi, lelică!”
“Soro,-ți spun că ești tot mică!”
“Oare acuma l-am agiuns?”
“Încă nu”, i s-au răspuns.
Broasc-atunci s-au mai umflat
Foarte așa... cât au crăpat.
Vra ca astă broască mică
Pe mai mari cel mic s-agiungă,

Tot se umflă, se rădică,
Fără-a-și cere sfat la pungă
Se așază la Paris,
Unde, de nu este-nchis,
Rolul gioacă de baron,
Fără bani, dar cu bun ton.
De mii planuri îngâmfat,
Casa-și schimbă în palat
Și-n prințesă pe a sa damă.
Vrând apoi a mai întinde,
Creditoriul pe-a lui samă
Toate, păn și pre el vinde.

ACII DOI CATĂRI

Doi catări călătoreau
Și-n desagii lor duceau
Unul ceapă de câmpie,
Altul bani de visterie
Cest din urmă, îngâmfat
Că-i de aur încărcat,
Chiar de șelile-i apasă,
Nu vra sarcina s-o lasă.
Mândru calcă, parcă-i leu,
Și suna un zurgălău.
Când deodată, din tufari,
Iesă o ceată de tâlhari.
Toți la cel catâr dau bustă
Ce ducea de aur soamă,
De urechi îl prind, de soamă,
Alți împung și-l bat c-o fustă.
Încât bietul, gemând foarte,

Zice: "Oare asta-i soarte
Carea mi s-au giuruit
Pe ist drum când m-au pornit?
Al meu soț ce cară ceapă
Fericit de da□nă scapă,
Dar eu, fără de agiutori,
În bataie, aleu, mor!"
Iar catârul celalalt
Zis-au: "Vere, totdeauna
Pe copaciul mai înalt
Darmă repede fortuna;
De-ai fi șerb la un cepari,
Iar nu casă de dinari,
La os teafăr și la piele
N-ai păți aceste rele
Când eu în săracul trai
Voi să pasc în pace scai!"

ASINUL ȘI FURUL

Pentru asinul furat
Se băteau doi furi odată,
Unul vrea să-l aibă argat,
Altul vra să-l vânză-ndată.
Dar când între ii se ceartă
Cum pe asin să-l împartă,
Vine-al treilea tâlhari
Și li fură pe magari.

Este asin câteodată
O moșie-n giudecată,
Pentru care doi mazili

Se sfădesc pe la movili,
Când acela ce-i împacă,
Mâncând pe-a lor cheltuială,
Îe moșia-n socoteală
Și li lasă punga sacă.

LUPUL ȘI MIELUL

Orice face cel mai mare,
Dreptate-n toate are,
Precum vom videa aice
Din o fabulă ce-oi zice.

Un miel foarte însetat
S-adăpa în râu curat,
Unde lupul, cătând pradă,
Începu cu mielul sfadă,
Zicându-i cu rost turbat:
“Ori de ce mă înfrunteezi
Și să turburi cum cutezi
Limpedeaa mea băatură?”
I-au zis mielul: “Doamne, iartă,
La mânie nu te-ntartă,
Mai ales dacă ai vra
Să-nțelegi măria-ta
C-apa din sus cură-n vale
La șerbul măriei-tale;
Și s-o turbur eu nu pot
Cu piciorul, nici cu bot!”

“Mi o turburi și-acum iară,
I-au zis cruda acaa fiară;

Știu că-n anul cel trecut
Tu de lupi ai zis bârfele!”
“Cum puteam să zic acele,
Când n-am fost încă născut?
Crede, doamne, că ș-acuma
Eu sug lapte de la muma.”
“De n-ai fost tu, apoi, zău,
Au fost un frate al tău.”
“Nici un frate eu nu am.”
“Așadar, Ț-au fost vrun neam,
Că toți câni, păstori și oi
Bat din veci resbel cu noi!”
Zicând ceste, îl îmbrâncă
Și îl duce la pădure,
Unde, fără să-l înjure,
Îl despoaie și-l mănâncă.

LEUL ȘI GUZGANUL

Cât se poate, se cuvine
Fă altuia vre un bine,
Că veni-va-ți multe ori
D-unde n-aștepți agiutori,
Precum vei vedea aice
Din o fabulă ce-oi zice.

Un guzgan, ce supt pământ
I s-urâsă a sta mereu
Zburdând iesă ca un tânt
Și-ntră-n brânca unui leu
Dar acest-au arătat
Cuget chiar de împărat,

Căci în loc ca să-l sugrume
L-au lăsat să roadă-n lume.
Însă astă bună faptă
Mulțămită-i află dreaptă.
Se par lucruri necrezute
Un guzgan pe leu s-agiute!
Din a sa pădure deasă
Umblând leul ca să iasă,
În o cursă-ntinsă-ncape
Și cercând din ea să scape
Muge, bietul, tot se urcă,
Însă-n lați mai mult se-ncurcă,
Încât acel domnitor
Nicum poate să-și agiute
Dar întâi de vânător
Guzgănelul venind iute,
Pe rețeaua ce-l înoadă
Nevoindu-să să roadă,
Într-atâta-au distrămat
Până pe leul au scăpat.

GUZGANUL DE CETATE ȘI CEL DE CÂMP

Dineoare un guzgan,
Politicos cetățan,
Pre guzganul de câmpie
L-au poftit la prânz să vie,
Că nu tot mereu lăcuste,
Ce mai bun ospăț să guste
Pe vărgat, frumos covor
Așternut-au masa lor;

Las să giudice oricine
Cât li-au fost atunci de bine

De confeturi și de pui
Fărmăturile adună,
Însă până a fi sătui
Deodată ușa sună;
Asta-i umple-atât de frică
Încât pofta li să strică
Cetățanul sprintinel
Scapă, ș-altul după el

Iată tropotu-ncetează
Și guzganii iar s-așază.
Cetățanul, mângâiet,
La țăranul spăriet
Zice: “En apucă, frate,
Să mai roadem la bucate!”
Dar acest-au zis: “Destul
De astă masă eu-s sătul,
Vino mâne tu afară
De-i gusta ospăț de țară.
Tupilat într-un ungheri,
Nu am masă de boieri,
Nime însă ca aice
N-a veni ca să ni-o strice,
Și de fărmături sărace
Îndopa-ne-vom în pace.
Eu te las cu sănătate,
Eu voi șegi cu frica-n spate,
Nici mai delicată masă
Care-apoi pe nări să-mi iasă!”

CERBUL LA FÂNTÂNĂ

Într-o fântână limpidă,
La codru, pe la munte,
Văzându-și cerbul coarnele
Ce-i se-nalță pe frunte,

Lăuda podoaba gemine,
Dar bănuit-au foarte
Cum și picioare-asemene
Nu-i dă nedreapta soarte,

Zicând “Ramosul creștetul,
Mândria fruntei mele,
Chiar ca copacii codrului
Se nalță cătră stele

Aleu, cum și picioarele
N-au formă, nici tărie,
Că ele chiar ca fusele
Sunt făr-analogie”

Dar când așa se critică,
Răsună-n giur tufarii,
Din care fără tropote
Ies sprintenei ogarii

Cerbul de spaimă tremură
C-un salt la fugă împunge
Și din câmpină repede
Între tufari agiunge

Urâte mădulările
L-ar fi putut s-agiute,

De nu-i era de piodică
Podoabele cornute

Cerbul în dese ramure
Intrând, abia s-aburcă,
Căci lăudate-i coarnele
La trecere-l încurcă

Dar când ogarul dintele
Încrunță-n șold, sârmanul
Cerbul odoru-și blastămă
Ce-i crește pe tot anul!

Decât folosul, multe ori
Deșărtăciunea place,
Care apoi de-a pururea
În daune se preface.

COCOSTÂRCUL ȘI VULPEA

Cocostârcul călători
La prânz de vulpe să cheamă,
Dar în loc d-ospăț cu spori,
Pe disc lat găsește o zamă
Limpede și chiar lătură,
Fără vo dumicătură.
Pasărea cu lungul plisc,
Vrând să mănce, toată-n disc,
Ostenește sărmănica
Și nu-nghite mai nemica;
Vulpea însă unde-atinge
Soarbe tot și-n urmă linge.

Cocostârcul supărat
Astă festă n-au uitat
Ș-a-nturna vrând neplăcută
Daună care au pățit,
Pe cea vulpe prefăcută
La o masă au pofțit.
Vulpea vine chiar l-amiază
Și la vatr-amu s-așază,
Unde un miros priincios
Minea vulpei prânz gustos.
Dar bucate
Delicate
Vede-ncise întru un vaz
Ce-i cu lung și-ngust grumaz.
În el pliscul bine-ncape
Ca bucatele să pape,
Dar căscatul vulpei bot
Stă de prânz departe-un cot;
Deci cu foame și rușine
Leghioaia ni rămâne.

Cel ce vre pe-un alt s-înșele
Dese suferă mai rele.

LUPUL ȘI CUCOARA

Mâncând lupul chiar ca zece,
Era-aproape să se-nece,
Cu un os ce-n gât stătusă;
În zadar sârmanul tusă,
Căci d-al scoate
Nu mai poate

Și-i să pare c-a să moară.
Când, văzând pe o cucoară,
Semn i face cu picior
Ca să-i deie ajutor.
Iată paserea ghibace
Operația i face
Ș-acel os
Din gât i-au scos,
Apoi cere legiuită
Pentru lucru mulțămită.
“Mulțămită! —lupu-i zice—
Oare nu ești tu ferice
Că din gât nesățios
Capul teafăr ți l-ai scos?
Sărmănico, fugi din drum,
De mă superi, te zugrum!”

ȚĂRANUL ȘI FIII LUI

Sârguința ș-osteneală
Pre om nu dau de sminteală.
Un sătean înavuțit,
Având zile-amu puține,
Au chemat pre fii la sine
Și așa li au vorbit:
“Vă păziți vodinioare
A nu vinde-acele ogoare
Ce părinții ni-au lăsat,
C-un odor e îngropat.
Nu cunosc locul chiar unde
Acel aur se ascunde,
Dar să știți că prin răbdare

N-a fi în zadar lucrare.
Săpați câmpul de cu vară,
De la zori și până-n sară,
Ogorul de-o palmă lat
Nu rămâie nescurmat!”
Moare-apoi a lor părinte,
Fiii zisa având în minte,
Pre odorul să nu scape
Câmpul tot încep să-l sape,
Încât lucrul timpurie
Le aduce secerie.
N-află auru nicăire,
Dar în loc de moștenire
Sfatul fu mântuitor:
Că ostineala-i chiar odor!

OALA DE ARAMĂ ȘI OALA DE LUT

O zi oala de aramă
Pe-o vecină de lut cheamă,
Ca să facă ambe-un drum.
Însă aceasta au zis: “Nu pot;
Las mai bine să m-afum,
Decât să mă stric de tot.

Dar tu în coaste chiar țistoasă,
Nu ca mine ticăloasă,
Pas ferice-oriunde-i vre.”
“La tot feliul de-ntâmplare,
Zis-au oala cea mai tare,
Protectoară mi-i ave.

Dac-un lucru colțuros,
Repede sau pre vartos
Ar umbla ca să te sfarme,
Ver macar ca să te darme,
Eu la mijloc voi intra
Și de daună te-oi scăpa.”

În asemenea parolă,
Dată de-o lucită oală,
Biata oală se încrede,
Lasă vatra și purcede.
Merg ai noștri călători,
Târâindu-se cu spori,
Dar compania merge slut,
Alt-arama-i și alta-i lut.

Vrând ii pest-un hop să treacă,
Între sine se tot freacă
Ș-înc-o mie urme nu-s
Ce-n a lor voiaj s-au dus,
Când arama în moale pele
Așa foarte-un ghiont au dat,
Că-n mănunte hârburele,
Gemând, oala s-au stricat.

Cu acel mai tare foarte
Nu umbla, ci cu mai moale,
De nu vrei acestei oale
S-aibi în urmă trista soarte!

VULPEA ȘI ȚAPUL

Un bărbos țap cornuratic,
Cu o vulpe, dineoare
Se dusesă la varatic
Ca să facă-o vânătoare.
Țapu-i tont, dar fumuratic,
Soțul său e viclean practic.

Însetați ambi de căldură,
Într-un puț s-au coborât;
După ce prin beutură
Pofta lor au răcorit,
Zis-au vulpea: “En, cumătre,
Nu-i destul a s-adăpa;
Dintr-aceste oable petre
Oare, zi-m, cum vom scăpa?”

Deci eu cred ca să te faci
Țap cu minte și ghibaci
Și-n a puțului părete
Brâncele-ți întinde drept,
Apoi eu pe a tale spete
Și pe cornul înțălept
Voi sui și până-n sară
Teafăr te voi scoate-afară.”
Atunci țapul au strigat:
“Bravo, ce plan minunat!
La aceste câtu-i Prutul
Nu m-agiungea priceputul!”

Însă vulpea nu se-ncurcă,
Ce din puț pre țap se urcă

Și agiungând sus pre pământ
Face țapului cuvânt
Prin îndemn cătră răbdare,
Ce-i virtute foarte mare,
Zicând: “Dacă maica fire
Dramuri ț-ar fi dat de minte
Măcar cât în barbă-ai fire,
Apoi în puț mai nainte
De-a intra tu ai gândi
De-acolo cum ai ieși.
Deci en vezi acuma, țape,
Din puț cine să te scape,
Ș-apoi ie mai bine samă!
Iartă dacă eu m-am tras,
Dar un interes mă cheamă,
Care nu pot ca să-l las”

Orice lucru-nființezi
Rezultatul să-i prevezi.

CAPRA, GIUNCA ȘI OAIA, ÎN COMPANIE CŪ LEUL

Capra, oaia și o giuncă
Cu un leu foarte cumplit,
Care domnea în o luncă,
Între ii s-au învoit
În companie dineoare
De a face-o vânătoare,
Și precum li se cuvine
Să se-mpartă între sine.

Capra-n cursă ce-au întins
Pe un cerb întâi au prins,
Și a ei vânat îndată
Cătră soții săi arată.

Atunci leul, împărat,
Pe brâncă au numărat,
Zicând: “De știu socoteală,
Suntem patru la-mpărțală”.
Pre vânat apoi-mparte,
Făcându-și dintăi o parte.
Zis-au: “Asta mie-o ieu,
Pentru că mă cheamă leu,
Partea a doua se cuvine,
După drept, celui mai tare,
Ș-asta cred c-o știți pre bine!
Partea a tria o rădic
Pentru că sunt mai voinic,
Iar cu partea de pe urmă
Socoteala ni să curmă:
Pre cel ce brânc-a să-ntindă
Îl zugrum și-l fac merindă!”

OAIA ȘI MIELUL

Spunea mielului odată
Maica oaia: “Fătul meu,
Eu sunt foarte întristată
Cugetând la traiul tău.

Ah, păstorul te va prinde,
Abia gras te-i face un pic,
Și la măcelar te-a vinde,

Ce călău altfel i zic.
Depărtat de l-a ta mumă,
Aci cruzi și răi tirani
Te despoaie, te zugrumă
Și te vând apoi pe bani.
De-altă parte se invită
Lupul, ce-i cu dâșii văr,
Ca și el să te înghită
Cu ciolane și cu păr.
C-un cuvânt, fără-ndurare
Toți pre tine te urăsc,
Ș-abia traiul îți răsare,
Iacă-ndată îl răpesc!
Chiar în contra însuși firei,
Mai bătrână eu fiind,
Tocma-n mezul ominirei,
Tinerel te văd pierind.”
Însă mielul, c-umelință,
Zis-au: “Maică, al meu odor,
Cea mai mare a mea dorință
Este tânăr ca să mor!
Decât asta, a mea soartă
Fi-v-atunce mult mai grea,
Dacă-ntâi aş vede moartă
Pe duioasa maica mea.”

STOMAHUL ȘI MĂDULĂRILE

Chiar ca astăzi, în vechime
Mulțămît n-au fost mai nime.
O zi-n Roma de Senat
Tot poporul dezbinat

Zis-au: “Lauda ș-orice bine
La boierii țarei vine,
Când în pace și-n război
Purtăm sarcina tot noi!”
Împutând deci în mânie
Pe Senat de tiranie,
Iute iesă din cetate
Tot poporul ca să-și cate
Nouă patrie, alt pământ,
Și dodată se așază
Pe un munte ci-i zic Sfânt.
Dar Senatu-i deputează
Pre Menenius înțelept,
Ce-mblânzind nedreaptă ură
Prin a sa cimilitură
Îl aduse îndărăpt.
Romanului deci popor
Zise cesta senator:
“Mădulările rebele
Împutau o mii de rele
Rânzei lor și mai ales
Că un trai ș-ar fi ales
Spre mâncare și spre somn;
Deci și ele-au vrut să facă
Fiecare ca un domn.
Fără noi, zise-ntre sine,
Bărdăhanii nemic sânt,
Ș-ar trăi doară de vânt?
Când șărbindu-i foarte bine
Asudam ca niște vite,
Iar stomahu-n loc s-agiute
Osteneala ni înghite,
Ca să prindă la vârtute!

Decât șerb să fii tu trist,
Mult mai bine-i egoist!
Cele zise-au și făcut,
Talpa-n loc au și stătut.
Nici pic brațul se întinde,
Mâna la nemic nu prinde,
Și stomahului zic toate:
Lucre sângur, dacă poate!
Îns-aceast-a lor mânie
Au fost mare nebunie;
Fiecare mădulare
Pe stomahul tot întartă,
Dar pe sine însaș ceartă,
Că-n curând au obosit,
Și când toate au amorțit
Mădulările rebele
Cam târziu au înțăles
Că spre comun interes
Mai mult lucră decât ele
Cela cărui zic bârdan,
Leneș, trândav și tiran!”

ÎN UNIRE STĂ TĂRIA

Nu-n zădar e scris pe aur
În latinelor rostire:
Crescunt parvae res concordia
(Lucruri mici cresc prin unire);
Făr-unire nu-i vârtute
În familii, nici în stat,
Cum exemple mii trecute
De agiuns au arătat.

Un părinte bătrân foarte,
Propriet acum de moarte,
Vrând uni pe fiii săi,
Zis-au lor: “Blem, feții mei,
Cercați dac-a frânge poate
Cel mai tânăr dintre voi
Ceste dărzi unite toate,
Iar în urmă spune-voi
Ceea care tari le face”.
Din fii unul le-au luat,
Dar zădarnic au cercat,
Și dând altui mai ghibace
Întrunit acel baston,
Zis-au: “Eh, de ești Samson!”
Și acestui opinteală
Au dat numelui sminteală.
Mai cercat-au fiul mic,
Ce și el n-au frânt nemic.
Cu toți timpul lor pierdură,
Că unite-n legătură
Nici o dardă nu s-au frânt.
Atunci tatăl lor li zice:
“Moale brațe văd aice;
Să v-arăt ce încă sânt
În asemenea-ntâmplare!”
Dar când astă laudare
O ieu fiii lui drept șagă,
Bătrânelul tremurând
Întăi dărzile dezleagă
Și le frânge-apoi pe rând,
Zicând: “Fie-vă de știre
Că *puterea stă-n unire*.
Deci și voi, o, fiii mei,
Într-un cuget fiți tustrei,

Unul altui de-agiutori!”
Cât trăia bătrânul lor
Li-nnoia adeseori
Acest sfat mântuitori,
Și-n minutul de pe urmă,
Care firul vieței curmă
Cu o inimă ș-o gură
Fiii lui unirea-i giură.
După aceasta au găsit
Multe-averi de moștenit,
Dar plântate-n socotele
Și-interesuri având grele.
Flămândă se-ndeașă-ndată
De vecini și veri o ceată.
Unii fac pretenții-n bani,
Alți în sate și-n țigani,
Însă-a fraților unire
Este scut de mântuire
Ș-apărându-se-mpreună
Teferi stau în grea furtună.
Dar duioas-armonia lor
N-au avut un trainic spori;
Deși sângele-i îmbină,
Egoismul îi dezbină.
La-mpărțelele averii
Unul darmă pe celalalt,
Cu vecinii atunci verii
Înnoiesc a lor asalt
Și aflând pe tustrei frați
Între sine dezbinați,
Strămoșasc-a lor avere
Se împrăștie și pierе.
Venindu-li-n urm-aminte
Pilda bunului părinte,

Despre cele dărzi legate,
Dezunate-apoi sfărmate,
Dorea fieșcare fiu
A-i urma, dar pre târziu!

MUSCA ȘI CARUL

La ocazia compunerii Regulamentului organic
București, 1830

La amiază, pe căldură,
Se urcau pe drum la munte
Șase harnici cai de frunte
Înhămați la o trăsură.
Spre-a o face mai ușoară,
Toți drumeții se coboară;
Caii însă asudau,
Opinteau și iar mai stau,
Când o muscă foarte iute
Au venit să le agiute.
Bâzâind pe ii îndeamnă
Și prin aer drum' l însamnă;
Unde coama nu agiunge
Pe rând caii tot împunge.
Carul dacă naintează,
Crede că-nsași ea l-au tras,
Și-nmândrită-apoi s-așază
Cărăușului pe nas.
Iar de stă la vre o râpă,
Musca-atunci se face foc:
Zboară,-mpunge,-njură, țipă
Că stau roatele pe loc,
Ca bătrânul capitan,

Ce în cruntă bătălie
Cătră un asalt îmbie
Pe aprodu al său oștean.
Mai oftează musca mică
Că povara nu-i rădică
Și că dintre călători
Nu-i dă nime ajutori,
Dar l-a sa bâzâitură
Nici pic caii iau aminte,
Ci pășind tot înainte
Suie-n deal cea grea trăsură.
Atunci musca, stând, li zice:
“Să ne răsufăm aice
Dup-atâta osteneală!”
Ș-apoi fără de sfială
Li mai cere legiuită
Pentru lucru multămită.

Așa unii multe ori
Se îndeasă la o treabă,
Unde-s pre sârguitori
Și la vorbă și la grabă,
Dar în faptă-s chiar bufoni,
Minciunoși și fanfaroni.

CÂNELE CARELE SCAPĂ LUCRUL, VÂNÂNDU-I UMBRA ÎN APĂ

Omul cu năluci viază,
Lăsând lucrul cel vădit,
Numai umbra sa vânează,
Precum cânele au pățit.

Acel câne dineoare
Pist-o apă curgătoare
Trecea cu pripire-n not,
Țiind o friptură-n bot.
Când în apă deodată
Alt-asemene-i s-arată.
Cânelul atunci să pare
C-acea porție-i mai mare;
Deci vânându-i umbra-n apă
Nu numai că lucrul scapă,
Ci când botul au căscat
Puțin di nu s-au-necat,
Încât cu nimic din val
Teafăr abia scapă-n mal!

MOARTEA ȘI NENOROCITUL

Un lemnar din cii sărmani,
Plin de grijă și de ani,
Cărând vreascuri grele-n spate
Din pădure pe la sate,
Se-nturna încetișor
La săracul foișor.
Obosit, neputincios,
Pune sarcina sa gios
Și-și aduce aminte-anume
Câte suferă pe lume.
Că de când el s-au născut
Rele numai au văzut.
Fără vîpt de multe ori,
Fără somn adeseori,

Toată noaptea-n gânduri zace,
Ziua nicicum are pace,
Căci vatavul rău și tont,
Boierescul peste pont,
Birul greu și mii beilice,
Doi ficiori și patru fiice,
O soție sfăditoare
Viața-i umple cu lungoare,
Încât vrând a-și face seamă
Ca să vie moartea cheamă.
Nesătoasa deci bătrână,
Țiind săcerea în mână,
Repede s-au arătat
Și ce vra l-au întrebat.
Văzând fioroasa moarte,
Spământat lemnariul foarte
Zice: "Rog agiută un pic
Ceste lemne să rădic!"
Moartea curmă toate cele,
Omul însă-i mai dorit
A suferi mii de rele,
Decât a fi mântuit!

BROAȘTELE CARE CER UN ÎMPĂRAT

Nevrând broaștele s-asculte
De guvernul democrat,
De la Zevs, cu strigări multe,
Au cerut un împărat.
Zevs, ce-i zân îndurător,
Le-au trimes un domnitori

Pacinic, drept, cu blândă fire,
Încât altul nicăire
Niciodată s-au văzut.
Dar din ceri când au căzut,
Au sunat așa de foarte,
Încât neamul cel broscos,
Bolând mult și mai fricos,
Pin coșor, glodoase boarte
Tupil s-au acufundat
Și timp mult n-au cutezat
De-a scoate un cap afară,
Să facă conțert de sară.
Suveranul îns-acei
Pe care l-au socotit
Că-i vun urieș cumplit
Ram au fost d-un copăcel.
Despre acesta mare teamă
Avea broasca care-ntăi
Au ieșit să iaie samă
Și să deie semn l-ai săi.
Dar abia de ramu-ncet
Tremurând s-au propiet,
Iacă ș-alta vine-n urmă,
După ea întreaga turmă.
Apoi nu pre târzior
Tot aceli broscos popor
Așa bine s-au deprins
La fireasca bunătate,
Încât sărea, înadins
Împăratului pe spate.
Păzind al său caractir,
Toate sufere-acei Sir.
Însă broaștele rebele,
Neastâmpărate, rele,

Cătră Zevs iar au strigat:
“Să ni dai alt împărat,
Care mai vioi să fie!”
Zevs atunce în mânie
Li trimete o cucoară,
Care-mpunge, le omoară,
Să arete a ei putere
Le înghite și-n plăcere
Căpăținile le sfarmă.
Iacă țipet nou și larmă
Broaștile au înălțat.
Atunci Zevs au detunat
Cu aceste aspre zise:
“Broaște hâde, pare-vi-se
Că eu voi să mă supun
Cătră țipetul nebun?
Dac-ați fi avut voi minte,
Trebuia să fi ținut
Pe guvernul de-nainte;
Dar după ce l-ați pierdut,
Vă era destul odor
Acel pacinic domnitor.
Acuma vă dau un sfat:
Păstrați p-acest împărat,
Nu cumva iar prin schimbare
Să dați pest-un rău mai mare.”

CASTORII

Lângă-o curte boierească, în grădină minunată,
Un castor ș-a sa familie trăia-n apa cea curată,
De mănunți fii și fiice avea câte o păreche,
Casa lui era de bârne, dup-a țarei modă veche.

Ostenind cu ghibacie
Și păzind economie,
Spre nutreț ave-n camară
Tot producturi de la țară:
Frunză, scoarță, nuci și ghindă,
La prânz, cină și merindă.
Cu această rânduială
Trăiau fără de sminteală
În duratul foișor
Acii soți cu fiii lor
Fericți, d-ar fi urmat
Cu cest metod măsurat,
Ce din neam în neam de fire
Li s-au dat spre moștenire,
Și-n repaos gios trăind,
Mai presus n-ar fi dorind.
Dar o pildă prea străină
De-a lor sistemă-i dizbină;
Din apoasa lor camară
Ieșia adeseori,
Pe răcoare, cătră sară,
Cu soția-cel castor,
Și primblându-se prin lac
Scotea-n aer a lor cap.
Lua aminte și vedea
Ce la curte se dregea,
Cât-armonie, lumină,
Se lățea prin cea grădină,
Cum prin înflorit parter,
Cu-nvățatul guvernier,
Tineretul boierin
Dialect vorbea străin.
La aceste luând sama,

A castorului madama
Începu la soț să zică:
“Oare știi de ce, frățică,
Firea e deosăbită
Într-un om și într-o vită?
Educația totdeauna
O preface în mai bună.
Pentru ce din castorași
Să nu facem cuconași?
Frate, să luăm, te rog,
Dupr-a modei reglement,
La copii de pedagog
Pe o vită cu talent!”
Când în astă sfătuire
Stă să deie-o hotărâre,
Li s-arată lângă mal
Veneticul papagal,
Având pene verzi și mure,
Ce din gros scâpând afară
Și zburând din țară-n țară,
După multe aventuri,
Parcă înadins chemat,
Prest-un ram s-au așezat.
Și s-arete că nu-i mult,
Vorovind aice cu sine
Cuvințele tot streine,
La castori mult au plăcut,
Că avea și o figură
Plină de învățătură.
Castoreasă, cu mirare,
Cătr-a ei bărbat au zis:
“Papagalul mi se pare
Al său plisc când au deschis

Că așa au răsunit
Ca mentorul din palat.
Buna soarte mi-l trimete
Pentru fiii mei și fete;
Să luăm în casă-ndată
Astă pasăre-nvățată!”

Ca bun foarte-au fost castorul, a ști încă să cuvine,
Câte-i propunea femeia, el la toate zicea: *bine!*

Încât, fără avocat,
Învoiala au urmat
Ș-un contract s-au iscălit,
Unde chiar s-au lămurit:
Datoria
Și simbria
Celui ce pre fii învață,
Hotărându-i pe viață
Și o pensie prea bună
De castană și d-alună.
Iată curs-acum începe
În principii să-l adăpe
Guvernorul papagal,
Dizvălind a lui moral.
În timp nu îndelungat
Pre castori au învățat,
Cu deplină sârguință,
Papagalilor știință:
Cum să salte, să se strâmbe,
Fără noime-a vorbi limbe,
Capu-ascunde sub aripe,
Cum să șuiere, să țipe,
Cum să de din cap, din coadă,
Și mii lucruri de plăcere
De bun ton și tot de modă.

Dar nu lungă mângâiere
Din metoda învățat
Cii părinți au fost gustat,
Căci îndată ce din mici
Au crescut castori voinici,
S-au văzut că ii o mie
Știa lucruri frumoșele,
Numai nu știa acele
Ce castorii au să știe.
Căci de casnic interes
N-avea gust, nici înțales.
Când părinții s-au trezit,
Au scăzut ș-au bătrânit,
N-avea cine să li deie
Bârne pentru-a lor bordeie;
La hambare nime cară
Provizioane de la țară.
Și părinții cii ușori
Pentru-aceea-au scăpătat,
Că pre fiii din castori
Papagali au informat.

OCHII ȘI NASUL

Urma ceartă dineoare între ochi ș-un nas vecin,
Cui din doi, după dreptate, ochelarii se cuvin?
Advocat se făcu limba și pe nas îl apăra,
Iar urechea, prezidentul, a ei ziceri asculta.

Atunci limba, cu talent,
Au zis cătră prezident:
“Dreaptă pleacă-ni, ureche,
Să auzi dovezi o mie,

Prin înscris și mărturie,
Cum de epoca cea veche
Neam de nas, tot necurmat,
Ochelarii au purtat
Și-i să cade ca moșie
Trecută-n paragrafie”.
O comisie de mazăli,
Rânduită chiar pe nas,
Au găsit între movili
Brazda ce-ochelarii au tras.
“Tribunalul va ierta,
Se pot pilde arăta:
Fața dacă ar fi rămas
De-ntâmplări să n-aibă nas,
Cine ar fi acel magar
Ca să poarte ochelari?
Din aceste, lămurit,
După legi am dovedit
Cum că pentru nas anume
Ochelarii s-au urzit,
Ș-ochelarilor în lume
Post pe nas s-au rânduit!”
La această limbuție
Bravo-n sală au răsunit,
Iar nasul de bucurie
De trei ori au strănutat.
Dar ghibace a noastră limbă
A ei sistimă o schimbă
Și chiar pentru altă parte
Paragrafuri tot din carte
Așa vederate au scos
Că au dovedit pe dos,
Fără nici un pic favor,

Nici prepus de strâmbătate,
Cum că ochii au dreptate
Preste ochelarii lor.
Dar urechea, care-n faptă
A limbei au înțăles
Mituirea în proces,
Hotărârea-ncheie dreaptă:
“Nasul drit de proprietar
Aibe preste ochelari,
Ochii se vor mărgini
Prin ii numai a privi”.

VULPEA, MOMIȚA ȘI FIARELE

Murind Leul împărat,
Fiarele s-au adunat
Pe temeiul legei lor
Să-și aleagă-un domnitor.

Deci corona din cutie,
Ce-avu șerpele-n păstrare,
S-au fost scos în adunare
Să o cerce cui să vie.
Îns-oricâți o probuia,
Nici unuia nu-i venea.
Că deși toți aveau gust,
Având unii cap îngust,
Corona pe nas cădea,
Alții gros și cap cornut,
Încât ea n-au încăput.

Deci momița cea bufonă
Vru să cerce-acea coronă,
Face șegi și mii grimase,
Coțcării cu toate clase,
Încât cap-au lunecat
Și corona i-au intrat.

Asta aleasă ghibăcie
Minței sale dând protie,
Toate fiarele o urează,
Domnitoare o proclamează
Numai vulpei n-au plăcut
Lucrul care s-au făcut.

Tăcând a ei sentiment,
Ea-i face un compliment
Ș-au zis: “Doamnă, o comoară
Zace-ascunsă lângă o moară.
Cred că altul nu o știe;
Deci aceasta după legi
Se cuvine, doamnă, ție!”

Deși doamna iubea șegi,
Cu argint nu șugua,
Ce supt stâncă-l încuia.
Spre-a nu fi deci înșălată,
Cu vulpea aleargă-ndată
Să apuce-acel odor.
Dar, aleu, a ei picior
Începu în o capcană
Ce au prins pe suverană.
Atunci vulpea au urlat
Și pe fiare-au adunat,
Iar momiței au zis: “Vezi,

Vrei pe noi să guvernezi
Și nu știi a te purta
Pentru chiar persoana ta!”
Așadar toți o distronă,
Declărând în deplin vot
Că puțini în lume pot
Vrednici fi de o coronă.

MINCIUNILE

Într-o sară foarte lină
În primblare am ieșit,
La Copou, lângă grădină,
Să răsufli-aer dorit.
Când, văzut-am deodată
La stat mare o figură,
După modă îmbrăcată.
Dar, precum fac cii săraci,
Purta-n umere desaci.
Dar nu am însemnat
Di-i femeie au bărbat!
Mă mir d-acel venetic
Și întreb atunci de nume.
Stahia-mi răspunde: „’N lume
Intrigă oameni-mi zic.

În această țărână bună
Straturi samăn de minciună;
De calumnie, de crezare,
Grânul meu amestec are;
Nâobosită-n lucru sânt,
Dintr-un trec la alt pământ,

Însă nicăire nu-i
Ca pe malul de Bahlui,
Pământ gras pentru minciune,
De se face de-a minune.
Ș-apoi tot aici, c-un preț
Foarte bun, astfeli nutreț
Să întreabă și să cată
Ca o poamă delicată.
Pentr-acest produs mănăsos
Orice timp e priincios;
Săceta au umezală
Niciodată-i dau sminteală.“

După-această, a sa mână
Iute samână-n țărână;
Un grăunte nu se pierde,
Iată tot ogoru-i verde.
O minune! 'Ntr-un minut
Ierburile au crescut;
Înfloresc, ș-apoi pe loc
Amu spicele se coc,
Încât toat-acea câmpie
Au produs minciuni o mie.
Cele ce cu ochii văd,
Pipăind abie le cred.
D-oameni îns-atunci o ceată,
De minciuni nouă-nsătată,
Case și copii lăsa,
La cules se îndesa.

Mândru-i fiecare spic,
Dar denuntru nu-i nemic.
De-a gusta toți să îmbie;

Altul pune în cutie
Trufandale înfoiete,
La ținuturi le trimete,
Văd colo femei frumoase,
Deși ceva minciunoase,
A culege au mare dor
Minciunile de amor.
Îngiositul în trufie,
Neavând altă meserie,
De novele, care-i plac,
Își culege un plin sac.
Speculanții de pe loc
Pe la bolte marfa cară,
Ca s-o vând-în iarmaroc
Și pin târguri de pin țară.
Cii ce-ascultă pe la ușă
Și veninul poartă-n gușă,
De bun nume răpitori,
Culeg intrigi dintre flori.

Când prin chipuri feliiurite
Unu-ncarcă, altu-nghite,
Deodată
Se arată,
Coborându-să din ceri,
Luminosul adevăr.
Nici un vâl pre el umbrea,
Fachie-n brațul său ținea.
Abie sânta cea figură
Aruncă o căutătură,
Iute, cum au răsărit,
Farmăcul au și pierit,
Ș-oamenii s-au minunat
Cum așa s-au îngânat!...

“Adevărurile presfinte,
Auzi calda rugăminte:
Între noi etern te-așază,
Mintea noastră luminează;
D-aici intriga să piară,
Ce pre noi vra să dezbine,
Și poporul de prin țară
Să se-ncreadă numa-n tine!”

MOMIȚA LA BAL MASCHE

Un filozof, ce aflasă
A științelor secret,
De pe lume adunasă,
Pentru public cabinet,
Dupre sistematic plan:
Scoice, pești din ocean,
Fiare, paseri cu verzi pene,
Bolovani și buruiene,
Crocodili de pe la Nil
Și tablo de Rafail.
Iar apoi cel învățat,
De un gust, de o capriță,
Pentru sine-au cumpărat
Mare, tânără momiță.
Care-i zic orangutan
Și-i de țărnul african.
În cărți ziua îngropat
Și-n negrală împlântat,
După lucru-ostenitor
Iubea șaga uneori,
Și, lăsând doparte tomul,

Învățatul meu, ca omul,
Să se poată răsufila,
Cu momița se giuca.
Deci, voios vrând să petreacă
Sara unui carnaval,
Pus-au straie ca să facă
Cei momițe pentru bal,
Ca s-o ducă acolo
Mascuită-n domino.
În costum înaurit
Contrabandu-au mistuit;
A ei ceafă-i învălită
Cu o freză încrețită,
Pune-n capul cel flocos
Un beret cu fiong tufos,
Mijlocul cu brâu încinge,
Și în scarpe talpa-i strânge,
Brânca-ascunde în mănuși;
Nasul, roș ca pipăruș,
Ș-a ei bot, să nu-l cunoască,
Le acopere cu mască.
Așa merg, fără ciocoi,
La teatru amândoi.
Filozoful intră-n sală
Și momița cu-ndrăzneală,
Ce cu grație cochetă
Ține-n brâncă o lornetă.
Aici află adunare,
Mii lumini și vuiet mare,
Sărituri, cacofonie,
Grații date cu chirie.
Fiecare, ca turbat,
Intră unde-i îndesat;

Unul altuia în pripă
Sub nas, la ureche țipă;
Multe masce sunt frumoase,
Dar ca lumea-s minciunoase;
Aici vezi pe un nălban,
Având portul și organ
Unui doftor la consult,
Latinește vorbind mult.
Vezi din școală un băiet
Cu cunună de poet;
Dama care-o lume-șală
Vezi cu hohot de vestală;
Jidovul din Podul-Vechi,
Îmbrăcat ca erou grec;
Ș-advocatul cel limbut
Gioac-aice rol de mut.
Prin astfeli de iarmaroc
A mei oaspeți își fac loc.
Filozoful prin desime
Trece, dar nu-l caută nime;
A momiței pas mărit
Și străina ei figură
Asupra-i tot au țintit
Adunării căutatură.
Cu zâmbire fiecare
I șoptea niscai cuvinte,
Dar momița cu-ngâmfare,
Tăcând, trece înainte.
O asemenea tăcere
Și măreața ei vedere
Pe toți umple de mirare,
Încât sună întrebare
Cine masca cea să fie?
Și idei s-aud o mie.

Cu respect unii se-nchin,
Crezând că-i un prinț străin.
Unul zice: “L-am aflat,
Il arăt a sale-odoare
Al Ungariei magnat”.
Altu-apoi: “O, frăţioare,
Din tăcerea sa nu vezi
Că-i un milord irlandez?”
Giură însă-a lui vecin
Că-i de Hina mandarin.
Fiecare-au socotit
Că pe mască au găcit;
Pre ea toţi în giur urmează
Şi i se recomandă.
Iată, pentru rande-vu”
I dă-actriţa-un bile-du;
Poliţă i dă bancheriul
Minunatul hap spiţerul,
C-un cuvânt, pe cea momiţă
Toţi o cred d-aleasă viţă.
I fac curte şi-i să pleacă,
Ca protectoră s-o facă,
Iar pe omul învăţat
Nici în samă l-au băgat.
El atunci, plin de mânie,
Ast-a lunei nebulie
Ca să rebde nu mai poate,
A momiţei mască scoate
Ş-apoi zice asta vorbă:
“Fără crier, turmă oarbă,
Tot e bun ce e strein,
Vezi la cine te închini!
Sistema ți-i părtinire,
Interesul și-ngiosire;

Meritul cel învățat,
Cugetul cel mai curat,
Sentiment de omenire
N-au la tine prețuire,
Și mai bine-ți place-o vită,
Ce-n minciuni îmbrobodită,
Neștiința și-nfoiere
Le ascunde prin tăcere!”

IEPURILE ȘI AMICII SĂI CEI MULȚI

Nu-i în lume fericire, nici plăcere mai dorită,
Decât s-aibi amic de suflet ș-o femeie-nduioșită.
De iubești pe mulți deodată, la mulți dacă te închini,
Agiutori nu afli în nime când nevoile îți vin.

Un sur iepure odată,
De o fire minunată,
Între iepuri filantrop,
Trăind viața în galop,
Cât putea pe fiecare cu ceva îndatorea,
Și pe vita mică-au mare văr și frate o numea.

Într-o zi de dimineață,
Sorbind roua din verdeață,
Iac-aude prin strâmtori
Buciumând pe vânători,
Și haliciul din seneață,
Îi trecu pe la musteață.

Cum că-i foarte slut la Prut
Sărmănelul acum vede;

Fără-a pierde un minut,
În călcăii lui se-ncrede.
Se rădică-n două, aleargă,
Tremură chiar ca o vargă,
Stă, răsufală-un pic, ascultă,
Mănat iar de spaimă multă
Prin râpi fugă și tufari.
A lui urme ca să-nșele,
Face multe vârtejele,
Până scapă de ogari,
Ș-obosit de fugă, acum
Se lungește chiar în drum.
Ah, ce dulce bucurie
În cumplit-acela val
Au simțit, când pe câmpie
Alergând văzu un cal.
Zisu-i-au deci: “Frățioare,
Ca să scap de vânătoare
Să te-ncalec puținel,
Sprinten tu, eu ușurel,
Este-a cailor virtute
Pe vecinul său s-agiute!”

Nechezând calul îi zice:
“Vei da gios de pe cerbice!”
De aceea-alege-n urmă.
Călăuz mai bun din turmă.
Vinea taurul cel gras,
Însă cu mai iute pas.
Pre el iepurile giură
Ca să-l scape de friptură.

Cornoraticul vecin
I răspunsă c-un suspin:

“În secretu-ți spun că-n luncă
Mă așteaptă-o mândră giuncă;
Și tu iepure galant
Datoria știi d-amant!”

După taur vine-apoi
Un bătrân bărbos căproi,
Dar nici ista vra să-l ducă,
Zicând că la mers hurducă.

Iată că-ntre cii ce trec
Vinea ș-un lânos berbec;
Ce și el ceru iertare
Că de-agiuns povoară are,
Ș-apoi jocuri de noroc
Nu vra peste-al său cojoc.

Spre vițelul care rage
Bietul iepure se trage
Ș-agiutori ceru duios
De la vărul credincios.
“Să mă-ncaier, zisă,-acum
L-așe certe de pe drum?
Sinior iepure, ț-oi spune
Razim în mine nu pune,
Când bătrânii din cireadă
Nu s-amestecă la sfadă.
Că sunt fraged, tu știi bine;
Plânge-voi deci după tine,
Și-n pieire timpurie
Mângâierea asta-ți fie!
Mă despart de tine greu,
Că ogarii vin, aleu!”

SOARELE ȘI NEGURA

Prin tăria cea azură
Trecând soarele de vară,
A lui rază-așa căldură
Săgetat-au preste țară,
Că apele a unui lac
Toate-n aburi se prefac.

Deci aceste-aburele
Agiungând la-naltul lor,
Uitând chiar, ca inimi rele,
Cui datoare-s cu noroc,
S-aduna, se îndesa,
Ca-nchegându-se în nor
Doar să poată-ntuneca
Pe-a lor binefăcător.

Însă-atuncea dreptul soare
La-ngiosita cea estime
Zisu-i-au: "Uitat-ai oare
Cum agiuns-ai la-nălțime?
Pentru-asemenea trufie
Vei simți a me urgie!"

Deci îndată a sale rază
Cu putere scânteiază,
Norul, umbra au pierit,
Negura iar se desface,
Și de unde s-au suit
În tinos lac iarăși zace.

LUPUL PREFĂCUT ÎN PĂSTOR

Un lup foarte ipocrit,
Având mare apetit
Pe o turmă grăsulie
Ce păștea în o câmpie,
Socotea că a lui plan
Nemerit s-ar fi făcut
Dacă-n straie de cioban
Vizetă i-ar fi făcut.
Deci pre spate-o glugă-ncinge,
Coapsele-n ițari le strânge,
Spre-a-și ascunde a sa față
Pune-n cap o pălărie;
Ca păstor curat să fie,
Din un ram își face o cață.
Și vicleana ligheoaie
Ie subsoară o cimpoaie.
Chiar ca Trifon îmbrăcat,
Pe-a sa cață rezemat,
Lupu-ncet se-naintează,
Când păstoriul repoza,
De somn câinii se-ngâna,
Dar nici turma era trează.
Ipocritul, bucuros
De prilej așa frumos,
Avu încă ș-o idee,
Ca cu portul cel mințit
Să înșele nemerit
Și un chiot să mai deie.
Dar aceasta-i strică tot;
Deschizând flămândul bot,

Așa foarte au urlat,
Că pădurea-au răsunit.
Se treziră la-acel ton
Turma, câinii și Trifon.
Bietul lup se incurca
Pe ițarii săi și-n glugă,
Încât nu putu să fugă,
Nici macar a s-apăra.

Un fățarnic cât d-ascuns
Nu rămâne nepătruns.
Sune-ursariul numa-n surle,
Cine-i lup ca lup să urle.

STÂNCA CARE FATĂ

Stânca odată,
Îngreunată,
Gemea și se văieta,
Încât din giur s-aduna
De mami și de moașe cete,
Crezând că ea va să fete
Un târg ca Iașii măcar.
Vuiet, sunet în zădar,
Căci stânca când au născut
Un spân șoaric s-au văzut!

Astă fabulă s-apleacă
Cătr-acii ce vor să facă
Lucru mare pre pământ,
Ș-apoi iesă numai... vânt!

DOUĂ SPICE

Cu-nălțată, mândră frunte,
Un deșert spic defăima
Pe un spic plin de grăunte
Ce în gios se atârnă.
Zisă deci l-a lui vecin:
“De râs lucru-i curios
Că ții capul așa gios!”
Îns-atunce spicul plin
Au răspuns l-această ceartă:
“Nu doresc a mă schimba;
A mea frunte-aș rădica
Când c-a ta ar fi deșartă!”

URSUL, PASĂREA, ȘERPELE ȘI MOMIȚA

Un sălbatic urs de munte,
Cu ochi mici și lată frunte,
Vrând să-și facă o carieră
În a curței naltă sferă,
Unde trăia vite o mie
Sub a leului domnie,
De vecini au întrebat
Cum să între la palat?
“Mergi, momița au zis, sărind”,
Pasărea i-au spus “cântând”,
Șerpele-i dă un alt plan:
“Vrând a fi bun curtezan,
Mergi pe pânțece, vecine,
Târându-te ca mine!”

ALBINA, ȚÂNȚARUL ȘI MUSCA

Lui poeta Paraplin
Ce prin versuri strâmbo-drepte
Pe Esop vre să îndrepte
Apologul ista-nchin.
Primăvara chiar în zori,
Când sufla o boare lină,
Zburând iute o albină
Culegea miere din flori,
De la roză peste crin
S-așeza, și din pahar
Ce adânc li sta în sân
Sugea dulcele nectar.
Pe când ea se ostenea,
Făr de lucru petrecea
Musca și un mic țânțar
Ce ne supără-n zădar.
Amândoi trăiau pre bine
Ș-având ligă între sine
Pe iarbă s-au așezat
Și-n științei lor putere
Despre metoda dezbăt
Cum se face bună miere.
“Pare-mi-să că la gust,
Zisă musca cătr-albină,
Cum faci miere din cel must
Ea nu poate fi mai fină.
Dar amestecul, prepun,
Pentru nerve nu e bun.
Deci aș crede că în loc
De tei, roză, busuioc,

Să iei ceapă, mândragună,
Ce fac miere mult mai bună.”
Iar țânțariul “cear,- au zis,
Este aflare
Foarte mare,
Dar precum anțărt am scris
O idee minunată
Într-o foaie învățată,
Nu lua ceara din floare,
C-a fi mai luminătoare,
Mai vâscoasă și mai plină
De-i lua-o din rășină“.
Când făcea congresul lor
Pentru a industriei spor,
Biat-Albină cu răbdare
Tot urma a ei lucrare.

CONSULTUL

Dineoară-n sat la țară
Un boier pătimea mult,
Încât din giur s-adunară
Doftori doi la un consult:
Din Cotnar, domnul *Mergrău*,
Iar *Binmerg* de la Hârlău.
Cel din urmă-ncredința
Că boierul va scăpa,
Când întâiul da parolă
Că boierul cu-a lui boală
Va purcede împreună
Unde moșii se adună.
Dizuniți la-nvățătură,

Îmbii scriu două rețete,
Dar boierul cu-acea cură
Nu putu să se îndrepte.
Deci pe când îl îngropa,
Doftorii se disputa.
Zicea unul: “S-au trecut
Precum am fost prevăzut”.
Altul, în rostul latin,
Au vădit chiar adevărul:
“De mi-ar fi urmat deplin,
Sănătos era boierul!”

LUPII ȘI OILE

După ce au fost trecut
Mai mult decât ani o mie
De-ncrunțată dușmănie,
Lupii pace au făcut
Cu păstorii și cu turme.
La îmbi de folos era
Ca masacrul să se curme,
Diși lupii i dizbârna,
Păstorii din a lor piele
Făceau bune cojocel, e
Încât oaia-n liniștire
Nu putu mai ca să pască,
Dar nici lupul cu lesnire
N-au putut ca să răpească.
Drept aceea, întemeiet
Un tractat s-au încheiet
Ș-ambe părți dau spre tărie
Cuvenită chizășie:
Lupii dau pe lupișori,

Oile pe câinii lor.
Având pacea iscălită
După forma legiuită
Prin ghibacii comisari,
Ce era de neam măgari,
Urma liniștea în țară;
Pe cât lupii tinerei
N-aveau dinte, n-aveau ghiară,
Au fost blânzi ca niște miei.
Dar îndată ce la trup
Din lupșor ieșit-au lup,
Apetitul firesc mână
Să se-ncrunte la o stână
Ce-i lipsită de păstori.
Atunci lupii răpitori
De oi și de mei o sumă
Prind, despoaie și zugrumă;
Câinii, a turmei tărie,
Ce dupre acel tractat
Adormise-n lupărie,
Tot de lupi s-au zugrumat.

Încât iată adevărul
S-au vădit și astă dată:
“Cum că lupul schimbă părul,
Dar sistemul niciodată!”

ASINUL ȘI FLUIERUL

Pe o holdă săcerată
Păscând asinul odată,
Din tâmplare au văzut

Fluierașul cel pierdut.
Vre, mirându-se, să știe
Di ce lucru a să fie
Lemnul cela găunos?
Deci l-întoarnă-n sus, în gios,
Tot cu botul său l-împinge,
Îl amirosă și-l linge,
Când, suflându-l, au sunat
Viers ce n-au fost așteptat.
“Măi, măi, strigă-n bucurie,
Acest sunet d-armonie
Au vădit c-ascuns talant
M-au menit de muzicant,
Ș-astăzi nările-mi răsună
Pruba-n lume cea mai bună
Criticului pizmătar
Că viers face ș-un magar.”

EROSTRAT

Era seară și-ntre nouri soarele s-acufunda,
Când din Efes tot poporul de la jocuri se-nturna;
Cuprins încă de plăcerea a priveștei frumoase,
Vorovea despre minunea luptelor mult maiestroase;
Deodată, prin tuneric, ceriu-n giur au scăpărat;
Tot poporul stă pe loc
Și-nturnând spre Efes ochii, templul cel mai minunat
Îl văzu cuprins de foc.
Îndărăpt aleargă iute, spăriet acel popor,
Ca să afle d-unde-i focul, ca să deie agiutor.
Pintre fum, prin caldă boare,
Prin scânteielor lucoare,

De aproape agiungând,
Iată că au însemnat
Un om repede mergând;
Era acesta *Erostrat*.

Ca turbat de nebunie,
Ținea-n mână o făclie,
Și prin strigătul cumplit
A sa faptă au vădit.
A poporului, deci, ceată,
De mânie înfocată,
La giudeț pre el îl cheamă
Și-osândire cere dreaptă
Pentru astă crudă faptă;
Erostrat stă fără teamă.
Îl întreabă ce păcat
L-astfel faptă l-au mânat?
Cercetează dacă n-are
Vun cuvânt de apărare.
Ori din groapa-ntunecată
Furia înveninată
Fărmăcat-au a sa minte,
Încât barbar s-au atins
De atâte lucruri sfinte,
Pe Diana au aprins.
Au dărmat a ei icoane,
Prețuite-n milioane,
Templul ei au nimicit,
Ce-i lăcaș de zei dorit
Și-i misteriu de lege,
Faima Greciei întrege!
Dar *Erostrat*, nepătruns:
Dede atunci acest răspuns:

“Am dorit ca al meu nume
Cunoscut să fie-n lume;
Iată-mi fapta și prihana,
De-asta ars-am pe Diana!
Inima-mi de venin plină,
Mintea fără de lumină,
De ambiție orbit,
Neputând să fac nimic,
Lucrul ce-i de alții urzit
Hotărât-am ca să-l stric.
Vreo muștrare nu îmi vine;
Trist Efesul ca să fie,
Nu cer alt decât de mine
Să vorbească și să scrie!”

Dar giudețul declărează: “O, de răle făcător,
Prin virtute să câștigă numele nemuritor!
Cel ce criminale face, de ambiție îndemnat,
Bună faimă nu câștigă, ce în veci e blestemat;
Vei muri la întuneric, defăimat de-ntreaga lume,
Și epoca viitoare n-a cunoaște al tău nume!”

CĂRĂRILE ȘI CALEA DREAPTĂ

Spre o cale grea și lungă
Călători doi s-au unit,
Deși îi aveau s-agiungă
Scop cu totul diferit.

Numa avere să adune
Unuia foarte-i plăcea,
Pentru-aceasta el de bune
Orice mijloace credea.

Celalalt, în curăție,
Câștig strâmb nu căuta,
Fără de fățarnicie
Dreptului se închina.

Ista, deci, cu sigur pas
Tot pe drumul drept au tras,
Dar șiretul călător,
Pintre nobili și popor

Trecând, în gândul său zice:
“Nătărăul las să ție
Drumul lung; eu prin potice
Voi cârni cu ghibăcie,

Că pre astă scurtă cale
Deseori am fost găsit
Titluri, laude și parale;
Uneori le-am și răpit!”

Fața, vorba, tot le schimbă;
Pe cărarea cea mai strâmbă
Tupil se înainta
Tot în stânga,-n dreapta ba!

Ori pe unde el se duce
Ceva trebuie s-apuce;
Fiind toate de al său plac,
Nu ferește nici un lac,

Ce înainte ca să poată
Păn la brâu în tină-noată,
Ș-încărcat cu grea povoaă,
Deși plin e de ocară,

Împroșcat de tot și uns,
Așa la scop au agiuns.
Însă toți îl defăimau,
Cu degetu-l arătau.

Omul bun, cu mică parte,
Ce pe drum drept au călcat,
Au sosit pe altă parte
Sărac, însă tot *curat!*

SĂLBATICUL ȘI CĂLĂTORIUL

În adâncul unei stânce,
În deșertele pustii,
Un sălbatic ș-ai săi fii
Au pus mursa lor să mânce;
Cu femeia-n giur șădeau
Peste-o piatră,
Lângă vatră,
Și copiii lor sorbeau.
N-avea șervet, nici cuțit,
Dar bun foarte apetit.

De fortună ca să scape,
Un nemernic călători,
Răzbătut de a ploaiei ape,
Au intrat în groapa lor.
Sălbaticu-n sărăcie,
Fiind plin de omenie,
Deși nu l-au așteptat,
La ospăț l-au îndemnat.

Oaspele, înflămânzit,
Să aștepte n-au voit
De două ori ca să-l invite,
Dar dintăi din a sa gură
Peste degete-amorțite
Boare suflă de căldură;
Apoi în aceea zamă,
Fiind caldă, suflă iară.
Sălbaticul mult se miară,
Zice: “Asta cum să cheamă“?
“Una zama-mi răcorește,
Alta mâna-mi încălzește”.
“Di-i așa, oaspelui zice,
Poți să mergi de-acum de-aice!
Zău! drept mă va feri
Cu un om a locui
Carele din a sa gură
Când frig suflă, când căldură.”

PEȘTILE ȘI PĂSCARIUL

Un mic pește,
Mare-a crește,
Dacă zile va avea;
Dar prinzându-l tu abia,
Să-i dai drumul, iar să-ți vie,
Ar fi mare nebunie!

Un crap încă foarte mic,
Fiind încă chiar pitic,
Păscuitu-s-au odată
În o apă turburată.

Când păscariul l-au văzut
Au zis: “Bunu-mi început,
Unul mulți va să-mi câștîge,
Și cu ii pe tine-oi frige;
Deci în sac așteaptă-un pic!”
Crapu-i zice-n a lui limbă:
“Ce-i să faci c-un pește mic?
Cu un mare, rog, mă schimbă,
Că în zamă sau friptură
Nice-s de-o îmbucătură;
Lasă-mă să mă fac crap,
Că de undiță nu scap.
Ș-apoi preț va da becierul
Să mă ducă la boierul,
Când acuma până-n sară
Osteni-vei tu aici
Ca să scoți din apă-afară
Mizerabilii pitici!”
Dar păscariul flămânzit,
Care zama-n gând o soarbe,
Nu se-nșală d-aste vorbe
Și-n acest chip i-au vorbit:
“Ce ghibace ritorie
Dizvălești acuma mie,
Să te duci l-a mea odaie,
Acolo în o tîgaie
Când în cald unt vei pluti
Mult mai bine-i sfârâi.
Căci proverbia e bună:
Ce-i în mână nu-i minciună.”

GIUDECATĂ NOUĂ A LUI PARIS

Între timpul vechi ș-acuma, oare cine nu-nțalege
Că e mare diferire la nărav, la gust și lege?
Plin de gară și proțesuri neastâmpăratul om,
Astăzi pentru milioane, dar atunce pentr-un pom.

Ca femeia-atunci și zâna
Să se laude au voit,
De aceea s-au sfădit
Iuno, Venus și Atina.

Pentru asta, la un munte, care Ida se numea,
Unde Paris, păstor tânăr, turma sa de oi păștea,

Au venit pe-ascuns tustrele,

Ca să giudece pre ele

Și la mai mândră femeie

Dorit pomul ca să deie.

Deci l-acela păstorel,

Tânăr, blând și frumușel,

Toate zânele jaluze

Se ruga prin ochi și buze.

Una minte-i giuruia,

Alta averi i hărăzea,

Iar a treia mult favor

La frumuseță și l-amor.

Abia Paris au ochit

Pe-ntriita cea minune,

Avere-au disprețuit,

N-au voit înțelepciune,

Ce frumuseței pom au dat.

Însă azi,

Un așa caz

În alt feli s-au giudecat,

Nu-ntre munți, c-acel cioban,

Ci șezând pe un divan;
Paris, de modernă lume,
Care-noată în parfume,
Vede-ntrând la el trii zâne,
D-osăbite daruri pline,
Cea-ntăi, aspră la figură,
I-au zis: “Te voi înzestra
Cu înaltă-nvățătură,
De soț dacă mi-i lua!”
Abie-au zis, ș-a doua zână,
Chiar ca Vinera frumoasă,
Au intrat de grații plină,
Și sub genele umbroase
Două stele-i scânteia.
Mult nu cred c-a fi zis ea,
Că triumful unei fete
E d-agiuns ea să s-arete.
În asemenea minut
Cel mai drept giudecător
Paragraf-ar fi pierdut.
Chiar ș-al nostru matador,
Pe când sta ca fermecat,
Zân-a treia au intrat.
Era asta grăsulie,
De ani nu pre timpurie,
Era-n rochie strălucită,
Dar la față cam urâtă,
Și în spate, ascuns de vel,
Firea-i dădu un muncel.
Mare nas, cam roșă coamă,
Dar de tot îmbrilantată,
Și-n casetă ferecată
D-olandeji ducea o soamă.

“Toate aceste, ea zicea,
Cu mine-mpreună ia!”
De departe apoi ținea
De noblesă-un pergament
Și-n rezervă, iată vine
Un decret de prezident.
Văzând haruri sunătoare,
Titluri, prețioase-odoare,
Acest Paris, plin de fum,
După moda de acum,
L-Afrodita și Atină,
Cu politică să-nchină;
Pre cap pune a sa marcă,
Buzunarii îi încarcă,
Și spre a fi deplin ferice
În giug pune a sa cerbice.

CĂLĂTORIUL ȘI CÂNII

Dineoare, un om pacinic, de mii grije-mpresurat,
Pe o cale, în amurgul, trecea-aproape de un sat.
Dulmecând pre el un câne, începu cumplit să latre;
De asemenea și alții, din bordeie și din șatre,
Păzitorii câni de stână, cu dulăi ș-ogari urla,
Cât de vuietul sălbatic toți muncerii răsunau.
Asurzit, plin de mirare, întrebă pe câni nu-s cine:
“Zgomotul și astă larmă, spuneți-mi, de unde vine?”
Însă nimene putut-au ca să deie vrun răspuns,
Că lătra câinii, cățeei, din tunericul ascuns,
Făr-a ști, cu toți, de ce
În lătrat se întrecé!
A deșertului om asta este chiar icoana vie:

Cel rău scoate o minciună, alt nebun adaoge-o mie,
Strigă, flacăra invită,
Făr-a ști de ce-i stărnită!

Focul din scânteii precum,
Născând, toate le preface
În cenușă și în fum,
Așa-a oamenilor pace
O minciună au surpat
Și pe frați au dezbinat.

Deseori virtutea sântă prin intrigă s-au pierdut,
Socrat pentr-o calumnie cupa morței au băut,
Aristid s-au dișterat,
Stipion s-au defăimat,
Staturi mari, ce-au înflorit,
Tot de-acest rău au pierit!

AURUL ȘI FIERUL

Un blanc galbăn scânteios,
Gemând sub ciocan vârtos,
Plângea soarta sa odată:
“Ori să poate să mă bată
Înghiositul crud metal
Care-l calcă păn ș-un cal?”
Dar ciocanu-i zice: “Frate,
Este vechi ist adevăr
Că pre aur fierul bate”.

Un popor ce n-are fier,
Curaj n-are, n-are armă,
Să defaimă și să sfarmă.

CUVÂNTUL LUI SOCRAT

Socrat casa când zidea,
Din vecinii fiecare
Câte-o critică zicea:
Unul că proporție n-are,
Altul c-a ei împărțală
E făcută cu sminteală.
Pentru-un om de a lui clas,
N-avei unde a face-un pas;
Și s-uniră toți să zică
Cum că casa era mică.
Socrat spusă a sa dorință:
“De-ar da zâna de Atină,
De amicii cu credință
Casa mea să fie plină!”

Zicea Socrates cu minte și în astă întâmplare,
Penru cii ce amici se cheamă, casa lui era pre mare.

Că tot omul și aice
După moda veche zice
Că-ți este amic prea bun,
Cine-l crede e nebun!
Nu-i nemică mai ușor
Decât de prietini nume,
Însă foarte rareori
Unul poți afla în lume!

DIOGENES

Diogenes, în Atina,
Unde strălucea lumina,
Un barbat era mintios,
Însă giudecat pe dos.

Că-i filozof unii spun,
Alții că au fost nebun!
Dar de asta nu mă mier
Căci un om cu caracter
Nebunie când nu face,
Care cetei oarbe place,
Deseori în astă lume
De nebun câștigă nume.

Cu sistemul ce avea,
Cu puțin se sătura,
Cu apusul adormea,
În răsărit se scula;
Toți ziceau că e smintit,
Dar el era fericit.
A lui port ș-a sa figură
Nu făcea macar trii bani;
La frig cum și la căldură
El purta de triizeci ani
O manta de tot cârpită,
Pălărie bortilită,
Locuia în un antal,
Unde vorbea de moral.

Ospătând odată-o ceapă
Și cu palma băund apă,
Văzu piața-mpodobită
Cu o statuă sculptată.
La ea merge,-n genunchi pică
În sus mânele rădică,
Și plecat ca cerșitor
I cerea un agiutor.

Dar un grec, trecând, i zisă:
“Filozoafe, pare-ți-să
Că di-i cere noapte, zi,
Ruga ta s-a auzi!
Ori nu vezi c-acea figură
E de piatră săpătură,
Fără cuget și simțire,
Vrun suspin nu o pătrunde!”

Diogen atunci răspunde
Însămnat-acest cuvânt:
“Oamenii ce alta sânt?
Prin a petrei închinare
Eu aice mă învăț
Pe al omului dispreț
Ca să-l sufăr cu răbdare!”

CLOPOTUL ȘI LIMBA LUI

“Ah, ce soartă înfiorată!
Zicea clopotul odată
Cătră limba ce-l lovea.
Ușor lucru ți se pare
A urla fără-nțetare
Atât vuiet și de ce?”

“Di ce, nu știi, limba-i zice,
Aninatu-m-au aice
Să-ți dau ghionturi nencetat.
Pe frânghie-ntreabă, vere,
Ea mă trage cu putere,
De-am lovit, am ascultat.”

Clopotul de la frânghie
Di se mișcă vra să știe,
Di ce trage cu amar?
Dar frânghia răsucită
Zice că pre ea invită
Însetatul palamar.

Palamarul de-altă parte
Zice: “Popa știe carte
Ș-a suna m-au rânduie”.
Dar, aleu, de-atâta sunet,
Gemet, vuiet și răsunset
Bietul popa-au asurzit.

Di-l întrebi di ce, de unde?
El n-aude, nici răspunde,
Ce din cap semne făcea,
Și pre clopot îl supune
Vuietul tot să răsune,
Fără a ști macar di ce.

OILE

Apolog
Imitație

Eu nu știu di ce acuma, ca în timpul cel trecut,
Alte vite chiar ca omul nu au dar de limbuție?
Căci în epoca străveche, cum făcutu-ni-au știut
Esop, Lafonten în Franța și nu-s Cine-n Românie¹

¹ Aluzie la autorul care cel întâi au scris românește fabule și apologuri versuite (*Gh. A.*).

Zburătoare, târâitoare și cvadrupede animale
Discutau politici cvestii prin camere și tribunale.

Pe atuncea de oi turme cu ai lor berbeci și miei
Alegeau acele câmpuri unde ierbele-s mai bune,
Rumigau trifoi și cimbru pe podișuri și prin văi,
Fără a fi privighete de păstori pe la pășune,
Nici de zer și d-a lor lapte n-au fost vasăle umplute
Nici de lână dispoiete sau la măcelari vândute.

Îns-acea independență și dorita liberta
Cătră care ș-oaia aspiră au avut defecte grele,
Cum în viața sa putut-au fiecare observa
C-orice stare au meserie nu-i scutită de-a ei răle,
Noi videm pe toată ziua pentr-a omului pacate
Că cu binele și răle deseori sunt îmbinate.

C-atunci când lănoasa turmă păștea-n pace, deseori,
Îndemnat de foamea cruntă, stând la pândă în pădure,
Nempacat nimic, chir lupul, ce e-al oilor fior,
După instinctul ce natura dădu cestor creature,
Negăsind o rezistență de pe câmp, au chiar din stână,
Zugruma și înghițea oaia cu ciolane și cu lână.

Cunoscută-i astă soartă ce domnează pre pământ,
La ea oamenii și toate animale-s osândite,
Acel mic să face prada celor ce puternici sânt,
Precum cel mai mănunt pește de cel mare să înghite
Ș-operația asta-n lume tot asemenea s-a face,
Dacă cel ce au urzit-o în alt feli n-o va preface.

Dar precum în toate zile nime nu s-a îndoi
Că abuzuri învechite și deprinderile răle,

De ar fi nepedepsite, într-atâta ar spori,
Încât nu numai de lână, ce ni-ar dispoia de piele;
Când asemenea sisteme pe la oameni aplicate,
Între ii ar stârpi o parte pe celaltă giumătate.

Așa deci, precum cerusă interesul general
A lua-se fără preget o energetică măsură
Contra răului lățire, ce la toți ar fi fatal,
Dizvălindu-se o cvestie de asemenea natură,
Au voit să se consulte în obșteasca Adunare
În ce mod să se ferească de acel pericol mare.

A să ști se mai cuvine că în secolul antic
Societatea primitivă ce au fost încă sălbatică
De guvern avea o formă, precum cronografii zic,
Parte aristocratică, iar parte democratică,
Și-n congres când chema legea, neputând toți merge deci,
Trimiteau din sânul turmei deputați pe-ai lor berbeci.

Doară nu c-ar fi berbecii de natură alt popor,
Căci și ei ca și confrății născuți fură tot din oaie,
Dar mărimea și puterea, respectul și mare onor
Ce avea în Zodiacul prezentantul a lui Gioae
Pe berbeci considerat-au ale turmei scutitori,
Venerat-au ș-ascultat-au ca părinți și senatori.

Încât oile adunate în colegi electoral,
În complect, toți mandatarii c-o foarte magioritate
Au ales berbeci puternici prezidenți la tribunal,
A comunei cvadrupele legiuit reprezentate,
Având fiecare instrucții ș-un imperativ mandat,
De care să nu s-abată pe a lor coarne au giurat.

Așadar la o poiană într-o zi s-au adunat
Din cotunurile țării deputați de toate trepte,
Și-n secrete comitaturi și-n complect au dezbătut
Diferite combinații și proiecte înțelepte;
Dar în cursul a discuției, ca în toată adunare,
Bune vorbe s-auziră, dar și toante deseore

Propuneau unii cu-energie pe-acei lupi a-i înfrâna
Prin canale-n giur săpate c-o puternică tărie,
Alții propuneau îndată turmele a le muta
Între râpi, stânci și corhane unde lupii să nu vie;
Progetau însă și alții în giur curse să întindă
Și pe lupii ca pe șoareci chiar de vii pe toți să-i prindă.

În cea criză națională agiutori unii au cerut
De l-acei ce între sine au simpatie animală,
Aleanție cereau alții cu condiție de tribut,
Pentru care ca să aibă la nevoie sprijineală,
Încât lupii cei mai ageri, deși plini de răutate,
Nu ar cuteza să calce încheietele tratate.

În acel minut mult critic un măreț berbec și gras,
Cărui frunte coronară două coarne maiestose,
Întâi membru al Adunării au venit cu mândru pas
La care cu umelire toți cerbicea o plecaser,
Căci ca ist-alt nu fusăse între toate turme în lume,
Pentru care Mintios-Kornul i s-au dat gloriosul nume.

El în limbă academiă au zis: “Zelul patriotic
Laud mult, dar văd că este aist caz cam climatoric,
Rostul vostru mi se pare că de tot este esotic,
Și proieptul patriotic eu îl giudec prea himeric;
Sigur sunt că-n aplicare el de tot e problematic
Și nicum cu starea d-astăzi de foloase în izul practic.

Drept aceea, ascultați-mă! Eu espune-voi acum
Alt proiect, pre care-l rumăg nu în gât ce-n capul meu,
Cum că el să se adopte nu mă îndoiesc nicicum.
Parlamentul fără crieri ni conduce foarte rău,
Că de nu să adopta-s-a un sistem mult mai politic
Am putea ca să ajungem la un caz încă mai critic.

Între mii ființe-n lume eu cunosc un animal
Ce atâta spirit are și mijloace diferite
Că întrece a noastră gintă în putere și-n moral
Și de el să-ntitulează împărat celor urzite,
Încât nu ni-a fi rușine la atâtea virtuți bune
Pentru a noastră mântuire chiar cerbicea a-i supune.

Animal-acel e omul, ori pe unde ochii-ntorc
Nu văd alt mai bun; pe dânsul l-au ales prin toate forme
Boul, asinul și calul, și chiar filantropul porc,
Care sub a sa protecție roade, grohăiește, doarme;
Dupre cum a lui strămoșii petrecut-au pân-azi bine,
Totdeauna exemple antice a urma ni se cuvine.

Un om vrednic șede aice nu departe de la noi,
Mare amic de cvadrupe, ce-i iubește ca un frate;
Are turme, herghelie, animale de tot soi,
Livezi, câmpuri și pădure, cincii odăi și patru sate;
Penru cazul nostru, credeți, pe el soarte ni-l trimete;
Să ne folosim de dânsul până n-a fi de el tăiete.

Dar condiții reciproce, tot câte un paragraf,
Lămurit să se înscrie pe hârtie timbruită,
Să se publice prin foaie, nu cumva vrun plastograf
Documentul, șarta noastră, să-l prefacă pentru o mită,
Și condiția aceasta de n-a fi drept observată,
De părțit ambe să rămâie chiar de sine răsufată.”

Blânde oile atuncea l-acei plan s-au conformat,
Consultând în plebiscidul¹ prin voturile comune,
Mic și mare, surd și mutul, liber toți au declarat
Din cea zi fără de preget omului a se supune
Ș-a-ntroduce pentru vite liberale parlamente
Spre a dizbate interesul prin solide argumente.

După ce să lămuriră toate articule-n congres,
Se decise diplomatic un ministru a trimete,
Pentru care, ca cel ager, Korn-Mintosul s-au ales
De a supune cazul public conferenței secrete.
Datu-i-s-au vulpea veche secretar și consiliere
Și un corb pentru depeșe ca să fie curiere.

(a se urma)

ESOP ȘI ȘTRENGARUL

Fabulă de circumstanță

Și-n anticul timp d-eroi
Ștrengari erau ca la noi,
Carii din ecces de minte
Derâdeau și cele sfinte.
Cel ce nu li sămăna
Prin minciuni se defăima.

Spune istoria c-Esop
Au fost hâd, ghebos și șchiop,
De el pruncii se spăreau,
Iar nebunii îl derâdeau.

¹ *Plebescid* (plebiscitum), decizia poporului, de la *plebs*, gloată, popor, se numea la romani legea care poporul decreta (*Gh. A.*).

Îns-acea tristă figură
Era vas d-învățătură,
Ce prin fabule o mie
Au agiuns și-n Românie.

Esop, sclav când fu-n Efes,
De patronul său trimes,
Trecând în o zi pin strată,
Alungat au fost d-o ceată
De ștregari ieșiți din șatră,
Dintre care-unul cu-o piatră
Nemeritu-l-au în șele,
Că-i veniră amețele.

Neputându-și răzbuna,
Pe ștregarul lăuda
Esop pentru ghibacie
Și i-au zis: “Rău pare mie
Că nu pot să fac alt dar
Decât numai d-un dinar.

Dar vezi cela ce-au trecut,
Decât mine-i mai avut;
Pre el de vei nemeri,
Înzecit te-i folosi.”
Deci ștregarul lăudat
De câștig s-au apucat
Ș-așa bine au chitit
Că-n cap ținta au nemerit.

Îns-acest avut barbat,
Fiind public magistrat,
Un sergent privighitor
Prins-au pe cel praștiitor.

Și în loc de mulțămită
Dădu ceartă-agonisită.
Iar poporul adunat
La dreptate au aplaudat.

MOMIȚA

Pentru-un spirit ce nu doarme
Nu-i nimica mai ușor
Decât planuri de reforme
Ca să deie la popor.
De sunt bune, de sunt rele,
Destul fie frumusele.
Așa odată o momiță,
Din filozofilor viță,
Care nimica creează,
Ce toate le imitează,
Prin formal act s-au fost prins
Marea toată să o sece
Și că-n sec prin ea va trece.
Pentru asta au aprins
Toți copacii din pădure
Și din pietre făcu zgure.
Atunci, iacă, cu mirare,
Animalii toți strigară:
“Ce invenție minunată!”
Iar momița îngâmfată
Li făcu acest cuvânt:
“Multe averi de bun pământ
Și ogoare eu voi da
Focul apa de-a seca,
Iar despoticul guvern

Chiar de astăzi voi schimba
Și republica-n etern
Pentru voi s-a proclama.
După ce mai bună parte
De moșii mi se va da,
Restul n-are să să-mparte,
Ce-n comun s-administra.
Atunci patriei reformate
Dulce soarta va să fie,
Comunismul de frăție,
Libertate,
Egalitate,
De a lua lucruri străine
Privilegi e pentru-oricine,
Legile și dreptate,
Ca strigoie răsuflete,
Mai veche de piramide,
S-aibe ca invalide
Și căzute-n hebeție
Pensie din Visterie.”
Dar pe când ea declama,
Pe un asin întreba
Dacă scad a mării unde.
Încă nu, ista-i răspunde.
Nu să turbură încă apa?
Parcă doarme,-i zice iapa.
Dar momița prefăcută
Elementelor împuță
Că nu i s-au nemerit
Cele ce au profetit.
Ș-operatiția tot așteaptă.
Oare ce-au urmat în faptă?
Au ars arbori din pădure,

Iar din marea cea adâncă
N-au scăzut o picătură.
Mai ales sporit-au încă.
Codrul daună grea au atras,
Marea, mare au rămas,
Așa câte un șarlatan
Ni propune un frumos plan,
Zgură chiar cu poleială
Care ploaia curând spală.

FRUNZA

De stejar ușoară frunză
Prin aer se rotolea;
Uitând c-au ieșit din grunză,
Tot în sus zburând, zicea:
“Cât departe de pământ
Începui a-mi înalța!
Ori pre căile de vânt
Cine poate a-mi urma?”

Ea se-nalță cătră soare,
Pe cât zefirii au suflat;
Dar abia stă a lui boare,
Frunza-n vale au picat.

Veți cădea și voi odată,
Ce sunteți ferice o zi,
Dacă schimbătoarea ceată
Va-nceta a vă iubi!

DIN MANUSCRISE

[DISFĂTARE NU SĂ CURMĂ]

Disfătare nu să curmă
D-a zâmbi năluci d-a sale;
Toți aleargă p-a ei urmă,
Dar p-o dosăbită cale.

Că din mii chipuri ș-o mie
Tot duc la ei dobândire;
Toate gusturi s-afl-în fire,
Omul unu alege sie.

Învățat în dizghiogare
Numai cauzălor petrece,
Nebunul fără îngrijare
Gustă vreme care trece.

De-a scurta timp unul știe
Măsuri, altu a sa mărire;
Toate gusturi s-află-n fire,
Omul unu-alege sie.

Unu aleargă la războie,
Unde biruința îl cheamă;
De-a spune l-a sa voie
Altul luptă cu o damă.

Amândoi cu sumeție
Plinesc a lor rânduire;
Omu gustu întâi din fire
Crede că-ș alege sie.

Unul în a curții haos
Ș-în a ei intrigi să pierde,
Altul ceri spre răpaos
Cer sănin și câmpul verde.

Cesta zboară cu mândrie,
Altul târaie cu zmerire;
Omul gustu întâi din fire
Crede c-iș alege sie

Pentru alții scumpul strânge,
Și-n sfârșit moare pe paie,
Altu a sa avere o stânge
Pentru cai, cotei și straie.

Unu adună visterie,
Altu împrastie o moștenire;
Omu gustu întâi din fire
Crede că-ș alege sie.

Așadar, pe-această lume
La gust nimine n-urmează,
Că pe dos merg toate anume,
Lui noroc toți imputează.

Ș-în această măgulie
Toți petrec în fericire,
C-omu gustu întâi din fire
Crede c-iș alege sie.

[UMELITĂ ALĂUTĂ]

Umelită alăută,
Alăută a lui Amor,
Tu ce viața me trecută
Ai cântat de multe ori,

În zadar cu măgulie
Și nădejde m-ai păscut;
Cânt-acum cu duiosie
Răpaosul ce-am pierdut!

Îns-amorul în privire
Silvii mele strălucè
Și credem c-a me sântîre
Tot de-acel foc să hrăne.

A ei buzăle credință
Ș-amor mie îmi jura,
Însă văd c-a ei voință
Au fost de-a mă înșăla.

Îndulcita ei rostire
Punè inima me-n giug;
Până și a ei zâmbire
Plin-au fost de vicleșug.

Ea ca Vânărea îi frumoasă,
Dar aș vre, ah, mie amar,
Ca să fie mai duiosă,
Sau să n-aibă atâta har.

Alăută umelită,
Vino, mângâie al meu sin,
Du la Silvia oțărâtă
Înfocatul meu suspin!

Tânguindu-te, îi spune
De năcazul meu cumplit
Ce viața acum răpune
Care ei am fost sfințit.

[M-AU LOVIT AMOR CU DARDE]

M-au lovit Amor cu darde,
Ș-ochii varsă amare unde,
În al meu sân un foc arde
Care inima-m pătrunde.

Spre deplina me pieire
Element-împotrivate
Ș-au schimbat a loruș fire
Ș-în al meu sân s-afl-unite.

Dar zădar de lăcrămoasă
Undă fața me-i vârgată,
Inima me credincioasă
În zadar îi înfocată.

De duioasele pâraie
Al meu foc ce nu să stinge,
Ce nu soarbe a me văpaie
Pe izvorul care plânge!

MEDITAȚIE

Dacă soarele acufundă în ocean a sa făclie,
Pe munte m-așez, la umbra învechitului stejar,
Și duioasa a me privală o preumbl' pe-astă câmpie
Din a căria felurime mii de zugrăveli răsar.

Râul dincoace răsună cu spumoase unde înalbite,
Ce-ntre maluri înfloriți șarpind fuge împregiur,
Lacul dincolo întinde a sale ape adormite
Sau al sării ste răsare din a ceriului azur.

De păduri posomorâte acea culm-încununată
S-aurează încă de raze ce lucesc din a lor tron,
Ș-amu carul cel de abur din umră întunecată
Să ridică ș-înalbează geana a lui horizon.

De-altă parte acea tăcere și văzduhul să dispică
De sunet melanholiu călăuz lui călător,
Ș-amorțitul clopot iarăș din zidire acea gotică
Sara al său conțert adauge spre uietul muritor.

Dar acestor zugrăvele în inima me împietrită
Toate haruri și plăcere au încheiet a mele sorți.
Privesc lume ce o asemăn cu o umbră rătăcită,
Căci a viețuirii soare nu încălzește pe-acei morți.

În zădar din munte în munte eu preumbl' a me privală,
De la sud la noaptei miezu, de l-apus la răsărit,
Ș-a cerești țării noianul cercetând întru clipală,
Amar mie, nicăire, zic, eu n-oi fi norocit!

Ceste văi, bordei, palaturi oare ce-m agiută mie?
Toate pentru mine aice acum fără de haruri sânt.
Văi, păraie, stânci și codruri, singuratică câmpie,
O ființă vă lipsește și-i pustiu în tot pământ.

Sau că soarele să nască, sau s-apuie cătră sară,
Urmez cale sa cu ochii fără dor în al meu piept.
Să apuie în sânin soarele, au în nori ca să răsară,
De la soarele nimică, nimic de la zile aștept.

De-aș putè s-urmez în cursul întru care el rotează,
Pretutindene ai mei ochi ar zări pustiu subt cer.
Nu doresc nimic din toate cele ce el luminează
Și din lumi nemărginite nimic pentru mine cer.

Însă poate că aiure, dincolo de-a noastre sfere,
Unde lucie dreptul soarele altor ceriuri pe alte căi,
De-aș putè să las aice pământesca dispoiere,
Cele ce-am visat atâta s-ar vădi la ochii mei.

Îmbăta-m-aș la izvorul unde sufletul oftează
Și-acolò aș găsi iarăș pre nădejde și p-amor
Ș-idealul acela bine, ce tot omul îl vânează
Și ce n-are nici un nume între neamul muritor.

Ah, di ce nu pot pe-aripe sau pe carul de Avrora
Neștiut obiect dorirei spre tine să mă răpăd;
Pre pământul cel nemernic, o sârmană inimioară,
Nici o dulce legătură pentru tine eu nu văd.

Dacă a codrilor frunzime pre pământ cade oborâtă,
Vântul sării să stârnește ș-o înalță de pe văi;
Și pre mine care samen cu o frunză vâstejită
Mă răpiț ca și pre dânsa, o, îndurați dumnezăi.

SAFO CĂTRĂ FAON

Ferice-i aceea june
Care lângă tine oftează,
Căruia lângă tine apune
Și răsare a zilei rază!

Care aude a ta vorbire
Ș-al tău dulce răsul vede,
Ah, acela în fericire
Lângă Zefs în Olimp șede!

Când privesc a ta figură,
Plin de amorului văpaie,
Sânt precum pin vine-m cură
Înfocatele păraie.

Dacă negură răsare
Preste aprinsa me vedere,
Nimic n-aud și îm pare
C-în noian pier de plăcere.

ADIO

Părăsând aceste clime,
Port amorului obeze,
Îns-a soartei agerime
Pretutindeni a s-urmeze.

Adio, rediule tăcute,
Ce cu a tale umbre mute

Ai ascuns în tăinuire
A me dulce fericire!

Iho malului răspunde
L-acel chin ce mă pătrunde,
Și din groapa întunecată
În duioasa inimioară
Să răsunе încă o dată
Numele de cântă Floră.

Drăgălașe floricele,
Ce țăsute în cununele
Frunte încingeți la me zână,
Dâmburi, văi și tu, fântână,
Ce ne-ați zărit împreună,
Adio, ah, pe totdeauna!

DIN PERIODICE

CÂNELE ORBULUI

Din amara und-a mării iesă-o rază scânteioasă
Ce-n coloruri vii lucit-au preste muntele înalt.
Steaua zilei se renaște și lumina-i amoroasă
Orizonului dă viață, florilor plăcutul smalt;
Raza ei pătrunde codrii, prin bordeiuri se coboară.
Face templu să serbeză cultul sfânt religios;
Vulturul, cel pe sub nouri, preste turnuri sumeț zboară,
Țintind soarele, urează fața discului focos!
Dar la ușa-acelei templu un orb singur se găsește,
Ascultând vuietul zilei ș-orice pas de trecători;
Gura-i murmură o rugă ce adânc te umilește,
Și-ntr-o noapte nesfârșită pășind e rătăcitori.
Dar, vai, cesta nu-i tunic-unei nopți posomorâte
Ce în inimă dișteaptă misticoasele plăceri,
Care tristele deșerturi de a lunii raze-umbrite
Le-umple de-a melancoliei suvenire și dureri.
Asta-i noaptea eternității, un adânc nepriceput,
Unde-amorului privire niciodată au străbătut.
Tu ce nașterea-ți răpiră ochii, triste osândite,
Razele dulci a luminei pentru tine nu-s urzite,
Nici plăceri... strein e ție acel foc fermecători
Ce în loc de fericire însoțesc pre muritori,
Nici, aleu, pre lângă tine lațul lor nu se întinde,
Și când nobila simțire pre vrun om duios cuprinde,
Simț în mâna ta tributul cuvenit unui sărman,

Îți aruncă-o cătătură ș-a lui mână vre un ban.
Tu nu-i vezi gheșosul suflet, dar desprețul îți rămâne,
Ș-aspra soartă ți s-alină de-un prieten, de-al tău căne.
Când în mijlocul mulțimei, pe pământ chiar părăsit,
N-ascuți alta decât glasuri de streini, neauzite,
Atunci cănele simțindu-ți întristarea, prin miite
Chipuri inima-ți alină, lângă tine stând lipit.
Este blând, dar cu-ndrăzneală, neadormit spre apărare,
Și în urma ostenelei, mai duios în ascultare.
Dulcea, trista lui privire, strigătu-i cel plângeros
Trage-asupra-i cătătura trecătorului duios;
Și spre a-ți cruța durerea ca s-areți nenorocire,
Se târaște pe-a lui urme și-l oprește din pășire.
De-a sa rugă s-umilește și cel mai nepăsător
La bordei cu el în urmă când te-ntorci încetișor,
Este plin de bucurie și prin săltări înmiite
De-a lui vie mulțămire inima-ți trerăsărind,
În al tău sân de durere afle-un zâmbet renăscând!
Noapțile când se coboară delungate, liniștite,
Ș-împresoară carul zilei cu-a lor umbre și tăceri,
La picioare-ți dormitează cănele ce-adânc suspină,
Încât voacea lui auzu-ți fermecându-l, te alină
Prin a sale visuri care te-ușurează de dureri.

GÂSCA ȘI CACOMUL

Fabulă

Gâsca odată ș-un cacom
Se certa pentru protie,
“Eu îmbrac p-un galant om” —
“Iar eu pene-i dau să scrie”.
Plini de cuget sfăditor,

Merg la bufna învățată,
Ca prin dreaptă giudecată
Să însemne rangul lor.
“Spuneți — zise l-amândoi
Învățata legheoaie —
Ce fac oamenii cu voi?”
Advocatul cu aripă
Pentru îmbi răspunde-n pripă:
“Mă smulg, iar pre el dispoaie!”

BOUL ȘI VIȚEII

Fabulă

Pe ogor, un bou bătrân,
Ce iernasă c-un pic fân,
Primăvară,
Când se ară,
Deși giugul l-apăsa,
Pe-ncet brazda dispica.
Dar vițeii, ce-l videa
Cum o viespe ră-l împunge,
Strămurariul cum l-agiunge,
Scaii cum de el s-anină,
I zic: “Ce tragi cea mașină,
Când cu noi lin ai păștea?”
Boul însă: “Feții mei,
Mintea voastră de viței
Nu agiunge a giudeca:
Cine plugul va purta
Care scoate din cea humă
Nutreț pentru a voastră mumă?”

CĂTRĂ UN PATRIOT FILANTROP

Oamenii cu inimi crude cată fericirea lor
În diregeri sunătoare, în a numelui mândrie,
Altor cugetul se-mpacă în războaie și-n omor,
Ce-n sărmani preface fiii, pe soții în văduvie.

Alții pe aripa geniei străbat mai pre sus de nor,
Cercetând minuni înalte ș-a naturei armonie,
Unii inimile-ncântă prin frumusețe și amor,
La străin adună altul aurul și avuție.

Dar bărbatul cărui Pronia cătră darul luminos
O semință au adaos de a ei sântă virtute
Nu vra altă faimă, decât de-a fi altui de folos.

De asemenea, dorite, tu virtuți ai innăscute:
Cuget drept și patriotic, cu talent suflet duios,
Ce-ntrunesc a lor putere pe aproapele s-agiute!

JUNELE ȘI BĂTRÂNUL

Fabulă

De la shoală, de la carte,
Dezertând un june, cere
Și pretinde s-aibă parte
Și de titluri și de-avere,
Ce rar să câștigă-n lume
Prin știință și bun nume.

La bătrân, ce-l vede-n drum,
Zisu-i-au: “O, tu, în care
Strălucește minte mare,
Mă învață oare cum
Aș pute să capăt bani,
Moșii, titluri și țigani?”

Dar bătrânul atunci zice:
“Fătul meu, spre-a fi ferice,
Să nu pierzi nici o minută,
Lucră, patria agiută
Și pre cel neputincios,
C-asta-i lauda și folos!”

“Așa viață nu îmi place!”
“Să-nveți intrigi de a face!”
“Supărare ș-asta cere!
Îmi va fi mai de plăcere
Ca să capăt bun venit
Fără să fi ostenit!”

Dar bătrânul, c-un suspin,
Zice: “Văzui fără carte
Fanfaron, ce nu-i străin,
Că-n scurt timp au mers departe”.

CAMINUL¹

Fabulă

Pe când frigul domnea-afară,
Vizitele merg și vin,
Toată ziua, până-n sară,
Focu-ardea în un cămin,
Dar salonul fiind mare,
Era încă tot răcoare.

Oaspeții, deci, boieri, dame,
Bătrâni, tineri, fiice, mame,
Să se încălzească vin
Mai aproape de camin.
Cel ce nu-ncape se-mpinge
De-a-l putè macar atinge,
Și caminul împreună
Mai mulți curtezani ș-adună.

Șoptituri, străine zise
De la ii deș-auzise,
De-nteres au de amor,
Și de intrigi multe ori,
El, discret², da vorbei drum
Pe-unde ieșea al său fum.

¹ *Camîn*, franțuzește *șemine*, este acel horn elegant întrebuințat pentru încălzirea saloanelor. Cuvântul e dedus de la camin (horn), de la care vechea dregătorie *caminar*, ce avea inspecție asupra ogeagurilor curții domnești, precum stolnicul se îngrijea de masă, pitariul de pâine etc. Astă denumire nu ni se pare neologism, ci veche ca și hornul (*Gh. A.*).

² Discret, om carele cu sfiire păzește secretele ce i se încredințează (*Gh. A.*).

Înmândrit caminul dar
De-așa post de secretar,
Și căldura, har străin,
Socotind spirt de camin,
Cu dispreț el tot privea
Peste scauni, canape,
Ca pojâjie de casă
În ungherul ei rămasă.

Dar a lui orbire ține
Până primăvara vine.
Cald fiind în orice loc,
Nu se face-n camin foc;
La ferestrele deschise
Oaspeții se-ndesuise,
Și caminu-acum răcit
Se văzură părăsit.
Atunci, târziu, înțălege
Cele ce favorul drege,
Că acii ce-l cungiura
Focului se închina.

Când vei pierde-un har străin,
Vei păți c-acel camin!

RÂNDUNEAUA ȘI PASERILE

Fabulă

Călătoarea rândunică,
Ce țări multe vizitasă,
Și chiar pentru că e mică
Multe bune învățasă,

Nu ca alții, carii fac
Un voiaj cu ochi-n sac.

Rânduneaua, din cercare
A tâmplărilor trecute
Ce au văzut, deși pe mare
Erau vânturile mute,
De pe semne totdeauna
Prezicea orice fortună.

Deci în timp de primăvară,
Când ogoarele se ară,
Văz-un om cu ceata sa
Cânepă cum sămăna
Și, temând de urme rele,
Au zis cătră paserele:

“Feții mei, deși în pace
Acest lucru azi se face,
Nu e bun și-mi pare rău
Despre voi, pentru că eu,
La tot cazul neplăcut,
Peste mări pot să mă mut.

Videți acea blândă mână,
Care samănă-n țărână
Niște fire mărunțele,
Când vor crește toate acele,
În loc să vă deie mană
Să fac lațuri și capcană,
Să vă prindă, să vă taie,
La frigare, la tigaie.

Până relele-s mănunte
Să mâncați a lor grăunte!”
Îns-acel june popor,
Ușurel în al său zbor,
Își bătea de sfatul gioc,
Că nutreț afla-n tot loc.
Cânepa când răsărisă,
Rânduneaua iar le zisă:

“A scăpa încă-i ușor,
Zmulgeți iarba din ogor,
Căci crescând din zi în zi,
Neamul vostru va stârpi!”
“O, profită tot de rele,
Ni dai sarcini foarte grele,—
Toate paserile-i zic,—
A privi poate un ogor,
Cât să nu-i rămâie un spic,
A lăcustelor popor!”

După săptămâne opt,
Iată cânepa s-au copt.
Rânduneaua n-a-ncetat
A da paserilor sfat:
“Ascultați, blem, vorba mea
Iute crește iarba rea
Și cu dânsa a voastră soartă

Să-mi urmați amuși măcar,
Pân n-agiungeți la amar,
Dupre timpul cum se poartă
Din câmp când s-or strânge toate.
Nu zburdați în cârd și-n gloate.

Că atuncea, disfătat
Omul caută vânat,
Lațuri și rețele-ntinde,
Paserile grase prinde.
Neavând voi ghibacie
De cucoară, de becas,
Ce d-a iernei grea urgie
Peste mări trec fără de vas,
Strângeți sburătoarele aripe,
Mute stați ascunse-n ripe,
Pân va trece acel rău
Ce v-amenință mereu!”

Însă paserile orbite,
De sănin timp amăgite,
Ciripea, în câmp zburda
Și pe vânători chema.
Până ce-n rețele au dat
Ș-a lor poftă au săturat.

Timpuriu să prevezi răul este
rară-nțelepciune,
Cel ce sfatul bun urmează, niciodată
nu răpune.

SĂ NI AGIUTĂM UNUL PE ALTUL

În a vieții zile scurte, de suspin și grijă pline,
Fiilor de un părinte trai de frați ni se cuvine;
S-agiutăm unul pre altul sarcina a o purta,
Fiecare om nu poate să rădice partea sa;
Dușmani mii ni împresoară sub o mască ipocrită,
În o viață amărâtă, însă pururea dorită;

Ah, plăcerea iute fuge ca o umbră trecătoare,
Iar durerea, grija, da□na între noi sunt stătătoare.
Inima cea rătăcită, fără razim ș-agiuator.
De dorință vie arde, sau îngheață deseori.
Nime dintre noi trăit-au fără lacrimi și durere,
Farmecele societății ni-aduc scurtă mângâiere.
Să nu-nveninăm dulcimea ce-n picături ni se dă,
Medețină slabă foarte pentru pătimire grea.
Când urmează între oameni lupta cea răpuitoare,
Pare-mi-se a vede hoții, osândiți la închisoare,
În loc să-mblânzească soarta ce acolo i-au aruncat,
Între ii combat cu fere de care s-au ferecat.

EPILOG LA O COLECȚIE DE FABULE

Contenesc aice cursul
Ce-mpreună am făcut
Cu furnica și cu ursul,
Pe drum încă nebătut.
Dar cum voiajerii fac,
Neputând nici eu să tac,
Dintre cât-am auzit
La apus și răsărit,
Am scris mică
Cărticică,
Îns-acii ce o critică,
Între cele ce-or să zică,
Cugetez că-m vor s-împute,
Cum că fiarăle sunt mute,
Și prin cele,
Care ele

Cugetează, spun și dreg
Eu pre oameni înțăleg,
Ș-or căta ca să dezbine
Publicul tot de la mine.
Deci am zis cătr-a me carte:
“Ca să scapi d-atâte sfezi,
Cărticico, acasă șezi!
Că-n Moldova nu ai parte,
Nici salonul e deschis
La cii ce nu-s din Paris.”
Că la Ghiță-n librărie
Pulberat-a să rămâie
Până vreun literat,
Ce-n Hârlău s-au doctorat,
Va lua-o
Și-ndesară,
Cu țigară,
Criticând, va afuma-o.
Au din Țara cea de Gios
Boierul gras și gros,
Ca s-aducă nou ceva
În a sa politioară,
Zisă au scris-istorioară,
După ce s-a neguța,
Cartea ia în datorie,
Și în loc d-Alexandrie,
Cu cafe și cu zahar,
O va duce acasă-n dar.
Acolo o va ceti
Cuconița, dac-a ști,
Va da fiiei cei plăcute,
La istețul cuconaș,
Ista are s-o-mprumute

La vecinului nănaș,
De la văr la verișoară
Cărticica văd cum zboară,
Mastih, vitrig ș-un cumnat
Fabula ș-au prumutat.
Pe la socrul și bunica
Vor să-nșire cărticica,
Colendând la neamul tot,
De la moș până la nepot.
Trecând pîntre degeți mii,
Va să-ncape la copii,
Carii în puține zile
Unde-s stampe or rumpe file
Iar apoi
La ciocoi
Cartea a fi de silabat,
De răs și de disputat.
După ce vor destrama-o
Și de său vor sătura-o,
Un guzgan *politicos*,
Ca să-ncheie a ei soartă,
O va trage-n a lui bortă!

PAINGINII

Fabulă

“Vivat, neam industrios!”
Zis-au un paingin gros.
Când în fabrica a sa
Sub o streșină lucra.
“Sunt a noastre toate cele
Pre pământ până la stele,

Cât s-urzăște prin țărine
Numai firul nostru ține.
O, paingini, clas ales,
Toate pentru noi să țăs;
Musca, viespea și țânțari
Ni sunt nouă tributari!”
Plini de astă fantazie,
Fabricanți-n bucurie
Nu-ncăpeau în a lor pele,
Tot țesau subțiri rețele
Și în cursă adunau
Muștile care zburau.
Când deodată o suflare
Turbură acea lucrare,
Încât ii ș-a lor vânat
Cu urzirea s-au surpat.

VULPEA CU COADA TĂIETĂ

Fabulă

O vulpe veche, din cele istețe,
Ce-nghițea iepuri, găini și rețe
Umblând noaptea la vânat,
Încăpu în o capcană,
Dar ghibace și vicleană
Din cea cursă au scăpat,
După ce ea în secret
Ș-au lăsat de amanet
O bună parte din coadă.
Dar, deși cu necomplect,
Ideat-au un proiect
De-a-ntroduce drept moadă

Într-a vulpelor popor
Acest port mult mai ușor.
Întrunite-n capitală
În o serie formală,
Vulpele să adunasă.
După ce să săturasă
Să dizbată-n parlament
Despre oi amendament,
Vulpea cu nările-n sus
În ist mod planul ș-au spus:
“Până când vulpea va căra
Coadă ce-i povoara sa?
Să măture toate cele
Stercuri din drum și pavele?
Omul nu mai poartă coadă,
Să-i urmăm în astă moadă,
S-o tăiem, o propun eu,
Cine-m dă azi votul său?”
Dar o vulpe din congres,
Ce țintirea au înțales,
“Ca proiectul să-ți dispic,
Zisu-i-au, cumătră dragă,
En întoarnă-te un pic,
Ș-adunarea-ndată întregă
Da-ți-va a ei răspuns!”
Atunci șuier, vuiet mare
Răsună în adunare:
Vulpea, deși dimplomată,
S-au văzut mult rușinată.
Ș-a ei tâmplare la toți au vederat
Că cela ce cu vro zmintă să știe
Ș-altul asămene lui vra să fie,
Spre n-a fi singur cu deget arătat.

ȚIGARA

O, străină buruiană,
Preste mări de la Apus,
Nu un om, ci o satană
În Moldova te-au adus,
Ca la luxul cel nebun
Să adaogi încă un!

Nu-i de-agiuns că luxul sapă,
Despoaie din an în an,
De sudoare se adapă
A bietului moldovan;
Prin țigări și prin ciubuci
Tu și măduva-i usuci.

Idole, cărui se-nchină
Cel ce-odată te-au gustat,
Cărui aburi învenină
Aerul cel mai curat,
În grădină și-n salon
Tu dai lege și bun ton.

De prisos a ști vro limbă,
La vizite și la bal,
Astăzi vorba se preschimbă
Prin a fumului canal;
Cel ce suflă mai vârtos
Are spirt și-i grațios.

Vezi junele-n Iași, la țară,
Cum din gură deseori
Negru fum scut din țigară

Ca din hoarna lui vapor,
Ș-a lor buză delicată
Ca jambonu-i afumată.

A țigarei aspra lege
Au supus la greu tribut,
Fără vârsta a alege,
Pe sărac, pe cel avut,
Încât oriunde acum
Alta nu vezi decât ... fum!

VULPEA TÂNĂRĂ ȘI CEA BĂTRÂNĂ

Fabulă

O vulpe tânără, ce-ncă nu știe
A vânătorilor rea maiestrie,
Se bucura c-asupra iernei grele
Au crescut lungi noi peri preste a ei piele.

Dar cea bătrână au zis: “O, toantă giune,
Să nu te bucuri d-astă minune;
Mantaua numai nu-i de mântuire,
A ei frumuseață ni duce-n pieire!”

Vai d-o vită, vai d-o fiară
Ce nu are dinți și gheară,
Ca în timpurile rele
Însași s-apere a ei piele!

DESACII

Fabulă

Chemă Gioe dineoară
Ca din toată împărăție
Cel ce umblă,-noată, zboară,
Înainte lui să vie,
Să-i zică de-i mulțămît
Precum firea l-au urzit,
Că-are scop ca toate trepte
Dup-un nou calup să-ndrepte

“Tu, momițo, vino-ntăi!
Între tine și ai tăi
Fă o dreaptă asemănare,
Cine vro meteahnă are?”

După o tumbă ce-au făcut,
Momița au început:
“Decât mine în toată lume
Nu e nime mai lăudat
La talent, la spirit, la nume,
Nici e mai frumos format.
Umblu-n patru și în două,
Eu scornesc tot modă nouă,
Și al meu chip frumușel
Omului au fost model.
Însă ursul, unchiul meu,
Este urât și nătărău,
Și cu minte numa ar fi
Când pre mult nu s-ar mândri.”

Ursul care apoi vine
Foarte-i mulțămît cu sine
I se pare, după modă,
Pe elefant a-l reforma,
A-l lungi puțin la coadă
Și urechea a-i mai scurta.

Elefantul, ce se știe
Că e plin de-nțelepție,
Critică pe-a mării chit
Că mult pește au înghițit.

De altă parte o furnică,
Ce se crede un colos,
Chiar pe lindenea critică
Că n-aduce vrun folos.

După aceea s-au chemat
Din pământului popoare
Cât-un ales deputat
Ca să spuie ce le doare.
Dar ș-aici s-au înțales
Că a fiecărui lege
Este propriul interes,
Pre care de bun alege.
Să văzu deci neputință
A preface vro ființă.

Că a lumii Împărat,
Când pre om au fabricat,
Celui tont și lui ghibaci
O păreche au dat desaci,
Ca zmintelele nebune

În acii desaci s-adune.
Dar omul a lui pacate,
Ca la ochii săi s-ascundă,
În desacul de la spate
Totdeauna le-acufundă,
Iar cele străine sminte
În desacul dinainte.

IEPURILE ȘI BROASCA ȚĂSTOASĂ

Fabulă

Cătră un scop de iute alergi,
Nu agiungi, de-ncet nu mergi.
Iepurile ș-o țăstoasă
Ni dau probă curioasă.

Zis-au broasca cea târzie
Iepurelui sprintinel,
Că ea, pășind cătinel,
Mult mai sigură a să vie
Și mai iute la un scop,
Decât dânsul în galop.
Încât pus-au rămășag
Ș-au ales de țântă un fag.

Iepurile, care crede
Că puterea-n călcăi șede,
I-au zis: “Ți-ai ieșit din minte,
Soro, pas tu înainte!
De-oi purcede la asalt
Sunt la țântă într-un salt.”

Văzând țanta apropiată
Și țastoasa-ngreoietă,
Iepurele, după un pas,
Stă și rumigă-n popas,
Înainte face doi
Și atâția pași napoi.

Mai zburda,
Adulmeca,
Tot la umbra lui visa¹,
Își bătea de broască gioc
Că încet pășea din loc.

Când din a lui fantazie
Iepurele s-au trezit,
Nenea broască cea târzie,
Neabătută-n calea sa,
Pe încet, dar tot urma,
Ș-agiungând întâi la fag
Prinde a ei rămășag.

Apoi iepurelui zice:
“Tinerel ești, vinetice,
Nu-i de-agiuns a fi ușor,
Mintea-n cap stă, nu-n picior!
Oare ce ai face, frate,
De ai purta ș-o casă-n spate?”

Iași, 12 noiembrie 1857

¹ Cunoscută legumă sălbatică numită *Umbra iepurelui* (Gh. A.).

VOT LA COMETUL DIN 1858

O, lucefere străine,
Ce pre căile sânine
Trecând, prin mii leghioane
De stele și prin mii zoane,
Cursul tău cel minunat
Lumea-ntreagă au admirat,

Când a României soartă
O-nchidea secreta poartă,
Argintoasa a ta comă
Ai întins spre cea menire
Ce lăsa antica Romă
L-ai săi fii de moștenire.

Dorit timpul cel să vie
Ca-n a ta călătorie,
Când iar te vei înturna
Pe român a lumina,
Să găsești pe-a lui popor,
În traiul nemuritor,
Puternic și fericit,
În Concordie unit!

CÂNT SECULAR

Pentru aniversala 30 ianuarie 1859

Solenela sărbătoare de cânt secular să sune
Celui *Domn* ce-au fost Moldovei de mult bine făcător;
Patria, care au luminat-o, tâmplesle să-i încunune
Și să-ncingă al său nume ca laurul nemuritori!

O, voi meseri și voi orfani, junilor și voi junele,
Ce prin el aveți un azil, ce prin el v-ați luminat,
Umeliți de cunoștință, sunați lauda-i pân la stele,
Unde evlavia cea sântă ș-a lui fapte l-au-nălțat.

Demni de-a lui faceri de bine, arătați-i mulțămire,
Pășind preste acea cale care el au petrecut;
În voi Patria găsească lucrători l-a ei mărire,
O tărie neînvinsă și-n fortună a ei scut.

Românio, spre agiunge acolo und-al tău nume
Și a tale sorți te cheamă: de a fi și tu iar Stat,
Nu uita că a ta Mumă au trăit atâta-n lume
Cât virtutea ș-amor Patriei au plinit ș-au onorat!

ÎN AMINTIREA DE 30 IANUARIE,

aniversala onomastică a lui Vasile Lupu,
domn Moldovei, restauratorul literilor
române în biserică și în curte, fondator
Academiei naționale la 1644

Trecut-au secolii cu a lor fortune
Ce preste Patrie au suflat pieire;
Puternici domni, frumsețe de minune,
Averi, invidia, frageda mărire,

Toate au rămas a timpului pășune,
De ele urmă nu vezi nicăire;
Numa-a virtutei fapta nu răspunde
Și să păstrează giune-n nemurire.

Alți domni cu arme țara mântuise,
I-au păstrat drepturi, viață, autonomie,
Pentru mari sortți ce în destin sunt scrise.

Tu-ntăi sfărmași obeze de sclavie,
Ce ferecau a strămoșilor zise,
Ș-ai înviet nou simț în românie!

ASUPRA CORUPȚIEI SECOLULUI

Iertat oare celor tineri și bătrânilor să fie
Ca să facă-n toate zile scandaloasă nebunie?
Iertat fi-va să prăzi oameni prin un nou metod ghibaci,
Să te-nsori, să lași copiii, cununia s-o disfaci?
Iar pe asemenea nelege a tuna ori nu se poate?

Să audă farizeii și a vițiilor gloate,
Critico nemituită, adevărul cel curat
La acii ce vreau s-asculte spune-l astăzi dizghețat.
Unde-i legea cea sfințită și dreptatea nevândută,
Între noi din vechi aflat-ați o petrecere plăcută,
Pre voi bunii și părinții cu respect v-au onorat,
Însă-n loc ca strănepoții p-urma lor să fi călcat,
Derâzând simplitatea timpurilor ce-s trecute,
Pe fanteame lustruite austeră-au schimbat virtute.

Vorbe multe sunătoare, dar veninu-i mezul lor,
Care pierde azi prezentul p-un nesigur viitor.
Unde-s oameni de parolă, amici unde-s cu tărie,
Unde giunii care patriei razim, vânta ei să fie?
Soții giugul ce-l giurasă nu voiesc a-l mai purta,
Pana nu cată alt merit decât cel a defaima;

Patrioții între sine un altuia groapa sapă,
De averea cea stăină epitropul să adapă.
Giudele, căruia datu-i ministerul cel mai sfânt,
Direptatea celor meseri ș-al său vinde giurământ.
Nu cu-asemene principii Alexandru cel Bun Rege
Reformat-au societatea cu-nțăleaptă eternă lege,
Nice Ștefanu cel Mare, de nemicii patriei-ncins,
Combătând un miez de secol, trii imperii au învins!
Înarmează-te, române, cu oțele și cu zale,
Mai mult însă te-ntărește și cu armele morale!
Nemoralul, egoizmul, interesul ovelit
Sunt tirani carii să-ncearcă să te ție cătușit.
Așa Roma, a noastră mumă, pân' virtutea avea altară,
Fericită-au fost în nuntru și temută din afară;
Dar când cetățenii Romei de virtuți s-au depărtat,
Cele urzite-n curs de secolî într-o zi s-au surupat.
De a străinilor urzele au scăpat a noastră țară,
Numai vițiul din nuntru va putea ca să o piară!

LA DANTE

În ocaziunea aniversarei seculare

Al Italiei Cântătoare, Tu întâi din muritori
Care te-ai deștins în Tartar și venit-ai iar în lume,
Spre a ni spune suferința celui păcătuitori,
Vaitele nencetate și osânda lui anume,

Tu, prin grația zeiască te-ai suit la Paradis,
Unde luce între angeli vergura ta Beatrice,
Pentru care sântul amor poarta d-aur ț-a deschis
Să admiri pe cea ce vie te făcu duios ferice.

După șase secolii astăzi numele tău iar învie
Și serbează triumfarea geniului nemuritor,
Către carea și o muză, născută în Românie,
Depune cu umelire tributul admirător.

CÂNTUL CIGNULUI¹

Ființa cea mai aleasă care Zeul a creat
A răspuns la a sa menire de a fi lumii împărat,
I-au deschis adânci secrete, i-au supus elemente și cele
Ce pământul în sân ascunde, ce se operă sub stele.
Asta ființă așteaptă altei viețe o dulce auroră,
Că suflarea ce divină aice nicicum nu moare;
Așa Cignul României, ce e pasere profită,
A cântat în așteptare de-o viață mai dorită!

¹ Se zice că *cignul* mai înainte de a răposa, cântă un viers melodos care se numește *cântul cignului* și se aplică la cea de pe urmă compunerea unui poet (*Gh. A.*).

TEATRU

PETRU RAREȘ

Dramă în două acte

PERSOANE:

Petru Vodă Rareș, Domn Moldovei.

Ileana, a lui soție.

Ilieș, un fiu al lor

Rocsanda, fiica lor } copii de 8 pînă la 10 ani.

Căliman.

A lui armășel.

Un cavaler maltez.

Un tătar.

Budeu

Raban } căpitani de hoți.

Vânători, fimei curtezane, hoți.

Sțena urmează în munții Carpați.

ACTUL I

Codru.

În fața trunchiul dezrădăcinat a unui stejar.

ȘTENA I

Să aude corn de vânători.

B u d e u și R a b a n , din deosebite laturi.

B u d e u :

Oare auzi cum răsună cornul, la care stâncele-i răspund ?

R a b a n :

Cu mare părere de rău, de demult îl aud. Să vede că bătrânul Căliman vânează pe aici în pădure.

B u d e u :

Aș fi dorit ca un vier furios să-l încolțască cu dinții lui și să-l ducă prin vizunii, c-apoi altă dată nu va mai vâna.

R a b a n :

De când să poartă prin aceste locuri, meseria noastră nu pre sporește.

B u d e u :

Câți dintr-ai noștri companioni i-au înțăpat!

R a b a n :

Nu demult încă, hoții de la Cuti au fost spaima acestui cotun.

B u d e u :

En să vezi că încă ne vom face de bagiocura moldovenilor.

R a b a n :

Și chiar astăzi noi am putea face un minunat vânat. Am aflat că au să treacă pe aici fugari moldoveni, mai ales fimei pline de avuții și odoare, încât din taleri mi-aș face zale de argint.

B u d e u :

Dar dacă acel sălbatec vânători ar da peste noi, apoi ni vom trezi cu nimică.

R a b a n :

Atuncea amar de el! Să i să giure răsplătire!

B u d e u :

Răsplătire? Dosit între zidurile cetățuui sale, nu-i pasă de urgia noastră.

R a b a n :

Neapropietă este stâncoasa lui tărie, dar moara și prisaca lui din poiană am în cuget să le aprind.

B u d e u :

Mare lucru vei face! Mai bine va fi de ni vom feri de a lui privighere. Poate că vânatul să va mai înainte în codrul cel adânc până a nu trece fugarii.

R a b a n :

Oare flăcăii noștri sunt pe aici?

B u d e u :

Împregiur, ascunși în tufele cele mai dese. Îndată ce ne vor auzi șuietând, îi vei videa dând bustă cu toții.

R a b a n :

Ascultă! Vuietul să apropie!

B u d e u :

Fieșcare la locul său!

R a b a n :

Eu în stejarul cel găunos.

B u d e u :

Iar eu în surpăturile zidului vechi de pe acel dâmb. Odi-noare au fost acolò un turn. Cel ce nu să teme, poate, cățărând de vârv, a videa drumul spre Siret.

R a b a n :

Să ne ascundem păn va trece vânatul.

B u d e u :

Apoi să ne întâlnim iar aice. (*Iesă amândoi în deosebite laturi*).

Ș T E N A II

C ă l i m a n , c a v a l e r u l M a l t e z
(*înarmați cu lance de vânat*).

C ă l i m a n :

(*cătră unii din ai săi vânători*)

Urmați policei! Vierul s-au rănit; l-am văzut înspumat alergând prin acea desime. Repeziți-vă după dânsul pin vale! Cercați de a-l încungiura! Noi vom îngădui aice. Mergeți păn a nu să răcori urma sa! (*Vânătorii să duc*).

C a v a l e r i u :

Te-ai ostenit?

Căliman :

Sunt bătrân, domnule cavaleri!

Cavaleriu :

Dar tot încă voinic, mi sã pare cã cu douãzeci ani mai nainte, când la Suceava întâia oarã ne-am fost cunoscut, la curtea lui Ștefan-Vodã. Biruințele sale m-au îndemnat cu ceata cavalerilor maltezi a oști supt a lui steaguri.

Căliman :

Atunci stam ca un arbure, puternic, cu ramuri tinerele. Dar și acuma tot încă mã poci sãmãna cu un arbore, însă cu acesta de aice (*aratã la trunchiul dãrãmat*), carile s-au dezrãdãcinat de puterea furtunei, încãt acum încet putrezește. Sã ședem! (*Ii șed pe trunchi.*) Dar spune-mi, de atunce ce te-ai fãcut?

Cavaleriu :

De când am purtat armele împotriva necredincioșilor și dupã înfrângerea lui Mahomed la lacul Racova, știi cã am fost însărcinat de Ștefan, împreunã cu starostele Goian, a duce la împãratul Romei steaguri în sãmnul biruinței și a cere de la el agiutori în numele creștinãtãții. Soarta m-au purtat pe la Malta și Chipru, și acum mã întorc sã vãd a doua me patrie, unde pe marginea ei aflu pe un frate de arme, însă nu precum îl doream, cãci de atunce multe lucruri s-au prifãcut. Eu te-am fost lãsat favorit a curții, iar acuma, înturnãndu-mã dupã 11 ani, plin de mirare te aflu aice. Înlãturat între munții Pocutiii.

Căliman :

De te miri, apoi mirã-te cã trãiesc încă! (*Suspinã.*)

Cavaleriu :

Ce s-au întâmplat oare? Dizțăratu-te-au din patrie?

Căliman :

Eu singur m-am dizțărat.

Cavaleriu :

De este așa, apoi să cuvine să întreb cu sfiire: di ce? Căci, într-adevăr, numai un lucru foarte mare ar fi putut alunga din Moldova pe un asemine bărbat!

Căliman :

Așa este, numai un lucru foarte mare!

Cavaleriu :

Adeseori am fost martur cum îți ardea sânul de iubirea patriei.

Căliman :

Precum fieșcăruia bun cetățan.

Cavaleriu :

Cu toate aceste, ai lăsat patria?

Căliman :

Cu inima deșerată. După ce luceafărul Moldovei, Ștefan-Vodă, au răposat și cârma statului au trecut în mâinile fiului său Bogdan, am slujit și acestui domn cu credință și dreptate. Moartea cea timpurie a fiului său Ștefan, urmată fără clirom, avea de nou să arunce pe Moldova în cruziile războiului din lăuntru, când înaintea senatului boierilor neașteptat s-au arătat o fimeie cu un tânăr, care prin diresuri autografe a lui Ștefan-Vodă s-au dovedit că era drept a lui fiu, ce până atunce

petrecusă viața în meseria păscăriei și pre carile moldovenii, întru aducerea aminte a iroului său părinte, l-au înălțat pe scaunul domniei. La o curte nouă nu plac purure fizionomiile cele vechi. Eu m-am tras la țară, în pacinica lăcuință a strămoșilor. Nici o desfătare, nici o adunare nu mă chema la curte. Acolo rămăsei străin tuturor și așa voiam purure a rămâne, căci plinirea driturilor sau îndatoririlor mele era de acum în sarcina fiului meu. Amar mie! Oare îți aduci încă aminte de acel june minunat carile adeseori cerca să rădice a ta spadă și dorea a avé o asemenea cruce? (*Arată pe crucea albă a cavaleriului.*)

Cavaleriu:

Cum să nu-mi aduc aminte? În vlăstarea tinerică creștea vechea nobilă tulpină.

Căliman:

El creștea și înflorește. Acum începuse a i să nimeri câte o faptă oștenească. Unde datoria îl chema nu să temea de primejdii. Când au început bătrânețile a mă împresura, printr-însul au răsărit pentru mine o a doua viață. Prin el bătrânul s-au întinerit. Dar, aleu! Toate împregiurul meu s-au stins de când au perit!

Cavaleriu:

Au pierit?

Căliman:

S-au trecut.

Cavaleriu:

În care bătălie?

Căliman:

Oare m-aș tângui dacă fiul meu ar fi murit între arme? Nu. Într-o închisoare, în închisoarea lui Petru-Vodă au pierit, cu defăimare.

Cavaleriu :

Cum? Fără vină?

Căliman :

Nu, domnule cavaleri, nu voi ascunde a sa greșeală. El s-au alunecat, au trecut peste marginea legilor. Întru a mea neștiință, oarecare oameni neîmpăcați au fost ademenit a sale tinerețe. Li să tânguia în auzul tuturor cum că Domnul n-au împărțit între ei moșiile din Pocutia câștigate prin război. Aceasta durea pre toți și nu fără dreptate. Dar aceea ce au urzit a lor ură, nu tăgăduiesc, au fost greșeală pentru fiul meu, și pre fiul cel rătăcit eu însuș îl numesc vinovat. Cu toate aceste, Petru-Vodă, aducându-ș aminte de părintele, nu să cuvinea a-l osândi, în privirea tinereților sale, mai ales că iertarea este acel mai înalt privilegiu a unui Domn.

Cavaleriu :

Iar tu ce-ai făcut?

Căliman :

Atunce când cu spaimă am aflat aceste, am alergat din singuratica me lăcuință și, stând înaintea Domnului, am zis: “Doamne, aceea ce au făptuit fiul meu, într-adevăr, nu va afla har înaintea me, dar mai nainte giudecă-l, ia aminte la vrâsta lui și apoi îl osândește!”

Cavaleriu :

Iar Petru-Vodă?

Căliman :

Au căutat la mine. După multă serioază tăcere, au dat din umere. Să părea înduișit și mi-au întors spatele. Pe un bătrân părinte, pe un vechi și credincios casnic, oștean și prieten a strălucitului său părinte, carile în multe bătălii au vărsat

pentru dânsul sângele său, pe acela l-au lăsat fără răspuns! M-am cutremurat de rușine, și de mânie m-am repezit din curte. Atunce mi s-au vestit moartea fiului. De i s-au tăiet capul, de s-au înveninat, nime au putut a-mi zice aceste! Prietenii s-au dat în laturi și să ferea de mine, rostind prefăcută durere. Dar eu, blăstămând, mi-am zmult din cap părul cel cărunt. Am încălecat, am părăsit patria, unde domnează cruzime, spaimă și omor. În cele mai dese codruri, mi-am zidit aice un lăcaș între hoți; supărat de setea răsplătirei, suspinez a mele zile. Acea ce am pierdut Dumnezeuul nu-mi va mai înturna.

Cavaleriu:

Și Petru-Vodă lăsatu-te-au să te duci?

Căliman:

Răzbătut de târzie mustrare a cugetului, mulți soli au fost trimes după mine cu blânde cuvinte, dar ii n-au cutezat a să înfățoșa înaintea ochilor miei. Inima mea, ca și casa mea, au rămas lor purure închise.

Cavaleriu:

Dar nemulțămiiții?

Căliman:

Aciia socotea că, aprins de urgie, eu mă voi face căpitenia lor.

Cavaleriu:

Nici ai făcut-o?

Căliman:

(cam mânios)

Domnule cavaleri!

Cavaleriu :

Bine, eu te cunosc prin asemenea urmare evghenisă.

Căliman :

Nemulțumirea me au fost cu Petru Rareș, nu cu Domnul, nu cu patria me. Om cu om doream a mă întâlni cu el, și mai plăcut la vreun vânat în codrul tunecos. Acolo voiam a mă înfățișa lui deodată, acolo bărbătește aș fi cerut samă și satisfacție!

Cavaleriu :

Acea ce doreai putea a să plini numai de o întâmplare neașteptată.

Căliman :

Întâmplarea au și plinit a mea dorință, dar lucrul s-au învăluit foarte.

Cavaleriu :

Ce zici? Oare întâlnitu-l-ai de atunce?

Căliman :

Față cu față au stătut înaintea me și nu am cutezat a rădica sabia asupra lui.

Cavaleriu :

Cum? Când? Unde? Spune-mi, pentru Dumnezeu!

Căliman :

Oare n-ai auzit ieri novitaua cea nenorocită ce ni aduseră săhastrul? Tătarii neașteptat au intrat de nou în Moldova în asemănare cu lăcuste nenumărate, ca arina din fundul mării, având de căpitenie pe turbatul urmaș a lui Ghirei Han, ce mai

nainte era credincios aleat a Moldovei. El prin înșelăciune au cuprins Besarabia, călărimea lui repede au străbătut pân la Suceavă, de unde Petru-Vodă, spre a nu fi încungiuat, nevoit au fost a să trage cătră Ardeal. Dușmanul cel repede urmărind îl agiunge la poala munților, bătălia să încaieră, moldovenii să luptă ca niște lei întărtați, dar ii n-au fost deopotrivă la număr. Mulțimea au biruit, pământul s-au adăpat cu râuri de sânge. Aci mai nobili al armii au căzut, fierul varvarilor n-au cruțat nici tagma bisericească, cumnatul Domnului au pierit, țara s-au pustiet, de văduvi și bătrâni s-au umplut munții învecinați, și fierile tătarilor de robi creștini.

Cavaleriu :

Aud aceste cu înfiorare, și Domnul spun că ar fi pierit, după zicerea săhastrului, și cetile sălbatice să apropie de munți, ca să străbată în Ardeal.

Căliman :

Ai însămnat ieri cum, pătruns de adâncă durere, m-am depărtat întru tăcere? Căci, oricum, eu sunt patriot! Cu capul plecat, ședeam în cămara me, suspinând asupra nenorocitei soarte a patriei mele. Iată că aprodul meu îmi vestește venirea unui străin, carele cu mare grăbire cerea a-mi vorbi. Străinul au intrat la mine în straiiele unui semen de rând, fața cea gălbie acoperită cu pulbere și cu sânge, numindu-să moldovan oștean scăpat din crunta bătălie și cerând la mine adăpost. Dar cu o singură căutătură l-am cunoscut; acel fugar au fost însuș Petru-Vodă.

Cavaleriu :

Domnul tău?

Căliman :

Chiar el însuș sta înaintea me, Petru-Vodă, ucigașul fiului meu, căutând apărare de la un părinte lipsit de fiu. Pe mine el nu au cunoscut, căci de demult și numai o singură dată m-au fost văzut. Istovit de durere și de bătrânețe, îi părem străin în străină țară. Păvăzarii și armașii miei au fost numai cetățuia me, iar eu tăcui al meu nume.

Cavaleriu :

Putut-ai a te arăta așa de cumpenit?

Căliman :

El era fără arme, rănit și neputincios. În nenorocire să cuvine a respectui și pe dușmanul de moarte. În cămara me i-am legat ranele încruntate, vinul meu i-au întărit puterile, i-am îndămnat răpaos, când eu, arzând de văpaia urăi, certam cu soarta care, defăimându-mă, dă pre ucigașul fiului meu în mânil me, iar legea și datoria cătră oaspe oprește a mă atinge de el.

Cavaleriu :

În ce luptă strălucită ai biruit!

Căliman :

Nu mă lăuda pre timpuriu. Nu, el nu-mi va scăpa. Ca să se vindece, rog cu văpaie pe Dumnezeu. Atunce ducă-să teafăr din cetățuia me, dar pre ospătătoriu său găsi-va pe marginea cotunului, înarmat îl va întâmpina cu sabia răsplătirei! Auzi? Cornul răsună iar. (*Să scoală.*) Cavalerie, scoate-ți arma! Pare-mi-să că să apropie vierul. Să simtă ascuțitul lancei me! Dorită luptă, tu vei răcori focul ce mă arde! (*Să duce cu cavaleriu.*)

SȚENA III

B u d e u (iesă din tufari). [Apoi Raban]

B u d e u :

Blăstămat fie acest vânat și vierul ce umblă tot cruciș pe aceste drumuri! He, Raban! Unde te-ai ascuns?

R a b a n :

Iată-mă-s, ce vrei? Nu auzi tu pe bătrânul Căliman! El poate a să mai înturna. Mai bine ar fi să rămânem ascunși până în sară pe aice.

B u d e u :

Tot așteaptă, sărmane, pân vei scăpa vânatul cel de aur! De pe surpăturile zidului am iscodit și văzui fimei cu pojjii trăgându-se pin acele potici pe drumul cătră Ardeal. Câțiva moșnegi cu săbii tâmpe urma pe încet acestei cete îngreioiete. Mai ușor niciodată ni s-au mai întâmplat noauî.

R a b a n :

Dar Căliman?

B u d e u :

Aici trebui a cuteza. Flăcăii noștri cunosc bine codrul, ca o cârțiță cărările sale. Ii vor încărcă în pripă prada și până când vor țapa fimeile noi ne vom mistui în tufari.

R a b a n :

Fie! Pe norocul tău, Budeu! Iată-mă-s!

B u d e u :

Fă semnul, noi le vom încungiura și apoi...

Raban :

*(să întoarnă cătră codru și face semn cu un fluieraș,
care să răspunde din multe părți.
Urmează tăcere, amândoi ascultă,
își fac semn și să trag pin tufari).*

ȘTENA IV

*Doamna Ileana,
cu a ei fii Ilieș și Rucsanda*

Ileana :

Veniți, fiilor, aice supt această umbră deasă, așezați-vă un pic! Caii osteniți nu ne pot acuma purta mai departe. Până când vor paște în iarba cea înaltă, armașii cu joldănarii vor gusta un pic răpaos, spre a să putea pregăti la noua luptă cu aspra nenorocire. Iată un mușchi moale, dragii mei, cercați doar veți putea dormita!

Rucsanda :

Mi-e foame, Doamnă, dă-ne pâine, mamă!

Ilieș :

Dă-i pâine, dragă mamă, eu mai pot răbda! Un ostaș nu gândește la demâncat în vremi de primejdie.

Ileana :

Amar mie! De v-aș putea adăpa cu sângele din sânul mieu, bucuroasă v-aș da acea de pe urmă picătură. Aleu, ce chin amar, când copilașii cer pâne de la mâna cea deșartă a unei maice! Care este un glas mai pătrunzător, ce răsună ca un tunet în fundul inimei, decât strigarea copiilor: mi-i foame!

Am fugit, mulți cai era încărcăți cu avuții, odoarale domniei mele nu le-am uitat, numai pânea. Cine de pe tron gândește la pânea? Cine socotește că vreodineoare îi va lipsi? (*Cătră copii:*) Aveți răbdare, iată sara să apropie! Ieșind din codru, vom afla o casă de ospăți și toate câte acolo să vor găsi cu bani toate sunt ale voastre.

R u c s a n d a :

Bine, mamă!

I l i e ș :

Doamnă, șezi cu sora me supt acel copaci! Eu voi scoate sabia și voi păzi pe voi. Domnul părintele meu mi-au zis, când nu va fi el lângă tine, eu să fiu ție de pază. Apoi să-i spui că l-am ascultat, Doamnă!

I l e a n a :

Dumnezeu ni este acum apărători. Va veni vremea și pentru tine, astăzi ești ostenit. Mergi cu sora ta supt acel copaci, acolo este moale și umbră.

R u c s a n d a :

Poate și un șerpe.

I l e a n a :

(*cufundată în gânduri*)

I l i e ș :

Nu te teme. Sărmana mama vezi că este supărată foarte.

R u c s a n d a :

Sărmana plânge!

Ilieș:

Eu voi spune ție adevăr că foamea nu mă va lăsa să dorm.

Rucsanda:

Nici pe mine.

Ilieș:

Cu toate aceste, să închidem ochii, doar să vă mai astâmpăra sărmana mumă.

Rucsanda:

Să facem pe încet rugăciuni. Aceasta ne va feri de șerpi.
*(Copiii merg supt un copac, să roagă încet,
să culcă și închid ochii.)*

Ileana:

Când în palatul domnesc m-am născut, atunce când mă purta în leagăn de aur, încungiurată de casnici îngenuncheți, o ceată minciunoasă de lingușitori mă ura de fericită. Odoarale strălucea la picioarele mele, dar soarta me era nepătrunsă. Soția unui domn moștenitori tronului lui Ștefan cel Mare; el au avut parte de inima și de vitejia părintelui său, dar nu de a lui soartă. Câte prințese zavistua fericirei mele! Însă cât de ușor să detună chedrul înalt a lui Liban, vârvul cel mândru să atinge mai ușor de nourii cii fulgeroși! Floarea care astăz încă în frumsețe înverzește poate că mâne va putrezi în țărână. Asemine și pe mine soarta cea gre m-au aruncat în pulbere, de pe tron sunt nevoită a fugi pin codruri, doară voi putea să aגיע în Ardeal la cetățuia me Cisca, singurul adăpost ce mi-au rămas pe pământ, după ce Domnul, soțul meu, amar mie, au pierit în bătălie. Nesăturat de sânge, tătarul îmi urmează cu turbăciune, ca să-mi răpească pre fii, singura mea și a patriei mângâiere. *(Se aude șuierând.)* Ce aud?

ȘTENA V

*Una din fimeile Ilenei
(vine alergând înspăimântată)*

Doamnă!

Ileana:

Ce s-au întâmplat?

Fimeia:

Suntem încungiurați de hoți.

Ileana:

Iute să încălecăm!

Fimeia:

Caii dizfrânați pasc și din fieșcare tufă să arată fețe sălbatice.

Copiii:

(s-au trezit și aleargă către Ileana)

Mamă! Mamă!

Rucsanda:

Apără-mă!

Ilieș:

Nu te teme, mamă! *(Scoate sabia.)* Această au purtat-o bunul meu în tinerețile sale și purure l-au ferit de piele. Vezi că-i scris: Domnul este tăria me!

Ileana:

Așa este, Domnul este a noastră tărie. Liniștiți-vă! De spaimă să mărește fieșcare rău. Cine știe ce va urma.

Altă fimeie:

(vine repede)

Doamnă, hoți din munții Pocutiei au început a prăda tabăra noastră. Odoarele voastre abia le-am mântuit.

Fimeia întâia:

Suntem pierdute!

Rucsanda:

Mamă! Mamă!

A doua fimeie:

Nu avem armășei cu noi!

Ileana:

Taci! Nu avem pre înger scutitori și a noastre drituri?

Fimeia întâia:

Amar! Amar de noi!

Ileana:

Încredeți-vă în Dumnezeu! El aude rostul celor nevinovați. De pe capul vostru nu va pica nici un păr. Să mergem! Lăsați-i să prade! Să fugim, copiilor! Oare vă țâne încă puterea de a urma? Să mergem!

Ilieș:

Mamă, eu voi pași înainte. Așa m-au deprins al meu părinte.

Rucsanda:

Eu sunt foarte ostenită.

Ileana:
(*luând-o în brațe*)

Eu te voi duce în brațele mele. Dacă focul ar arde peste creștetul meu, dacă stâncile s-ar surpa pe cărarea mea, un Dumnezeu îndurat îmi va înaripa pasul și va apăra pe o maică duioasă. (*Voiește a fugi.*)

SȚENA VI

Budeu și Raban o întâmpină

Budeu:

Stăi pe loc!

Ileana;

Lăsați-mă în pace să urmez calea mea!

Raban:

Iartă, frumoasă doamnă! Tu ești lucrul cel mai ales din cele prădate.

Ileana:

Sumețele, înlătorează-te! Eu sunt Doamna Moldovei.

Budeu:

(*cu sfiire*)

Doamna?

Raban:

Cu atâta mai bine; vei fi având și mai mulți bani.

Budeu:

(*încet*)

Îmi vine înfiorare, las-o să se ducă!

R a b a n :

Nebunule! N-ai auzit că corona au căzut de pe capul ei?

B u d e u :

Tot încă-i lucește împregiur.

I l e a n a :

Nu înțălegi? Într-o parte, eu vă poroncesc!

R a b a n :

Doamnă, vorbești cam cu mândrie. Socotește că noi am aflat cum au surpat tătarii tronul vostru!

I l e a n a :

Tronul Moldovei au scăpat din mai mari primejdii. Fortuna îl poate clătina, dar niciodineoară a-l dărma.

R a b a n :

Petru Rareș-Vodă au pierit în bătălie.

I l e a n a :

(arătând pe fiul ei)

Iată Domnul vostru! Îngenuncheți-vă înaintea lui!

I l i e ș :

În numele Domnului vostru poroncesc ascultați pe Doamna maica me.

B u d e u :

Ce îndrăzneală! Îmi vine să-l ascult.

R a b a n :

(cătră Budeu)

Nu ți-i rușine? Suntem noi mai răi decât tătari? *(Cătră*

Ileana). Tu ești fugară, Doamnă, și din țara Moldovei ți-au rămas numai drumul.

I l e a n a :

Și în Ardeal am țări supuse. Craiul Zapolia este al meu aleat și aspru va pedepsi a voastră sumeție. Oare cugetezi tu, nenorocitul, că tătarii mult vor petrece pe aice? Adevăr, mulți din molodveni au căzut în bătălie, dar pe cât va trăi încă unul patria nu s-au pierdut. Cu al său credincios sânge el va răscumpăra corona moșteanului său. De aceea, într-o parte! Însă eu voi să povățuiesc spre bine. Uniți-vă cu ceata me, apărați pe al vostru Domn tinerel! Câte până acum ați călcat astăz toate le puteți îndrepta.

R a b a n :

Cruță vorba! Noi te vom duce la căpetenia noastră, aiducul cel viteaz ce are tăria lui la obârșia Siretului. Vino cu noi de bună voie, să nu te silim!

I l e a n a :

(scoțând un cuțit)

Silă? Acel întâi ce va cuteza a să atinge de Doamna de moarte va fi!

R a b a n :

Noi nu suntem deprinși a tremura înaintea fimeilor. Săriți, fraților, strângeți mai iute această frumoasă pradă!

I l i e ș :

(cu sabia în sus)

Dumnezeule, apăra pe fiii tăi!

Rucsanda:

Mamă! Mamă! (*Să ascunde lângă Ileana.*)

Fimeile:

Agiutori! Agiutori!

ȘTENA VII

*Căliman cu o mare ceată de vânători.
Cavaleriul maltez.*

Căliman:

(*intrând repede*)

Cine cutează aici pe moșia me să întrebuițeze sâlnicii?

Ileana:

Îngerule scutitori!

Raban:

Blăstămat lucru!

Budeu:

Eu am presimțit că așa va să fie.

Raban:

Domnule, nu te amesteca în sfezi străine! Noi nu avem cu dumneata nici un interes, nici că supărăm pe oamenii tăi, dar prada străină cu dreptul ni să cuvine.

Căliman:

Eu nu pot stârpi hoții lui aiduc, ce să apără de ascunsa politică a republicei polone pentru dauna Moldovei, dar nici

voi îngădui ca aice, în a me apropiere, să facă asemenea neome-
nii. De aceea, duceți-vă!

R a b a n :

Domnule, eu te sfătuiesc cu bine; șeful nostru este pu-
ternic.

C ă l i m a n :

Cugetezi cum că mă vei spăria, nemintiosule? Moșinașii
de prin pregiur s-au întrunit ca să stârpească din acești munți
cuibul hoției voastre; minutul pieirei să apropie de acum!

B u d e u :

Nu te pre răzăma pe asemenea aleanție!

C ă l i m a n :

De aș rămâne eu singur aice, cât voi încinge sabia la coap-
sa me pe pământul acesta nu voi suferi hoți! Lipsiți de aice!

R a b a n :

De ce voiți a vărsa sânge nevinovat? Noi suntem mulți la
număr.

C ă l i m a n :

La arme, voi, vânători și armășei! Descărcați lăncile voas-
tre! Iată un vânat mai sălbatic!

C a v a l e r i u :

(*scoțând sabia*)

Ieși, sfântule fier! Și aceștia sunt păgâni!

I l i e ș :

Eu voi fi cu tine, veteazule cavaler!

R a b a n :

Nouî nu ni s-au rânduît a ne lupta cu voi. Să tremurați de
urgia aiducilor! (*Să duc.*)

Ș T E N A V I I I

Cii de mai nainte, fără hoți.

I l e a n a :

Fiilor, mulțamiți apărătorului vostru!

C o p i i i :

(îmbrățoșind pe Căliman)

Mulțămim, bunule!

I l i e ș :

(pune sabia în teacă; către cavaler)

De la tine voi învăța oștirea.

C ă l i m a n :

Nu agonisesc mulțămită. Această slujbă mie mi-am fă-
cut-o, și pentru lucrul drept moldovanul nu cere mulțămită.

I l e a n a :

(cu bucurie)

Ești moldovan?

C ă l i m a n :

Așa este. Liniștește-te! Nu departe de aici este cetățuia
me. Acolo vei putea aduna noauă putere; pare-mi-să că tine-
rii ar avea lipsă de răpaos.

Ileana :

Și încă mult. Ești moldovan, și eu cu bucurie voi urma ție.

Căliman :

Cum îți este numele?

Ileana :

Ileana.

Căliman :

Dar numele de familie?

Ileana :

Născută Brancovici, prințesă a Serbiei și Doamnă a Moldovei.

Căliman :

Ce aud? Soția lui Petru-Vodă?

Ileana :

Eu sunt.

Căliman :

Pe fiii lui Petru-Vodă eu am mântuit?

Ileana :

Așa este. Apără pre acii sârmani! Amar mie! Întru apărarea patriei părintele lor au găsit moarte strălucită.

Căliman :

Așa socotești!

Ileana :

Petru-Vodă au pierit. Acest fiu este Domnul vostru, singura și strălucita rămășiță a sângelui lui Dragoș. Singura nădejde a patriei să păstrează încă în tinerețea lui ființă!

Căli man :
(murmurând)

Ah, bătrân și neputinciosul meu cuget! Aceasta este pre mult pentru tine.

Ile ana :
Ce ai rămas uimit? Oare ai îndoială de zicerea me?

Căli man :
Nu, Doamnă! Iartă!... Aflarea aceasta foarte m-au pătruns... Asemene soartă... Asemene prefacere...

Ile ana :
Dumnezeu au voit să cerc curajul unei femei și credința moldovenilor.

Căli man :
Cavalerule, petrec pe Doamna la cetățuia me! (*Încet.*) Nu-i spune numele meu! (*În auz.*) Eu voi urma îndată.

Ile ana :
Nu-mi întârzia mângâierea de a vedea pe apărătorul meu!
(*Să duc toți, afară de Căliman.*)

SȚENA IX

Căli man :
(singur)

Oare ce mi să întâmplă? Cunosoc degetul lui Dumnezeu! Să apropie ziua. Doritul minut a răsplatei au sosit! El cade de pe tron chiar în ascuțitul sabiei dușmanului! Valsamul picurează în inima cea deșărată a unui părinte. Asupra

mormântului fiului să va depune o jertvă încruntată! Dar văpaia răsplătirei prin asta încă nu să va stinge, ci numai să va răcori. Căderea lui Petru nu va îndestula setea me! Simțască de acum și el cum durerea ucide pe o inimă simțitoare, atunce când a lui să va pătrunde de bocetul fiilor săi! Omul ce crud, carile mi-au plecat capul în pulbere, când rugând va fi nevoit a sta înaintea me și când seminția care s-au născut din veninul său îmi va zăcea la picioare. O, ce munut priincios! Atunci în pripă voi încinge sabia răsplătirei și... (*stă un pic și țânțește ochii în pământ*) și atunci? Patria me va fi încruntată, tronul săriman fără clironom, strălucita viță a Dragoșilor în veci curmată, turma fără păstori, dezarmată, părăsindu-să întru urgia păgânilor și uneltirile creștinilor. Dar nu pași mai nainte! Tu ai agiuns în prijma unei tunecoase vizunii. Pre tine încă te farmacă o magică legătură! Înalte ființe să luptă pre lângă sufletul meu. O, fiule evghenis! Dorită patrie!... Dar nu!... Depărtați-vă din cugetul meu, idei nevrednice! Să se plinească! Și de s-or strămuta pământul din țâțânile sale, eu pot a mă răsplăti și voi să mă răsplătesc! (*Să duce.*)

ACTUL II

*O sală de arme cu două uși lăturalnice;
pe părete să văd aninate pavăze și icoane
cu arme vechi, iar la margine armele fiului său.*

ȘTENA I

Că l i m a n :

(singur, să preumblă adâncit în gânduri)

Petrecând în valurile bătăliilor, îmi aduc aminte că mi s-au tâmplat a auzi pe un sihastru carile, venit de la locurile cele

sfinte, între multe alte istorisea de niște păgâni ce cred că omul poartă în sân două suflete, două suflete purure luptându-se între sine. Atunce râdeam de aceasta, dar în sânul meu astăz sânt chiar că aceasta poate fi. În un singur minut, câte hotărâri deosebite una de alta au înnoit cugetul meu și le-au lepădat tot cu asemenea putere!

SȚENA II

Căliman. Al său păvăzări.

Păvăzariu:

Domnule, iscoditorii în pripă s-au înturnat.

Căliman:

Oare de ce?

Păvăzariu:

Tătarii!... Codrul s-au umplut de a lor cete și avangardia lor au tăbărât acum în vale. Precât să întinde ochiul lucesc a lor lance și săgeți, sunetul buciurilor răsună cumplit între stânci.

Căliman:

Oare așa de aproape au agiuns? Nu te teme! Mugetul doară nu va răsturna stâncele noastre.

Păvăzariu:

Sătenii înspăimântați să suie cu mic cu mare la plai și mână înaintea lor turmele zbierătoare.

Căliman:

Lăsați pre toți să intre în a me tărie; proviantul, viptul și nutrețul nu li va lipsi! Poticele să se închidă cu copaci dărmați

și pietre răsturnate, porțile fie închise, îndoiască-să păzitorii de pe zidul cetății! Vie păgânul, ca să se întoarcă cu creștet încruntat. Du-te, însă spune-mi ce face oaspele cel străin?

Păvăzariu:

Bine, căci rana lui nu era de moarte. El dorește a-ți vorbi.

Căliman:

Poate veni. (*Păvăzariul să duce.*)

Căliman:

(*cu adâncă întristare*)

Oare știi aceea ce-i voi zice?

ȘTENA III

*Cavaleriul Maltez,
ieșind din camera lăaturalnică.*

Cavaleriu:

În a ei durere Doamna păstrează un cuget măreț. Copiii, după ce s-au săturat, osteniți, au adormit în brațile unul altuia. Fața cea de crin a tinerelei surori răzâma pe capul cel negru-comat a fratelui ei și să părea îngerii în sânul unui nour. Ah, de ai fi văzut cum Doamna, rădicând mânilor ei deasupra fiilor, au înălțat cătră ceri ochii cii însuflețiți. Ochii i-au fost umezi, dar nici o lacrimă nu roura pe a ei față, încât sămăna că ceriul culegea plângerea ei. Ea era mută, numai buzele încet să cutremura, și niciodineoare n-am mai văzut o rugă mai evlavioasă.

Căliman:

Nu cumva prin asemenea icoană ai voi a mă înduioși?

Cavaleriu :

Oare mărturisi-voi că încep a mă îngriji de tine? Ce voiești să faci?

Căliman :

Pot să știu?

Cavaleriu :

Aceea ce vei făptui va rămânea tainic cu tine și cu numele tău. Avuțiile ce omul adună sunt pentru clironomi; pentru dânsul sunt numai faptele sale. Dintre multe lupte ai ieșit și numele lui Căliman purure de laudă s-au încununat. Dar spre a câștiga dafinul cel mai frumos soarta până astăzi te-au păstrat. În tăria ta Petru-Vodă au aflat adăpost, în brațile tale fiii săi au câștigat a lor apărare. Mare este iroul carele biruiește pe dușmani, dar mult mai mare când îi iartă.

Căliman :

Să vede că niciodineaoară n-ai fost părinte! Oare ce vrei de la mine?

Cavaleriu :

Eu cer mult, dar știu de la cine o vreau.

Căliman :

Tătarii ne-au încungiurat, domnule cavaleri. Li au închis dimpregiur cetățuia mea. Tu din întâmplare ai venit aici, unde ai fi putut petrece în pace cu un vechi al tău companion de arme; acum văd că vei fi nevoit a lupta pentru ospătătorul tău. Aceste sunt care foarte mă întristează.

Cavaleriu :

A mă lupta cu păgânii este datoria unui cavaleri maltez.

Căliman :

Aşadar, rogu-te, de pe turnul cel mai înalt, rogu-te, iscodeşte pe duşmanul şi aceea ce vei socoti de nevoie pentru apărare poronceşte! Eu însuş m-aş fi suit, dar Petru-Vodă au cerut a vorbi cu mine, ş-apoi într-adevăr şi eu am nevoie de această întâlnire, spre a-mi uşura povara de la inimă.

Cavaleriu :

Eu bucuros voi înfrâna pe duşmanul înaintea porţilor tale, dar tu supune pe duşmanul aflători chiar în sânul tău. (*Să duce.*)

ŞTENA IV

Căliman , singur

Iată un vrednic bărbat! El pentru mine va pune în cumpănă a sa viaţă. Dar a simţi aceea care pe încet mă ucide, nu, aceasta nu o va putea. A să lepăda de simţirile cele dulci este de datoria cavaleriului maltez. Un giurământ, o aspră poroncă au îndatorit pe inima sa cea evlavioasă de a o închide împotriva simţirilor lumeşti. Niciodineoare un fiu nu l-au urat de părinte. Pe nimic altă în lume nu are, decât sabia şi pe Dumnezeuul său. Supt steagurile sfintei cruci n-au învăţat a simţi acele carile mă trag astăz cătră mormântul fiului meu. Aceste icoane le văd scânteind ca flacăra, ele caută împregiur să afle vlăstarea cea de pe urmă a tulpinei mele, fieşcare să pare a-mi cere samă de ce braţul meu cel târziu încă într-o răsplătire nu s-au rădicat. Nu, nu pregetaţi, voi, icoane a strămoşilor mei! Însuflaţi apric cuget în inima bătrânului vostru nepot şi fieşcare vers ce este podoaba pavăzei voastre, care vă îmbărbăta în crunta bătălie, fie pentru mine îndemn cătră răsplătire! (*Să apropie de acea întâi trofee.*)

Pe acest scut, ce s-au purtat de strămoșul meu în epoha lui Alexandru cel Bun, în războiul asupra crucerilor în Prusia, văd pe stemă o sabie cu braț rădicat. Versul pe giumătate șters zice:

Tu de razăm îți alege
Domnul, patrie și lege!

*(Să acufundă oarece în gânduri
și apoi trece la al doile trofeu.)*

Iată pavăza ce au apărat pe părintele meu la nenorocita bătălie de la Valea-Albă. Un cerb străpuns de săgeată, ochiul i să întuneacă și cu sângele său încrunță iarba cea înverzită de pe vale. Versul învață a lui credință, fapte și nedejdea:

Pentru-un Domn ș-a patriei soarte,
Dulce-m este a lui moarte!

(Stă în gânduri și trece apoi iute la al triile trofeu.)

Un brad de pe a muntelui plaiuri întinde aice trainice verzi a sale ramuri cu poame coapte. Versul dizleagă înțălege-rea sa:

Așa crește tânăr pomul,
Pentru patrie și tronul!

Aceasta au fost a me nedejde, eu sunt copaciul, dar unde-i pomul cel dorit? În zădar mai caut pe pământ! Nu înțelegi, o, Călimane, cugetele strămoșilor tăi! Evghenia lor să răzâma în paza legii, în credință și întru arme. Acel ce călca una din aceste datorii însuș pre sine să dizevghenisea. Fieșcare monument a unei strălucite fapte trezea în călcătoriul datornica sa credință. Numai eu sângur să fiu în neconțință luptă cu a me ursită? Numai pe mine giugul patimirilor să mă abată din a legilor cale? Sânge roman oare nu curge și în aceste

vine? Și tot încă mă cumpenesc între datorie și răsplătire! Cugetă, o, bătrânule, la sfințenia tronului! Cugetă la mântuirea patriei, că în unire îi stă tăria! Cugetă că să cuvine a fi îndurat cătră dușmanul, ce soarta l-au aruncat la picioarele tale! (*Zărind sabia fiului aninată pe părete și acoperită cu un horbot.*) Ah, arma fiului meu! Ea singură au rămas pe pământ, ca să se adape de sângele ucigașului! Iată-l venind! Sângele-m fierbe în inimă! Răsplătirea au biruit!

SȚENA V

Petru și Căliman

Petru:

Iartă, evghenisule bătrâne, de nu mai pot înfrâna dorința inimei mele! Tu ai primit cu ospitalitate pe străinul, în ranele sale ai vărsat valsam, fără măcar a întreba de numele său! Pătruns de mulțămire, el nimic nu-ți va tăgădui de acum, încredințând în mâinile tale a lui soartă, a sale dureri și rămășița nedejdilor sale. Să știi că sunt Petru-Vodă, Domnul Moldovei. Alungat din țara me de cete vârvare, rănit la bătălie, unde am luptat pentru corona și viața, despărțit de soția me, de la ai mei fii, carii, amar mie, poate de dușmani s-au prins și s-au prădat, lipsit de boierii carii împregiurul meu luptând pentru patrie i-am văzut pierind, stau înaintea ta, acel mai sărac, căruia un ceas poate în lume i-au răpit soție, fii, prietini, patrie și coronă!

Căliman:

(în parte)

Așa este bine, aceasta mă mângâie și răcorește focul meu!

Petru:

Cum? Numele meu și cruda me întâmplare o ascuți fără a te înduioși?

Căli man:

Vă pare; că să știți, eu de mai nainte v-am fost cunoscut.

Petru:

Vez! Eu am pus în tine toată a me credință și cer o de asemenea urmare.

Căli man:

Pre mine voiți a mă cunoaște?

Petru:

Numește pe îmbunătățitul ospătători!

Căli man:

Gâcițu-i numele, priviți la podoaba acestor păreți, la armele strămoșilor miei! Ii toți cu credință au slujit procatohilor voștri. (*Îl duce de la una la alta trofee*). Această veche sabie ruginită străbunul meu a purtat-o în Prusia asupra cavalerilor cruceri, când Alexandru cel Bun au fost trimes agiutori cumnatului său, lui Iaghelo. Când preputernicul crai al Ungariei, Mătieș Corvinul, fără cuvânt de război au intrat prin Oitoz în Moldova, socotind să stârpească cu arma și lauda lui Ștefan cel Mare, cu această spadă întâia oară m-am luptat în bătălia de la Baia, unde ungurii s-au învins, și craiul lor rănit abia s-au mântuit cu fuga. Pentru strălucitul vostru părinte am căpătat atunce la cap această rană, și în îmbulzirea acii crude bătălii această spadă au mântuit a me și a lui viață. Asemine v-aș putea purta de la una la altă armă și pavază; la fieșcare ați auzi o lăudată istorisire și în care chip aceste

arme de două vecri s-au luptat pentru tronul Moldovei, pentru familia Dragoșilor. Urmând eu purure unor asemenea pilde, Ștefan, Luceafărul Moldovei, m-au cinstit, și în ceasul răposării sale m-au recomenduit lui Bogdan-Vodă, carile de asemenea m-au avut pin Pocutia și Galiția martor a credinței mele. Iar acuma ce vi să pare? Ce mi s-au hărăzit pentru această veche neclintită credință? De la voi ce mi s-au dăruit? Iată aice, priviți! Această armă au purtat-o odineoare acel de pe urmă a seminției mele, acel unul și sângur al mieu fiu! Însă el n-au rămas, precum mulți din ai săi, în câmpul bătăliei, el au căzut jertvă nelegiuirei și fără dreptate închisoarea l-au înghițit.

P e t r u :

A! Tu ești Căliman!

C ă l i m a n :

Mă cunoașteți acuma cine sunt?

P e t r u :

Eu sunt pierdut!

C ă l i m a n :

Aceea ce mi-au fost pre pământ mai de preț, a vârstei mele mângâiere, nedejde, bucurie, toate mi-au răpit omul pre carile soarta acuma, dispoiet de agiutori, îl aduce cătră mine. Spuneți acuma, aflându-vă în locul mieu, ce mi s-ar tâmpla din partea voastră?

P e t r u :

Oare socotești că aș ascunde cele întâmplate? Vrei ca apărând pe vinovatul să te defăimezi pe tine însuș?

C ă l i m a n :

Vinovat? Poate! Eu înusmi, ales de giudecători asupra

lui, l-aș fi osândit, dar aș fi cumpenit a lui călcare cu a sa vârstă. Așa cere legea!

P e t r u :

De demult ai fi cunoscut adevărata lui soartă, dacă urechea ta nu ar fi rămas închisă propunerilor mele de împăcelyre. Domnul tău au uitat tronul, au alergat ca să mângâie durerea unui părinte, dar ție îți plăcea a rămânea răstit. N-ai voit să lămurești părerea, pentru că fără ea ȗ-ar fi lipsit cuvânt de nemulțămire. Să știi dar că fiul tău au întâmpinat hotărârea judecătii, omorându-se pe sine.

C ă l i m a n :

Fiul meu ucigaș de sine! Clevetire!

P e t r u :

Așa vorbește un părinte, îl iert! Prin tăcere am cruțat cinstea familiei tale, dar... destul! Nu socoți că Domnul să va îngiosi spre a te încredința de adevăr prin giurământ. Cuvântul meu închizășluiește adevărul întâmplării. De acuma știi toate!

C ă l i m a n :

De și ar fi așa! Numai cruzimea voastră au putut a-l cu-funda în asemenea râpă, în care prin deznădăjduire și sufletul i-au căzut! Nenorocitul fiu! Pentru tine am răvârsat lacrimi, iar acuma durerea stoarce sânge din ochii miei. Așa este, spre a vă împăca, tânărul și-au împlântat în piept cuțitul. Ați fost și veți rămâne ucigașul lui!

P e t r u :

Sunt osândit a asculta o nedreptate rostită de durerea părintească. Tu poți defăima pe un Domn în robie. Hotărăște și plinește de acuma aceea ce vei socoti drept și cinsit.

Căliman :

(umblând cu nehotărâre)

A! Capul meu cel cărunt! Sângele cel tulburat... Iată mi
să luminează!

ȘTENA VI

Un păvăzari. Cii de mai nainte.

Păvăzar :

Domnule, cătră cetățuie vine un alb stegușor din tabăra
tătarilor. Păgânul voiește a-ți vorbi.

Căliman :

Vie! *(Păvăzariul se duce.)* Auzit-ați? Dușmanii voștri,
amăgiți de biruință, au străbătut pân supt stâncele mele.

Petru :

Nu ai miei, ci a Moldovei dūșmani.

ȘTENA VII

Un tătar cu un stegușor alb.

Cavaleriul maltez. Cii de mai nainte.

Tătar :

Tu ești căpetenia aceștii cetățui?

Căliman :

Eu sunt. Vorbește!

Tătar :

Pre mine trimete Safâ Ghirei-Han, pre puternicul biruitori,
căruia de la Crim pân la acești munți să închină toate țările,

înaintea căruia să cutremură împărați și popoare, carile acum au surpat în pulbere tronul Moldovei și carile să răpede de a supune pe ardeleni, unguri și poloni.

Căliman:

Taci! Aici nime nu tremură de spaimă. Ce vra păgânul?

Tătar:

Is-au descoperit cum că în această cetățuie au aflat adăpost fugariul Domn a Moldovei. Așa au cuvântat Safà-Ghirei-Han: Noi putem a te călca supt picioare și-ntr-o clipală a priface cetățuia ta în cuiburi de șerpi și păsări sălbaticice. Dar fie zilele tale îndelungate! Cinstit de prietenia tătarilor vei fi, dacă pre fugariul vei da în mânilor dreptei sale urgii. Însă, ferește-te! Un ceas numai ț-au dat spre a hotărî cele înțelepte. De vei defăima a sa îndurare, atunce tremură de a lui urgie!

Căliman:

Încetează a ta fălire, pentru ca să ni putem dispărți în pace! La ce îmi dă tătarul un ceas pre îndelungat? Iată Domnul!

Tătarul:

Petru însuș? Aduceți fieră!

Petru:

(iute, dar în ascuns cătră Căliman)

Un lucru numai cer de la tine, Călimane, una numai mi să cade a cere de la tine. Deși a ta urgie mă va lipsi de apărare, dar mai nainte de a mă da în mânilor lui Safa-Ghirei-Han dă-mi o sabie! Trebui să-mi împrumuți o sabie, ca străpungând eu însuș pieptul meu să cad, ca un Domn să cad, iar nu să fiu a păgânilor rob! În acest fel te vei putea răsplăti într-un chip evghenis.

Căli man :

Aceasta o numești evghenis?

Tă tar :

Apoi? ... Ce întârzii?

Căli man :

Adevărat că pre mult am întârziat. Oare mă cunoști? Mă cunoaște Safâ-Ghire-Han al tău? Eu sunt moldovan, sunt creștin și pre nime am produsit. Ha! Ce înfruntare! Ce defăimare! Mulțumește steagului celui scutitori, păgânule răsfățat. El te scapă de osânda agonisită.

Tă tar :

Tu cutezi?

Petru :

A! Acuma cunosc în tine sângele moldovan!

Căli man :

Fugi de aice!

Tă tar :

Sui pe zid și caută. Nenumărată ca a codrului copaci este mulțimea care te-au încungiurat. Vrei să iezești Dunărea în sumețul ei curs! Plinește mai bine aceea care Dumnezeu au menit de jertvă. Mai bine așa și mântuiește-te!

Căli man :

Înfrânează-ți zisele! Pre mine nu vei spăria niciodată.

Tă tar :

Așadar, mă întorn, Petru-Vodă, cătră tine. De bună voie supune-te voinței Domnului meu! Să știi că roabă tremură în tabăra noastră femeia cu ai tăi copii!

Petru:

Amar mie!

Tătar:

De moarte ii pot scăpa numai prin tine. De vei urma după mine, de vei încredința a ta soartă în mâna biruitoriului, apoi eu siguripsesc viața fiilor tăi. Iar dacă nu, apoi de pe turnul acestei cetățui le vei vedea căzând supt sabia călăului.

Petru:

Așteaptă, așteaptă! Iată eu merg cu tine.

Căliman:

Pregetați, al meu Doamne! Satana iadului vorbește cu gura acestui păgân. (*Deschide ușa camării lăaturalnice*). Voi mi-ați răpit pe fiul, primiți din mâna me pe soția cu ai voștri fii!

ȘTENA VIII

Ileana, copiii, cii de mai nainte.

Petru:

Dumnezeule! Ce văd?

Ileana:

(aruncându-se în brațele sale)

Copiii:

(îmbrățoșindu-l)

Părinte! Doamne!

Ileana:

Dumnezeule! Tu ești în viață?

P e t r u :

Sunteți mântuiți?

I l e a n a :

Din mâna hoților, prin acest bărbat.

P e t r u :

Încă și aceasta?

I l i e ș :

Eu am tras sabia asupra hoților, am apărat pe Doamna!
Nici n-am uitat învățătura: în primejdie, tot înainte!

I l e a n a :

Pronia mi te-au dăruit. Copiilor, mulțamiți lui Dumnezeu!
Nu am îndestule cuvinte!

P e t r u :

Ce-i pierderea unui tron? Eu sunt părinte, sunt încă soț!

C a v a l e r i u :

(*cătră Căliman*)

Nu te simți mângâiet de această întâmplare?

C ă l i m a n :

Dar, o simt! A face dușmanilor un bine este cerească bucurie!

P e t r u :

În acest chip Căliman răsplătește.

I l e a n a :

Cum? El este Căliman?

Căliman :

Nu vă însăimântați, o, Doamnă, la auzul numelui meu! Eu cred că patria îl va binecuvânta odineoare. (*Cătră tătarul.*) Iar tu ce mai stai uimit și rușinat? S-au vădit neadevărul buzelor tale. Spune acele ce ai văzut. Nici întru a sa mânie moldovanul nu va uita a sa datorie. Voința Domnului l-ar fi putut asupri, dar niciodinioare îl va înghiosi de a fi ucigaș a patriei sale! Căci înaintea drepturilor (patriei), dreptul unui părinte să face mut. De aceea, du-te! Oastea ardelenilor supt comanda veteazului Zapolia, începe a trece peste munți. Înștiințează pe varvarul tău. Oricât să îngâmfază a lui mândrie, în zadar vra a să adăpa cu sângele unui Dragoș. Pe cât va sta încă o piatră pe aceste ziduri, deșarta sa amenințare nu ne va însăimânta, și dacă în asalt va păși cătră cea tărie, apoi poate a mă îngropa în a sale surpări, dar nu mă va clăti din a me hotărâre și credință.

Tătar :

Așadar, aruncă-te, aleargă, bătrânule, în a ta pieire! (*El se duce.*)

Petru :

Bătrânule mărinimos, bătrânețile tale să nu rămâie fără fii! vezi, iată fiii tăi! (*Copiii îmbrățoșează pe Căliman*).

Căliman :

(*dezmierdându-i*)

În acest chip mă unește încă o dată o dulce legătură cătră viață. Eu voi să o învrednicesc. Așa-i! Dumnezeu este martor! De nou înviez pentru patrie! Ei moldovanul rămâne credincios pân la moarte!

Petru :

Cu asemine supuși Moldova nu va pieri!

VOICHIȚA DE ROMÂNIE

Dramă originală istorică

P E R S O A N E

Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei.

Vlad, Domnul Muntenimei.

Coste, spatar din Moldova.

Voichița, fiia lui Vlad.

Sabina, muma ei.

Codrat, june sătean.

Mina, mireasa lui.

Parcalab, muntean.

Caraiman, comișelul lui Ștefan.

Osman Aga.

Oșteni de ambele țări. Un sahastru.

Scena urmează în România la anul 1474.

ACTUL I

SCENA I

*Reprezentează din năuntru unei case rustice,
la mijloc o masă,
în giurul căria fetile cu Voichița și muma sa
destramă peteala de nuntă.*

Hor de fete:

Tu, mireasă, azi alege
Acest aur lucitor,
Care mâne va să lege
Imeneul cu Amor,
Ca viața ta să fie
Senină, cu bucurie. } *(Bis)*

SCENA II

Codrat și Mina

Codrat:

(întrând spăriet)

Nu sunet de armonie, ce de spaimă răsunați împregiur!
Neastâmpăratul moldovan cu a lui Ștefan a calcat pământul
muntenesc. Și domnitorul nostru Vlad cheamă la arme pe
toată junimea; chiar și bătrâni a început a se înarma, ca să
arătăm că acii pe carii ei numesc munteni sunt adevărați
români și că noi pre dânșii i vom respinge la munte ca pe urși
în a lor caverne.

Eu iubesc pe Mina, a mea mireasă, ce are să fericească a
mele zile, dar de asemenea iubesc patria mea. Oare cum aş
putea eu fi fericit, dacă patria aş vedea gemând în fine?

Dorito Mină, să nu te întristez de a mea departare, în ziua în care eram a ni întruni înaintea sântului altar!

Mina:

(plângând)

Eu plâng de despărțire, dar totodată te conjur ca lacrimile mele să nu te reție de la datorie a apara țara.

Codrat:

Dacă toate femeile române sunt însuflețite de asemenea sentiment bărbătesc, apoi fiii unor asemenea mume nesmintit vor triumfa în cauza cea sacră a patriei. De aceea să nu mă întârzie inima mea, deși este înduioșită.

Arie:

Inima-mi în două-i ruptă,
Aud buciumul ce sună,
El mă cheamă azi la luptă,
Poate merg pe totdauna,
Că ostașul în bătălie
Mormânt află, au marie,
Și în câmpul unde tună
Mormânt află, au cunună!

Mina:

Tu mă lași, în văduvie
Voi urma dup-al tău pas
Zborul tău la glorie fie,
Ferice fii, dar, aleu, nu m-uita. *(Bis)*

Ambii:

Ori ce soartă a să fie,
Giur c-amorul n-oi uita! *(Codrat se duce)*

SCENA III

Mina

Se duce, aleu,
Amorul meu!
Mă lasă în văduvie,
Când oare a să vie? (*Plânge*)

Horul femeilor:

A ta plângere-nfrânează,
Doamno, nu te tângui,
Că al tău amor e pază
Și pre el va mântui!

SCENA IV

Cii de mai nainte, Vlad și un ostaș

Vlad:

(*intră mânios*)

Ce gemete femeiești s-aud aicea, când numai cânturi de arme ar trebui să răsune? Vi e poate milă de sângele moldovan, care în curând are în șuvoaie a se revârsa pe câmpul bătăliei? Din voi poate una are un amant între acii hoți de munte? Dacă aș afla pe una, cu mâna mea aș perde-o ca p-o trădătoare a patriei!

Mina:

Lacrimile care le vezi rourând și suspinele ce le auzi sunt acele a mumelor și a soțiilor acelor juni carii sub ordinul tău merg la bătălie. Patria va triumfa, dar multe dintre noi vor rămânea orfane și văduve!

Un ostaș:

Doamne, un trimes cu însărcinare de la pașa de Silistra să anunță ca să vă vorbească!

Vlad:

Oare ce să fie? Nu cumva vine cu un nou dușman? Spune să intre! (*Oșteanul se duce și femeile de asemenea*).

SCENA V

Cii de mai nainte și Osman

Osman:

Alesului între sectatorii lui Mesie aduc sanatate! (*Îl salută turcește.*)

Vlad:

Sanatate închinătoriului profitului Mohamed!

Osman:

Voi a-ți vorbi de lucruri care pe ambii interesează foarte. Imperatorul meu, cărui ceriul deie ani îndelungați, și țara ta au în comun tot acel enemic puternic pe Ștefan a Moldovei, care nu mai pune în teacă sabia cea însângărată. El nu mai lasă în repaos nici pe poloni, nici pe unguri, nici pe tatari, nici pre noi și chiar nici pre voi, ce sunteți cu dânsul de un sânge și d-o lege! Iaca acuma că țara ta, moștenirea și corona părintească cată a ț-o răpi de pe capul tău! Unei nații și unui domnitor independent, precum suntem noi, mare ovelire ar fi a i se supune. Oare arma noastră este ruginită?

Vlad:

(bătând cu mâna pe sabie)

Eu cel întâi voi arăta că sabia me are două tăişuri, înaintându-mă au retrăgându-mă, că pururea dau loviri de moarte. Cu asemenea putere nu voi lasa a mi se răpi corona. Deci în pericolul comun, comună să ni fie apărare; deşi legea ni desparte, interesul ni uneşte şi el cere să închiiem o alianţie ofensivă şi defensivă.

O s m a n :

Dar, să închiiem; mai nainte însă să ni înţelegem despre condiţiile legăturii. Spre a te agiuta, imperatorul meu, căruia Dumnezeu deie ani îndelungaţi, va coopera cu toată a sa putere a Răsăritului şi al Apusului, drept care i se cuvine o supremaţie, un drit de suzeranitate asupra ta şi ai tăi deştinzători; de aceea, să-i dai ca onor nominal pe tot anul 12 şoimi şi atâtea iepe, în războaile imperatorului meu să dai un corp de oaste şi împreună să vii în persoană a te închina înaintea imperatorului. Acum reflectează!

Vlad:

Grele condiţii, în adevăr! (*În parte:*) Voi giura aleanţa şi credinţa, însă fără termin; când îmi va da mâna o voi rumpe (*Tare:*) Am reflectat. Unirea noastră fie azi, închietă pe baza reciprocului interes.

O s m a n :

Giură dar pe a ta lege, precum eu pe a mea, tot în un Dumnezeu, care este pentru ambi. (*Ambii ridică spadele în sus.*)

Vlad:

Giur pe unul Dumnezeu și sânta cruce în unire cu închinătorii lui Mohamed să combat pe comunul nostru inamic, tiranul Moldovei, să-l învingem în câmpul bătăliei sau prin alt ascuns complot să-i stângem viața! (*Scoborând spadele unul pe capul altuia.*) Iar dacă am fi necredincioși acestui giurământ, apoi acest fer cu blestemul ceriului să cadă pre capul trădătorului!

Osman:

Aceste le giur, în numele turcesc a pașei de Silistra! Așa profitul Mahomed să mă certe, prin lipsa fericirii și a bucuriei seraiului care ni a păstrat în paradis! (*Amândoi să îmbrățosează.*) Acum să pășim cătră lucrare. Planul meu este următoriu: cu o parte a oastei tale și cu toată a mea calarie eu voi înainti asupra Moldovei, iar tu vei rămânea mistuit în cetatea Brăila. Ștefan cu a sa furie are să mă atace; atunci cu o parte a oastei tale combătând, mă voi retrage asupra Silistrei. Când el va fi de agiuns departat de marginea Moldovei, tu vei înainti și-i vei tăia drumul; atuncea cu măiestrie luăm pe Ștefan între două focuri și atuncea desigur îl vom capata viu sau mort. După asemenea triumf, tu vei anexa Moldova cătră țara ta; puternic te vei face și troianul nostru despre barbarii de la Nord, care tot ni amenință a ni răpi Stambulul, pe care noi cu atâtea sacrificii l-am conchistat.

Vlad:

Nu vezi în ce mod acel barbar cată a-și mai spori puterea! Am aflat că are scop prin legături de familie a se alea cu țarul Moscvei. De aceea, să ni grăbim prin foc și sabie să tulburăm serbările nunței, prin toate chipurile!

O s m a n :

Din partea mea, voi adăogi o nouă greutate; voi triimete un înadins cătră hanul tatarilor a Oardei de Aur ca să atace pe neamicul comun cu toată puterea sa militară și cu furia religiei sale.

V l a d :

Propun ca prin mijlocirea cavaleriei sale, care repede ca vântul cutrieră deșertările ce-l despart de moscoviți, să cerce a întrerumpe cale ambasadei lui Ștefan, ce peste puțin s-a îndrumat spre Moscva cu mireasa, ca să o conducă în brațele fiului țarului.

O s m a n :

Ce minunat vânat am face prin asta! Eu cred că Ștefan, care iubește foarte pe fiia sa, ar fi dispus a răscumpara a ei eliberare prin mari sacrificii.

V l a d :

Planul e bine combinat și merită un fericit rezultat. De aceea, la lucru, că fortuna favorează pe acii întreprinzători!

O s m a n :

Din partea mea voi face cele pentru alți neputincioase; mă voi îngrija a organiza cavaleria tatară, ca să cuprindă calea.

V l a d :

Eu mă voi ocupa despre cele-alte. Să ni revedem!

O s m a n :

Revederea fericit să ni fie!

SCENA VI

Cii de mai nainte, un curier

Curierul:

(intrând repede, către Vlad)

Despre munții Vrancei se coboară oastea moldovană repede ca un povoi; a lor arme scânteiază la raza soarelui, încât abia poți acolo ținti ochii!

Vlad:

Ce fac viglele noastre?

Curierul:

Ai noștri a început a se retrage spre tabără.

Vlad:

Mișeii! Oare nu știu ei că eu aice mă aflu cu miezul puterei și că la apropierea mea moldovenii ca o pulbere de vânt se vor răspândi! Să răsune buciumul de aramă, să fluture bandierile, ca să cheme pe junii! Vie îndată aprodul meu Codrat, ca să-i dau ordinul secret!

Curierul:

Ascult! *(Se duce.)*

SCENA VII

Vlad:

(singur)

Pe Osman l-am ademenit, și cu agiutorul lui vom combate pe inimicul meu. Cu pași repezi se apropie oara dezlegării

soartei mele, luceafărul meu până acum mi-a favorat, el va lumina și acum, cunghiurată de nouree înunecați, calea care o voi răzbate cu a mea spadă.

SCENA VIII

Vlad și Codrat

Vlad:

În lovirea ce avem a face asupra moldovenilor, mă nevrează în mod ca turcii să între în focul cel mare, că deși combatem pe dușman comun, dar fiind ii creștini și tot de sânge român ar fi pacat ca să încruntăm mânele în sângele fraților. Aceste voiesc să le pui în lucrare cu toată energia.

Codrat:

De-agiuns este un cuvânt al tău, Doamne, ca să plinesc scopul cu tot zelul meu! (*Se duc amândoi.*)

SCENA IX

Se aude mare zgomot; femeile spăriete, încarcate cu a lor prețuoase efecte, aleargă în toate părțile.

Hor:

Amar mie, amar mie,
Turcul vine cel barbar,
Să ni ducă în sclavie,
Să ni vândă la tatar!
Unde-i scut, unde scapare
Aflu-n astă turburare!
Amar mie, amar mie,
Ne-or să ducă în sclavie. (*Spăriete, fug.*)

ACTUL II

SCENA I

*O grotă întunecoasă. Sabina,
Voichița și stol de femei.*

Sabina:

Oare când se vor curma suferințele noastre, spre a scăpa de inemicii moldoveni? Fiul meu Vlad s-a unit cu turcii, dar acești noi amici ni sunt mai periculoși decât neamicii.

Voichița:

Amar mie! Între doi dușmani puternici, de la cine vom afla scapare?

Sabina:

În astă grotă subterană nu putem rămânea îndelung, pe când deasupra capetelor noastre domnează furia resbelului, care ni pregătește poate sclavie sau moarte, și nime nu vine ca să ni aducă vreo știre.

Mina:

Logodnicul meu mi-a giuruit că despre toate aicea ni va înștiința.

Sabina:

Aleu! Triste zile am agiuns, dacă în țara noastră suntem nevoite a ni mistui prin grote întunecoase, destinate a fi petrecerea balaurilor și a șerpilor veninoși! Și asta numai din rapacitatea unui singur om, carele pretinde a fi părintele poporului.

Voichița:

Pe când cu toți suntem constrânși a plânge soarta patriei, mie mai ales cătră astă suferință adaoge soarta, în primăvara vieței mele, a vărsa lacrimi și în astă grotă a suspina pentru ogetul amorului primar, pe carele nu luminează făclia Ime-neului, ca acea înfricoșată a resbelului, unde în miezul furiei junimea, pentru că este plină de curagiu, își dă poate ce de pe urmă suflare.

Sabina:

Nu te dispera, fiia mea! Pe când noi aicea sub pământ ni disperăm, poate că deasupra capetelor noastre să plinesc lucrări pentru a noastră mântuire. Crede că, deasupra tuturora, mai presus este Providența, ce veghează asupra nefericiților! (*Scena se întunecă. Caută afară.*) Dar iată că apusul soarelui mai mult încă a întunecat astă grotă și (*ascultând*) prin coridorul subteranului se aud pași de oameni (*Cu spaimă.*) Să ni retragem în adâncul grotei (*femeile fug în lăuntru*), și eu mai de aproape voi veghea! (*Se trage într-o parte.*)

SCENA II

*Osman și apoi Cariman
și Voichița ascunsă.*

Osman:

Lauda fie marelui profit Mohamed că a sosit ocazia ca să răzbun sângele turcesc care Ștefan, numit cel Mare, a varsat la Racova. Acolo în curând voi merge ca să îngrop corpurile omorâților mei compatrioți, precum am giurat înaintea marelui mufti, să răstorn semnul crucii, care în memoria învingerii noastre a înalțat acolo acel tiran. Măsurile care am luat cu

Vlad spre a stânga de pe fața pământului pe Ștefan sunt puternice și nimerite, dar un lucru neprevăzut ar putea să zadarnicească toată înțelepciunea noastră. De aceea, am planuit a curma ostacolul prin un mod mai sigur. (*Cată în giur.*) Unde întârzie Cariman? (*Voichița, ascunsă, ascultă. Cariman vine.*)

O s m a n :

(*cătră Cariman*)

Mi te-a recomandat ca pe un om carele, pentru aur ce aş vărsa în chimeriul tău, tu ai putea varsa sângele unui tiran!

C a r i m a n :

Adevăr este că de la un unchi al meu am moștenit-o astă artă, ce o țin secretă și cu condiție ca mai nainte de a muri să o trădau altuia.

O s m a n :

Fără a intra în secretul tău, spune-mi cum ai începe operația? (*Arătându-i o pungă cu bani.*)

C a r i m a n :

Eu am oarecare mixtură care o voi administra armasaru-lui lui Ștefan-Vodă cu o oară mai nainte de a-l încăleca. Atuncea peste puțin ea începe a lucra, armarasul se înfuriază ca cum l-ar împinge un roi de strechii, se învârtește și în urmă împunge la fugă la apa cea mai apropiată, unde intrând se răstoarnă pe spate și în acel mod mai nainte de a-i veni ajutor îneacă pe călătoriul său.

O s m a n :

Minunată aflare, care ni va scuti de varsarea sângelui și de prelungirea resbelului, că îndată ce va lipsi Ștefan, va lipsi cauza discordiiei, românii se vor mărgini în țara lor și

trufașii moldoveni vor rămânea fără un cap întreprinzător, pentru că fiul său Bogdan, chior de un ochi, se va feri de ocazia de a pierde și celalalt ochi. Deci duple tocmala pentru care drept arvonă îți dau aiști 1000 de țechini (*i dă punga*), apucă-te de lucru și mă înștiințează despre toate, ca să le pot comunica lui Vlad. Să ni revidem cu bun rezultat.

Cariman:

La mine după începutul urmează îndată și sfârșitul (*Ambii se duc*).

SCENA III

Voichița iese din ascunsul ei.

Voichița:

Așadar păgânul, deși în aparență s-a aleiat cu creștinii pentru scopul politic, dar inima sa cea veninoasă nu încetează a urzi nouă pieire! Turburarea mea nu o voi putea ascunde maicei mele, dar din gura mea nu va ieși misterul.

SCENA IV

Sabina, apoi Voichița

Voichița:

Doamne sfinte, ce am auzit? Deși moldovenii ni sunt inimi, dar nu în van Dumnezeu a voit să aud acest complot, care nu prin cavaleriasca bătălie, ce prin satanica urzie vra să biruiască! Aceste nu poate suferi cugetul unui creștin. Mamă, mamă, lucruri cumplite am auzit! Deși părintele meu Vlad este neamic neîmpăcat a lui Ștefan, dar niciodineoară nu va îngădui o trădare atât de ovelită.

Sabina:

Lămurește-m, fiio, acel mister!

Voichița:

Iartă, maică, dacă îl voi pastra încă în sânul meu. Misterul rămâne mister, dar să ni rugăm la Dumnezeu ca să înlătoreze răul ce el cuprinde în sine. (*Ambe se pun în genunchi.*)

Dueto:

Doamne, Doamne sânte,
A luminilor părinte,
De la tine astăzi cere
Aparare, mângâiere
Și puternic ajutor
Credinciosul tău popor! (*Bis*)

Sabina:

Mă duc pe scurt timp, iar tu, fătul meu, te ferește de streini. (*Se duce.*)

SCENA V

Voichița:

(*singură*)

Misterul înfricoșat nu-l pot înmormânta în sânul meu. Religia orânduiește chiar pe inimicii a-i scapa de pericol. Oare cum să fac? (*Reflectează.*) Îl voi încredința sahastrului bătrân, care cu atâte duioșii m-a fost binecuvântat. Iaca el vine.

SCENA VI

Voichița și sahastrul

Voichița:

Cuviosule părinte, vino și nu-mi refuza și astă dată al tău bine-viitor concurs.

Sahastru:

Precum a mea datorie, de asemenea și plecarea este a mângăia pe cii întristați. Spune-mi ce pot azi face?

Voichița:

Vezi fortuna rădicându-se, care ni amenință cu pericol, până și cu moarte, și prin satanica uneltire înarmă frați contra frați, creștini asupra creștinilor. Misiunea tagmei tale este, cu sânta cruce, a intra chiar în miezul focului resbelic, că cu acea flamură vei învinge nedreptatea. Pe darul tău cel sânt îți încredințez misterul ce l-am descoperit cum că turcul, spre realizarea mai sigură a victoriei, a organizat de a fi Ștefan-Vodă ucis prin mâna unui bandit.

Sahastru:

(spariet)

Dumnezeu va feri pe cela ce numai pentru credința și dreptul espune a sa viață, dar noi ce facem? Că proverba zice: agiută-te, că Dumnezeu te va agiuta! Deci ist complot, ce este nu numai omor de om, ce de un domnitor, un erou, un părinte a patriii, și de toată nația română, eu mă însărcinez a-l preveni. Lasă soarta armelor se decidă între dâșii, dar nu pumnariul unui ucigători.

Voichița:

Până când voi putea recompensa zelul tău, iaca o jumătate a mantiei mele (*rumpe mantia*), împarte între acii ce vor

favora scopul meu. Dumnezeu va binecuvânta virtutea ta, demnă de a fi consignată în istoria patriei.

S a h a s t r u :

Mai prețioase de cum astă mantie înaurită este virtutea și pietatea inimei tale. (*Se duce.*)

SCENA VII

Voichița și a ei curtezane (în genunchi)

A r i e

Doamne, Doamne, foarte sfinte,
Tu, a lumelor părinte,
Auzi rușele umelite
Unei nații asuprite,
Care azi prin rostul meu
Suie-să la tronul tău;
N-o lasa ca să pice
Între ghearile nemice!

Speranța mea o depun în Dumnezeu și în dreptul meu, el mă va proteja în mezul fortunei care mă încungiură.

ACTUL III

SCENA I

*Se aude zgomot de arme, locuitori, bărbați și femei,
cu copii în brațe și cu pojiții încărcați fug.*

U n f u g a r :

Să fugă cine poate! Moldovanul a biruit, taie, arde și robește, sângele curge, aerul răsună de suspinuri! Fugiți! Fugiți!

H o r :

Amar mie, oare unde
De tirani ni vom ascunde!
Pe bătrânul și sugariul
Azi amenință tatarul,
Ni-a răpi toată avere,
Apoi și viața-mi cere.

SCENA II

*Voic hița și cei de mai nainte, urmată
de a ei curtene, toate încărcate cu a lor
odoare, vase prețioase și alte vestminte.
Un bătrân, condus de un păstor și de nepotul său.*

Bătrânul :

Nu mai pot păși înainte, și mersul meu cel întârziat
grăbește a voastră pieire. De aceea, feții mei, lasați-mă sub
umbra acestui arbore, poate că Pronia mă va umbri, iar de
nu, apoi viața mea nu vă este de vrun folos. Pasul meu este
obosit. De aceea, duceți-vă, până a nu veni inamicul.

Copilul :

Nu te voi lăsa, moșule! Eu te voi apăra nu cu arme, ci cu
rugăminte și cu lacrimi. Cred că nu vor fi ei atât de cruzi să
omoare pe un bătrân și pe un orfan, care nu este de pericol.
(*Se pune în genunchi cu nepotul său și se roagă la Dumnezeu.*)

Bătrânul :

Arie

De câte ori în cursul vieții mele
Pe ist cotun fortuna săgeta,

De câte ori a vieții ostenele
Nemicul crud stârpea și le lua!
Dar după nori vinea iar senin
Și mângâierea se înturna în sin,
Că cel ce rege mii lumi
Nu părăsește pe ai săi fii buni. (*Bis*)

SCENA III

Voichița și cei mai nainte, văzând pe bătrânul

Voichița:

Doamne Dumnezeu, ce spectacol! Să luăm cu noi și pe
ist bătrân cu copil; poate că a lor vedere va dezarma pe bar-
barul învingător.

SCENA IV

*Ștefan și cei de mai nainte,
Voichița și curtenile ei se pun în genunchi,
prezentând a lor daruri giumatate de mantie.*

Voichița:

Prin această jumătate de mantie s-a descoperit complotul
ce amenință viața nemicului patriei mele, dar fiind tot român
de un sânge eu l-am aparat cu pericolul vieții mele!

Arie

Tu iei tronul, tu iei țara
Al învinsului părinte,
Asta-i a mea rugămintă,
Lasă-mi viața cea amară!

Ia în schimb acest odor,
Lasă-mi viața și onorul!

H o r :

Iartă dacă eu de spaimă
Cu păgânul ni-am fost unit!
Inima mea îl defaimă
Și în veci n-a părăsit.
Că numai la al tău tron
Cat scaparea și pardon.

Ș t e f a n :

Interesul de stat, care a fost unit pre inimici, azi se prefacă în adevărat amor patriotic român. Armele moldovane încing pe neamici trufași, dar respectează pe neputincioșii și inocenții. Dacă Vlad, pargiur și aleat a păgânilor, învins cată a sa scapare fugind spre Dunăre și lăsând țara sa fără Domn, dreptul resbelului mă face Domn a țării muntene, dar eu o las în soarta care treisprezece seculi o a consfințit și în locul lui Vlad întăresc acolo pe Basarab. Din odoarile ce-mi prezentați spre răscumpărare, aleg pe cel mai prețios (*întinde mâna la Voichița*). Dumnezeu mi-a luat pe o soție. Dumnezeu mi-a dăruit-o azi o al doilea. Erolzii să publice în tabără a mea alegere, bronzurile sante să anunțe solenela cununie, la care o duc în templele cele sântite.

*(Oastea face un marș, ceremonialu de curteni
se înaintează spre templu, de unde răsună armonie.)*

NUVELE ISTORICE

VALEA ALBĂ

Moldova, deși este despărțită prin deșerturi țăr murale și prin Marea Neagră de Crimeea, totuși în vechime avea cu acea țară relațiuni politice și comerciale, încât mai nainte de a ajunge la sugetul istoriei propuse credem de folos a da despre acea peninsulă clasică oarecare noțiuni.

După ce se stânse virtutea și bărbăția antică a romanilor, prin care ii subjugaseră ceea mai mare parte a lumii cunoscute, urmă epoha cea plină de turburări și de anarhie, încât ușor au fost barbarilor, veniți de la nordul Europei și al Asiei, căutând clime mai blânde și locuri mai îndemânatică de locuit, a pune sub jug popoarele cele deznervate și ovelite, a desființa așezămintele cele politice, a stânge lumina științelor, a surpa industria și artele, ce erau productul a multor secole, și a întinde preste lumea civilizată un vâl de întuneric. Din sânul acestui haus, în care popoarele petreceau mai mult o viață hoțească, răsări un nou ordin de lucruri în Europa și în provinciile învecinate. Pe ruinile Romei eroice se înalță, sub papa, Roma cea sântă spre triumful lui Hs., iar Bizantul, ce se anevoia a purta titlul de Roma nouă, cuprins de viții politice și de orbiri fanatice, se făcu triumful lui Mahomed. Atunce, pe la începutul veacului al XIII, se urzi la marginea răsăriteană a Europei două staturi de viță romană: unul în Dacia, al *moldo-românilor*, și altul în Hersonezul Tauric sau Crimeea, statul *genovezilor*. Trecând amu preste istoria patriei noastre, vom aminti de Crimeea și de colonia genovezilor.

Aruncând o căutătură pe harta Crimeei, astă țară se înfă-
țoșază ca un patrat ce se pare aninat în Marea Neagră la
capătul ei nordic prin istmul sau strâmtoarea de vechime
numită Tafros, iar de ruși Perecop, ce are tot o însemnare,
adecă râpă, ce era peninsulei de apărare, fiind acesta singurul
punct de unde ea poate fi calcată de pe uscat. Lungimea țarei,
de la răsărit spre apus, este de 66 oare, iar lățimea, de la
amează spre nord, de 40 oare sau mile de Moldova. Din partea
răsăriteană a peninsulei este Marea Azovă, sau unghiul
răsăritean, carile este ca un adaos cătră forma patrată a Cri-
meei, unde se formează o altă peninsulă, ce era odinioară
despărțită de Crimeea prin un val și o râpă apărată de un
mur și de turnuri; acolo stătu regia Bosforului, pe care Mitra-
dates au strălucit-o și a căreia capitală era Panticapea. Pre-
cum partea apusană, pe la Eupatoria, este plină de stepuri,
de lacuri sarate și de râurele ce sunt mai des săci, așa partea
de amiază a peninsulei este mănoasă, plină de suvenire is-
torice. Lângă golful Ctenus, modernii au zidit Sevastopolu;
aproape de aice anticul Hersonez, capul Partenium, faimos
după tradițiuni și unde se întindeau coloniile mileziene, asi-
atice și pe urmă cele genoveze.

Partea din năuntru a Crimeei nu-i alta decât un șes întins;
ochiul nu află, spre a se rezoza, decât niște înălțături pirami-
dale, unde dorm îngropate semințiile vechilor locuitori; ace-
te movili se numesc tumuli, iar de tataru se zic curgani, în a
cărora sân deseori se află sarcofage cu obiecte prețioase de
arte, depuse lângă îngropații eroi sau regi. Spre amiază pă-
mântul se rădică și la țarm formează o culme de munți, din
care cel mai mare este acel numit Trapez, înalt 4700 palme;
marmora și iaspul, cu coloane bazaltice, formează grote ca
aceea a lui Fingal din Scoția. Vegetațiunea de aicea a olivu-
lui, figului și a altor poame să aseamănă cu aceea a Greciei și
a Italiei.

TAURIDA SAU CRIMEEA

Istoria antică a acestei peninsule se ascunde în vâl de mitologie, care din evenimentele aice tâmplate au țesut epizoade fabuloase și poetice. Aice Efigenia, fiica lui Agamemnon, fu adusă de Diana și mântuită de sacrificiul la care o condamnaseră oracolul; aice ea recunoscă pe fratele ei Oreste, aruncat de furtună, când era să-l sacrifice în templul Dianei, despre care evenimentele amintează tradițiunile locale și ruinele, iară mai ales tragedia lui Euripide intitulată *Ifigenia în Taurida*. Aice se află velerul de aur (pielea cu lână de aur), pentru care se întreprinsesă faimoasa și eroica expedițiune numită a argonauților; asemenea în adăposturile misterioase ale Tauridei dregea Medeea farmecele ei, încât faima acestor locuri, împlând lumea de fioroase istorisiri, impuseseră mării ce le cungiurau numele de neospitalieră, până când grecii, cercetând și cunoscând în urmă mai de aproape că erau țări mănoase și plăcute, au schimbat numele mării Pontul Euxin, adecă mare ospitalieră.

Atuncea, pe la 400 ani înaintea lui Hs., mai multe puncturi ale Crimeei s-au colonizat de greci, despre a căroră cultură s-au pastrat încă monumente. În decursul secolelor, Crimeea fu parte a imperiului lui Mitrاداتes și apoi a romanilor. După decăderea acestora, mai multe ginte scitice își disputau dominația asupra peninsulei, până când, după Cinghis-Han, la anul 1240, Batus-Han au reunit-o cu imperiul capceac și au așezat reședința sa în politia azi numită Eschi-Crâm, adecă Crâmul cel mic.

Republicile italiene Veneția și Genova, ce erau pe atuncea cele întâi puteri maritime și comerciale, începuse încă de la 1100 după Hs. a avea relațiuni cu popoarele de pe țărmul Mării Negre, unde, pe la deosebite puncturi de la gura Dunărei, ale Nistrului, ale Niprului până la Marea Azov, întemeiară

multe așezăminte comerciale și colonii. Din acea epohă, după o întrerumpere de 800 ani, datează reînnoirea contactului românilor cu italienii, nu pe uscat, pe calea de unde veniseră ii de la Roma, pentru că comunicațiunea lor de-a dreptul fu întreruptă de cătră slavi și huni, carii la emigrarea popoarelor, în secolul IV, s-au așezat între Dacia și între Italia. Moldoromânii, carii posedau gura Dunărei și țărmul Mărei Negre până la gura Nistrului, ca și locuitorii Crimeei, primiră pe țămurile lor colonii genoveze cu contuarele lor comerciale, la Chilia, Cetatea Albă, până și la Hotin. Mai ales că plutirea țărmurală pe Marea Neagră era și mai nainte practică de bărladeni, a căcora putere se întinsăse până la gura Niprului, unde supusăse renumita politie Oleșie, amu Cherson, piață de comerț și depozitul mărfurilor grecești destinate pentru Kiev.

Dar genovezii mai cu seamă au ținut luarea lor aminte asupra Crimeei, unde manufacturile lor le preschimbau cu grâne, sare, pelce și vin pe care în calitate aleasă le producea peninsula aceea. Drept aceasta, spre a se putea mai bine îngriji de interesele lor și a exploata produsele Crimeei, genovezii au plănuțit a face pe țărmul de la amiază o colonie, pentru care prin prezenturi însemnătoare au căpătat de la hanul tatar învoierea de a așeza contoare de comerț, și la 1420, sub conducerea patriciului Doria, colonii numeroase au descălecat acolo unde în timpul antic era politiea Teodosia, care astăzi se numește Cafa. Aice, ca odinioară fenicienii sub conducerea Didonei, care prin asemenea strategimă fondară faimoasa Cartago, ce se făcusă rivală Romei, genovezii așezară micile lor contoare negoțătorești; apoi neîntârziat le-au cunșurată cu o tărie, sub cuvânt a asigura prețioasele lor produse în contra tacului sălbaticilor hoți din împregiurime, și așa adăogând pe încet un val lângă altul, o tărie, un turn pe lângă celelalte, Cafa se prefăcură într-o cetate puternică, cu

un port ce putu cuprinde o flotă de galere. Atuncea, recunoscând înșelăciunea, tatarii amenințau pe genovezi, dar aceștia din cetatea lor râdeau de neputința hanului. Peste 20 ani de la colonizațiunea ei, Cafa se făcură o piață comercială înflorită, încât ea putură trimite 20 galere înarmate, spre a agiutora pe creștinii de la Tir, carii erau împresurați de saraceni. Afară de Cafa, genovezii întemeieseră mai multe colonii în Crimeea, între altele la Solda, cu un turn foarte înalt, de unde puteau observa mișcările dușmanilor. Astăzi încă se văd ruine mărețe ale genovezilor lângă Sevastopol, precum Balaclava, Panticapea și altele în insula Tamas.

Genova, înmândrită că au câștigat așa pozițiune, care o făcea domnitoare Mărei Negre și-a asigura monopolul comer-ciului cu Constantinopoli și cu Asia, s-au îngrijit de admini-strațiunea acestei colonii. În tot anul trimetea la Cafa un consul sau guvernator, ales dintre cele întâi familii patriciene ale Genovei. Guvernul se deosebea nu numai prin legiuri în-țelepte, ce mai ales prin aplicațiunea lor cu sfințenie, prin paza și prin domnirea dreptăței, încât nu numai sudiții geno-vezi erau întru toate apărați, ce și popoarele tatarie de prin pregiur, incredințându-se de puterea și de dreptatea guver-nului, deseori i se adresau și urmau după rezoluțiunea sa. Venețienii, rivali puternici ai genovezilor, neputând suferi dezvălirea unei asemenea înrăuriri în locurile unde și dânșii întrebuințau speculațiunile lor, la anul 1296 espeduiră o flotă compusă din 25 galere, care după un atac de puține zile au surupat și pradat coloniile genoveze ce erau fructul multor ani și ostenele, încât coloniile aceste ar fi fost de atuncea pe totdeauna dizrădăcinate din Crimeea, dacă nu ar fi venit o încungiurare neașteptată, adecă o iarnă din cele mai aspre, însoțită de foamete, încât Veneția, carea întemeiesă în partea nordică a Mărei Azov colonia Trahesa, crezând că în Crimeea ar fi aflat un paradis pământean, constrânsă de acele cauze,

au fost nevoită a părăsi conculista cea nouă, după ce au pierdut o treime din oastea sa. Genovezii, reintrând în posesiunile coloniilor lor, s-au sărguit atât de bine a repara daunile pătimate, încât papa Ioan XXII rândui în politica Cafa un mitropolit catolic, a căruia jurisdicțiune se întindea de la Pontul Euxin până în Rusia.

Domnia Crimeei era de atunci împărțită între tătari și între genovezi, carii tratau cu dispreț, ca pe niște barbari, pe acei pământeni. Din gelozia politică și din frecarea intereselor comerciale, la anul 1342 au prorupt un răzbel. Hanul domnitori, vrând a se desface de niște vecini atât de asupritori intereselor și autonomiei naționale, adunând o oaste numeroasă, au încungiurat Cafa. După un asediu îndelungat, neputând-o supune nici prin arme, nici prin foame, de care începuse propria lui oaste a pătimi, el însuși au fost constrâns a cere o împăcare, care s-au și încheiet, după mijlocirea republicei, între coloniile ei și hanul Crimeei, când atunce acesta recunosc drepturile politice ale coloniilor comerciale pentru ambele părți folositoare. Tamerlan, învictorul Asiei, la 1406 au surpat domnia hanului Toctamiși, după care imperiul său se împărți în trei hanaturi: în al Kazanului, Astrahanului și al Crimeei. Atunce dezbinări neconținute învăluiau astă peninsulă; anarhia agiunsăse la culmea ei și țara umbla a se face prada oardelor vecine, când un simplu păstori, numit Gherai, aduce înaintea căpeteniilor adunate pe Hagi, june de 18 ani, ca pe un adevărat deviiitor al lui Batuș-han și al lui Toctamiși; acest june datorea mântuirea și păstrarea sa îngrijirii îmbunătățitului Gherai. Șefii adunați refuzau a-l recunoaște de clironom al tronului, dar poporul declară de ales în astă demnitate pe junele Hagi, care, spre recunoștință cătră binefăcătorul său, adoptă numele lui de Gherai și se făcu șeful strălucitei dinastii tătare, ce au domnit de la 1440 până la 1780 în Crimeea, cu titlu de han. Hagi-Gherai au guvernat

cu strălucire până la 1467. Fiul său cel mai mare, Nor-Edaulah, avea să-i urmeze în domnie, însă fu detronat de fratele său Mengheli.

Acesta, sub nume de Mengheli-Gherai I, este cel mai strălucit dintre hanii Crimeei și împarte cu Mitridate onorul de a lăsa în astă țară suvenir istorice glorioase. El protegea agricultura, artele și comerțul, pentru care întreținea relațiuni pacifice cu țările învecinate.

Moldova, ale cărei țărmuri de pe Marea Neagră sunt față în față cu acele ale Crimeei, în depărtare ca de 28 mile, era firește și politicește dispusă a trăi cu dânsa în armonie și a se folosi de relațiunile comerciale. De aceea, pre lângă casele ei de comerț ce erau statornicite la Cafa, Eupatoria și Balaclava, Moldova avea prin acele politici, pentru îngrijirea și protecțiunea supușilor săi, agenți și comisionari.

Nu târziu după întronarea sa, Mengheli-Gherai află că fratele său Nor-Edaulah, ce era esiliat, se adăpostisă pre lângă Cazimir IV, regele Poloniei, și îngrijindu-se ca nu cumva acesta să-l ajute de a recapata domnia Crimeei, după dritul său de întâia-naștere, au căutat alianța celor mai puternici monarhi ai epoei, care, aflându-se în ceartă cu Polonia, ar fi favorat nesmintit interesele lui. De aceea, fără preget s-au adresat la țarul Moscvei Ivan III și la Ștefan cel Mare al Moldovei, cu carii, prin mijlocirea lui Cocos, evreu învațut portughez din Cafa, au încheiat o trainică legătură, prin care țarul Moscvei se-ndatorea a da lui Mengheli-Gherai pe tot anul daruri, pe când Ștefan voievod era cu acest han puternic și înțelept legat nu numai prin interes politic, ce și personal, precum mai în urmă se va vedea.

Dar mai nainte de a se pune în lucrare acest tratat, intrigile lui Nor-Edaulah detronatul, sprijinite de Polonia, aprinseră în Crimeea o învăluire și năuntrice împărecheri de partizi atât de mari, încât, spre a feri Crimeea de un răzbel civil,

Mengheli-Gherai au preferat a abdica tronul și a se retrage cu familia sa la Cafa, între genovezi, cari-i rânduiri de reședință cetatea Mancup, depărtată două mile de la Balaclava. Poate că Mengheli-Gherai și-ar fi încheiet cariera sa în astă tunecoasă singurătate, dacă o nouă ceartă, născută între genovezi și tatari, n-ar fi provocat un eveniment prin care înturnașă lui Mengheli-Gherai sciptrul ce-l scapase din mânilor sale.

Tatarii trimeteau la Cafa un delegat a lor, care mai nainte avea a se întări de genovezi. Un nou trimis, Eminic, nu câștigă învoirea guvernului Cafei, pentru care acesta, neputând fi sprijinit de han, s-au adresat a cere ajutor la Constantinopoli, ce de 20 ani (1453) se afla sub domnia lui Mahomed al II, carele din cearta genovezilor și a tatarilor știu să tragă folos pentru realizarea planurilor sale și totodată a se răzbuna asupra genovezilor, carii la asediul Constantinopolei au fost dat agiutori imperatorelui Paleologu prin arme și prin flota lor. Este cunoscut că acel mare concuistori plănuia a împlânta semiluna în locul crucei în toată Europa, unde cercând a răzbate prin Moldova, oastea lui de 120 000 oameni fu de Ștefan voievod, în 17 ghenari 1475, deplin învinsă în lunca Racovei, pentru care toată creștinătatea și papa Romei au serbat triumful armelor moldoromâne, care de asemenea smulse din mânilor turcilor Chilia și Cetatea Albă.

Mohamed, înțelegând în Ștefan voievod un barbat ce contraria scopul său, invită în contra lui pe Lobodă hatmanul cozacilor Donului, pe care Ștefan voievod, învingându-l la Grumăzești, îl și prinsă; o parte a oastei sale au înecat-o în Nistru, iar restul o alungă până la Nipru. Mai în urmă, pentru mântuirea țării de cozaci și tatari, au zidit în Iași biserica sântului Nicolai cel Mare, cu trei altare¹. Atâtea nouă

¹ Cu hramurile s. ierarh Nicolai, arhidiacon Ștefan, muc. Varvara. Editorul [*ediției de la 1867*].

motive înăsprind pe Mohamed, au și început operațiunile sale cu Crimeea, unde la 1 iulie 1475 trimisă o flotă numeroasă de 400 galere, care se înfățișă înaintea Cafei, pe când pre-tendintul Eminec se apropiasă din partea uscatului cu o numeroasă oaste de turci și tătari, care era în înțelegere cu o partidă de împărechetori din cetate. Genovezii, carii până atuncea desprețuiau pe orice dușman, atacați pe dinafară de o armie atât de puternică, deprinsă a învinde, și pe dinăuntru paralizați de împărechetorii proditori, după ce în curs de 6 zile au susținut cu bărbăție asaltele cele mai furioase ale turcilor, au fost nevoiți a se supune. O deputațiune de locuitori, compusă din dregători și din bătrâni, lacrimile femeilor și ale copiilor și darurile însemnătoare au înduplecat pe șeful expedițiunei, Ahmed, a dărui cetățenilor genovezi viața. A doua zi, cuprinzând cetatea și toate țările Cafei, cea întâie lucrare a învictorilor au fost a pune sub sabie pe agentul lui Ștefan voievod și pre toți neguțătorii moldoveni, în număr de 160 inși¹, ca o espiațiune (răzbunare) a perderilor ce suferise la Racova oastea otomană.

După ce în ist mod au sfârmat în Crimeea puterea genovezilor, voind a stârpi acum chiar și cuibul lor, Mohamed rândui a se strămuta toți locuitorii de la Cafa și de la alte locuri a peninsulei, dispoindu-i de tot avutul lor și trădându-i de sclavi. Drept aceea se făcu o prescriere de toată împop-rarea, din care s-au ales un număr de june virgure pentru haremul imperial din Constantinopoli și 150 juni de la 10 până la 15 ani, parte pentru serviciul curței, iar parte spre a fi înșirați în guardia ienicerilor, după ce mai nainte aveau a îmbrățișa credința mahometană.

¹ Singuli nuncii et exploratores Stephani Voievodae, et universi mercatores Moldaviae, numero centum sexaginta, apud Capham reperti, iussu Turci, gladio percussi sunt. Cladis maxima, et cruentus gladius, in universos ordines et aetates desaeviebat. *Dlugossi Historia*, liber XIII, pag. 533 (*Gh. A.*).

Astă lucrare, despărțirea părinților de fiii și de familia lor, înfățișoasă o icoană mai cumplită decât fiorile asediului, și italienii o asemănau în parte cu răpirea sabinilor din Roma. S-au văzut scene de amori matern și disperare ce ar fi umplut de oțărare pe călăi, dacă nu s-ar fi impus învictorilor o asemine sălbatică însărcinare. Mumele numai leșinate se puteau despărți de copiii lor; altele se târau până la galere, care le urmăreau în not, până când obosele se înecau. S-au tâmplat ca un părinte, spre a feri pe fiul său de sclăvia ovelită și sacrilegă (lepădarea credinței lui Hs.), l-au străpuns cu pomnarul înaintea răpitorilor și însuși căzu sub loviturile lor.

După încheierea acestei lucrări, flota s-au încărcat cu averi prețioase și cu 15 000 sclavi genovezi de ambe sexe, care, transportându-se la Constantinopoli, s-au așezat la Pera, unde păzirea naționalitatea și limba lor italiană și sunt uricul familiilor celor mai multe, numite pe rote, de religiune catolică și de limbă greco-italiană. Iară pentru junii și junele ce erau, împreună cu obiectele cele mai prețioase, destinate în dar pentru sultanul, în două deosebite galere adunate, s-au luat cea mai mare îngrijire pentru îndemânarea și mângâierea lor în cursul călătoriei la Constantinopoli; de aceea s-au căutat doi oameni bătrâni, știutori de limba italiană și turcească, spre a le servi în astă încungiurare de îngrijitori. Alegerea au căzut asupra unui bătrân încă verde și respectabil, care cu doi copii în brațe, spre a-i subtrage de vânarea brutală a înarmaților, se înfățișoasă înaintea lui Ahmed, preferând mai bine să facă parte acestui olocaust omenesc.

Între moldoromânii care, pentru speculațiunea lor și alte interese, erau așezați în Crimeea, se deosebea mai ales unul numit Radaman, barbat cu geniu și cu patriotism, care, de 20 ani purtându-se între ambele aceste țări, au câștigat nu numai însemnătoare avere, ci și stima și încrederea ambilor domnitori și locuitori ai Moldovei și ai Crimeei, încât în cursul domniei lui Mengheli-Gherai el fuse mijlocitor confidențial

între Ștefan voievod și între acest han, pentru care făcea dese călătorii, aducând și preschimbând corespondenții și daruri între acești suverani aliați.

Soarta care răsturnase de pe tron pe Mengheli-Gherai nu crușasă pe Radaman. O fortună din cele înfricoșate, care dominează pe Marea Neagră, au acufundat vasul de comerț încărcat cu cea mai mare parte a avutului său, încât după catastrofa politică a Crimeei el se adăpostisă pe lângă Mengheli-Gherai în cetatea Mancup, unde, în privirea serviciilor de mai înainte, a înțelepciunii și a încungiurărilor sale, fu tratat chiar ca un casnic favorit și, în contra datinilor musulmane, atât el cât și familia sa aveau liberă intrare la curte și în seraiul hanului.

Între cadănilor lui Mengheli-Gherai, cea mai favorită sultană era o româncă, care, din copilărie răpită de tătari din Moldova, pentru straordinara ei frumuseță fusesă proforată hanului și se făcu mămă unei fiice frumoase, icoană vie a maicei sale, și de aceea de părintele ei foarte iubită. Deși din amori duios, de lux oriental și de frumusețile reședinței cei încântătoare de la Bacci-Serai cungiurată, sultana era deseori cufundată în melancolie. Ea își amintea ca prin un vis dulce părinții, locul nașterii sale, patria cu munții și râurile ce o împodobeau, simplitatea vieții, iară mai ales nimic nu putu amorți în inima sa învățăturile religioase creștine, în care fu născută și pe care ea în ascuns, pe cât îi era cu puțință, au practicat în cugetul său. Unica ei mângâiere, au insuflat fiicei sale aceste simțăminte evlavioase și, precum se tâmplă că uneori pomul hultuit întrece în bunătate pe prototipul său, de asemenea învățăturile creștinătății, care în ascuns insuflase fiicei sale, au prins în inima cea fragedă o mai adâncă rădăcină și ist rezultat era triumful secret al maicei sale.

Puțin înaintea catastrofei politice, sultana, îmbolnăvin-

du-se greu și simțindu-se aproape de moarte, espusă fiicei sale Fatme toată soarta și naționalitatea sa, conștiințându-o a rămânea credincioasă religiei creștine pe ascuns, până când înduratul Dumnezeu o va îndămâna de a se înturna în sânul bisericii lui Hs. Fatme, împlântată în lacrimi, giurui maicei murinde a plini aceste și în cuget tânăr păstră cu statornicie misterioasa ei chemare. Rămâind orfană de mamă, ea afla mare mângâiere în petrecerea cu Radaman și cu copiii lui, din care o fiică era de vrâsta sa, iar fiul de cinci ani mai mare; cu aceștia ea se practică a vorbi în limba română, mai dorită fiindu-i, ca o dulce amintire a maicei sale, pentru care orice om, în toate părțile lumii, având o simpatie adâncă, de dânsa e legat cătră patrie și cătră îndatoririle sale.

Atacul turcilor asupra Cafei se întinsesă și asupra polițiilor învecinate și înavuțite, între care era Mancup, reședința privată a lui Mengheli-Gherai. Acesta era la turci sub prepus de amic al genovezilor. Soarta sclăviei care au pătimit locuitorii Cafei și cruziile învictorilor răspândiră fiori de desperare chiar și în națiunea tatară, din care cea de la Mancup trăia în armonie cu genovii, încât, la apropierea oastei turcești, cea mai mare parte din locuitorii acestei politii fugiră la munte și se adăpostiră între grotle cele misterioase și nerăzbătute, din vechime încă săpate în stânci pentru dosirea creștinilor de furia păgânilor. Pe când noaptea cuprinsăse reședința lui Mengheli-Gherai, toți casnicii și chiar seraiul său s-au răspândit, și de spaima omorului și a sclăviei s-au mistuit unde cine au putut. În astă fioroasă confuziune, giunea Fatme, delăsată de femeile păzitoare împreună cu giunele Radaman, de care se rătăcise sora-sa, favoriți de umbra nopței, s-au lunecat pintre oaste și s-au mistuit în o grotă singuratică, unde odineoară sultana, ferită de ochii păzitorilor, își făcea rugăciunile creștine. Aice ambii juni agiungând, s-au tupilat tremurând de spaimă și în genunchi ruga pe Mântuitorul

lumei a-i mântui și pre ii de pericolul care-i amenința. Obosala li amorfise puterile și-i acufundase într-un somn adânc, din care-i trezi dimineața chemarea lui Radaman. Acesta, simțind rătăcirea copiilor, după multă căutare nu putu afla de fiia-sa, dar găsi în grotă pe acești doi; apoi, văzând despre o parte pericolul cu care-i amenința brutalitatea salbaticilor ostași, iar despre alta nici un mod de scapare, și cunoscând simțimântul duios ce lega junii din frageda lor copilărie, într-o încredere în cereasca îndurare, care totdeauna l-au însuflețit, nu află alt mod de a nu-i despărți, decât a investi și pe Fatme în port de june genovez și pe ambii a-i conduce la căpitenia oastei turcești, ca pe doi fugari pe cari-i prosfora spre a face parte de ceata aleasă și destinată pentru Constantinopoli, sperând că acolo i se va înfățișa vreo ocaziune de a-i pute mântui. Prin astă urmare, bătrânul Radaman au capatat confidența lui Ahmed, care, pentru cunoștința multor limbi străine crezându-l grec, și prin astă faptă stimându-l credincios sultanului, i-au încredințat îngrijirea asupra cetei genovezilor în cursul călătoriei lor la Constantinopoli.

Despre altă parte Mengheli-Gherai, precum s-au zis, ca un partizan al genovezilor, fu prins și de asemenea despărțit de familia sa, se conduse la Constantinopoli. Aice, agiungând ca sclav, s-au primit de sultanul ca rege. Acest răzbelic și înțelept monarh știa că mărirea și siguranța unui imperiu mare nu stă în nemărginita întindere teritorială și în nenumărata mulțime a popoarelor, ci în legăturile de interes materiale și de glorie națională între provinciile subjugate și între centrul guvernului. De aceea, voind a face din provincia Crimeea un razim al puterii otomane și prețuind geniul și înrâurirea lui Mengheli-Gherai, nu numai că l-au reasezat sub suzeranitatea sa pe tronul ce-l pierduse, dar încă încheie cu dânsul un pact de dinastie, ca, la caz de a se stinge sămânța sultanilor de Constantinopoli, atunce, ca un clironom legiuit, să urme-

ze pe tronul imperiului unul din familia lui Mengheli-Gherai, care condițione se zice că și până astăzi are tăria ei.

După câțva timp, Mengheli-Gherai, înturnându-se în Crimeea cu mare pompă, s-au reșezat la Bacci-Sarai, dar familia sa, de fortună împrăștiată, n-au mai găsit-o și mult s-au nevoit de a putea descoperi macar parte dintr-însa.

CETATEA CHILIA

Însărcinat cu îngrijirea giunilor sclavi din Cafa, între cari amu se aflau Fatme și giunile Radaman, ci erau de cielați necunoscuți, Radaman s-au imbarcat în galera destinată în care se așezasă o ceată de douăzeci și patru turci, spre paza giunilor sclavi și mai ales a prețioaselor obiecte încredințate răspunderii lor. Modul cel blând și îngrijitori al lui Radaman, ca al unui părinte duios, nu putu de la purcederea flotei mângâia pre atâta copii cari, văzându-și părinții adunați pe țărmul mării și pe alții împărțiți prin alte galere, simțindu-se amu orfani și pe totdeauna despărțiți de dânșii, vărsau lacrimi și împleau aerul de bocete pătrunzătoare, pe când fioroșii vincitori răsunau cântece de triumf și de bucurie. Încărcată cu călători de aceste două opuse simțimânte, unii de doliu, alții de bucurie pentru succesul expedițiunii și prada cea mănoasă de care cu toți se împărtășiseră, flota, compusă din 70 galere mari, întinse vântrelele sale spre Bosfor, unde o mâna și cursul natural al apelor către acea poartă, pentru a căreia posesiune din vechime urmează până în zilele noastre lupte sângeroase.

După o plutire la început favorabilă, săninul ceriului se innoură, un vânt puternic de la răsărit turbură undele mării și, mai nainte de a putea agiunge la vreun port, flota fu cuprinsă de cea mai înfricoșată fortună, care atât de deseori

aduce daune simțitoare plutitorilor, încât nu în zadar astă mare se numără între cele periculoase. Tâmplarea, care amenința flota cu vasfrângere, se părea lui Radaman favoritoare mântuirii, pentru că galera pe care se afla și se diriguie de el era acum despărțită de celelalte și apoi el, care din deasa practică cunoștea astă mare, s-au mînat spre apus și la încetarea fortunei, alinându-se marea, recunoscă că plutea spre țărnul Moldovei, pe cînd turcilor făcea să creadă că se apropie de acela de amiazăzi al Traciei. În astă opiniune rătăcind cinci zile și atâtea nopți, în care spaima peirei, frigul și durerea asuprise pe mizerii giuni, Radaman descoperi în faptul zilei pămîntul care cu bucurie fu urat de toți ca țărnul mîntuirii lor. Turcii, care crezându-se mai nainte de alte galere agiuși la un port al Rumeliei, pre lângă scăparea din pericol, se bucurau că, descărcînd giunii și odoarele cele prețioase, vor căpăta de la sultan nu numai laudă, ci și o parte din prăzile acele, se grăbeau a deștinde pe uscat; însă Radaman, recunoscînd că pămîntul acela era insula numită a Șerpilor, în apropierea gurei Dunărei, i-au încredințat că acea insulă ar fi aproape de Burgas. Deci spre a repoza după un curs atât de îndelungat și periculos, cît și spre a se aproviziuna cu apă de băut, de care de două zile avea lipsă galera, agiușînd la un loc îndămînic, au aruncat ancora, și turcii, doritori a călca pămînt, giumătate dintr-înșii căți încăpuseră într-o luntre, luând cu dînșii foalile deșertate, purceseră spre insulă spre a le împlăa cu apă.

Asta au fost ocaziunea a se întări prin ospătarea de merinde și prin somn pentru o mai departe, deși scurtă, călătorie. Turcii de pe insulă, după ce la umbra tufarilor de tamarisc au mîncat și ceva dormit, se grăbiră a se înturna pe galeră, dar sosind la țărnm rămaseră împietriți văzînd abia într-o mare depărtare plutind vasul în direcțiune tot spre apus. Radaman, spre mai bună nemerire a planului de mîntuire,

după ce au ospătat pe giuni și pe cii 12 turci rămași, le prosforă din o foale și ceva vin, spre a închina întru mulțămirea apropietei sosiri la picioarele sultanului, dar mai nainte au amestecat în băutura aceea ceva narcotic, care nu târziu i-au cufundat în un somn atât de tare, încât lesne fu lui Radaman, cu ajutorul celor mai mari giuni, a-i ucide și a-i arunca în mare. Dezbărându-se în ist mod de păzitorii lor, toți cu sporită putere mânau vâslele spre a ajunge la gura Dunărei de la Chilia, unde, reîmpins vasul de cursul cel puternic al apelor, cu greu ar fi putut intra dacă pe insula Mocanu, una din cele numeroase pe care aice li formează Dunărea, nu s-ar fi aflat câțiva păstori români mocani, de la cari se trage numele acestei insule și cari la umbra sălciilor răsunau în fluierile lor doinele armonioase ce pe fiecare român îl pătrund amu de melancolie, văzând că simțimântul de naționalitate s-au refugiat numai în sânul acestor fii ai naturei, la cari, ca oratori nemuritori, amintează și întreține muntele și râurile suvenirul gloriei strămoșești!... Atunce, văzându-se în apropiere de compatrioți, Radaman au înălțat bandiera Moldovei, însoțind-o cu strigăte de bucurie și chemarea de ajutori a tuturor călătorilor.

Acești mocani, cari au împrumutat numele lor de la cumani, popor barbar și răzbelic ce în timpul migrațiunei universale se așezaseră în Moldova sub munții de la Comănești spre Neamțu, precum este știut, de atunce până astăzi se ocupă cu păstoria, și numeroasele lor turme le duc toamna spre iernatic pe malul drept al Dunărei și la gura ei. Dânșii au aice cotunile lor nomade, cu staule și țării în contra hoților de mare, cu care deseori poartă lupte încruntate; de aceea, singura înălțare a bandierei naționale nu i-ar fi înduplecat a veni vasului întru ajutor, dacă Radaman nu ar fi adaos, prin sunetul buciului, a le repeta ca un eho sonurile naționale și a le cere ajutor. Atunce, apropiindu-să la țarm, doi

din cii mai miliani mocani, văzând pe galeră un număr mare de copii ce întindeau brațele lor, s-au aruncat în apă, ducând un capăt de arcan, care, legat de galeră, fu de ceilalți tras pe la gura Dunărei la mal, cu toată greutatea ce-i opunea impetul apelor.

Soarele se apropia de apus și discul său cel lucitor se confundă în sânul munților, deasupra cărora Pionul înălța ascuțita și amenințătoarea sa creastă, încât, neputându-se înainta călătoria spre Chilia, s-au aruncat aice ancora și toată ceata giunilor diștinsă și cu lacrimi sărută pământul mântuirii lor. Aice, pe un muncel, se afla cotunul cel întărit al mocanilor, cari, de prin pregiur adunați la țarm, s-au mirat foarte de o ceată atât de numeroasă de copii delicați și frumoși, ce vedeau semne de o soartă estraordinară, încât cu respect și duioșie primindu-i baciul, după ce, pentru asigurarea galeriei, cătră un număr de giuni mai mari au adaos o ceată de mocani înarmați, condusă pe toți ceilalți pe la locuințele cele umilite, parte în pământ, parte deasupra durate, unde, aprinzând în giur focuri, li s-au pregătit o cină din fructul turmei: lapte dulce și acru, jântiță și cașcaval, și pește cu mămăligă proaspătă, care de genevezi era și în Cafa introdusă. Pe pănuși de papură uscată culcați, în mezul oilor și a păzitorilor câni, sârmanii copii dormiră pân a doua zi, când sunetul buciumpului păstoresc i-au trezit din somnul ce ar fi fost dulce, întâia oară de la despărțirea lor de părinți și de familie, dacă visurile, prin forme felurite mângâindu-i în somn, nu le-ar fi arătat la trezire ademenirea unei deșerte bucurii, mai ales văzând miei săltând pre lângă mumele lor, de care soarta crudă pe totdeauna-i despărțisă pe mulți orfani, încât mult s-au nevoit Radaman spre a înturna între acești giuni întristați o rază de mângâiere, cum că ceriul, arătându-li-se favorabil prin mântuirea de sclăvie, nu se va îndura și în viitor de soarta acelor ce se încred în el.

Cu agiutorul acestui popor ospitalier re-mbărcându-se călătorii, galera, condusă de păscari, purcesă spre cetatea Chilia, unde au agiuns încă înainte de seară, deși depărtarea era peste opt oare de cale. Chilia numită de antici Ahilea au Clistomastum, era în acel timp una din cetățile cu port care apăra gura Dunărei și plutirea moldovenilor pe acest fluviu și pe Marea Neagră. Astă cetate, care în alianța lui Ștefan voievod cu regele Matei Corvin asupra turcilor se cuprinsăse de unguri, nevoind aceștia în urmă a o deșerta, s-au luat de moldoveni după un asediu lung și fu mai în urmă cauza răzbelului între Moldova și Ungaria, care adusăse înfrângerea lui Matei Corvin la Baia. După aceea, întărindu-se cu puternice bastioane și râpi, cetatea se înarmă cu o garnizoană numeroasă, ce era amu sub comanda părcalabului Isaia. Barcele de pază care au întâmpinat galera genoveză o conduseră în port, unde Radaman espusă părcalabului evenimântul Cafei și vrednica de mirare mântuire a giunilor genovezi pe cari soarta i-au adus sub puternica pavază a lui Ștefan voievod.

Auzirea acestui evenimânt puse în mișcare toată cetatea, mai ales mumele și copiii lor alergau întru întâmpinarea și mângâierea sârmanilor orfani, care în acele femei duioase și în copiii lor li s-au părut a revedea pe mumele, pe surorile și pe frații lor. Acel întâi act al lui Radaman au fost a conduce la biserică pe giuni, spre a depune mulțămirea lor, și Fatme văzu cu surprindere amestecată de respect biserică creștină și ritul ei, de care atât de des îi istorise mumă-sa. După rugăciunile depuse, ieșind din biserică, acest giune popor venetic, prin soarta sa, nobleța familiei și frumuseța portului și a fizionomiilor atrasă toată luare-aminte și duioșia publică, și câteva case de comerț genoveze mai mult încă se interesară de nefericirea compatrioților. Parcalabul Isaia, după ce au orânduit cele cuvinite pentru ospătarea și adăpostirea lor, îndată au și trimis știință despre aceasta prin un înadins

cătră domnitoriul țării, care se afla în apropiere, la Cetatea Albă.

Acestui principe nu erau necunoscute evenimentele politice ale Europei; agenții lui, pretutindenea răspândiți, îl încunoștințau despre toate. De aceea, din expedițiunea lui Mohamed asupra Crimei presimțind desființarea statului genovez, cu dreptul giudecă că va veni rândul și asupra Moldovei, pe care voia ca s-o atace din două părți opuse: din partea Dunărei și despre Nistru, pe unde putea trimite numeroasa lui călărimă, atât de înfricoșată în acea epohă. De aceea Ștefan voievod s-au nevoit a face ambele sale cetăți marginene despre Marea Neagră neînvincibile; adună mare gloată de oameni și maieștri cari lucrau la întărirea cetăților, privighind în persoană un lucru ce avea a asigura Moldova și din astă parte despre un neamic atât de puternic. Penru care, ca o viglă a Europei răsăritene în contra Semilunei, au cercat a se întări și prin o puternică alianță cu Ungaria și Polonia, cu ale căroră conlucrare nesmintit ar fi ferit pe Europa răsăriteană a purta în timp îndelung obezile otomane, dacă nu gelozia deșartă, dară lealitatea ar fi prezidat la hotărârea lor.

Moldova, care pe atuncea poseda țărmul Mărei Negre în lungime mai bine de 20 mile de la gura Nistrului până la gura Dunărei, cu delta cutetrelor sale ramuri, domnea asupra intrării și ieșirii vaselor, având două cetăți puternice și porturi bune. Ea, precum s-au vederat și mai înainte, avea o înrâurire simțitoare în plutirea Mărei Negre, și geniul întreprinzători a lui Ștefan cugeta a face din astă parte a țării sale aceea ce natura și politica sa o destinau a fi centrul industriei, comerciului și fântâna înavuțirii sale. El vizitasă nu de mult valul lui Traian, care, purcegând de peste Dunăre, trece Moldova în astă parte și se încheie la Tighina, lucru urieș al romanilor rădicat pentru apărarea Daciei de cătră barbari, cercetasă lacul lui Ovidie, lângă Cetatea Albă, unde

se zice că ar fi îngropat acel poet, care în versurile sale, *Tristium*, descrie astă țară și propriile sale pătimiri. Aceste monumente antice i se păreau ca niște depozite sfințite, lăsate strănepoților români cu îndatorire a le păstra și a le apăra. Aceste și multe alte îmbunătățiri plănuite le-ar fi realizat Ștefan voievod, de nu ar fi fost mai totdeauna nevoit a campa și a combate cu oastea sa, când despre o parte, când despre alta a țarei, spre a-i asigura independința, încă din vechime amenințată.

Înștiințându-se de minunata mântuire a giunilor genovezi și de sosirea lor la Chilia, Ștefan voievod se grăbi a călători într-acolo pe drumul cel mai drept, prin Bugeac, de-a lungul lacurilor întinse și în curmezișul râurilor nenumărate, ale cărora albi sunt săci mai totdeauna din cauza stârpirei pădurilor, care din vechime, mai nainte de a fi stârpite, nutreau și adăpau obârșia râurilor și care astăzi, prin o cultură bine înțeleasă, încep iar a se împlea cu apă.

Parcalabul Isaia și Radaman făcură pregătirile cuvenite pentru primirea domnitoriului și prezentarea giunilor genovezi. Cunoscând ei că duple datina sa Ștefan voievod, sosind la o cetate, cel întâi pas al său era destinat la locașul lui Dumnezeu, plănuiră a-l întâmpina aice cu giunii și cu odoarele aduse. Drept aceea, înaintea peristilului bisericei, descărcându-se din galeră, se depuse obiectele cele rare care erau lui Mohamed destinate; din aceste, parte erau manufacturi prețioase de ale Indiei și ale Persiei, parte de ale grecilor antici, interesante prin arta lor, prin vechime și care aproape de 20 veacuri fuseră mistuite în sânul pământului Crimeei.

În cursul domniei barbarilor, aceste antichități erau nebăgate în samă, dar de când genovezii se așezaseră la Cafa, dorul arheologiei și al câștigului i-au îndemnat a scormoli în sânul acelor movili, de unde se scoteau prețioase obiecte, din care, parte le trimiteau la Genova, parte le depuneau în mu-

zeum de la Cafa, ca o avere a statului. Toate aceste, la luarea cetăței, s-au prădat de învictori și cele mai alese, cu alte stoffe de Persia și de India, fură încărcate pe galera în care se afla ceata giunilor spre a fi împreună cu dâșii prosforate sultanului.

Din aceste obiecte antice se înșirase înaintea bisericei pe tapete prețioase, în discuri, diademe de aur, brățări, spate, colane, ulcioare de bronz, lacrimătorii, iar mai ales câteva teasuri cu monede antice cu efigiile împăraților Tauridei, pavăza de bronz ce se zice că ar fi purtat-o chiar Mitradate¹ și pe care în basreliev era sculptată lupta amazoanelor Pontului cu scitii. Un bazen de argint, pe care se reprezenta în basreliev istoria Ifigeniei și a Medeei, care, părăsind pe copiii săi, fuge pe un car tras de balauri înaripați, pe când aceștia, aruncați în o luntre fragidă, se luptau cu undele ce le amenința pietro. Astă din urmă istorie, ce era de minune bine reprezentată, admirându-se de locuitorii adunați, amintea giunilor genovezi chiar soarta lor, despărțirea de părinții lor, pericolul în care se aflau încă și îi udau cu lacrimi astă iconă a propriei lor istorie.

Astă scenă patetică, de care se înduioșau martorii boieri ai cetăței, deodată s-au întrerupt de strigătele vigliilor de pe turnurile cetăței, care dădeu limbă de apropierea domnului.

Bronzurile armonioase ale bisericilor și sunetele răzbelice ale oastei dădură semnalul; un murmur de bucurie și de entuziasm se răspândi între popor și între garnizoană, care vedea în Ștefan voievod pe învictoriul ei. Oastea cu căpitani

¹ *Mitradate VI*, regele Pontului, cel mai mare și ne-mpăcat dușman al romanilor, cu cari au purtat răzbel în tot cursul domniei sale de 59 ani. Acel rege, spre a se feri de a fi înveninat, se deprinsăse a mânca în toate zilele o mică porțiune de venin, încât voind în nenorocirea sa a se învenina în adevăr, n-au putut muri decât înfingându-și spata în inimă. Între talenturile sale se numără că cunoștea 22 de limbi. (*Gh. A.*)

și bandiere se înșiră în piață, gloatele giunilor se îndesau la poarta cetății, bătrânii și femeile intrau în biserică, unde știau că-l vor vedea de aproape, iar clerul cu sânta Evanghelie îl aștepta la ușa bisericeii, înaintea căreia în două rânduri erau înșirați giunii călători și în fruntea lor Radaman cu cei doi copii ai lui.

Venirea domnului fu propășită de un nour de pulbere, din sânul căruia ca niște fulgere scânteiau armele aprozilor călări pe armasari sireapi, cari făceau a ribomba pământul de tropotile copitelor ferecate. Cungiurat de un stol de parcalabi, de spatari de casă și panțiri înzeuați în fier sclicicios, Ștefan călărea în floarea și vântutea vârstei ca de 40 ani; vestimăntele sale simple se asemănau cu acele ale oștenilor săi, numai spata era obiectul cel mai prețios, câștigată fiind în memoria bătălie de la Racova; un tabar lat învălea formele sale cele robuste și pe cap purta o căciulă țurcană; dar aerul cel magestos, focul ochilor săi restrălucea mai mult decât aurul și oțelele bravilor capitani ce-l încungiurau. Un sunet general de urare l-au întâmpinat la trecerea sa prin îndesirea poporului. El descălică, salutând împregiur, și păși pe gios cătră biserică, unde îl aștepta spectacolul cel interesant și rar în istorie. Aice se vedea un popor întreg de giuni orfanii, cari la picioarele sale reclama o faptă dictată de omenie și de politică. Trăsăturile acele aspre ale feței lui Ștefan voievod se înduioșiră la vederea acelor fragizi copii. Salutându-i cu blândețe, domnitorul cu tot acel stol au intrat în biserică, unde depuse evlavioasele sale rugăciuni, cerând, ca întru toate și în astă încungiurare nouă, ajutorul ceresc. După acesta Radaman espusă lui Ștefan voievod cu amănuntul evenimântul ce nu are în istorie asemănare lui și prin care ist stol de giuni, perzând părinții lor, căpătă un puternic părinte în persoana acestui domnitor. Cu blândețe duioase au cercetat anume pe fiecare copil, mângâindu-i și încuragindu-i în pătimirea lor,

de a căreia conținere îndată au început a se îngriji. De asemenea admiră cu mare luare-aminte obiectele cele rare și prețioase ce erau destinate pentru Mohamed, iar furtuna cea nestatornică le-au adus amu la picioarele învictoriului său, Ștefan voievod. Ist eveniment neașteptat, care au surprins pe toți, aduse eroului de la Racova mare mulțămire și voie bună, crezându-l o chemare a Proniei a recăpăta Cafa de la turci, care întreprindere se părea putincioasă a se plini prin ajutorul unei flote portugheze și a armiei moldovene de pe uscat pe la istmul Tafros (Pericop)¹.

Parte din vasele și teaurile antice de aur curat făcute² le prosforă bisericei din Chilia, mitropoliei Sucevei și episcopiiilor de Rădăuți și Roman, altele spre a se depune la Suceava în cabinetul obiectelor rare, între cari, spre mirarea tururilor, se afla din nou inventatul ornic, ce pre lângă oarele care bătea semnala zodiile anului; acolo era și o colecțiune de nouă arme de foc, numite sănețe, de la care datează schimbarea tacticei răzbelice. După aceea, retrăgându-se la curte, de care

¹ Cronicile străine dau următoarea însemnare despre giunii genovezi a cărora soartă alcătuiește episodul acestei nuvele istorice "Septuaginta magnarum navium classe maximarum opum moles, captivorum quoque et praesertim traditorum frequens numerus, in Constantinopolim Turco traducebatur. Erat inter illas naves una, centum quinquaginta epheborum adolescentium cohortem, ex omni genere civium Caphae, venustate praestantium, pro gratissimo munere, ad castrandum vel abutendum vehens. In qua cum ad regendum Graecus (Moldavus) quidam substitutus esset. Turcis id non sentientibus, a reliqua classe se abstrahens, duodecim Turcis, qui erant in navi, sub dolo, pro aqua dulci emissis, residuis duodecim occisis, ad portum Kiliae navem appulit, et tam cento quinquaginta iuvenes, aut castrationi aut lupanari destinatos, quam ditissimam supellectilem *Stephano* Voievodae Valachiae (Molaviae) tradidit. Qua re *Stephanus* supra modum, exhilaratus, spem recuperandae Caphae, suapte sponte magnam in animum induxit. *Longini Historia*, liber XIII, pag. 54 (*Gh. A.*).

² Două de asemenea teauri antice, de aur curat și de formă oblungă, în diametru ca la 5 palmace, se aflau în mitropolie și de răposatul mitropolitul Veniamin s-au prefăcut în alte odoare bisericesti (*Gh.A.*).

în toate polițiile avea câte una bine întărită în formă de cetățuie, Ștefan voievod, consfătuindu-se cu diregătorii săi, orându-i măsurile cuvinite pentru așezarea acestor orfani, parte pe la boieri, parte pentru creșterea lor pe la dascăli, ca prin acesta făcându-i buni cetățeni să poată fi și folositori în politică, pentru o alianță între Moldova și Genova. Iar din acii mai mari au ales un număr spre a face parte din ceata copiilor de casă, ce erau mai aproape de servițiul curței și a persoanei domnitorului și care răspundeau la gradul de paji¹. Giunea Fatme, care prin nobleța familiei, frumuseța ei și mai ales tinereța cea delicată atrăsăși toată simpatia lui Ștefan voievod, se încredință deîndată soției parcalabului Isaia, care o condusă la Suceava, unde doamna Maria i-au hărăzit toată îngrijirea unei maice duioase. Pe Radaman, care, pre lângă servițiile de mai înainte, la astă ocaziune dezvăli pe câtă energie pe atâta și omenie, domnitorul l-au îndănuit cu o moșie și i-au încredințat asupra acestor giuni privighere, spre a fi creșterea și întrebuirea lor conformă cu ordinul său, iar pe fiul lui îl rândui de asemenea între curtenii săi.

Ziua despărțirii acestor copii, pe cari nenorocirea i-au fost încă mai mult legat între dânșii, înfătoșa o scenă nu mai puțin duioasă; singura lor mângâiere fu giuruința ce li s-au dat că pe tot anul se vor revedea întruniți în capitală în curs de câteva zile.

Fatme, prin blândeța ei, frumuseța și mai ales prin soarta ei cea extraordinară, având de mamă pe fiia unui mazil moldoromân, iar de părinte pe un han, a căruia nume se ascundea, născută în islamiu și plină de zel pentru religiunea lui Hs., toate aceste i-au confăptuit binevoînța doamnei, care cu

¹ Din această epohă se pare că s-au propagat în țară până astăzi familii nobile genoveze, precum vederează numele italian de Roseti, Negri, Conti etc., așa precum tot din acel uric se trage familia Liprandi, care trecu, poate prin asămene caz, la țarul Mosevei (*Gh. A.*).

plăcere asculta istorisirea tâmplărilor sale, datinile Crimeei, viața cea retrasă și ovilită a femeilor din serai. După ce prin învățături s-au adăpat de dogmile religiei hristiane, ea s-au învrednicit a intra în sânul bisericii cătră care din frageda-i vârstă era atrasă. Așa, venerabilul mitropolit Teoctist au botezat-o, puindu-i numele de Domnica, nașă fiindu-i chiar doamna; și prin ist act solenel ea plinise cea de pe urmă voință a maicei sale, urmând a fi model pre cât în frumusețe, pre atâta în blândețe, în bunătatea inimei și a caracterului.

Succesul ce căpătă oastea turcească în Crimeea îndemnă și înlesni pe Mohamed a pune în lucrare planul său de a ataca Moldova din partea Nistrului, drept care pusă în mișcare, pe la istmul de Perecop, o călărime numeroasă, ce cu repegiune extraordinară sosi la Cetatea Albă mai nainte de a fi ea de agiuns întărită și aproviziunată.

Spaima Poloniei despre apropierea turcilor fu atât de mare, că o parte a Poloniei se despoporă de locuitori. Ștefan voievod, are vedea fortuna apropiindu-se și din astă parte, trimite cătră regele Cazimir un ambasador după altul, spre a căpăta agiutori de oaste, duple condițiunea tractatului încheiet. Garnizoana din Cetatea Albă, atacată de puteri manine, apărându-se pân la cea de pe urmă, au dat cetatea surpată în mânilor învictorilor, împreună cu cadavrele lor.

Turcii aruncară în cetate o garnizoană puternică și întărită spărturile cetăței, însă nu mult s-au bucurat de conchista lor (câștigare), căci Ștefan voievod, mai nainte de a fi atacat despre Dunăre, s-au repezit cu o legioană la gura Nistrului, asaltă Cetatea Albă și pune sub sabie pân la cel din urmă din garnizoană. Mahomed s-au umplut de urgie la auzirea acestor nouă înfrângeri ale oastei sale, încât, jurând pieire neîmpăcatului său dușman, orându-l la 1476 a se aduna la Adrianopoli una din cele mai puternice armii, compusă din toate semințiile albe și negre ale întinsului imperiu din Asia și Africa, cu scop vederat a supune Moldova puterei sale.

Văzând fortuna cea amenințătoare țării și carea avea a se întinde și asupra creștinătății, Ștefan trimise ambasadori în Polonia, unde la Horcin era adunat Seimul, cerând din nou, în puterea tratatului, agiutori pentru comuna apărare. Regele, prețuind pericolul, au delegat la Ștefan pe palatinul Vontrobka și pe episcopul Borisovski, spre a-i jurui agiutorul cerut, iar pe castelanul Vorocimoviski l-au trimis la Mahomed să-l îndu-plice a nu combate pe Ștefan, care era aliat al Poloniei. Însă sultanul, știind că Polonia nu se armasă încă de răzbel, agiun-gând cu oastea sa la Varna, răspunse ambasadoriului cum că bucuros s-ar fi înduplicat la cererea regelui, de nu s-ar fi aflat în mișcare cu asămene oaste, carea ardea de dorință a-și răz-buna onorul militar și moartea bravilor companioni de arme. Cu toate aceste, în privirea unei asămene mijlociri, sultanul va suspenda (amâna) marșul său asupra Moldovei, dacă Ștefan voievod se va îndatori a-i depune un tribut, a-i înturna pe turcii prizonieri și a-i deșerta Chilia și Cetatea Albă.

Aceste propuneri ovelitoare pentru religiunea și onorul unui popor răzbelic fură cu despreț respinsă de Ștefan voievod, care hotărâre, împărțășită adunării boierilor și oastei, de toți s-au încuviințat, încheind jurământ că mai bine să piară cu arma în mână, decât a se supune la niște condițiuni care în urmă nu puteau avea alt rezultat decât încălcarea țării și a privilegiilor, pentru a cărora susținere până atunce moldoro-mânii cu fericire s-au fost luptat.

VALEA ALBĂ

Munții au fost totdeauna azilul libertății popoarelor asu-prite. În sânul lor, în epoha modernă s-au născut și s-au păstrat independința Elveției, și azi încă Caucazul formează cetatea cea nestrăbătută a circazienilor. De asămene, azil și

tărie au fost Carpatul pentru români, cari ș-adăposteau familia și avutul lor în sânul lui, îngrădit de stânci amenințătoare și încins de râuri limpetoase. După sfătuirea boierilor dară, Ștefan voievod rândui a se rădica toți locuitorii, bătrâni, femei și copii, din șesuri și a se strămuta cu toate cele purtătoare la locuri strănte. Întristată și duioasă privire înfățișoasă astă migrațiune, când fiecare și părăsea casa, livada cu pomătul și ogorul, mai nainte de a-l săcera și de a culege poama, lăsând duple sine cotunurile deșerte. Afară de cetățile Romidava lângă Roman, Mira, Ghertina și Soroca, erau și sunt încă și azi în țară pozițiuni ce de natură se par a fi plăzmuite pentru apărare și cari poartă nume de cetății firești. Una din cele mai însemnate în Țara de Sus este aceea numită Catelina, aproape de Cotnar, care la asămene împregiurări au servit de azil și de tărie poporului. Natura, prin minunatele ei combinări, au urzit aice o tărie ce ar putea fi de model fortificărilor lucrate duple regulile artei, având sub apărare un loc întins cu tabără întărită, unde putea petrece câteva mii de familii cu tot avutul și cu vitele lor. În pozițiunea aceea se închisă parte din locuitorii Țărei de Sus, unde se vedeau adunate femei și copii, pentru a căroră apărare erau înarmați chiar locuitorii, părinți de familii, pe când giunimea aleasă au sporit oastea lui Ștefan voievod, care rânduiise locuitorilor a arde casele, grânele și toate cele ce nu le puteau transporta cu dânsii în taberile și palancile întărite, pe la locurile strănte; iar el însuși, cu oastea sa, cerca a împedeca pe turci în trecerea Dunărei, unde îi întinsăseră cinci manine poduri preste acest râu puternic, menit de natură, ca și Carpatul, a fi paladiul apărători al moldoromânilor.

Pe când Ștefan se anevoia de a împedeca sau macar a îngreuia trecerea turcilor peste Dunăre în Moldova, aceștia, cu agiutorul lui Vlad al României, socru necredincios al lui Ștefan, se înlesniră pe aiure a trece acest râu și a se înainti în țară pe la poalele munților, încât oastea moldovană, spre a

nu avea tăiete comunicațiunile cu puncturile muntene, fu nevoită a se retrage, stârpind în calea sa toate cu foc, spre a nu lăsa dușmanilor nici o înlesnire în drumul lor. Cu toate acestea, pe când moldoromânii se retrăgeau spre fundul munților, pe malul drept al Moldovei, călărimea cea numeroasă a lui Mohamed, trecând politia Roman, răzbătută repede partea de-a lungul Siretului, cuprinzând între aripile ei pozițiunea oastei moldovene, încât constrânse pe Ștefan voievod a accepta bătălia cea memorabilă, luni, în 26 iulie 1476.

Acest loc se părea din vechime merit pentru a fi teatrul unui eveniment mare. Un șes întins, având spre apus culmea dealurilor păduroase, ce despart între sine râurile Bistrița și Moldova, se mărginește despre răsărit cu ist din urmă râu și se deosebește prin natura cea mănoasă a pământului, care preste cea mai mare parte a anului este înflorit și verde, și cu toate aceste din vechime se numea *Valea Albă*, ca și râurelul care, având obârșia sa în sânul acelor dealuri, șerpează de-a lungul și dă în râul Moldova.

Oastea moldoromână din acea epohă nu era compusă din soldați, adecă luători de sold (simbrie), ce din aprozi, oameni de oaste, a căroră căpitanii erau boierii¹, îndatoriți cu armașii și gloatele lor la chemarea domnitorului a se aduna spre a compune oastea țarei. Drept aceea, aice se aflau acii întâi boieri, cu fiii și cu armașii lor, parte călărime, parte arcași, având pe spate o cucură cu săgeți, la coapsă încinsă o sabie și în mână unii o lance, alții măciuci ferecate și o pavăză, iar călărimea, panțierii², drept gvardie domnească, erau cu zale

¹ Filologii derivă acest nume de la *varo baron*, un grad de nobleță și învechime militară. Filoslavul derivă ist titlu de la *boieri* slavinesc care de asemenea s-ar trage de la acest roman *baron* precum *țarul* de la *cesar*. (*Gh. A.*)

² *Panțierii*, ostași purtători de panțieri, *lorica* sau zale, un fel de tunică, cămașă țesută de fier spre a apăra de lovirea ascuțitului pieptul și pancia (pânțele) (*Gh. A.*)

de fier învâscuiți, având deasămine arc și cucură cu săgeți, iar mai cu samă lănci și dărzi, pe care le aruncau în depărtare, în asămănare geritului turcesc. Asămene între aceștia era și un stol de giuni genovezi, înarmați după datina italiană cu sănețe, în cap coifuri de oțel, având în fruntea lor pe bătrânul Radaman, iar un număr de tunari, cu tunuri de nou în oaste introduse, erau așezate pe la locurile cuvinite. După ce au rânduit fiecărei cete și stol pozițiunea sa, dupre esemplu anticilor eroi, cari debarcând pe țărmul dușmanului ș-ardeau vasele, spre a nu avea puțință de a fugi dinaintea lui, asămene Ștefan voievod ș-au pedestrat călărimea, ca să nu mai aibă mod a se retrage din fața năvălitorilor, ce mântuirea ei să o afle numai în învictorie.

Împlinindu-se toate măsurile aceste în agiunul acelei zile memorabile, s-au împlântat o cruce colosală pe un muncel, aflători în mezul șesului, aice clerul serbă o liturghie, în care Ștefan voievod, hatmanii, curtea sa, parcalabii și aprozii s-au împărtășit cu sânta comunicătură, spre a-și spăla păcatele înaintea răposărei cu sângele vărsat pentru patrie. Cercetând apoi oastea, domnitoriul adună în giurul său pe căpitenii și le-au rostit aceste cuvinte:

“Oamenilor de oaste, pentru apărarea țării noastre, pe care soarta au făcut-o mai mult frumoasă decât puternică, noi trăim neîncetat încinși cu arme, fiecare, cu agiutoriul Celui de Sus, până amu am mântuit-o de încercările cele crunte ale dodăitorilor noștri. Amintiți-vă că voi, ca și nainte părinții voștri, ați înfrânt pe Albreht al Poloniei, pe Mateeși al Ungariei, pe Vlad al României și pe Manica al tatarilor. Toți aceștia pe rând ne învidiază țara mănoasă și bărbăția oastei noastre. Puternicul sultan Mohamed, cel ce au supus împărăția grecească, de nou adunând gloata numeroasă de oaste, iată aice ne-au agiuns și mâne va să cerce soarta armelor! Dară dușmanul este tot acela căruia i-ați smult Cetatea Albă și

Chilia, acela pe care voi, în anul trecut, cu sunet l-ați înfrânt la Racova, pentru care triumf numele moldoromân au răsunit pân la Apus și s-au serbat chiar în cetatea Roma! Acea amintire glorioasă, sânta cruce, în al căria semn pururea ați învins și care azi vă umbrește cu lucoarea ei părinții, copiii și femeile voastre, a cărora singură tărie este pieptul vostru și care, tremurând, așteaptă de la voi mântuirea lor, vă conduc la învictorie. Ziua aceasta va fi aceea care pe totdeauna va întemeia pacea; fiecare din voi, ostașilor, pre lângă laudă și mângâiere, se va împărtăși de prăzile avuțiilor Răsăritului, de care este plină tabăra dușmanului. Viu este Dumnezeu și vie fie pe totdeauna Moldova!”

La auzirea acestor cuvinte, din mii de guri s-au repetat: *Viu este Dumnezeu, vie fie pe totdeauna Moldova!* — și strigătul fu atât de tare, că răsunetul său au ribombat până în tabăra turcilor și un tremur răzbātu inimile lor.

Soarele, asfințind cătră apus, umbrea nourii și orizontul de o lucoare roșie, menire cumplită a zilei viitoare. Asemene și luna plină, răsărind din sânul Mărei Negre, abia răzbătând pîntre nouri, întindea preste Valea Albă un văl posomorât. Pretutindenea domnea tăcerea; ostașii cetelor deosebite, tăbărâți în pozițiunile ce li s-au rânduit, întinși pe armele lor, repozau, unii își aminteau de familia lor, alții de amori, cii mai mulți dormeau, nu mai viglele, împărțite ici, colo pe la posturile lor, privigheau și cu ochii ageri spionau cele dimpregiur. Dar Ștefan voievod, în port de aprode de rând, acompaniat de fiul său Alesandru, petrecea pe gios întru cercetarea oastei, după care se retrasă în cortul său, unde, după ce făcu rugăciunile sale, s-au ațepit de un somn scurt și turburat de multă îngrijire. Aurora nu răsărise încă când Ștefan voievod au aflat toate căpiteniile la posturile lor și ostașii în rând de combatimând. Buciumurile de aramă au dat semnalul lovirii, dar gurile de bronz ale tunurilor turcești, care nu de

mult se făcuse spaima răzbelului, răspunseră ca un urlet la astă prochemare, și deodată cu răsăritul soarelui se repezi, ca un nor îngrecat de fulgere, călărimea turcească, invitându-se oștenii între dânșii cu răcnetul de Alah!

Cine va putea număra și descrie oastea turcească compusă din felurite națiuni, ce se deosebeau prin fizionomie, port, arme și modul luptei, cine este în stare a semnala bărbăția moldovenilor!

De trei ori călărimea turcească, peste troianuri de morți trecând, răzbătusă pân la cruce, care ca un centru era împlântată în mezul oastei creștine, și de trei ori moldovenii pedestri, dar înaripați de un eroic entuziasm, îi respinseră pân în tabăra lor. Mult timp bataia era nealeasă, căci ambele părți îmblau a se osteni, dar pe când moldovenilor nu li venea de nicăirea agiutori, ci, din clipă în clipă picând, se împutina numărul lor, deodată din dosul munților se deștinsă un șir de călărime proaspătă turcească, care cuprinsă oastea moldovană din două părți. Atuncea re-ncepu nu lupta, ci măcilăria, căci zece turci năbușă asupra unui moldovan; cii mai mari boieri, cu aprozii lor, fiii, căpiteniile, călugării cu crucea în mână au pierit de sabia cea ageră a turcilor, cari, însuflețiți de ființa marelui sultan, dezvăleau o bravură și netemere de moarte estraordinară. Ștefan vedea minuni de eroism și de înțelepciune întru conducerea oastei, cungiurat de o ceată de aprozi și de stolul giunilor genovezi, conduși de bravul Radaman, domnul se purta pretutindenea ca fulgerul, dar în o amestecătură, agiungând în mezul dușmanilor, armasarul său fu rănit și el însuși căzând era aproape să încapă în mâna turcilor, dacă credinciosul bătrân Radaman nu i-ar fi dat calul său, care l-au depărtat de acel pericol; însă lovirea săgeții pregătită lui Ștefan nemeri în ochi pe mântuitoriul său, care căzu mort. După aceasta, oastea Moldovei fu în urmă nu învinsă, ci stropsită de numărul turcilor, cari cu preț mare ș-au răscumpărat învingerea, căci cadavrele lor acopereau toată poiana din Valea Albă. Ștefan

voievod, cu un număr mic de ai săi, s-au tras pe la munte și prin codru și au agiuns la cetatea germană, ce-i zic Neamțul, unde se afla familia lui, odoarele și muma sa, doamna Elena, care, dupre tradițiunile istorice, au vederat la astă tâmplare un suflet eroic, precum o descriu și cânticile națiunale. Auzirea acestei catastrofe răspândi un doliu general între familiile moldovenilor, căci fiecare din ele pierdusă un dorit fiu, frate sau părinte, și în acest doliu rămasă țara îndelung acufundată, însă și popoarele de prin pregiurul Moldovei, auzind despre astă tâmplare, s-au scârbit și mai mult s-au înspăimântat despre cele ce puteau urma pentru țările învecinate. Polonia începu a se și înarma. Turcii, după ce s-au adăpat cu sângele creștinilor și s-au înavuțit cu despoiirea celor uciși, îngropară numai pe morții lor, iar cadavrele moldovene rămaseră espuse câțiva ani vântului, soarelui și gerului în poiana dintre Moldova și pădurea Uscații, așa denumită din cauza focului ce-i dăduseră turcii la atacul făcut din astă parte, căci necurmatele lupte n-au fost iertat pe Ștefan a se îndeletnici cu îngroparea oaselor. După acestea Mohamed s-au înaintit la Suceava și altă oaste la Hotin; ambele cetăți fură asediate, însă nu se putură lua. Din neîngroparea cadavrelor se născu în tabăra turcească epidemie pestilențială; foametea urmă din lipsa proviziunei, care, împreună cu flota ce o transporta pe Marea Neagră, se acufundă de o furtună cumplită. Matei Corvin adusă o oaste unguerească pe marginea Serbiei, încât Ștefan voievod, cu toate că pierdusă bătălia de la Valea Albă, readunându-și oaste, au urmărit pe turci pân la Dunăre, le-au reluat cea mai mare parte a prăzilor și a prinșilor. Apoi, cu agiutoriul unui corp de trupe transilvane, sub comanda lui Ștefan Batori, au alungat din România pe Radul voievod, aliatul turcilor, și în locul acestuia, a cuscru-său, așeză în București pe Vlad Cepelug; după ce au alungat pe soția sa Voichița, fiica celui întâi, el se însură cu doamna Maria de la Mangop.

CREDINȚA ȘI FANATISMUL

De la reșazarea lui Mengheli-Gherai pe tronul Crimeei, am zis că au fără întrerumpere între el și între Ștefan voievod o relațiune neturburată. Atacurile și invaziunile cele dese ale tatarilor contenise, numai acele ale oardei de nogai împresurau uneori marginile Nistrului, în atacurile și prăzile lor asupra Poloniei. Ambii acești domnitori se îngrijau cu reciprocitate de interesele publice și acele private. Mengheli-Gherai, care era strâns legat prin o aleanță cu țarul Moscvei Ivan III, fu în multe încungiurări mijlocitori între acel puternic suveran și între Ștefan, care în o epistolă foarte patetică i se tânguia de soarta neferice care au întâmpinat fiia sa Elena, măritată cu țarul Dmitri, clironomul tronului Moscvei, provenită din intrigile țarinei Sofia, maștiha acelu giune țar, greacă, principesă a Bizantului suprat de Mohamed.

Megheli-Gherai, a căruia agerime în domnie și simțimânte marinimoase și umane îl înălțau preste sfera comună a compatrioților săi, în lucoarea restatornicirei sale în Crimeea, nu-și putu uita și stânge simțimânteles lui de familie și deseori în cele puține oare de singuratate își amintea de ființele prețioase inimei sale, pierdute în catastrofa care, înturnându-i tronul, îi lăsă o amintire atât de dureroasă, mai ales despre fiie-sa Fatme, care, precum se știe, era pentru suvenirul maicei sale idolul inimei părintești.

Fatme însă își uitasă țara nașterei, la care nu o lega decât aducerea-aminte a maicei sale. Patria ei era amu Moldova și părinții i se reprezentau în domnitorii care o încungiurau cu o duioasă afecțiune, precum și ea prosfora o respectuoasă iubire și adorare.

Pre lângă aceste, se deprinsăse a considera pe Radaman ca pe părintele ei, și fiul său, companion al copilăriei și al soartei sale, i se făcu un ce neapărat al vieței, încât astă afecțiune

era nutrită în curs de câțiva ani prin mărturisirea simțimintelor reciproce ale giunelui care, ca șeful copiilor de casă genezezi, avea la curte zilnică ocaziune a întreținea speranța inimei sale.

Într-o dimineață, Fatme, ieșind din curte și mergând singură prin grădină la paraclisul apropiat, când agiunsă între tufarii umbroși, văzu apropiindu-se un străin, pe care după portul său îl recunosc de tatar. Acesta era un imam (monah), venit de curând din Asia, precum zicea, cu dorința unui simțimânt de evlavie a face un pelerinaj (hagealâc) la Valea Albă, spre a aminti acolo de fratele său ucis în memorabila acea bătălie, care cerere umilită, în privirea evlaviei, i se învoise. Acest imam era din tagma cea mai fanatică, a căria datorie și mai mare merit sta de a mântui din sclăvie pe acii de credința mahometană, însă, în adevăr, era tatar din Crimeea. El au fost descoperit că, în cursul catastrofei Cafei, pre lângă genezezi, mulți din legea mahometană s-au răpit și au încăput între creștini și prin îndelungă cercetare află că Fatme, fiia sultanului, petrecea în Moldova, pentru care, ca unul ce în persoană combătusă la Valea Albă, întreprinsă astă călătorie și cu pericolul vieții sale s-au însărcinat a adeveri factul, a mântui de închipuita nenorocire a Fatmei (de giugul creștinesc) și prin un mod ce-l pregăti cu multă ghibăcie a o fura din mijlocul curții și a o conduce la Bacci-Sarai, în sânul părintelui, de la care, pre lângă meritul sufletesc, aștepta o generoasă mulțămintă.

Luând un aer umilit și modest, ca acela ce caracterizează pe toți din tagma sa, el cuprinse cărarea giunei, carea, acufundată în reflexiuni, pășea spre paraclis. De pe pozițiunea lui umilită și în vârstă respectabilă crezându-l un cerșitor străin, ea întinse mâna cu o monedă; însă imamul o apucă de mână și în limba tatară îi zise cu blândețe: “Fiică a Orientului, de unde răsare lumina și credința adevărată, tu născută

în paradisul cel pământesc, crescută în sânul desfătărilor curței de la Bacci-Sarai! Numai furtuna cea înfuriată a mării te-au putut arunca pe acest pământ sălbatic, adăpat de sângele musulman! Am văzut sorioarele tale în Crimeea plutind în aur și în aburii miresemelor Arabiei, bând ambrozia plăcerilor, negustând amarul decât când se amintează de dulcea lor Fatme, care în străinătate petrece-n sclavie! Dupre voința profitului nostru Mohamed, mulți dintre noi s-au ales, cu desprețuirea vieții, a îmblă de la răsărit pân la apus întru căutarea turturelelor rătăcite! Cu toată greutatea, eu te-am aflat și acesta e semnul cel mai vederat că Alah cel de sus voiește înturnarea ta. Ferice de tine, ferice de mine, când te voi reconduce în patrie; vino, urmează după mine, toate sunt pregătite pentru tine, nu la fugă, ci la triumful tău. Așa odeneoară Mohamed fugi la Meca, dar fuga lui este mântuirea islamului; zelul cel sfânt să înaripeze pasul tău — vino!” și aceste zicând, trage pe giună în partea opusă. De la început, la auzirea acestor cuvinte, ea crezuse pe tatar rătăcit de minte; dar când auzi și câteva particularități, i s-au părut că vede un demon necurat, care îi întinde cursă spre a o abate din calea adevăratei credințe ce îmbrătoșasă cu atâta înfocare.

Deci începu a-și face cruce, ca să piară necuratul, dar acesta îndoia îndemnarea lui, întrebând chiar și puterea de a o trage cu sine. Atuncea, înțelegând că acesta era un fanatic viu, nevăzând de nicăiure vreun ajutori, se înarmă cu curagiul credinței și cu glas puternic zise: “Din câte mi-ai spus, te cred întru adevăr o naibă¹ trimisă din iad spre încercarea credinței mele! Eu sunt născută din mamă creștină, care m-au crescut în sânul maicei bisericei adevăratului Dumnezeu. El este scutul și mântuirea mea, în numele lui orânduiesc ție ca să piei dinaintea mea și să te întorni la idoli

¹ *Naiba*, italian *nabisso*: iad; la orientali *naiba* înseamnă un om din tagma sântită a giuraților. (*Gh. A.*)

tăi!..”. Fanaticul, văzând că nu o poate îndupleca cătră fugă, s-au înfuriat și, decis a nu lăsa nedeplinit votul ce au jurat, scoasă din brău un pumnal scânteitor și se răpezi asupra-î spre a o îngiunghie; însă Dumnezeu priveghea preste credincioasa sa. Din tufari, ca un fulger se aruncă giunele Radaman cu un strigăt tunători și cu spata în mână; alergând, străbătu pe tatarul furios, care, lovit chiar în inimă, în miezul blăstărilor căzu pre pământ. La vuietul ce urmă din astă cumplită tâmplare, se adunară din pregiururi păzitorii și rădicară de pre pământ pre giunea leșinată lângă ucigașul care se rotolea în sângele său. Ea fu transportată la curte în camera sa și însăși doamna se îngriji de sănătatea și mântuirea ei. La cercetarea ce se făcu, s-au aflat între vestmintele tatarului ascuns un talisman, cu însemnare că el, din evlavia legeri sale, ucisăse un număr de creștini și că-i lipsea încă un mort spre a complecta numărul de trei ori trei uciși de propria sa mână, și ca între aceștia se afla și bătrânul Radaman, săgetat de dânsul la bătălia de la Valea Albă, pentru că tatarul, care îl recunosc, descoperisă că el au răpit pe fiia hanului și împreună cu 150 giuni genovezi au substras-o de la legea mahometană, la care aceștia erau meniți.

Ist evenimânt, tâmplat chiar în miezul curței domnești, vedera sumeția unui fanaticism orb al tatarului, care știu a învinge toate greutățile unei asămene întreprinderi. Dar totodată astă tâmplare tristă spori compătimirea și afecțiunea nu numai a domnitorului și a doamnei, ci și acea a curței și a publicului asupra lui Radaman și Domnicăi, a căroră soartă din copilăria lor era îmbinată în furtună și în fericire.

Văzând din toate aceste o menire cerească asupra lor, s-au decis a reuni pe totdeauna pe acești giuni prin o sfântă legătură. Dar înaintea acestui act solenel, Domnica au mărturisit adevărata ei familie, că era fiia lui Mengheli-Gherai. Drept aceea, îndată ce se vindecă din pătimirea suferită, însuși venerabilul mitropolit al țarei, Teoctist, i-a cununat în biserica

sântului Dimitrie, catedrala Sucevei, și astă zi fu serbată ca un eveniment ferice de familie, în care s-au încununat și s-au remunerat credința și virtutea. După aceste Ștefan voievod înconștiință pe Mengheli-Gherai că fiia lui, ce o crezu pierdută, se descoperi în astă giune, care, înnoită prin două daruri, al botezului și al cununiei, se făcu iar cetățană moldoromână și soția fiului credinciosului Radaman, încât astă tâmplare avea să fie un nou gagiu de statornică alianță între ambele țări. Mengheli-Gherai, ca un bărbat înțelept și fără pregiudețe, înțelesă întru aceasta voia Celui de Sus, ce este unul în ceri pentru toți oamenii lumii și numai de cătră aceștia sub multe numi și forme se întitulează. El prin fericirea fiicei sale s-au mângâiet de departarea ei și prin asta au mărturisit că, mai mult decât plăcerea lui, prefera soarta ei. După încheierea acestei serbări casnice, au urmat alta națională, sfântă și patetică, de care s-au împărțășit toată țara.

PANAHIDA EROILOR MOLDOVENI

Domnia cea îndelungată și glorioasă a lui Ștefan voievod au fost, pintre scurte răstimpuri de pace, un șir de lupte grele și sângeroase, nevoit a le purta pentru susținerea independinței naționale și apărarea religiunii. Monumentele triumfurilor sale nu sunt arcuri, nici coloane, dară 40 de monastiri, de după fiecare învictorie au zidit și îndănuit; aceste mărturisesc nu numai a lui și a oastei sale bărbăție, ci adânca evlavie și modestie prin care el atribuia protecțiunei lui Dumnezeu rezultatul ce câștiga din lucrările întreprinse în numele său. De aceea poporul moldoromân purta cu resignațiune povoara sacrificiilor de avut și de sânge, cerute pentru întâmpinarea întreprinderilor sale, iar oamenii de oaste urmau cu încredere chemarea domnitorului lor, care remunera și onora pe aprozii săi oșteni.

Acest simțimânt drept și mărinimos l-au îndemnat a consfinți prin un act public memoria eroilor căzuți pentru patrie în câmpul de la Valea Albă, a cărora oase zăceau de 20 ani încă neîngropate în șesul acela.

Drept aceea, folosindu-se de un paos de pace al anului 1496, un an înaintea cumplitei înfrângerii a polonilor în Bucovina, orându-i a se face în toată țara, în 26 iulie, ziua aniversale a bătăliei de la Valea Albă, o serbare mare bisericească, însemnând trei zile de agiutoare și de doliu național, iar în acel câmp al bătăliei decise a se face o biserică votivă, consfințită marelui arhistratig Mihail. Pentru plinirea acestei ceremonii bisericești și militare, au rânduit cele cuvenite în 8 noiembrie ale aceluia an. De la toate monastirile, schiturile și bisericile poporene s-au conchemat părinți evlavioși, aducând fiecare câte un amintar (pomelnic) a oamenilor de oaste din ținutul lor uciși în bătălia de la Valea Albă. Deputați de oaste de toată arma, căpitenii și ostași de rând se adunaseră în o tabără pacinică pe malurile Moldovei, unde fluturau bandierile naționale a fiecărei cete, cu vâl negru învălitate, iar în mijlocul lor se înălța un pavilion pentru domnitor și familia sa, în giurul căruia s-au adunat, din toate olaturile țării, văduvile, orfanii și părinții celor uciși, a cărora durere era astâmpărată de un simțimânt de glorie, că acii din familia lor ș-au fost răpus viața pentru patrie! După ce, în curs de trei zile, clerul în serbare bisericească au amintat anume pe fiecare din cii uciși, milianii oșteni săpară temelia bisericeii pe locul însemnat de Ștefan voievod care era acela unde au fost urmat cea mai crâncină luptă, iar afinii morților adunau cu simțimânt respectuos de pe câmp oasele răspândite, prepuind în fiecare titvă capul iubitului său; dar nime n-au recunoscut mai bine decât Radaman titva părintelui său, prin ferul săgeței care, intrând prin ochi, rămasă înfipt în os. Acest cap prețios al mântuitorului vieței sale Ștefan voievod cu mâna sa l-a depus sub locul unde avea să fie altarul, iar

celelalte se depuneau în miezul temeliilor bisericeii, lângă altari, preste care se înălța sânta cruce, umbrită de flamurile Moldovei.

Cele întâie raze ale soarelui din 26 iulie luminaseră preste Valea Albă un popor întreg, învâscut în doliu și împlântat în lacrimi; nu sunetul bronzurilor sântite, nici gurile înfocate purtătoare de moarte caracterizau astă solenitate, ci rugii fierbinți din inima domnitoriului și a credinciosului popor se înălțau cătră înduratul Dumnezeu spre iertarea păcatelor acelor uciși și împărtășirea lor de cununa nemuririi. După ce arhieriei au făcut orânduita panahidă asupra oaselor depuse dupre rânduială, Ștefan voievod, Alesandru și Bogdan voievod depusă în temelie piatra cu următoarea inscripțiune:

“În zilele binecredinciosului și de Hs. iubitoriului domn Io Ștefan voievod, cu mila lui Dumnezeu domnul pământului Moldovei, fiul lui Bogdan voievod, în anul 6984 (1476), iar al domniei lui 20, anul curgând, s-au rădicat puternicul Mohamed, împăratu turcesc, cu toate puterile oștilor sale, ale Răsăritului, încă și Basaraba voievod chemat fiind la război, au venit cu dânsul, cu toată puterea pământului lui Basaraba, și au venit să robească și să ieie pământul Moldovei și au agiuns până aice, la locul ce se cheamă *Valea Albă*, și noi Ștefan voievod, cu fiul nostru Alesandru, am ieșit înaintea lor aice și am făcut cu dânsii mare război în luna lui iulie, în 26 de zile, și după giudecata lui Dumnezeu biruiți au fost creștinii de păgâni și au căzut aice multă mulțime din ostașii moldoveni. Atunce au luat și a treia parte din pământul Moldovei, despre acea lature. Pentru aceea au binevoit tot Ștefan voievod, cu a sa bunăvrere, și au zidit biserica aceasta întru numele *arhistratigului Mihail*, și întru rugăciunea lui, și a doamnei sale *Maria*, și a fiilor săi *Alesandru* și *Bogdan*, și întru amintirea sufletelor lor, dreptcredincioșilor creștini cari aice au pierit.

În anul 7004 (1496), iar al domniei lui anul 40, curgând, în luna lui noiembrie 8 zile”.

S-ar fi convenit ca numele a atâta eroi să se fi păstrat în analile patriei, însă în epoha aceea egoismul nu cuprindea inima compatriotului; de aceea de ajuns au fost că au conlucrat, au pățimit și au combătut pentru binele și gloria patriei, și acel merit fără osebire se răspândea preste toți moldoromâni.

Adevărat măreț și unic spectacol au fost acesta, de a vedea un popor întreg îngropând deodată pe un alt popor! Aice se vedea o mumă bătrână bocind moartea a trei fii ai săi, bătrânul lăcrăma pentru pierderea unicului său fiu, văduvele, orfanii plângeau pe ai lor, încât Ștefan voievod, deși deprins la toate scenele crunte, vărsa și el lacrimi de compătimire și asta au fost lauda cea mai mare pentru acii ostași că, dupre faptele lor, nu li s-au plâns viața, ci moartea!...

Amintirea celui act măreț se păstrează nu numai în istorie și prin astă biserică monumentală, ci și prin tradițiuni și cântece în care păstoriul din Valea Albă repetează, acompanând pe fluierașul său, cântul următori:

VALEA ALBĂ

Păstoriul:

Vale Albă, d-Albă Vale,
De la munte răurel,
De ce oare-n a ta cale,
Trecând lâng-al meu muncel,
De e nour, de-i senin,
Tu răsuni un trist suspin?

A ta râpă înverzită
Cununată-i de mii flori,
A ta undă-i limpezită

De mănunt prund la izvor
Ș-a ta dulce ap-o bea
Paserea și turma mea.

Râul:

A mea apă-i limpegioară,
Din ea bea azi turma ta
Ș-acea pasere ce zboară,
Dar, aleu, ea adăpa
Turme de la Răsărit,
Ce-aici au fost tăbărit.

Sântul Ștefan, când aice
Pentru țară s-au luptat,
Când în ziua neferice
Ager fer au secerat
Pe boieri și pe oșteni,
Pe păstori și pe săteni,

De-atunci, tristă, ea tot plânge
Și în veci va suspina,
Că au curs cu nobil sânge
Ce românul revărsa,
Și cu oase-ndelungat
Aist câmp au presurat.

Eu acea zi de fortună
Amintind-o, plâng mereu,
Freamătul pădurei sună
Unit cu suspinul meu,
Că aprozi acuma nu-s
Ca acii ce au răpus!

Soarta lor și a lor vântă
Azi românii au uitat;
Păștoarele, tu deci cântă
S-aibă cuget deșteptat,
Să le zică al tău cânt
Cum au fost, și cum azi sânt!

VARIA

IUBIREA DE PATRIE

Toate sentimentele, care unesc pre oameni între sine și-i îndeamnă spre virtute, sunt nobile. Cincul, ce are în dispoziția sa purure sofisme în contra tuturor sentimentelor generoase, se deprinde a se făli cu filantropia sa pentru a desprețui iubirea de patrie.

El zice: “Patria mea este lumea. Ungheriul cel mic, în carile sunt născut, nu poate avea drept de a fi preferat înaintea alegerei mele, fiindcă nu este mai presus de atâte alte țări, unde-i de asemenea bine, ba poate și mai mult. Iubirea de patrie este numai un egoism obștesc a unui număr de oameni, carii locuiesc într-o țară și întru care și fac dreptăți pentru a urî pre ceilalți oameni”.

Nu te lăsa ademenit de această filozofie defăimată. Caracterul ei este a înjosi pre om, a-i tăgădui virtuțile sale, a numi deșertăciune, nebunie și destrămare toate acele ce-l înalță. A înșira o mulțime de cuvinte pompoase pentru a descuviința toate plecările omului cele nobile și toate întreprinderile lui privitoare cătră folosul societății, asemenea graiuri sofistice sunt fără îndoială o știință ușoară, însă vrednică de defăimarea noastră.

Cinismul ține pre om în tină, iar adevărata filozofie este aceea care se sârguiește a-l scoate din ea; este religioasă și cinstește iubirea de patrie.

De bună samă, se poate zice că și lumea întregă este patria noastră. Toate popoarele sunt o fracție a unei familie

numeroasă, care pentru întinderea sa nu poate fi povățuită de un singur guvern, deși are pre Dumnezeu de cel mai înalt domnitoriu. Când privim ființele noastre asemenea ca pe o singură familie ne facem binevoitori către toată omenirea în general. Dar o asemenea socotință nu răstoarnă pre altele, ci au de asemenea dreptățile lor.

Un lucru este vederat, că omenirea se împarte în popoare. Un popor este o întrunire de oameni, pre care unimea religiei, unimea legilor, deprinderile, asemănarea limbei, originea, faima, nefericirile, nădejdele, în sfârșit, toate aceste elemente sau cel puțin măcar o parte din ele îi unesc într-o de-asemene simpatie. A se da numele de egoism obștesc acelei simpatii și interesului comun, ce domnește între mădulările din care se alcătuiește o nație ar fi totuna, ca și când mania de a defăima ar descuviința iubirea de părinte și de fiu, înfățișându-se ca pe o conjurație între fiecare părinte și fiii săi.

Să ne aducem aminte, că adevărul are purure mai multe fețe și că dintre toate sentimentele virtuozose nu se află măcar unul, carile n-ar trebui cultivat. Dacă din osăbitele sentimente am cultiva numai pe unul singur, oare n-ar ajunge a fi vătămător? De aceea nu cultiva numai pe unile și nu vor agiunge a fi vătămătoare. Iubirea de oameni este nobilă, dar nu trebuie să împiedice pe iubirea de patrie; iubirea de patrie este asemenea bună, însă să nu împiedice pe iubirea de omenire.

Defăimare fie celui suflet înjosit, carile nu încuviințază chipurile feluritelor înfățișeri, ce poate căpăta între oameni instinctul sfințit a vieții frățește, a da cinstea cuviincioasă și agiutorul fiecăruia!

Doi călători européi se întâlnesc într-un alt continent, unul este născut în Turin, altul în London. Ei sunt européi, acest nume comun de europeu naște între ei un feliu de legătură de iubire, pot zice un feliu de patriotism, din carile iesă o îngrijire vrednică de laudă a se îndatori unul pre altul.

Iată, de altă parte, un număr de oameni, carii abia se

înțăleg unul cu altul, fiindcă nu vorbesc tot o limbă; și oare ați putea crede, că între aceștia este cu puțință a se afla vreun patriotism. Ei sunt svițeri, unul dintr-un canton italian, altul dintr-un canton franțez și al treilea dintr-un canton gherman. Asemănarea legăturii politice, prin care se unesc și se apără unul pre altul, ține locul limbei comune, le însuflă tuturor iubire deopotrivă și-i îndeamnă prin jărtvire generoasă a consfățui la fericirea unei patrie, ce nu este o singură nație.

Priviți în Italia sau în Germania, acolo se văd oameni carii viețuiesc sub deosebite legi, și prin acesta ajunse a fi popoare deosebite, încât adeseori au venit în împregiurare a se și război între sine. Însă ei vorbesc sau cel puțin scriu în aceeași limbă, cinstesc tot pre acii strămoși, au tot aceeași literatură, cu care se înmândresc, au gusturi deopotrivă, nevoie de prietenie, de îngăduință și de mângâiere. Aceste cuvinte-i fac mai binevoitori unii către alții și mai aplecați a se îndatori între sine.

Iubirea de patrie la o nație mare sau într-o mică parte de loc este pururea o simțire nobilă. Nu se află vreo nație cât de mică, carea să nu aibă strălucirile sale, precum domnitori, carii au crescut puterile ei cu mai mult sau mai puțin, fapte istorice vrednice de aducere-aminte, așezăminte folositoare, politii însemnătoare, un ce deosebitoriu și cinstitori caracterului său, barbați, carii s-au făcut nemuritori prin curajul lor, prin politica, prin sporirea ce au făcut în științe și măiestrie. Aceste sunt pentru fiecare temeieri de agiuns a iubi cu întâietate ținutul, politia sau satul, unde este născut.

Însă trebuie să ne ferim ca iubirea de patrie, în înțelegerea ei cea mai întinsă, precum și în cea mai strânsă, să nu se cuprindă numai în o mândrie deșartă a fi născuți în cutare locuri, nici să fie aceasta un cuvânt pentru a păstra ura cătră alte politii, alte provincii, alte nații. Un asemenea patriotism, carile, în loc de liberal, ar fi îngânfat, pizmătoriu și crud, nu este o virtute, ci un vițiu.

MEDITAȚII

OMUL LITERAT

De când soarta, românilor favorisitoare, au deschis căile pe care au a păși pentru a agiunge la scopul dorit a civilizații, mulți tineri, însuflețiți de o vrednică de laudă dorință, osteneșc în deosăbite ramuri, cu țintire a înavuți limba și ideile compatrioților. În unii să descopere talent, în alții numai buna plecare, în puțini fondosul cel clasic neapărat pentru nemerirea țintirii lor. Grăuntea, mai nainte de a putea fi sămănată, au costisit multă sudoare ostenitorului! Sfezile și controversese asupra formelor limbei sunt intempestive și însorb timpul prețios a acelor autori carii, cu însărcinarea traducerii din limbi străine, să par îndatoriți a aduce pe românie străine idiotizme și construcții, încât din asemenea fabrici au început a naște bastarduri, pre carii totimea nații necunoscând, nu le va putea priimi de ai săi fii adevărați. Fondosul limbei noastre, ce pe aiure să caută, să află în sfânta Scriptură, ce este de toți români înțăleasă; această să se păstreze curată și întregă, ca singura legătură ce unește încă pe românii despărțiți în staturi deosăbite, și cătră aceasta adaogă-să îmbunătățirile cerute, după un metod simplu și care s-ar cuveni a se legiui de un giudeț *amfiction* ce să poate închege din gramaticii români a Transilvanii, a Țării Românești și a Moldovei. Doritori de a vedea așezată cultura neamului românesc pe trainice temeiuri, noi împărtășim aice portretul și însușirile omului literat, pe care să aibă totdeauna tinerii noștri de model întru a lor țintire.

Omul literat este acela a căruia meserie îl îndatorează a cultiva a sa minte spre a putea spori cunoștința altora. În această ambiție să mărginește toată a sa lucrare și interesul pe carile alți oameni împrăștie preste deosăbite obiecte.

Ambițios de a înmulți ideile sale, el le caută pân prin veacuri antice, cercetează monumenturi și scripte, pentru de a culege preste urmele uneori șterse, sufletul și cugetarea oamenilor celor mari din toate veacuri și țări. El vorbește cu dânsii în a lor limbă, a căria odoare întrebuițează pentru de a înavuți dialectul patriii sale. El petrece culegerea literaturii străine, cu a căria esență înfrumusețează literatura națională.

Înzăstrat de aceste norocite organe, care ne fac să iubim cu împătımire tot ce este frumos și adevărat, el lasă capitilor celor mărginite osteneala cea în zădar de a supune la această măsură și formă toate talentele și toate haractirile, când el culege din deosăbirea cea îmbelșugată feliiurite mijloace a naturei pentru de a încânta (a disfăta) pe oameni, a-i lumina și a li fi de folos. Câte să fac în lume bune și folositoare nu sunt pentru el pierdute.

Pentru o asemenea ureche sună armonia poeziilor lui Virgil, a lui Tasso și a lui Rasin, pentru asemenea sentiment Tacitus au aruncat înfricoșate scântieri pe inima tiranilor, cătră dânsul să adresează Monteschiu când apără dritul omenirii, Fenelon când împodobește virtutea. Pentru el fieșcare adevăr este o izbândă și fieșcare capodopera o plăcere.

Deprinzându-să a să folosi atât din a sale reflexii, precum și din acele a altora, el nu va fi nici singur în singurătate, nici străin în soșietate. Cu un cuvânt, oarecare va fi a sa îndeletnicire, el cu un pas măsurat pășește în lumea cea cugetătoare a speculațiilor matematice, sau că să rătăcește în lumea cea înfărmăcată a poeziii, au că înduieșește pre oameni pe ștenă, sau că învață prin istorie; aducând la templul artelor a

sale pârghi, el nu va căuta de a coborî pe concurenții (râvnitorii) săi în a sa cale, nici va defăima lucrările altora pentru de a înălța pre ale sale. Ochiul său, nespăriet, nu-l va întoarce de la triamvul altora; glasul faimei (laudei) nu va fi pentru sufletul său un neplăcut sunet și în loc, ca neastâmpărata mediocritate (cii cu puțin talent), să geamă pentru toate aceste sporiuri, pentru că înaintea ochilor ei să strâmtorează neîncetat câmpul geniii, adevăratul om literat, petrecându-l cu un ochi mai sigur, va vedea că rămân lui îndestule prilejuri de a înălța acolo câte un monument și de a putea cuprinde vreun loc!

DATINE NAȚIONALE

Preste toată fața pământului, atât de variată prin clime și produse, locuiesc oameni fericiți. Arșițele cocitoare a ecuatorului, ghețurile amorțitoare a polurilor nu-i îndeamnă a se strâmuta aiure, deși, macar din auz, li sunt cunoscute țările mai frumoase și stâmpărate în care o climă paradisită răvarsă mană și plăcere.

Di ce nu se oțărăște eschimoul de câmpiile coperite cu giulgiurea unui vecinic omăt și de noapte neîntreruptă de câteva luni? Etiopul di ce suferă săgetarea soarelui și se desfătează în miezul câmpiilor de arină? Pronia dumnezeiască au aprins în inima omului scânteia cea sfântă al amorului de patrie, care îl leagă cătră pământul unde au văzut lumina vieței, unde răposază părinții cătră carii dorește și el a uni a sa țărână.

Ist sentiment, de Dumnezeu însuflăt find împărtășit de mii conviețuitori a unei țări, au produs legătura cea puternică a naționalității, care se nutre și se păstrează prin relighie, limbă, istorie, port și datine. Evenimentele au adeverit

că un popor, de demult apus din orizontul politic, carele au știut păstra un asemenea paladium, au triumfat de giugul veacurilor și, ca un fenix, au reînviat din proprie cenușă.

Precum cu interes păstrăm odoarele și averile moștenite care ni asigură o viață materială, cu atâta mai mult, mic și mare, să respectăm și să păzim semnele caracteristice a naționalității, din care fiecare poartă în sine tipul evlaviei, a virtuții, a pietății¹ și a simplității trecute!

De aceea să urmărim cu respect datina cea duioasă prin care românii mărturisesc în *sâmbăta moșilor* a lor sentiment în suvenirul strămoșilor ce odineoară stătură în putere, făptuirea pentru binele patriei și a familiei, plecară capetele oboșite și muriră! Cu câtă îngrijire, de câteva zile, se îndeletnicea femeii bătrâne și june întru pregătirea părții unei pietăți sfinte, și în noaptea de ieri nu era mormânt carele să nu fi fost avut a sa lumină, o cunună de flori și în genunchi o ființă vie carea răposatului ei consfințea rugă și lacrimi!

Dar nici meserul cel lipsit nu fu ieri uitat. Precum în faptul zilei se văd albinele grăbindu-să spre stup pentru de a depune mana culeasă, de asemenea de dimineață se purtau june fete ducând cu panere de fructe și cu coafe încununate și pline de lapte, de vin, căutând, săturând și adăpând pe acii săraci!

Mărire celor ce păzesc datinele naționale! Prin dâșii nu va pieri dintre noi sentimentul de evlavie, de pietate, de dreptate și de unire, ce sunt baza puternică pe care se razămă ființa și fericirea unei nații!

¹ *Pietate*, sentiment de iubire firească (*Gh. A.*).

OBSERVAȚII FILOLOGICE

[DESPRE CULTIVAREA LIMBII ROMÂNE LITERARE]

Al doile an să apropie de a sa închiere de când, cu învoirea înaltului guvern, urmează publicația *Albinei românești* după statornicul său plan de a face nu numai interesantă, ce și folositoare cetirea gazetei, carea se poate zice a fi metoda practic al culturii naționale.

Greutățile înfățișate în plinirea unui asemenea scopos se lămuresc de sine, dacă se ia aminte că limba românească, în a sa pruncie și sărăcie, este întrebuințată a fi astăzi organul politicei, a științelor și a literaturii, ce în limbele streine numai după ostineala a mii de învățați în cursul multor veacuri au răsărit! Pre lângă aceste, spre a înlesni înțelegerea gazetei, redacția este nevoită a o însoți cu descrieri lămuritoare, și încă pentru întocma și adevărata rostire, după regulile filologhiei a urzit trebuincioase cuvinte tehnice, a se feri de acele varvare, ce nu s-au înromânit, și a le întroloca cu cuvinte chiar românești aflătoare în vechile manoscrisuri și cărți tipărite în Moldova, ce le-au păstrat de uitare, cătră carea osândite au fost de atâte împregiurări împrotivitoare la orice fericire a patriei. Întru acesta redacția încă s-au povățuit de o nouă pildă, ce lumii au înfățișat limba grecească, carea, după asemenea planuri lucrată, au cuprins astăzi un post însămnat în șirul limbilor cultivate, făcându-să vrednică de ființa politică a nației sale.

Întemeietă pe aceste cuvinte aducătoare unui asemenea feri-

cit spori, redacția va urma planului său, cerând întru aceasta ajutorul binevoitorilor români filologhi, carii în luminata lor dorință vor împărtăși redacției sfaturile și ideile țântitoare cătră cultura unei limbi interesante, atât pentru începutul de unde derază cât și pentru împoporarea a mai mult de cinci milioane oameni carii o vorbesc.

Dorind apoi a împărtăși străinilor interesante novitale din Moldova sau a țărilor învecinate, precum și îmbunătățitoarele administrative măsuri după noua legiuire a țarei, redacția nu va pregeta a publica aceste împreună și în limba franțeză.

LIMBA ȘI PORTUL

Portul și limba au avut la noi totdeauna analogie între sine și vedera starea morală a nației. Strămoșii noștri, venind din Italia în Dacia, purta tunica, toga, coiful și lancea, costium carele astăzi vedem numai pe icoanele sfinților.

Patricii¹ noștri vorbea limba latină (*sermo urbanus*), plebeii acea rustică și peregrină, care limbă astăzi trebuie să o învățăm prin shoale. În acel costium și cu acea limbă, plini de virtute și curaj, dacoromanii învingea pre dușmani, marea fama și marginele imperiei romane, zidea cetățile *Ulpia Traiana*, *Munițipium Iassiorum*, *Severinul* etc., deschidea minele de la Torda, Auraria, Baia și înarca peste Dunăre puntea cea ghigantică, a căria ruine pun pe lume în mirare.

De atunce de câte revoluții s-au prefăcut limba și portul patriciilor? Căci din Colona Traiană vedem că costiumul plebeilor era precum este astăzi și di s-ar fi păstrat niscai papire (manuscrisuri) despre limba rustică, de bună seamă s-ar fi vederat limba noastră cea mai apropiată de dânsa.

¹ *Patricii*, părinții sau nobili (*Gh. A.*).

În luptele lor cu barbarii și nevoiți de asprimea climei, îi au adoptat mai în urmă căciula dacică și au însăpătat burca caucazică, și cu aceasta și câteva nomenclature s-au alunecat în limbă. La străbaterea hunilor în Dacia, românii, încălțând cizme și încingând brăul polon, au luat finale magiare și litvane.

După asta vine epoha de primejdie și de faimă, când domni moldoromâni, în costum de păstori naționali, înarmați cu curaj strămoșesc, se făcură scutul creștinătăței în contra mahometanilor, prin râuri de sânge au răscumpărat naționalitatea și cu limba lor rustică au încheiet tractaturi cu cele întâi puteri ale Evropei de a căroră binefaceri și astăzi ne bucurăm. În veacul al XVII[-lea] se împlânta un ram de literatură națională, dar fortunele nu-i îngădui a prinde rădăcină adâncă. România se cungiură de raiele, de unde, cu moda traiului asiatic, ni se hultuiră prințipii cu cuvinte de șerbi, și pasul cel slobod se încātușă de încălțăminteă târăitoare.

Un venin adânc străbātu ființa României și limba, portul, precum și multe alte, se molipsiră de el. Grecească se făcu limba diplomatică și de salon, când cea română se respinsă în sânul sătenilor, carii o păstrasă în curs de 1700 ani. În codrii întunecoși, între plaiurile munților, pe malul râurilor spumoase, unde cu simplicitatea patriarhală se îndeletnicea cu păstorie și cu vânat, n-au străbătut săgeata tatarului, nici sunetul limbei sale, acolo în cursul fortunelor aprige s-au păstrat acest paladiu a naționalităței, așteptând zile mai senine!

În timpurile nouă, armele străine, după fiecare campanie, lăsa în țară some de monede cu câteva duzine de cuvinte și câte o probă de mode evropeie. Luminele Evropei începură a răzbate între români, cu limbele, științele și costumurile ei. Voiajorii noștri au cutezat a trece dincolo de marginea țarei, ce o socotea *non plus ultra!*

Reforma, înturnând driturile vechi, au agiuns a rechema

din exil limba și a-i înălța altare de închinare. Costiumul asiatic cu deprinderile sale s-au strâns între rărități, încât după cufundarea vasului zbuciumat se văd încă ici-cole înotând în mare oarecare rămășițuri. *Apparent rari nantes in gurgito vasto.*

De atunci *aretia*, ce se părea la noi o zână mitologică, lăsă tronul ei *virtuței* distărate și lângă ea, drept pază, *timpul* au cuprins postul *vremei*, și *domnul* înteri pe *bei*. Astă reformă, introducând pe români în familia evropeană, urzi mulțime de lucruri nouă. Cu costumul nou dregătorii primiră în pripă streine expresii forenze și administrative, dar nu târziu moldoromâni au simțit că tot aceeaș putere ce li-au înturnat pământuri împresurate, pronomii călcate, li dă dreptate a-și dezșerbi și limba de împresurări și a o aduce la gradul perfecției, introducând cuvinte tehnice a maicei sau o sororilor ei, pentru că, dupre cum proverbia zice, “sângele nu se preface în apă”.

În asemănarea grecilor, carii, curățând din limba modernă mixto-varvară cuvintele de element strein, videm stăruind pe literatorii români, adăpați cu studiile clasice și pășind dupre acea sistemă, spre a agiunge la asemene scop. De aice trag despre o parte fanatismul latinității, franțeziei și a italia-niei, de aici și critica împungătoare celor târzi, înfrânătoare celor prea înfocați, căci întru toate este mântuitor a păzi mijlocul. *Medium tenere beati.*

Ca o critică, întru asta nemerită, cetim următoarele epis-tole, publicate în calendariul acestui an.

[*Urmează* CORESPONDENȚIE ÎNTRE DOI AMOREZI SAU LIMBA ROMĂNEASCĂ LA ANII 1832 ȘI 1822, *satira în versuri a lui Neculai Istrati.*]

REFERINȚE CRITICE

D. Aga Gh. Asachi este bărbatul acela care în vremi grele s-au străduit pentru luminarea neamului său. D-lui este acel carele pentru literatura Moldovei au făcut singur mai mult decât toți moldovenii împreună.

Mihail KOGĂLNICEANU

Asachi a fost omul epocii lui, adică omul ieșit din mijlocul necesităților vremii; n-a comandat timpului; s-a pus însă în serviciul lui cu o bogăție remarcabilă de aptitudini. Trăind într-o epocă de nediferențiere culturală, el a fost din rasa enciclopediștilor. Pe lângă o cultură științifică a avut și o educație artistică; a mănuit lira, penelul și echerul; umanităților le-a adăugat și vaste cunoștințe poliglote; muzicei i-a adăugat ingineria. [...]

A deschis, cu siguranță, drumuri în toate direcțiile; fără a fi fost un revoluționar sau un temerar, plutind între două lumi, el a tăiat căi noi, menținându-se, totuși, în strictă legalitate. [...]

[...] conștient și programatic chiar, a cântat, astfel, dragostea cea mai spiritualizată, a slăvit pe strămoși, iubirea de patrie, a cântat actele renașterii noastre culturale, teatrul, școala, limba românească, artele, subliniind fapta omului de acțiune prin comentariul liric al poetului.

N-a izbutit, desigur, întotdeauna; reci cele mai adeseori, încărcate de podoabe convenționale, câteodată versurile lui sunt lapidare, au comparații solid clădite, și, cu toată nesiguranța limbii, se simte în ele un artist al ritmurilor armonioase, un erudit al versificației.

[...] meritul lui stă în faptul de a fi fost un organizator de teatru

românesc și iubitor de spectacole; prin spiritul lui întreprinzător a contribuit, astfel, la răspândirea gustului pentru teatru.

[...] Pe lângă atâtea merite, Asachi are și pe acela de a fi fost întemeietorul celui dintâi ziar moldovenesc, [...] el a tradus în fapt o nevoie simțită. *Albina românească* e întâia trăsură de unire în limba patriei dintre Moldova și restul omenirii; se cuvine, deci, s-o privim cu recunoștință.

Eugen LOVINESCU

[Asachi] trebuie privit în completatea activității lui. A sprijinit și dezvoltat învățământul de toate gradele în limba națională, a pus bazele unui teatru autohton, a întemeiat presa, a încurajat știința și artele, a creat un sistem cultural-educativ, pe care l-a apărut până la sfârșitul vieții. Generațiile de după 1840 îi datorează mult. El este o verigă necesară și traică în neîntreruptul lanț al culturii românești. Dacă în activitatea culturală realizările îi sunt prețioase, nici ca scriitor nu poate fi total ignorat. Opera lui Asachi poate să ofere cititorului modern și pagini de emoție estetică.

George SORESCU

[...] Cultura pe care și-o însușise și energia cu care era înzestrat i-au dat posibilitatea să joace un rol însemnat în epoca reprezentărei noastre și această cultură a lui se înfățișează sub aspecte foarte variate, trecând de la literatură la știință și artă — am amintit că dânsul învățase și pictura, căpătând astfel o pregătire pentru a putea vorbi de artă în însemnările răspândite prin ziarele și revistele conduse de dânsul și pentru a întreprinde, împreună cu alții, executarea unor tablouri cu “iconirea faptelor istorice a patriei”, încercare ce a avut ecoul ei patriotic dacă nu atât artistic. Privit astfel, Asachi apare în lumina adevăratei sale valori.

Ovid DENSUSIANU

Din cele trei ediții de *Poezii* (1836, 1854, 1863), se pot reține, în afară de imnul *La Italia*, sonetele de dragoste închinat Biancăi Milesi-Leuca pe care o cunoscuse în Italia, în 1809, și pe care o va slăvi până la moarte mimând pe Petrarca. [...]

Nuvelele istorice [...], învechite din punct de vedere al limbii, sunt interesante prin fabulosul medieval, cavaleresc, clasic, complicat cu viziuni mitologice și decoruri din recuzita romantismului.

Alexandru PIRU

Când s-a întors de acolo (din Italia), pentru a începe opera sa foarte importantă în domeniul școlii, iar, într-o măsură, mult mai mică, și în domeniul politicii, el aducea cunoștințe cu totul noi. Deosebirea dintre Budai-Deleanu și Asachi este tocmai aceasta; Budai-Deleanu ia Italia prin Viena. Asachi ia Italia de acasă, din Italia însăși. [...] Și oricât s-ar scrie împotriva lui Asachi, ca poet, oricât ar fi unii de incapabili să-l înțeleagă, nu vor muri niciodată versurile prin care el afirmă legăturile noastre indestructibile cu Roma strămoșească.

[...] Cine cunoaște ce înseamnă în poezie topica, instinctul de a pune un cuvânt într-un anumit loc, acela își va da seamă cât de măiastră e disciplina prin care vechea vorbire moldovenească de la începutul secolului al XIX-lea, stilul acesta lăbărțat de convorbire fanariotă, plin de cuvinte grecești și franțuzești rău asimilate, a fost silită de energia creatoare a lui Asachi să intre în acele legături sintactice care înseamnă disciplina română în cuvânt și frază.

Nicolae IORGA

Poezia lui Gh. Asachi [...] e aproape în întregime sub regimul lui Petrarca. Poetul cunoscuse de altfel direct Italia și petrarchizase acolo chiar și italianește. Fondul sonetelor e banal, dar când endecasilabul se păstrează, efectul e un sistem muzical limpid și abstract, cu acorduri cvasieminesciene: Cât ți-s dator, o, stea mult priincioasă, / Că-n primăvara a vieții mele, / Tu m-ai ferit de strâmbe căi și rele / Și m-ai condus pe calea virtuoașă. // Tu-n sân mi-aprinzi făclia luminoasă, / M-ai adăpat l-Astreei fântânele, / Și când viața-mi îndulcesc prin ele, / Desprețuiesc chiar soarta firoasă. // Ca să doresc a vieții nemurire / Mă-ndeamnă raza-ți care-n cer se vede, / Cum statornică urmează-a ei rotire. // De la țărnul fatal vasul precede. / Ș-amu plutind prin marea de piere, / A ta rază la port mă va încrede.

Lirica secolului XVIII are un ecou larg în poezia lui Asachi. Regăsim

convenția geografică clasică, didactismul settecentesc (în maniera Monti), melancolia cimiterială (după Thomas Gray și Jukovski). Interesante sunt *Baladele* și *Legendele* în care, bizuindu-se pe tradiția populară, Asachi s-a străduit să înjghebe o mitologie literară română, într-o viziune mai grandioasă, intențional, decât aceea a lui Alecsandri, și în termeni clasici. Munte sacru e declarat Ceahlăul, sub numele de Pion. Colo se află simulacrul Dochiei. După bürgeriana *Lenore*, poetul scrie *Turnul lui But pe muntele Pion*, istorie a unui strigoi care vine să-și ia logodnica spre a o duce în galop pe muntele sfânt al Daciei: Luna luce — Butul fuge, / Peste munte, prin hârtop, / Vântul șuieră și muge, / Roibul sare în galop, / Ș-amu-i duce p-amândoi, / “Doamno, care nu-i strigoi?”

În *Jijia*, oamenii boierului Conde prind cu plasele în râu o zână care povestește că e o fecioară creștină din vremea năvălirilor barbare, al cărei schit a fost înghițit de pământ în urma rugii tovarășelor sale, spre a nu cădea în mâinile păgânilor. *Sirena lacului* are factură schilleriană. O sirenă (fostă fată înșelată de un boier) se răzbuună. Sugestia pe alocuri e a unei poezii superioare, mijloacele sunt insuficiente.

Nuvelele lui Asachi, dificile și prin limba amestecată, plină de imposibile neologisme (*milian, manin, vasfrâns, covil, pelice, vântă* etc.), par astăzi bizare, mai ales romantice, lipsite de percepțiunea istorică. Dimpotrivă, ele aparțin tipului clasic și această intenție cere circumstanțe ușurătoare. Modelul lui Asachi e romanul cavaleresc, acela întrupat în Ariosto mai ales, adică istoria aventuroasă cu fabulos aranjat în gust clasic, cu lipsa totală de instinct geografic. Pretutindeni sunt numai păduri mari și întinse pajiști, castele și grădini pierdute în imense singurătăți, în ciuda căroră, fără nici o respectare a legilor timpului, eroii se întâlnesc să se bată. Europa și Asia sunt aduse antropologic la același tip ideal cavaleresc. Afară de viteji apar doar păstori, necromanți, bătrâni eremiți. Obsedat de ideea miturilor, Asachi a luat în mână cronicile moldovene și a dat materiei ei sens picaresc. În *Dragoș* totul este fabulos. În Cumania mică, în cetatea Romidava, stăpânește Haroboe, om fioros, nu mai puțin cavaler, cum îl arată coiful. Deși tătar, Haroboe este “cuprins de un simțământ necunoscut până atunce” la vederea Brandei, mireasa trimisă de Domnul din Misia pentru fiul lui

Dragoș. Toate peripețiile în jurul acestei călătorii sunt ariostești. De notat sanctuarul Dochiei, păzit de Nona, un soi de vestală, și de o ciută: “Aice un spectacol nou se desfășură înaintea ochilor ei, un ocean de neguri plutea deasupra coamelor de pini urieși, stânci manine [grele], răsturnate de cutremur, parcă erau aninate deasupra capului ei și formau o țârie nestrăbătândă în giurul simulacrului Dochiei”. *Valea-Albă* e un basm de aventuri mongolice în care Ștefan cel Mare e tot atât de puțin istoric ca și Gofredo în *Gerusalemme liberata*. Scenele de război sunt văzute într-un spirit cu totul mitic. La Catelina lângă Cotnar sunt mari fortificații, înainte de luptă oastea stă la liturghie în jurul unei cruci colosale. În fine, în fața lui Ștefan cel Mare se aduc daruri cu învederat aspect de Renaștere, diademe de aur, ulcioare de bronz, lacrimatorii, monede cu efigiile împăraților Tauridei. În *Bogdan-voievod*, nuvelă fantezistă, se dă la Hârlău o luptă de stil cavaleresc: “săbiile și lăncile scapără și scânteiază de loviturile puternice ale măciucilor fericate, pavezile remboambă”. *Petru Rareș* e nuvela cea mai lungă, aceasta cu oarecari satanisme romantice. Fundamentul rămâne cel clasic. Lacul Brateș e descris în maniera Salvator Rosa, pescuitul formând o mare compoziție amănunțită și fantastică. O vânătoare de bouri e prilej de a prezenta o scenă în gustul ușor melancolic al lui Tasso: buchete de flori duse de un râu și venind de la o sihăstrie-cetățuie unde stă închisă Ileana. La Suceava dăm de un colosal gotic, peste temelii de “adâncă antichitate”. *Mazepa în Moldova* dezvoltă, nu fără simț poetic, tema fugii cavaline tratată de Byron, în *Rucsanda Doamna* cazacul Timuș e văzut ariostește ca un cavaler frumos “îmbrăcat în zea strălucită”, cu purtări dintre cele mai curtenești, iar nu cu fire “de heară”, cum îl știm din cronici. Evident, Rucsanda îl iubește.

George CĂLINESCU

În climatul fanariot saturat de anacreontism din cel de-al doilea deceniu, poezia lui Asachi, de o muzicalitate nouă și gravă, inedită ca idei și forme poetice, și cu mari merite sub raportul versificației, se ivește parcă dintr-o altă lume, a spiritului și armoniei, “situându-l pe scriitor printre cele mai înzestrate condeie” și constituind, cu toate

șovăielile de limbă atât de regretabile, “un adevărat eveniment literar” (P. Cornea). Ea e concepută în lumina unei teorii clasiciste: “Îndreptat de pilde clasice și de firea limbei — afirmă Asachi în 1836 — m-am sârguit a urma sistemului care cere ca poezia, ce este produsul cel mai ales a cugetării prin simțire înălțată, să răsune prin ziceri elegante și armonioase”. Cea mai pură intrupare a acestui crez o constituie poezia de dragoste. Versurile inspirate de platonica iubire pentru Bianca Mileșiu — Leuca — propun un nou ideal erotic și aduc câteva note profund definitorii, ce revin în parte, la Alecsandri: înălțarea dragostei în rândul valorilor absolute, de unde asocierea ei la elementele astrale; adevăzirea la lumină și armonie; confidența făcută de poet naturii, încât om și natură “se prelungesc unul în altul și se spiritualizează reciproc” (D. Popovici); exaltarea virtuții; trăirea spirituală a sentimentului, dublată de o adorație sublimă, petrarchiană; înțelegerea iubirii ca o comuniune empirică, în genul Dante—Beatrice. Indicând transgresarea sentimentului din planul afectiv în acela al problemelor de conștiință, deci obiectivarea lui, aceste trăsături, prezente în ciclul *Leucăi*, dar și în unele “anacreontice”, au anumite reflexe și în poeziile în care cultul pentru nobila milaneză se prelungește în cultul pentru Italia — vatra strămoșească. Nemuritoare — consideră Iorga — prin semnificația patriotică, versurile din *Cătră Tibru* sau *La Italia* se desfășoară solemn, în viitoarele cadențe ale poeziei lui Alexandrescu: “Vă urez frumoase țărături ale Ausoniei antice/ Congiurate cu mări gemeni, împărțite de Apenin “ etc. Cu timbrul ei nou, prefigurându-l uneori pe Eminescu (“Și mie lin luceafărul/ Din cer va să-mi străluce/ Când dulce-a fi de-o patimă/ Aminte a-și aduce”), erotica devine partea cea mai caracteristică a creației lui Asachi. Pe a doua latură a ei, poezia asachiană se vrea programatic: utilă “Spre virtute versu-mbie, despre rele face ură/ Fermecându-ne adapă d-o înaltă-nvățătură” (*Cătră patrie*). Sub semnul aceleiași clasicism, grefat însă pe spiritul “luminilor”, se fixează aici lunga suită de ocazionale (ode, imnuri, sonete de tip encomiastic, între care și primul sonet din literatura noastră — 1821 — intitulat ulterior *La introducerea limbei românești în publica învățătură*), fabulele, și satirile, îndeobște imitate. În esență, o poezie filtrată de “cugetare”, străbătută de un puternic finalism etic și cetățenesc, de extracție lumi-

nistă. În preajma anului 1830, opera lui Asachi vădește o anumită propensiune spre zonele preromantice și romantice. Acestei ispite i se datorează orientarea spre noi izvoare (Gray, Ossian, Mickiewicz), diversificarea tematică (mormintele, trecutul istoric, tradițiile, natura) și experimentarea elegiei, meditației, baladei și legendei istorice. Deși semnificativă în sine, intenția poetului este însă trădată: întâmpinând rezistența unei structuri primare clasice, spiritul romantic nu se asimilează substanței operei; cu unele excepții, dar nici ele totale: *Elegie scrisă pe ținterimul unui sat*, imitată după Gray, *Mormântul, Primăvara*, cu sunuri eminesciene (“Deșarte-s măgulirile/ Ce trec peste pământ/ Ca o săgeată repede/ Pe aripe de vânt”), *Ștefan cel Mare înaintea Cetății Neamț, Turnul lui But*, ambele pornind de la Mickiewicz, și, dincolo de orice model, poemul în proză *Meditația unui îmbătrânit poet* (1839), “splendidă mostră de lirism al senectuții, fără pereche în epocă (P. Cornea). Celelalte creații marcate de intenția novatoare a lui Asachi, prin caracterul lor impur, hibrid, exterioare noii direcții literare. Și poate că însăși ratarea nuvelor și dramelor istorice, pentru care scriitorul n-a avut desigur nici înzestrarea necesară, se explică prin inaderența organică la sensibilitatea romantică. Marcată în adânc de spiritul clasic, a cărui preponderență este atestată și de majoritatea traducerilor, opera lui Asachi, cu toate tentativele de deviere, evoluează în esență unitar în albia ei inițială. Ilustrând alături de Conachi, Iancu Văcărescu, Muleanu, o etapă de tranziție, Asachi nu izbuteste să ancoreze în apele noului. După cum ideologia sa e cantonată în limite luministe, tot așa și creația lui, deși mai deschisă spre noile orizonturi, rămâne totuși subordonată unui ideal clasic.

Maria PROTASE

Asachi studiasse operele clasicilor greci și latini (cu preferință pentru Horațiu), dar atracția manifestă este pentru literatura italiană: Dante, Ariosto, Tasso, Petrarca, Metastasio, Ugo Foscolo, G. Parini, V. Alfieri, V. Monti. Primele cicluri de poezii, scrise în limba italiană, *La Leucaide* și *Raccolta delle Poesie*, sunt inspirate de dragostea pentru Bianca Milesi. Poetul o cântă în sonete petrarchiste și o imaginează

mai mult pictural. Viziunea lui este neoclasică, peisajul ce formează cadrul general este însă mitologic, întotdeauna ardic. Pentru poet, chipul iubit rămâne centrul unui univers, populat de zeități mitologice. Cântecul lui de dragoste neîmplinită împrumută imagini din mitul lui Orfeu, melodia lui îmblânzește și fiarele sălbatice. Cântecul umanizează un întreg peisaj agrest. Ceea ce îl apropie pe Asachi de Petrarca este fiorul sublim și statornic al iubirii. Marea dramă a despărțirii de iubita sa, exprimată în unul din cele mai frumoase sonete ale poetului. *Il Vaticino (Profeția)* are un ton profund elegiac. Fără să se depărteze de modele străine, Asachi a plâsmuit, după 1812, numeroase poezii, dintre care unele au fost grupate sub titlurile *Ode, Elegii, Sonete, Anacreontice, Cântece, Imne, Meditații, Satire, Balade, Legende și Fabule*. Modelele lui se găsesc în Anacreon, Horațiu, Petrarca, Boileau, Lamartine, Hugo, Mickiewicz și Ignacy Krasicki, din care făcuse și tălmăciri. În poezie, Asachi este deopotrivă clasic, preromantic, nota predominantă rămânând însă cea clasică. Orice operă de artă, crede Asachi, trebuie să contribuie la progresul pașnic al societății, să stimuleze în om virtuțile morale. Pe acest crez iluminist el grefa permanent valorile clasice. Horațian prin concepție, Asachi cultivă cu predilecție oda, evoluând de la cântarea peisajului italic până la evenimentul cultural al Moldovei: *La Italia, Cătră Tibru, Prolog, La Patrie, Restaurarea școalelor naționale în Moldova, La moldoveni, La restatornicirea domnilor pământeni, Pleiada, Odă cătră poeții români, Vasul Moldaviei ș.a. Oda Prolog. La Patrie* deschide prima ediție de versuri a poetului, din 1836. Ea are semnificația unui adevărat manifest poetic.

Algeria SIMOTA

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	3
<i>Tabel cronologic</i>	4

VERSURI

<i>Ode</i>	
PROLOG. LA PATRIE	8
LA ITALIA	9
LA MOLDOVENI	11
RESTAURAREA ȘCOALELOR NAȚIONALE ÎN MOLDOVA ...	13
PRIVEGHEREA OSTAȘULUI	
MOLDOVAN	15
PLEIADA	17
ÎNCREDEREA	
ÎN DUMNEZEU	19
OSÂNDITUL ÎN GROAPA	
OCNELOR	20
<i>Elegii</i>	
LA MOARTEA PĂRINTELUI	
MEU	22
LACUL LUI OVID	24
ELEGIE SCRISĂ PE	
ȚINTERIMUL UNUI SAT	25
IMNUL DE SARĂ	29
CONVORBIRE NOPTURNĂ	31
<i>Sonete</i>	
CĂTRĂ TIBRU	32
CĂTRĂ PLANETA MEA	32
LAURA (Stiamo, Amor...)	33
LAURA (Lieti fiori...)	34
DAFNE	34
ÎN OCAZIA ZBORULUI AEROSTATIC A MADAMEI	
BLANCHARD	35
LA ÎNTRODUCEREA LIMBEI NAȚIONALE ÎN PUBLICA	
ÎNVĂȚĂTURĂ	36
PALADIUL	
MOLDOVENILOR	36
PENTRU COMPUNERILE POETICE ÎN LIMBA NAȚIONALĂ	37
MOARTEA LUI ISUS	38
LIST	38
FICEI MELE EUFROSINA	39
ÎN OCAZIA MORȚEI	
LOGOF. ALEXANDRU GHICA	40
<i>Anacreontice</i>	
AMORUL PLAGAT	40
LA PICTOR	41
ALVIR CĂTRĂ A SA	
MINIATURĂ	43
AMORUL FUGAR	45

PRIMĂVARA	46
DORUL	47
AMORUL ARĂTOR	48
IARNA	50
ALBINA ȘI TRĂNTORUL	51
MUZA CĂTRĂ POETUL “PANORAMEI MOLDOVEI”	53

Cântece

NESTATORNICIA	
LUCRĂRILOR LUMEI	55
LUMEA	57
CÂNTECUL UNUI GIUNE	
ROMÂN DIN ANOVLAHIA	57
CÂNTECUL UNEI PĂSTORIȚE	
ROMÂNE DE LA MUNTE	58
FILOZOFIE NATURALĂ	59
REPEGIUNEA TIMPULUI	60
LA A MEA PUNGĂ	62
CÂNTECUL PLĂIEȘULUI	
MOLDOVAN	63

Imne

ANUL NOU AL MOLDOROMÂNILOR 1830	64
IMNUL MOLDOVENILOR	
LA ANUL NOU 1829	66
IMNUL MOLDOVENILOR	
LA ANUL NOU 1836	67

Meditații

MEDITAȚIE PENTRU ZIUA ANULUI NOU	68
---	----

ANUL NOU 1842	68
ANUL NOU 1843	69
ANUL NOU 1847	70
MORMÂNTUL	71
EVLAVIA CASNICĂ	72
AMOR DE PATRIE	72

Satire

SOȚIA DE MODĂ	73
EPIGRAMA	77

Balade

ȘTEFAN CEL MARE ÎNAINTEA CETĂȚEI NEAMȚU	78
DOCHIA ȘI TRAIAN	80
TURNUL LUI BUT	82

Legende

ÎNVĂȚĂTORUL ȘI URMAȘII	
SĂI	89
CREDINȚA	91
LA CUGETAREA MEA	95
RĂSĂRITUL DE LEFCA	96
PATIMA I	96
PROFEȚIA	98
LA DOCTORUL PEZZONI	99
TOT LA ACELA	99
CONSACRAT MEMORIEI	
DE LEUFCA	100
CLIRONOMII	
LUI EPAMENONDA	101
LA TERMELE	
DE KARLSBAD	101

ODĂ	102	ANUL NOU 1857 ÎN MOLDOVA	104
POETUL	103	EPILOG	105

FABULE

ZÂNA FABULEI	106	BROAȘTELE CARE CER	
GRIERUL ȘI FURNICA	106	UN ÎMPĂRAT	132
CORBUL ȘI VULPEA	107	CASTORII	134
BROASCA ȘI BOUL	108	OCHII ȘI NASUL	138
ACII DOI CATĂRI	109	VULPEA, MOMIȚA	
ASINUL ȘI FURUL	110	ȘI FIARELE	140
LUPUL ȘI MIELUL	111	MINCIUNILE	142
LEUL ȘI GUZGANUL	112	MOMIȚA LA BAL MASCHE	145
GUZGANUL DE CETATE		IEPURILE ȘI AMICII SĂI	
ȘI CEL DE CÂMP	113	CEI MULȚI	149
CERBUL LA FÂNTÂNĂ	115	SOARELE ȘI NEGURA	152
COCOSTÂRCUL ȘI VULPEA	116	LUPUL PREFĂCUT	
LUPUL ȘI CUCOARA	117	ÎN PĂSTOR	153
ȚĂRANUL ȘI FII LUI	118	STÂNCA CARE FATĂ	154
OALA DE ARAMĂ		DOUĂ SPICE	155
ȘI OALA DE LUT	119	URSUL, PASĂREA,	
VULPEA ȘI ȚAPUL	121	ȘERPELE ȘI MOMIȚA	155
CAPRA, GIUNCA ȘI OAIA,		ALBINA, ȚÂNȚARUL	
ÎN COMPANIE CU LEUL	122	ȘI MUSCA	156
OAIA ȘI MIELUL	123	CONSULTUL	157
STOMAHUL		LUPII ȘI OILE	158
ȘI MĂDULĂRILE	124	ASINUL ȘI FLUIERUL	159
ÎN UNIRE STĂ TĂRIA	126	EROSTRAT	160
MUSCA ȘI CARUL	129	CĂRĂRILE ȘI	
CÂNELE CARELE SCAPĂ		CALEA DREAPTĂ	162
LUCRUL, VÂNÂNDU-I		SĂLBATICUL	
UMBRA ÎN APĂ	130	ȘI CĂLĂTORIUL	164
MOARTEA ȘI NENOROCITUL	131	PEȘTILE ȘI PĂSCARIUL	165

GIUDECATĂ NOUĂ	CLOPOTUL
A LUI PARIS 167	ȘI LIMBA LUI 173
CĂLĂTORIUL ȘI CĂNI	OILE 174
..... 168	ESOP ȘI ȘTRENGARUL 179
AURUL ȘI FIERUL 170	MOMIȚA 181
CUVÂNTUL LUI SOCRAT 171	FRUNZA 183
DIOGENES 171	

DIN MANUSCRISE

[DISFĂTARE NU	DARDE]..... 187
SĂ CURMĂ] 184	MEDITAȚIE 187
[UMELITĂ ALĂUTĂ] 186	SAFO CĂTRĂ FAON 189
[M-AU LOVIT AMOR CU	ADIO..... 190

DIN PERIODICE

CÂNELE ORBULUI 192	ȚIGARA 207
GÂSCA ȘI CACOMUL 193	VULPEA TÂNĂRĂ
BOUL ȘI VIȚEHII 194	ȘI CEA BĂTRÂNĂ 208
CĂTRĂ UN PATRIOT	DESACII 209
FILANTROP 195	IEPURILE ȘI BROASCA
JUNELE ȘI BĂTRÂNUL 195	ȚĂSTOASCĂ 211
CAMINUL 197	VOT LA COMETUL
RÂNDUNEUAU	DIN 1858 213
ȘI PASERILE 198	CÂNT SECULAR 213
SĂ NI AGIUTĂM UNUL	ÎN AMINTIREA
PE ALTUL 201	DE 30 IANUARIE 214
EPILOG LA O COLECȚIE	ASUPRA CORUPȚIEI
DE FABULE 202	SECOLULUI 215
PAINGINII 204	LA DANTE 216
VULPEA CU COADA TĂIETĂ 205	CÂNTUL CIGNULUI 217

TEATRU

PETRU RAREȘ 218	VOICHIȚA DE ROMÂNIE 260
-----------------------	------------------------------

NUVELE ISTORICE

VALEA ALBĂ 280

VARIA

IUBIREA DE PATRIE 321

MEDITAȚII

OMUL LITERAT 324

DATINE NAȚIONALE 326

OBSERVAȚII FILOLOGICE

[DESPRE CULTIVAREA LIMBII ROMÂNE LITERARE] 328

LIMBA ȘI PORTUL 329

Referințe critice 332

Gheorghe Asachi

CÂNTUL CIGNULUI

Apărut: 1997. Format: 70x108^{1/32}

Coli tipar: 14,0. Coli editoriale: 13,19. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editură «LITERA»

str. B.-P. Hasdeu, nr. 2, Chișinău, MD 2005, Republica Moldova

Culegere și paginare computerizată: LITERA

Corector: *Elena Bivol*. Redactor de carte: *Tudor Palladi*

Director fondator: *Anatol Vidrașcu*

Tiparul executat sub comanda nr. .

Combinatul Poligrafic, str. Mitropolit Petru Movilă, nr. 35,

Chișinău, MD 2004, Republica Moldova

Departamentul Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți